

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

EN
8
W.
70

ogle

01 1060 3784 UB AMSTERDAM

Digitized by Google

OK 62-3795

II

H

W

V

INFORMATIVUM

O F

VERKLAER-BOECK

O V E R H E T

Theatrum Grammaticale

V A N

H E N R I C U S S C H O O F,

Waerinnen de Fondamenten der Latijnsche Spraek
nae de Kunst der Grammatica in 't Spreken en
Schrijven in veel korter tijdt, en met lichter moey-
ten, als 't in gemeen geschiet, kan leeren. Tot eer-
der voortsetting der Studie, en meerder bekent-
maeking deser heerlijcke en kunstrijcke Tael, door
den selven aen 't licht gebracht.

t' A M S T E R D A M,
V O O R D E N A U T H E U R,
M D C L X X.

Met Privilegie.

Extract uyt de Privilegie.

DE STATEN VAN HOLLANT EN WESTVRIESLANDT hebben geauthoriseert en geotroyeert, gelijk zy by desen authoriseren en ootroyeren aen Henricus Schoof, dat hy alleen binnen haeren Lande sal mogen doen drucken, uytgeven ende verkoopen sijn *Theatrum Grammaticale*, met het daer toe behoorende Nederduytsche *Informatorium* oft Verklaerboek over het selve; verbiedende allen ende een iegelijcken het selve in eenige Talen ofte manieren na te drucken, te doen ofte te laten nadrukken, ofte elders nagedrukt binnen den opgemelden Lande te brengen, te verhandelen ofte verkoopen, op verbeurte van de nagedruckte, ingebrachte, verkochte ofte verhandelde exemplaren; en soodanigh een boete als breeder verhaelt is in den originelen Brief van 't Ootroy; vvaer by voorts gelast vvert aen allen en een iegelijck die 't aengaen mach, dat sy den geotroyeerden Henr. Schoof van den inhoudt van 't Ootroy doen, laeten, en gedoogen rustelijck, vredelijck en volkomenlijck te genieten en gebruycken, cesferende alle belet ter contrarie.

Gegeven in in den Hage, onder het groot Segel van den selven Lande, hier aen doen hangen, den 19 Mey, 1670, Onderteeckent

I O H A N D E W I T T.

Ter Ordinantie van de Staten

S I M O N V A N B E A V M O N T.

Bev.

Bev.

Bev.

Dese Boecken sijn te bekomen in de Haerlemmer-Middelstraet, by het pleyn van de Haerlemmer-poort, ontrent 10 à 10 huysen van 't eynde, in 't Oogh des VVereldts, staende boven de deure.

A E N D E N
L E S E , R .

Et is openbaer en genoegh bekend ,
Spraecklievende Leser , dat tot het op-
bouwen van een huys voornaemelijk
tweederley saeken vereyscht worden :
als eerstlijck , Hout, Steen, Kalck, &c.
daer nae de Kennisse , hoe deselve ma-
terialen nae de Regulen der Bouwkunst aen malkan-
der sullen gevoeght worden : alsoo zijn oock tot het
fondament der Latijnsche Tael twee dingen van noo-
den : eerstelijck het verstandt der Vocabulen ; en
daernae de wetenschap hoe men deselve nae de Re-
gulen der Grammatica in een reden recht by malkan-
der setten sal.

Men siet oock eer de Bouwmeester een huys aen-
vangt te bouwen , dat hy eerst de voorgenoemde ma-
terialen , dicht by de plaets , daer het huys staen sal,
by malkander laet brengen, op dat hy , in het bouwen
zijnde, alles gereet by der handt hebbe.

De selfde ordening behoort oock gebonden te
worden in het leeren der Latijnsche Tael , aldaer
men eerst en voor al in de memorie , als de naeste
stede aen het verstandt, daerin het gebouw deser Tael
sal opgericht worden , moet by een vergaderen alle
de voornaemste Vocabulen mer haer beduyding , op
dat wanneer men de selve nae de kunst der Gramma-
tica in een reden, als de steenen aen een gebouw, sal te
samen setten, alsdan geen materialen ontbreecken.

Anders gaet het gelijk als met een onvoorsichtigh
Timmerman , die een huys wil timmeren eer by de
middelen, welcke daer toe noodigh zijn , by malkan-
der gebracht heeft , en in het werck zijnde , uytge-
brek

A E N D E N L E S E R.

breck van Hout, Steen, &c. t'elckens daer uyt scheyden en gaen moet om de selve uyt andere plaetsen stuckswijse te haelen. Waer door hy vele tijdt verquist, groote moeyten doet, en nochtans weynigh aen het gebouw beschickt, niet denckende dat dit alleen konit uyt de onordening die hy in zijn doen gebruyckt; want het geen hy eerst behoort te doen, doet hy laetst.

Maer om dese foute niet te begaen in 't leeren der Latijnsche Tael, soo is raedsaem, gelijk te vooren geseyt is, dat een Leerling eerst voorneme de Woorden hem bekent te maecten, alsse hier in 't Boeck nae de ordening der *Partes Oratiōis* malkander volgen; sonder dat hy hem behoeft te bekommeren hoese na de Regulen der *Etymologia* en *Syntaxis* gebruyckt worden. Want al dit weeten is voor het verstaen der Vocabulen onnoodigh, en te vroegh: vermits de memorie voor die tijdt wercks genoegh heeft om de Duytse beduyding van soo veel Latijnsche woorden te onthouden. Niet tegenstaende dat overal hier in 't boeck de oorsaek en de hoedaenigheydt by ieder soorte der woorden van haer gebruyck datse in de *Grammatica* hebben, aangewesen is: soo is nochtans niet noodigh dat een Leerling hem daer mede bemoeye, voor en aker hy al de Vocabulen heeft leeren verstaen, die in 't Boeckjon zijn.

Waer by te melden is, dat men tweederley Vocabulen, aengaende het gebruyck der *Grammatica*, aen te mercken heeft: waer van de eerste nae de gemeene Regulen gebruyckt worden; de andere zijn het gebodt der Regulen niet onderworpen. Die van de eerste soorte worden in 't gemeen niet of weynigh by de Regulen in de *Grammatica* geset: maer alleen de Excepcien, als de tweede soorte, worden altydt daerin aengeteyckent. Niet te min, dewijl een Leerling

de

A E N D E N L E S E R.

de Reguliere woorden met haer beduyding soo wel tot het fundament der Latijnsche Tael te weeten noodig heeft, als de Exceptien: soo zijn de meeste en de voornaemste alhier mede by haer Regulen gestelt, op dat een Leerling dese tweederley Vocabulen met haer Duytse beduyding by malkander hebbe, en niet behoeft deselve in andere boecken met groote moeyten en tijdtverlies te soecken.

Dewijl dan het leeren der Woorden het eerste en noodighste werck is, dat een Discipel doen moet: soo dient hem oock te weten, op wat wijze hy alderbequaemst en gemackelijckst soo een menighte en soo menigerley woorden in de gedachtenisse sal brengen. Daer van is dit in acht te neemen: Eerstelijck begint men in 't boeck pagina 5, aldaer staen dese Vocabulen met haer Duyts: *Artifex, Bibliopola, &c.* Neemt hiervan op een mael niet meer voor te leeren als drie. Leest eerst het Latijn wel ter dege over, en siet toe, dat ghy ieder woordt van letter tot letter, en van syllabe tot syllabe recht spelt, leest en uytspreect. Daerna leest de selve met haer Duyts oock eenige reysen over: alsdan siet wederom op het Latijn alleen, leggende de handt, of een papier, op het Duyts, en verneemt of ghy dat selve by ieder woordt onthouden hebt sonder daer nae te sien. En als ghy het weet, soo neemt de drie naestvolgende, en doet daermede al even eens, gelijk ghy d'eerstemael gedaen hebt. Als ghy die oock weet, soo neemt wederom drie andere voor, en leertse op de selfde manier als d'eerste en tweedemael geschiet is. Alsoo voortgaende van drie tot drie, sult ghy dit lesjen met der haest doorloopen hebben. Daer nae soeckt dese selve woorden in *Theatro*, die aldaer in gelijcke ordening nae malkander voor aen onder *Genus Masculinum* van *Nomen SUBSTANTIVUM* staen;

A E N D E N L E S E R.

en verfoeckt, (het oogh geduerigh op het Latijn houdende) of ghy dese Vocabulen: *Artifex, Bibliopola, Casar, Gigas, &c.* in Duyts verstaet sonder daernae in t boeck te sien. En als het u bekend is: soo gaet voort met leeren op de selfde wijze, van 't een blad tot het ander door het geheele boeck. Maer die eens geleert zijn, moeten' dickwils en dagelijks gerepeert worden; anders gaense lichtelijck wederom uyt de memorie. En die in Theatro staen, repeteert nyt het Theatrum, op dat u ieder plaets daerin bekend worde, daer aen veel gelegen is, als ghy daer nae op sijn tijdt sult bevinden. Op dese wijze kan iemandt, die maer van een gemeen begriip is, alle dage in de tijdt van twee of drie uren, min of meer, 50, 60, en die wat gauwer zijn, wel hondert Latijnsche woorden in Duyts leeren verstaen.

Doch om de meening hier van recht te vatten, soo is deselve niet, als of men de woorden van buyten sonder in 't boeck te sien het een nae het ander sal opseggen, gelijk de kinders, als se iets van buyten geleert hebben; 't welck hier geheel onnut en vergeeffse moeyte sonde zijn: maer het is genoegh, en een hulpmiddel voor de memorie, dat men het oogh altoos op het Latijn houdende, het Duyts van ieder woordt, sonder dat selve te sien, weet te noemen.

By het lesen en uyt spreken der Latijnsche woorden moet wel in acht genomen worden, dat men in 't midden een lange syllabe niet kort, of een korte lang uyt te spreken sich aengewenne, 't welck een groote foute is. Maer om daerin geen misslagh te begaen, soo zijn door dit geheele boeckjen, als mede in het Theatrum de meeste woorden van drie of meer Syllaben, (by welke dit alleen aen te mercken is) boven op met sulck een schuyns streepjen (/) welke Accentus Acutus genoeemt wordt, geteekent: en dat selve voor-

naem-

A E N D E N L E S E R.

naemlijck alsdan , wanneer de eerste Syllabe voor de laetste lang is , soo staet de Accent daerop , als te sien is aen *Candelábrum kandelaer* ; *Platéa straat* , *Amicus vriendt* , *coróna kroone* , *Figúra gestalte* ; maer wanneer de eerste Syllabe voor de laetste kort is , en kort moet uytgesproken worden , soo wordt dese Accentus op de naest daer voorgaende Syllabe geset , als : *Cíthara een cyter* , *Vípera adder* , *Dóminus heer* , *ámphora kruyck* , *spectáculum schouwspel*.

Dit is genoegh van 't eerste en swaerste stuck , het welck een aenvangende Leerling hem op 't hoogste en voor al moet laten bevolen zijn. Want de andere dingen , als Declineeren , Conjugeeren , en het begrijp der Regulen van de Etymologia en Syntaxis , sullen hem veel eer en lichter toevallen , als hy eerst al de woorden heeft leeren verstaen.

Hierop volght het tweede stuck , dat men doen moet by 't leeren der Latijnsche Tael , naemlijck de woorden recht leeren onderscheyden , op dat men weet onder welck Spraekdeel een ieder te huys hoort. Siet daer van in dit boeck aen 't derde en vierde bladt , aldaer voor eerst in 't kort wordt aengewesen , welke de drie voornaemste Spraekdeelen zijn , en wat voor woorden daer onder hooren.

Ten derden moet een Leerling weten , naedien hy het eerste Spraekdeel *Substantivum* heeft leeren kennen , hoe eenige van de selve woorden onder het Mannelijcke , eenige onder het Vrouwelijcke , en eenige onder het Neutraele geslacht hooren : welke drie geslachten , in 't Latijn genoemt worden *Genus Masculinum* , *Foemininum* , en *Neutrum*. Siet daer van in 't boeck beginnende aen de vijfde tot de veertiende pagina , (dat is de zijde van een bladt.)

Ten vierden moet hy leeren verstaen het tweede Spraekdeel *Adjectivum* , en wat voor woorden daer onder

A E N D E N L E S E R.

onder hooren, daer beneffens, hoe het *Adjectivum* altijd nae het *Genus Substantivi* hem reguleeren moet, soo dickwils dese twee in een reden by malkander geset worden, waer van in 't boeck geleert wordt van pagina 14 tot 36.

Ten vijfden, wat de Declinatie is, en hoe de *Substantiva*, en *Adjectiva* een ieder in zijn eygen Declinatie door alle *Casus* en *Numeros* met malkander in Theatro moeten gedeclineert worden. Siet dat selve van pagina 36 tot 71.

Ten lesten, wanneer twee *Substantiva* in een reden by malkander staen, dat een van de beyden in *Genitivo* moet geset worden; als mede, dat de *Substantiva* nae eenige *Adjectiva* in *Genitivo* staen moeten, als te sien is van pagina 71 tot 74, en in Theatro in *domo Syntaxios Genitivi*.

Ten sevenden, wat voor woorden onder het derde Spraeckdeel *Pronomen* hooren, en hoe eenige der selve gedeclineert worden, daer van pagina 75 gemeldt is.

Ten achtsten, wat voor woorden onder het vierde Spraeckdeel *Prapositio* hooren, en hoe een deel derselve een *Accusativum*, en het ander een *Ablativum* regeert. Leest daer van pag. 76 tot 81.

Ten negenden, wat het vijfde Spraeckdeel *Verbum* voor woorden onder hem heeft, en op hoe veelderley wijze de selve geconjugiert worden, en wat tot haer *Conjugatis* te weten van nooden is, het welck grondigh wordt aengewesen in 't boeck, van pagina 81 tot 122.

Ten tienden, in wat *Casus* de *Substantiva* voort en nae het *Verbum* in een reden staen sullen. Dese en alle andere Regulen, die tot de kennisse der *Grammatica* hooren, zija nae vervolgh in 't boeck te vinden. Hier by moet overal in acht genomen worden, dat men

A E N D E N L E S E R .

niet eer van 't eene werck tot het ander gae, ten zy dat het eerste recht verstaen en ten vollen afgedaen zy. Want het een is des anderen fundament, gelijk de eene steen in het gebouw des anderen steunsel is.

Naedien iemandt de voorverhaelde dingen in 't verstandt gebracht heeft, soo is raedtsaem dat hy terstont een Latijnsche Auteur by der handt neeme, en in 't eerste niet lang sich ophoude met Duytse Thematata of Exercitia in 't Latijn te maecken; maer het is nuttelijker een Latijnsche Auteur in 't Duyts over te setten; waer uyt men niet alleen het gebruyck der Regulen van de Grammatica leert recht verstaen; maer men siet oock daeruyt de verscheyden beduydingen der Vocabulen, en de rechte Latijnsche manieren van spreken.

Maer wat Auteur voor eerst hier toe sal gebruyckt worden, staet in ieders wilkeur en goetvinden; vermits de Latijnsche Taelmeesters daerin niet alle van eenderley meening zijn; doch dewijl de Latijnsche Tael van de meesten om de kunsten en wetenschappen die daerin van outs beschreven zijn, geleert wordt: soo vinde, nae mijn oordeel, geen gemakkelijker noch beter boeck hier toe, dan de nieuwste en van den Auteur self verbeterde *Ianua Comenii*, den laetsten druck, met de Nederduytse oversetting, in welke tuschen ieder linie het Duytse boven het Latijn van woordt tot woordt uytgedrukt staet. Daer men oock het Woorden-boeck, genoemd *Lexicon Ianuale* des selven Auteurs, als zijnde voor de aenvangende Leerlingen een nutlijk werck, byvoegen kan: hoewel dat selve tot noch toe alleen met het Hooghduyts en niet met Nederduyts te bekomen is. In dese twee boeken heeft een Leerling niet alleen alle woorden der Latijnsche Tael in haer rechte en oorspronckelijcke beduyding, maer oock een kort be-
grijp

A E N D E N L E S E R.

grijp van alle wetenschappen, daer van in de Studien gehandelt wordt.

Wat aengaet de Phrazeologia of Spreek-aert, daerin de Latijnsche Tael van de Duytse afwijckt; oock waerin haer cieraeden en menigerley veranderingen in 't spreken bestaen, dat selve is van den gemelden Auteur mede seer treffelijck in sijn *Atrium*, en die daer bygevoeghde *Grammatica Elegantiarum* ontdeckt en beschreven.

Eyndelijck is alhier noodig te melden, dat het blat van het *Theatrum Grammaticale* moet geplackt worden op een bord of paneel met een lijste, tot dien eynde, dat men 't alsdan overal voor hem setten, en bequaemer gebruycken kan. Item dat de Cijffer-getallen, die aen vele plaetsen in 't *Theatrum* geset zijn, aenwijzen op welck blat des boecks de verklaering der woorden en Regulen, daerse bystaen, is te vinden.

I N L E Y D I N G

E N

P L A E T S - B E S C H R Y V I N G

V A N H E T

Theatrum Grammaticale.

Theatrum Grammaticale is op Duyts geseft een Schouwburg of Schouwplaets der *Grammatica*; dewijl dese kunst met haer toebehooren daerin als op een Tooneel Speelswijse voor oogen gestelt en geschouwt wordt. Want het is gelijk een stadt, die van buyten met een muerso graft in 't vierkant omcingelt, en van binnen met straten, marckten, huysen, cellen en capellen nae de regulen der Bouwkunst aengeleght en uytgewerckt is; alwaer aen desselfs inwoonders een ieder nae sijn conditie een behoorlijcke woonstede toegeeygent is, op dat men uyt de gelegenheyt der selve plaets sien en oordeelen kan, wat elck onderdaen sijn doen en laten in dese nieugebouwde stadt zy.

De form der regeering bestaet alhier uyt negen Staersperfoonen, de welcke een ieder nae sijn qualiteyt het governement tot onderhouding van dit Gemeene best aenstellen,

De Naemen deser Hoofden geven oock eenighsins te kennen de natuer en de eygenschap haers ampts, 't welck sy bedienen in dese Republique. Want de eerste en allergrootste Heer hier van heeft onder hem alle Selfstandigheden en Naemen der dingen van de geheele werelt: daerom wort hy genoemt **NOMEN SUBSTANTIVUM**.

De tweede begrijpt onder hem alle Qualiteyten of Hoedanigheden der dingen, daer door het eene ding van het ander nae sijn uytwendige of inwendige eygenschap onderscheyden wordt, en wordt seer dickwils den voorgemelden Heer *Substantivum* als een getrouwen bystant toegevoeght, daer van is sijn naem **ADJECTIVUM**.

De derde is wel geringer, en wegen het kleyne getal sijn-der

I N L E Y D I N G.

der Onderdanen niet soo machtrigh als de twee eerste. Doch dewijl hy de Stadthouder is wanneer by geval de Heer *Nomen Substantivum* uyt wichtige oorsaken afwesent is; soo bekleedt hy als een getrouw Luytenant sijn plaets. Wegen dese hooghnoodige bediening in dit regiment, is hem gegeven de naem **PRONOMEN**.

De vierde in dese regeering is oock wegen de weynigheydt sijns volcks by de twee eersten niet te gelijken: maer is daerom niet minder te achten en te vreesen als een van de allergrootsten, van wegen sijn streng commando, 't welck hy over de andere voert. Want hy dwingt en drijft bykans met geweld de voornaemste Burgers, datse tot hem in sijn huys komen, en hem dienen moeten. Dese macht gebruyckt hy voornaemelijck, soo dickwils hy voor deselve geset wordt: daerom is sijn Eer-tijtel **PRÆPOSITIO**.

De vijfde Regent is de groote Werckmeester in dese Republique, want het Doen en Lijden aller dingen die in de werelt zijn, staen onder sijn geweld. Sijn naem is **VERBUM**.

De seste is een echte en rechte Soon des voorgenoemden Heer *Verbum*, als oock een Participant of Bewinthebber van de twee Grootvorsten *Nomen Substantivum*, en *Adjectivum*: en dewijl hy aen deser drie Helden natuer en geslacht mede deelachtigh is, soo is hem toegeeygent de naem **PARTICIPIMUM**.

De sevende tracht en helpt de Authoriteyt sijnder mede Regenten te vergrooren, door dien hy haere macht door veelderley omstandigheden der tijden en gelegentheden onder het volck uytbreydet: maer allermeeft doet hy sulcks by den Groothertogh *Verbum*, dewijl hy dienselven voor alle andere soeckt te behagen; daerom laet hy hem oock noemen **ADVERBIUM**.

De achtste houd dese Gemeente in goede ordening en eenigheyt by malkander door den band der liefde en vrien-delijke v'samenvoeging, hier van heeft hy sijn rechte naem **CONJUNCTIO** gekregen.

De negende en laeste, vermits hy de Affecten sijner mede Collegen kent, en weet dat haer gemoederen van wegen de menigerley toevallen in de regeering dickwils met blij-schap, treurigheidt, hoop, verwondering, en andere herts-tochten

I N L E Y D I N G.

tochten ontroert worden; en hy datfelve niet wel verfwijgen kan, maer door verfcheyde ftemmen opentlijck onder het volck nytroept, het welcke hier en daer in een reden mede ingefet en tuffchen geworpen wordt; derhalven is fijn naem **INTERJECTIO**.

Dit zijn de negen Opperhoofden der *Grammatica*, dewelcke met haer onderdaenen dese Tael rijke plaets en voor-ftad der geleertheid bewoonen. Maer hoe de felve het regiment daer in voeren, en nae welcke regulen en wetten de inwoonders, als fy t'samen komen, haer reguleren moeten; item, door wat voor aenmerckelijcke eygenfchappen fy van malkander onderfcheyden worden, fal alles hier nae klaerder aengewefen worden. Hier wordt alleenlijck gemeldt, waer een iegelijck van de voorgenoemde Regenten fijn *Residens*-plaets in dese Stadt genomen heeft.

De twee eerfte en voornaemfte Heeren, als *Nomen Subftantivum* en *Adjectivum*, als zijnde twee groote vrienden en onde bondgenoten, hebben een bequaeme en welgelegen plaets dicht by malkander tot haer woonftede verkoooren, tot dien eynde, dat fy in alle gelegentheden, en foo dickwijls het de noot vereyft, terftont malkander byftaen, en als trouwe gebueren de een den anderen te hulp komen konnen. Het bovenfte deel defer plaets wordt bewoont van den Heer *Nomen Subftantivum*, het onderfte van *Monfieur Adjectivum*, dewelcke met haer volck alhier eendrachtelijck met een eenwig bontgenootfchap by malkander fich nedergeset hebben. Dese *Residens*-plaets is terftont te vinden in 't beginsel van 't *Theatrum* omtrent een vingerbreedt onder de naem deser Stadt **GRAMMATICA**, daer oock met groote letters alleen gedruckt staet **SUBSTANTIVUM**, onder hem hebbende de *Regulen* en *Exceptien* van fijn drievuldig geflacht, genoemt *Genus Masculinum*, *Fœmininum*, *Neutrum*, als mede alle woorden die *Communis Generis* zijn, dat is, by dewelcke een *Adjectivum* foo wel in *Masculino*, als *Fœminino Genere*, maer niet in *Neuro*, mogen gefet worden.

Wat verder nae beneden staet de Heer **ADJECTIVUM** oock met fijn drie geflachten in gelijke ordening onder de geflachten des *Subftantivi*, daer nyt te sien is, hoe dese twee Natien, wanneer fy by malkander komen, in eenderley

I N L E Y D I N G.

derley geslacht staen moeten. Want het *Adjectivum* is seer wanckelbaer en onbestandigh van natuer, daerom verandert het sijn geslacht van 't eene in 't ander, soo dickwils het by sijn Rijcks- en Bont- genoot den Heer *Nomen Substantivum* in een reden geset wordt.

Daer-en-boven is het oock seer staetsuchtigh, en niet te vreden in een gemeene en nedrige standt altoos te blijven, daerom klimt het dickwils van de eene eertrap tot de ander, en dan tot de derde in de hoogste top, om sijn Adelijck geslacht daer mede sien te laten; hierom sijn de namen van dese drie eertrappen in *Theatro* daerby geset en genoemt *Gradus Positivus*, *Comparativus*, en *Superlativus*. Maer somwijlen wordt het oock wel anders gesint, (want wie isfer die altoos al eveneens te moede is?) en doet het tegendeel, en degraedeert eenige van sijn volck door dezelfde drie *Gradus* tot in de allernedrigste standt. Dit verhoogen en vernedrigen des *Adjectivi* wordt *Comparatio* genoemt.

Terstont hier nae staen alle *Adjectiva*, dewelcke eenige ongemeenheydt hebben, of in *motione*, dat is, de verandering der laetste syllabe door de beweging van 't eene *Genus* in het ander; of in *Comparatione*, het welck daer nae op sijn plaets duydelijcker met exempelen sal verklaert worden. Daer naest volgen de verscheyden manieren der Latijnsche Telwoorden, als *Numerus Cardinalis*, *Ordinalis*, *Multiplicativus* en *Distributivus*: om datse mede onder de *Natie der Adjectiva* hooren.

Hoewel nu tuschen dese twee volckeren, te weten, *Substantivum* en *Adjectivum* een groot onderscheydt is aengaende haer wesen en natuer, soo zijn nochtans haer gemoederen door sonderlijcke eygensenschappen soo seer tot malkander geneyght, dat tuschen ouders en kinders, jae tuschen man en vrouw geen grooter liefde en genegentheydt zijn kan: het welck voornamentlijck ontstaet, uyt de drie voorgemelde geslachten, diese met malkander gemeen hebben. Daer door heeft het *Adjectivum* altoos een groote begeerte by het *Substantivum* te staen, en sijn aengenaeme tegenwoordigheydt te genieten. Alsoo wederom heeft de Heer *Substantivum* het *Adjectivum* oock soo seer besint en bemint, datter niemandt onder alle natien deser Republique is. daer

I N L E Y D I N G.

daer mede hy soo groote gemeenschap en t'samenkomste houdt, edoch in sulcker voegen, dat het *Adjectivum* altoos eerst de gelijkheydt van sijn geslacht aenneme, waer toe het selve oock t'allen tijden graegh en willigh is: anders indien dit niet geschiede, soude het tegens de ordening en wetten des Rijcks strijden.

Verder is nodig te melden, dat de twee meergedachte Régenten met haer onderdanen noch een voornaeme plaets in dit Theatrum gemeen hebben, tot dewelcke oock horen de Heer Stadthouder *Pronomen* en de Bewinthebber *Participium*, deselve wordt genoemt **DECLINATIO**, of de Declineer-burgh, en is gelijk een opentlijke marckt of algemeene vergaderings-plaets voor d'onderdanen der gemelde Heeren, dewelcke aldaer af en toegaen om de achterste syllabe haerder naemen op verscheyden wijze te verwiselen en te veranderen.

Maer dewijl de namen deses volcks menigerley zijn, en in de uytgangen van haer laetste syllabe niet alle overeenkomen: welcke ongelijkheydt nochtans foodanig is, datse in vijf hoopen kunnen gefortceert werden: soo heeft elcke soorte oock een besondere plaetse en besonder manier sijn laetste syllabe te veranderen. Tot dien eynde is dese Declineer-burgh van binnen na de langte en breedte in verscheyden vertrecken afgedeelt, en op 't allerbequaemste nae de toestandt deser regeering geaccommodeert.

Nae de langte is dese Burgh onderscheyden in vijf lange Saelen, dewelcke met een breede linie, als met een scheydmuur, van malkander afgesondert zijn. Een ieder Sael heeft sijn eygen besitter of huysvader, die het met sijn familie bewoont, en nae wiens naem het genoemt wordt. De bovenste Sael besit de Heer *Nominativus* met sijn beminde vriendt *Vocativus*: om dat deselve hem in de meeste woorden gelijk is, soo heeft hy hem een kamerken in sijn huys vergunt, daer in hy ter noot met sijn huysgesin sich behelpen kan. De meesters van de vier andere Saelen zijn genoemt *Genitivus*, *Dativus*, *Accusativus* en *Ablativus*, dewelcke met een gemeene naem *Casus* genoemt worden.

Nae de breedte is dit gebouw van boven tot beneden oock in vijf percken of spacien met kleyne linien afgedeelt, dewelcke

I N L E Y D I N G.

welcke het onderscheydt tuschen ieder Declinatie maeken, en staen in de langte sijde aen sijde, gelijk de vierkante ruyten in een glaze-venster: daer in met groote letters gedrukt zijn, de Uytgangen van alle *Casus* in ieder Declinatie, nae dewelcke de achterste syllabe der woorden als nae een model of regel gedeclineert worden. Dese Declineer-kamers zijn na malkander boven op inet haer getal, als geen andere naem hebbende, geteyckent: **DECLINATIO Prima, Secunda, Tertia, Quarta, en Quinta.**

Aldernaest aen de marckt der vijf gemeene Declinatien is de Residensplaets van den Heer Stadthouder *Pronomen*: van wiens Onderdanen eenige haer besondere Declinatie hebben, de welcke terstondt aen de vijf algemeene Declinatien in gelijke ordeninge gevocght zijn, als te sien is aen *Ego, Tu, Ille, &c.*

Hierby wordt oock gesien, hoe by elck *Casus* sijn Exceptien en besondere aenmerckingen gestelt zijn in vijf lange percken of baenen, dewelcke dwars door alle Declinatien henen loopen, en tuschen de Uytgangen der *Casus* een scheidung maeken, over alle dewelcke men, in't declineeren van de eene *Casus* tot de ander gaende, overlappen moet.

Maer dewijf onder dit volck (verstaet de *Substantiva* en *Adjectiva*) veel eenvoudige en slechte luyden zijn, gelijk het in groote steden dickwils gebeurt, die niet weten, wanneer se op het Declineerhof verschijnen sullen om gedeclineert te worden, in wat kamer sy inkeeren moeten: soo heeft de Magistraet deser stadt daerin versien en geordonneert, dat aen de Oostzijde der stadt in de ring-muer, dese Burgerye altoos in vijf hoopen verdeelt staen sal, en heeft door den Stadts schrijver een ieder partye de naem van haer vertreck, in de Declineer-burgh boven't hoofdt schrijven laten (als in Theatro te sien) op dat een ieder inwoonder deselve altoos voor oogen hebbe, en sien kan, of by in de Eerste, Tweede, Derde, Vierde of Vijfde Declinaer-kamer te huys hoort of niet.

Hier op volght de groote Agent *Verbum*, de welcke in dese stadt aen autoriteyt en macht niet geringer is, als de twee eerste Potentaten *Substantivum* en *Adjectivum*. Daerom heeft hy met sijn onderdanen, 't welck een machtigh volck

I N L E Y D I N G.

volck is, een groot ruym in dese stadt tot sijn Resident ingenomen. En eerstelijck, dewijl sijn volck in vier benden of Conjugatien onderscheyden zijn, soo heeft hy dat selve in de twee overige deelen der Ring-muer ingequartiert, en tot sekerheydt van de gemeene ruste als een altoos waekende garnisoen geleght. Ten anderen heeft hy oock tot sijnen dienst het groote Conjugeer-veldt anders genoemt *Typus Conjugationum*, daerop hy sijn volck tot allen tijden, als het de gelegentheydt in de Regeering vereyscht, hoeft voorhoofd, en man voor man ontbiedt, en een ieder in sijn Conjugatie door alle *Tempora, Modos* en *Personas* pasfeeren laet.

Dit ruyme Conjugeer-veldt heeft in sich vier andere onderscheydentlijcke percken, dewelcke *Modi* genoemt worden, daer in de veranderinge deses volcks, aengaende de omstandigheydt der tijden en persoonen, te kennen gegeven wordt. De twee eersten, als *Modus Indicativus* en *Subjunctivus*, zijn de grootsten, om datse alle de vijf tempora in sich begripen, als daer zijn: 1. *Tempus Praesens*, 2. *Tempus Praeteritum Imperfectum*, 3. *Praeteritum Perfectum*, 4. *Praeteritum plusquam perfectum*, 5. *Futurum*. De twee andere, als *Modus Imperativus* en *Infinitivus*, zijn kleynder, dewijlse soo veel tempora niet hebben, gelijk in *Theatro* te sien is.

De *Modus Infinitivus* heeft mede in sijn perckjen beslooten het *Supinum* en *Gerundium*, als oock het **PARTICIPIMUM**, 't welck oock een is van de Hoofden deser stadt, gelijk te vooren is geseght.

Maer op dat een ieder partye deses volcks, wanneer het op 't Conjugeerpleyn verschijnen sal, sijn eygen plaets te vinden weet, soo is dat selve aldaer met Cijffer getallen aengewesen, namentlijck dat die van *Prima Conjugatio* pasfeeren moeten door de Uytgangen, voor de welke de Cijffer 1, geteyckent staet: het selfde is oock te verstaen van de Cijffer 2, de welke beduydt *Secunda Conjugatio*, de 3, *Tertia Conjugatio*, de 4, *Quarta Conjugatio*. Het welck in *Typo Conjugationum* by alle *Tempora*, voor de welke dese Cijfferletters geteyckent zijn, is aen te mercken.

De andere Regenten, als *Prapositio, Adverbium, Conjunctio* en *Interjectio*, hebben by haer lang soo veel sleeps en aenhang niet als de vijf voorgaende, het welck uyt de kleynere ruymte van haer hofhouding genoegh te bespeuren is.

Want

LECTORI.

Hic si defectum vel mendam senseris ullam :
Corrige, ne damna, Candide Lector, opus.

Posterus ut Solem Sol vincit sæpe priorem :

Postera sic hominum mens meliora sapit.

Est mea, qua possum, cunctis prodesse voluntas :

Et Tuus & mens hic unicus esto scopus.

Organon hoc, Cithara est, quam si bene tangere disces :

Pierides plaudent, castraque Pieridium.

VERKLAER-BOECK

OVER HET

THEATRUM

GRAMMATICALE.

DE *Grammatica* is een Konst, door welke men leert recht Latijn spreeken en schrijven.

N. B. Recht Latijn spreeken en schrijven wordt hier niet breeder genomen als voor soo veel, dat men daer in geen faute begaet tegens de gemeene Regulen van de *Grammatica*. Maer snuyver en oprecht Latijn spreeken en schrijven, gelijk het ten tijden van de oude Romeynen, wiens moeders tael het was, gebruyckelijck geweest is, wort niet gantschelijck uyt de *Grammatica*, maer veel meez uyt haer naegelaeten schriften geleert. De *Grammatica* is maer een trap of hulpmiddel om tot de Latijnsche Authenthen te komen, en hare boecken te leeren verstaen.

De *Grammatica* wordt in 't gemeen gedeelt in twee Hoofst-deelen. het eerste is genoemt *Etymologia*, het tweede *Syntaxis*. In de *Etymologia* wort geleert, hoemen de woorden nae de *Partes Orationis* of Spraeckdeelen van malkander onderkennen sal, insgelijcks oock hoese gedeclineert, geconjugiert, gecompareert, en onder welck *Genus* sy gestelt worden: maer in het tweede deel, *Syntaxis*, wort door sekerre Regulen aangewesen, hoe dese woorden die men in het eerste deel *Etymologia* heeft leeren kennen, in een Reden recht by malkander moeten gevoegt en gestelt worden.

Dese twee deelen der *Grammatica* worden in 't gemeen van alle Grammatisten elck bysonder gestelt, alsoo datse de *Etymologia* met al haer toebehooren eerst af handelen, en daer na de Regulen van *Syntaxis* verklaren. Dese gewoonte wordt hier niet juyst in alle deelen gevolgt, maer soo haest een of twee gedeelten van de *Etymologia* verklaert zijn, sal daedlijck daer van 't gebruyck in 't spreken, met exempelen aangewesen, en uyt het *Theatrum*, als uyt een spiegel, met vingers getoont worden, op dat de Leerling daedlijck voor oogen sien kan, waerom hy yder woordt heeft geleert.

De *Grammatica* begint van de Letteren, als: A B C D E F G H I J e L M N O P Q R S T U Ve X Ypsilon Z.

N. B. K en We zijn hier niet meê onder de Letters geset, dewijlseby de Latijnen niet gebruyckt worden.

2. I en U worden dickwijls door quade gewoonheyt voor Je en Ve; en sonder onderscheyt d'een voor d'ander geschreven, dewijlder nochtans groot onderscheyt in is, want I en U zijn *Vocales*, maer Je en Ve *Consonantes*.

3. Waerom dese twee letters *je* en *ve*, en niet *jod* en *vau* genoemt worden, geschiet van wegen de overeenkomste met de gemeene klanck van de letters *Be, Ce, De, Ge, Pe, Te*.

De Letters onderscheydmen in *Vocales* en *Consonantes*.

De *Vocales*, op Duyts Klinckers, zijn A E I O U. Het Y (*Ypsilon*) is een Griex U, en wort gebruyckt in die woorden, welke de Latijnen uyt de Griekse tael hebben ontleent.

Uyt dese Vocalen worden oock soo veel *Diphthongi*, dat is, Dubbel-klinckers, gemaect, als: Æ, OE, AU, EU, EI.

De andere letters heeten *Consonantes*, dat is, Medeklinckende, als: B C D F G H J L M N P Q R S T V X Z.

Dese *Consonantes* worden wederom gedeelt in twee deelen; waarvan de eerste *Muta*, dat is, Stomme letters genoemt worden, als: B C D G P Q T V; en de andere *Semivocales*, dat is, halve Klinckers, als F L M N R S. Dese laetste worden oock *Liquida*, dat is, Smelt-letters genoemt.

X en Z zijn *Duplices*, d. i. dubbelde Consonanten, de wijl X soo veel gelt als CS of GS; en Z soo veel als TS of SS.

Van het Lesen.

Hoewel de Letters en Syllaben in de Latijnsche Tael even eens gelesen en uytgesproken worden, als in de Duytse, soo is nochtans by sommige iets aen te mercken, als:

De letter C wort by de Latijnen gebruyckt en gelesen gelijk een K, als:

Caro	vleysch	}leest men als	{ Karo
Corpus	lichaem		{ Corpus
Custos	wachter		{ Custos
Clavis	sleutel		{ Klavis
Cruz	Cruys		{ Krux.

Maer

Maer wanneer de letter C voor E of I te ſtaen komt, ſoo wortſe volgens haer eygen geluyt, of als een Z geleſen, als :

Cera was } leeſt als } Zera
Cinis aſche } leeſt als } Zinis.

De Syllabe TI wordt geleſen als ZI, wanneer in het ſelfde woort een *Vocalis* daer nae volght, als :

Iuſtítia gerechtigheyt } leeſt als } Iuſtítzia
Inítium beginsel } leeſt als } Inízium.

P H wordt geleſen als een Duytſe F, als :

Philóſophus wereltwijſe } leeſt als } Filóſofus
Prophéta waerſegger } leeſt als } Proféta.

De twee *Diphthongi* Æ en OE worden niet anders geleſen als de *Vocalis* E, als :

Cæſar keyſer } leeſt als } Cefar
Cœlum hemel } leeſt als } Celum.

Het Y (*ypſilon*) leeſt men als een I, als *Butyrum* butter; leeſt *butírum*.

Van het onderscheyt der Woorden.

DE Latijnsche als oock de Duytſe en alle andere Taelen beſtaen voornaemlijk uyt negenderley woorden, die op Latijn *Partes Orationis*, op Duyts, *Spraeck-deelen*, genoemt worden, en zijn 1. **NOMEN SUBSTANTIVUM.** 2. **NOMEN ADJECTIVUM.** 3. **PRONOMEN.** 4. **PRÆPOSITIO.** 5. **VERBUM.** 6. **PARTICIPIVM.** 7. **ADVERBIUM.** 8. **CONJUNCTIO.** 9. **INTERJECTIO.**

N.B. Andere ſetten maer acht *Partes Orationis*. Maer alſdan worden *Subſtantivum* en *Adjectivum* voor een gerekent. Het welcke geſchiet veel meer uyt gewooneyht, als uyt reden. Want het *Ding* en des Dings *Hoedaenigheyt* is niet een en 't ſelfde.

Onder deſe negen Hooftwoorden zijn begrepen alle de andere die in de geheele Tael zijn. Want *Subſtantivum*, alſoo oock *Adjectivum*, hebben eenige duytſent woorden onder haer. *Pronomen* heeft maer twee. of drie. en *twintigh*.

tigh. *Prapositio* 52. *Verbum* en *Participium* hebben oock seer vele. *Adverbium*, *Conjunctio* en *Intersectio* hebben mede een seker getal, als in *Theatro* te sien is.

Maer dewijl *Nomen Substantivum*, *Adjectivum* en *Verbum* de drie voornaemste Spraek-doesen zijn, en de meeste woorden onder haer begripen; soo is 't noodtsaeckelijck, deselve te leeren onderkennen uyt de Duytse Moeders Tael. Want welck woordt in de Duytse Tael een *Substantivum*, *Adjectivum* of *Verbum* is, dat selde is het oock in de Latijnsche.

Nomen Substantivum begrijpt onder hem alle Naemen der dingen, *Adjectivum* alle Hoedaenigheden der dingen, *Verbum* al het Doen en Lijden der dingen.

De Naemen der dingen, die onder *Nomen Substantivum* hooren, is al wat in de Wereldt met naem kan genoemt, of met ogen gesien worden: of daer men in Duyts het Woordeken *een* voor setten kan, als: een Mensch, een Dier, een Man, een Wijf, een Vogel, een Visch, een Huys, een Stadt, een Landt, &c. of daer men voor set *de* of *dat*, als: de Kerck, de Thooren, dat Schip, dat Geldt, de Koopman, de Waare, dat Paerd, de Koe, dat Schaep, &c. Alsolcke en diergelijcke woorden hooren onder *Nomen Substantivum*.

De Hoedaenigheden der dingen hooren onder *Adjectivum*. Want daer is geen *Substantivum* of het heeft sijn Hoedaenigheden, als: een goet Ding, een boos Dier, een schoone Vogel, een groot Huys, een machtige Stadt, een vruchtbaer Landt, &c. Dese woorden, goet, boos, schoon, groot, mach-
tig, &c. zijn en heeten *Adjectiva*, dewijlse de Hoedaenig-
heyt der *Substantiva*, by welke sy staen, beschrijven.

Het Doen en Lijden der dingen hoort onder *Verbum*. Want alles wat een Ding of een *Substantivum* Doen of Lijden kan, dat selve is en heet een *Verbum*, als: Sien, Hooren, Gaen, Staen, Sitten, Liggen, Slaepen, Waecken, Eeten, Drincken, Schrijven, Lesen, Sprecken, Singen, &c. alle dese en diergelijcke woorden hooren onder *Verbum*.

Het eerste *Spraeckdeel Nomen Substantivum* , en sijn *Genus*.

Onder *Nomen Substantivum* , als het voornaemste en rijkste *Spraeckdeel* der *Grammatica* , worden de *Namen* aller dingen, gelijk terstont geseyt is, en die *Woorden*, daer men het woordeken een voorsetten kan , begrepen. Daer by zijn noch voornaemlijck twee *Toevallen* in acht te neemen, genoemd *Genus* en *Declinatio*.

Het *Genus* of *Geslacht* aengaende , is te weeten, dat alle *Substantiva* in drie *Geslachten* gedeelt worden , alsoo dat eenige onder het *Mannelijcke*, eenige onder het *Vrouwelijcke*, en eenige onder het *Neutraele* *Geslacht* gereeckent worden.

Maer om te kennen onder wat *Genus* of *Geslacht* een ieder *Substantivum* hoort , wort in *Theatro* onder het groote woort **SUBSTANTIVUM** , met dese woorden wordt aangewesen : *Cujus Genera vel ex significatione, vel ex Terminatione cognoscuntur, ut sunt, Genus Masculinum, Femininum, Neutrum*, dat is, wiens *geslachten*, als het *Mannelijcke* , *Vrouwelijcke* , en *Neutraele* onderkent worden , of uyt de *Beduyding* , of uyt de *uytgang* der laatste *Syllabe*.

Daetlijck daernae aen de selve plaets in 's *Theatro* volght, *Significatione Masculini Generis sunt Viri, Flavii, Venti*, dat is, nae de *Beduydinge* hooren onder het *Mannelijck* *geslacht* alle *Manspersoonen* van wat *Naem* , *Staet*, of *Conditie* sy oock zijn : item alle *naemen* der *Rivieren*, en *Winden*, als :

Artifex	een konstenaer	Papa	Paus
Bibliopóla	Boeckverkooper	Póntifex	Paus
Cæsar	Keyser	Præses	President
Gigas	Reuse	Prophéta	Prophet
Márchio	Marckgraef	Rex	Koning
Mars	de afgoát Mars	Túbicen	Trompetter
Mas	Man	Vir	Man
Monárcha	Monarch	Albis	de Elve
Nóbilis	edelman	Bóreas	de Noordewindt.

Hier by hoort oock het woort **AS** met sijn *Deelen*, dat is, een *Gewicht* , *Munte* , of *Erffenisfe* , die in twaelf *Deelen* kan gedeelt

Substantivum.

gedeeft worden, en ieder Deel hier van heeft sijn bysonder naem, als :

As	}houdt	}	Deelen.	
Dennx				12
Dextans				11
Dodrans				10
Bes, of besfis				9
Septunx				8
Semisfis				7
Quincunx				6
Triens				5
Quadrans				4
Sextans	3			
			2	

Verder staet in 't *Theatro* : *Significacione Faeminini Generis sunt, Foemina, Regiones, Insula, Vrbes, Arbores*, dat is, nae de *Beduyding* hooren onder *Genus Faemininum* alle *Vrouws-persoonen* van wat *Naem, Staet, of Conditie* sy oock zijn : *item, alle Landtschappen, Eylanden, Steden, en Boomen*, als :

Anus	oud wijs	Venus	de godinne Venus
Glos	broeders vrouw	Aegyptus	Egypten
Iuno	de godinne Iune	Delus	't eylandt Delus
Mater	Moeder	Tyrus	de stadt Tyrus
Mulier	Vrouw	Babylon	Babyloniën
Nurus	Schoondochter	Cérasus	Karsseboom
Siren	Meirminne	Malus	Appelboom
Socrus	Schoonmoeder	Prunus	Pruymboom
Soror	Suster	Pyrus	Peereboom
Uxor	Huysvrouw.	Quercus	Eyckenboom.

N. B. De Namen der Steden in *UM* uytgaende, zijn *Neutrius Generis*.

Significacione Generis Neutrius sunt, 1. *Litera*, dat is, nae de *Beduyding* hooren onder *Genus Neutrum* de Namen der *Letteren* van het *A B C*. 2. *Infinitivus pro Nominativo*, dat is, wanneer een *Verbum in Infinitivo* in plaets van een *Nomen Substantivum* gebruyckt wort, als : *Scire tuum*, uw weten, voor *scientia tua*, uwe wetenschap. 3. *Vox non significati-va*, dat is, wanneer men een woordt niet nae sijn *Beduyding*,

ding, maer alleenlijck nae sijne Syllaben betracht, alsdan moet het *Adjectivum in Neutro Genere* daer by staen, als: *Casar bisyllabum*, *Casar* is vantwee Syllaben.

Dese naevolgende *Substantiva* beduyden onder eenderley nytgang soo wel een *Vrouws-* als *Mans-persoon*. Derhalven soo dickwijls als een *Manspersoon* daer door verstaen wordt, moet het *Adjectivum in Masculino*; maer wanneer een *Vrouwspersoon* verstaen wordt, soo moet het in *Faeminino Genere* daer by staen. De woorden zijn dese, als:

Adolécens	jongeling of jongedochter.
Affinis	swager of swagerin.
Antistes	voorstander of voorstanderesse.
Augur	waersegger of waerseghster.
Autor	slichter 't zy man of vrouw.
Civis	burger of burgerin.
Cliens	onderfaet, 't sy mans- of vrouwpersoon.
Comes	graef of gravin, reysgesel of reysgesellin.
Conjux	echtgenoot 't sy man of vrouw.
Conviva	gast 't zy man of vrouw.
Custos	wachter of wachterin.
Dux	Hertogh of Hertogin.
Familiáris	vriendt of vriendin.
Fur	dief of dievegge.
Heres	erfgenaem, man of vrouw.
Hospes	waert of waerdin, gast 't zy man of vrouw.
Hostis	vyandt of vyandin.
Index	aenwijser of aenwijster.
Infans	kindt, 't sy jongen of meysken.
Intérpres	tolck, 't sy man of vrouwpersoon.
Judex	rechter of rechteresse.
Júvenis	jongman of jongedochter.
Martyr	martelaer of martelaresse.
Miles	soldaet, 't sy man- of vrouwpersoon.
Múnceps	burger of burgerin.
Nemo	niemandt.
Ópifex	ambachtsman of vrouw.

Par	partuer man of vrou.
Parens	vader of moeder.
Patruélis	vaders broeders kindt.
Princeps	vorst of vorstin.
Sacérdos	priester of priesteresse.
Testis	getuyge 't zy man of vrouw.
Vates	waersegger of waersegster.
Vindex	wreker of wreekster.

Hier by hooren oock de naemen der dieren, die onder een Uytgang soo wel het Manneken als het Wijf ken be-
doyden, als:

Ales	vogel	Limax	slacke
Anas	entvogel	Lynx	lofch
Angvis	slange	Natrix	waterlange
Bos	os, koe	Palúmbes	wilde duyf
Bubo	wyl	Serpens	slange
Canis	bond	Sus	vercken
Grus	kraen-vogel	Vólucris	vogel.

Alhier staen oock in *Theatro de Substantiva*, die *Generis Communis* genoemt worden, by welcke men een *Adjectivum* soo wel in *Masculino* als *Foeminino Genere* nae believen setten magh, als daer zijn:

Adeps	smeer	Corbis	korf
Alvus	de buyck	Cortex	bast
Amnis	beecke	Dies	dagh
árrhabo	handtgift	Finis	eynde
átomus	sierken	Grosfus	onrijpe vijgh
Bálanus	aker	Imbrex	dackpanne
Bárbitus	lyre	Linter	trog
Callis	voetpad	Margo	rand
Calx	hiele	Obex	grendel
Canális	water-buys	Pámpinus	wijnrancks-bladt
Cárbasus	fijn linnen	Phasélus	schuyt, jacht
Clunis	bille	Pulvis	stof
Colus	spinrock	Pumex	puym-steen

Rubus

Substantivum.

Rubus	<i>braembesfenstruyk</i>	Specus	<i>spelonck</i>
Rudens	<i>anckertou</i>	Stirps	<i>stam</i>
Scobs	<i>saeghsel</i>	Tálio	<i>vergelding</i>
Scrobs	<i>kuyle</i>	Torques	<i>halsband</i>
Sentis	<i>doorn</i>	Varix	<i>kram-ader</i>
Silex	<i>keysteen</i>	Vepres	<i>doorn</i>

N. B. Daer zijn eenige onder de voorgaende *Substantiva*, by dewelcke het *Adjectivum* meermaels in *Masculino* als in *Faeminino Genere* staet, en by de andere staet het meer in *Faeminino* als *Masculino*. het welcke men met der tijdt nyt het gebruyck sal leeren.

. *Vulgus* het gemeene Volck, en *Sal Sout*, zijn *Masculini* en *Neutrus Generis*.

De tweede Manier om het *Genus Substantivi* te leeren kennen, is nyt de Terminatie of laetste Syllabe des Woorts.

Masculini Generis zijn alle woorden, wiens laetste Syllabe nytgaet in IL, OL, UL, AN, IN, ON, ER, OR, OS, O, en US, wanneer het in *Genitivo Singulari* I of US heeft, dat is, indien het in de Tweede of Vierde Declinatie hoort, als:

IL Vigil	<i>wachter</i>	ER liber	<i>boeck</i>
OL Sol	<i>de Son</i>	OR honor	<i>eere</i>
UL Consul	<i>burgermeester</i>	OS flos	<i>bloem</i>
AN Titan	<i>de Son</i>	O homo	<i>menscb</i>
IN Delphin	<i>Dolfsijn</i>	US } ventus, i.	<i>windt</i>
ON Canon	<i>regel, richtsnoer</i>	US } fructus, us	<i>vrucht</i>

Faeminini Generis zijn alle Woorden, wiens laetste Syllabe nytgaet in A, AS, AUS, ES, IS, X, E, IO *verbale*, DO, GO, BS, LS, MS, NS, PS, RS, en US, wanneer het in *Genitivo Singulari* UDIS, URIS, of UTIS heeft, als:

A Eccléſia	<i>kercke</i>	IO Régio	<i>landſchap</i>
AS Cívitas	<i>ſtadt</i>	DO teſtúdo	<i>luyte</i>
AUS Laus	<i>lof</i>	GO orígo	<i>oorsprong</i>
ES Nubes	<i>wolcke</i>	BS trabs	<i>balck</i>
IS Veſtis	<i>kleedo</i>	LS puls	<i>bry, pap</i>
X Radix	<i>wortel</i>	MS hiems	<i>winter</i>
E Epítome	<i>kort begrijp</i>	NS gens	<i>volck</i>

PS forceps	ränge	US	{ palus, palúdis	marascha
RS mors	de doot		{ tellus, tellúris	aerdrijck
			{ salus, salútis	heyl, saligheyt.

N. B. Voor A en E in dese *terminatien* staet in *Theatro* met heel kleyne Letters de cijffer 1. met het afgebroocken woordt *Decl:* het welke beduydt, wanneer een *Substantivum* in A of E uytgaet, en *Prima Declinationis* is, dat het alsdan *Fœminini Generis* is, en anders niet.

2. By de *Terminatie IO* staet het woordt *Verbale*, dat beduyt, wanneer het *Substantivum* in IO uyt een *Verbum* gederiveert wordt, dat het alsdan *Fœminini Generis* is. Maer indien een woort in IO niet uyt een *Verbum* voortkomt, soo is het *Masculini Generis*.

Neutrius Generis zijn alle woorden, wiens laetste Syllabe uytgaet in MA, EL, C, T, E, AL, AR, I, EN, UM, UR, U en US, als het in *Geniivo Singulari eris* of *oris* heeft, als:

MA	aróma	kruyderye	I	gummi	gom
EL	mel	honig	EN	nomen	naem
C	lac	melck	UM	templum	kerck
T	caput	hoof	UR	fulphur	swaewel
E	mare	de zee	U	Cornu	hoorn.
AL	ánimal	dier	US	pondus pónderis	gewichte
AR	calcar	spoore		tempus témporis	tijds

N. B. Voor MA en E staet hier oock in *Theatro* de cijffer 3. met het afgebroocken woordt *Decl:* dat is, wanneer een *Substantivum* uytgaet in MA of E en *Tertia Declinationis* is, dat het dan *Neutrius Generis* is, en anders niet.

Hier op volgen de *Exceptien*, dat is een seecker getal woorden, die van de voorgaende drierley *Terminatien* uytgenoomen zijn, en staen in *Theatro* afgedeelt in drie bysondere *Colommen*, eén yeder onder sijn eygen *Genus* nae de ordre van 't A B C.

Heteerste en grootste gedeelte deser *Exceptien* staet onder de *Regulen* of *Terminatien Masculini Generis*, en zijn meestendeels uytgenomen van de *Uytgangen Fœminini*, en oock eenige van *Neutrius Generis*, het welke men uyt eens yege lijcken woordts eyndiging lichtelijck sien kan, als:

Acti-

Acínaces	kromme houwer	Frutex	struyck
ádamas	diamant	Funis	touw
Ames	lymstang, net- stock	Fustis	knuppel
Apex	spitse	Furfur	semel
Aprílis	April	Glis	rotte
Aquális	watervat	Grex	kudde
áries	ram	Gryps	grijpvoegel
áttagen	haselhoen	Gurges	kolck
Axis	asfe	Hárpago	haeck
Bombyx	zydeworm	Hydrops	watersucht
Calix	kelck	Ignis	Vuur
Casfes	jagersnet	Lapis	steen
Cardo	deur-hengsel	Latex	welle
Caulis	kruydsteel	Lebes	kopere pot
Cespes	groene sode, turf	Lepus	hase
Chalybs	stael	Lichen	puyst
Cimex	wandluys	Lien	de milt
Cinis	asche	Ligo	spae
Codex	boeck	Limes	landtpael
Collis	heuvel	Magnes	zeylsteen
Cométa	Comeetsterre	Majális	bergh-swijs
Grinis	hair	Mensis	maende
Cúcumis	komkommer	Merges	schoof
Culex	mugge	Merídies	middagh
Dens	tandt	Mons	bergh
Dies	dagen	Murex	purpermosfel
élephas	olyphant	Mus	muys
Ensis	swaerd	Mystax	knevel
Esox	Salm	Natális	geboortsdagh
Fascis	bondel	Nycticorax	nacht-rave
Follis	blaesbalck	óriens	de opgang
Fomes	toniel	óccidens	de nedergang
Fons	fonteyn	Onyx	onyxsteen
Fornix	verwulfsel	Orbis	de werelde
		Ordo	ordening

Palmes	wijnranck
Panis	broodt
Páries	wand
Pecten	kam
Penis	steert
Pes	voet
Phoenix	vogel phoenix
Piscis	visch
Planéta	dwaelsterre
Pollen	fijn meel
Pollex	duym
Pons	brugge
Poples	kniebuys
Postis	post
Prófluens	lopendt water
Púgio	ponjaers
Pulex	vloo
Ren	de niere
Ramex	gefcheurt heydt
Sanguis	bloedt
Sorex	veldtmuys
Splen	milte

Stripes	stam, stock
Storax	de gom storax
Termes	een maey
Tiáras	priesters muus
Thorax	wambas
Torrens	ruyschende beeck
Torris	brandent hout
Tradux	uyt spruytsel
Trames	voetpas
Tripus	treeft
Tudes	beuckhamer
Turtur	tortelduyf
Ungvis	nagel, klauw
Vectis	handtspeek
Vermis	worm
Verres	beer-fwijn
Vertex	de kruyn
Vervex	hamel
Volvox	druyfworms
Vomis	ploegh-yser
Vortex	draeykolck
Vultur	gier-vogel

De tweede partye der *Exceptien* staen en hooren onder *Genus Fœmininum*, en sijn uytgenomen alleen van de *Terminations Masculini Generis*, gelijk uyt hare uytgangen in *Theatro* te sien is, als:

Abyssus	afgronds
Acus	naelde
Aëdon	nachtegael
Amethystus	amethyst-steen
Antídotos	tegengift
Arbor	boom
Arctus	de kleyne beer
Bysus	fijn linwaet
Caro	vleysch

Chrysólitus	Chrysolyt-steen
Cos	slippsteen
Crystállus	Kristal
Diámeter	middelrock
Dialéctus	taels eygenschap
Domus	huys
diphthóngus	dubbelkincker
Dos	huwlijcksgoet
Echo	weerklanck

Erémus

Erémus	woestijne	Méthodus	leer-wegh
Éxodus	uytgang	Myrthus	myrtheboom
Ficus	vijgh	Nardus	nardenkruyt
Hálcyon	ys-vogel	Papyrus	papier
Halo	kring om de maen	Perímeter	ommetreck
Humus	't aerdrijck	Períodus	omwegang
Hyslópus	yfop	Pharus	vuurthoorn
Icon	beeld	Pórticus	verwulde gang
Idus	de 13 of 15 dagh van ieder maendt	Syndon	kamerdoeck
Lagópus	sneeu-hoen	Synodus	vergaedering
Lécythus	olykan	Sapphyrus	saffiersteen
Manus	handt	Tribus	geslacht
		Vannus	koornwanne

De derde soort der Exceptien zijn *Neutrius Generis*, en staen in *Theatro* onder *Genus Neutrum*, en zijn uytgenomen ren deel van de *Terminatien Masculini*, en ten deel van *Fœminini Generis*, als:

Acer	acerboom	Iter	reise
áccidens	toeval	Jus	't recht, fop
Ador	suiver koorn	Lafer	duyvelsdreck
Æquor	de zee	Laver	't sap laver
Æs	metael	Manna	het man
Artócreas	vleys-pasteye	Melos	een voysjen
Cacoéthes	quade gewoonte	Marmor	marmarsteen
Cadáver	doot lichaem	Nefas	onbillickheydt
Chaos	vermengde klomp	Nihil	niet
Cicer	cicer-errete	Os offis	been
Cónsequens	gevo'g	Os oris	mond
Cor	't herte	Papáver	slaepbolla
Crus	scheen	Pélagus	de zee
Ens	ding, wesen	Piper	peper
Epos	een vers	Pondo	pondt
Erysípelas	de roose	Pus	atter
Fas	billickheydt	Rus	't veldt

Siler

Siler	waterwilge	Tuber	gefvel
Sifer	geele worstel	Uber	wyer
Spinter	gespe	Vas	vat
Suber	korck	Ver	de Lente
Telos	eynde	Verber	slagb
Tempe	vermaekelijck bads	Virus	vergif
Thus	wieroock	Zinziber	gement

Het tweede Spraeckdeel Adjectivum.

HEt *Adjectivum*, daer van in 't voorgaende iets gemeldt is, begrijpt onder sich alle woorden, die de *wytwendige* of *inwendige Hoedanigheden* der *Substantiva* te kennen geven; en ieder *Hoedanigheyt*, welcke een ding wordt toegeeygent, is een *Adjectivum*: als het Duytsche *Substantivum Mensch*, is van buyten aen te sien *groot* of *kleyn*, *jschoon* of *leelijck*, *lang*, *kort*, *rijck*, *arm*, &c. en van binnen *goedt* of *quaet*, *geleert*, *onleert*, *vroom*, *getrouw*, *sachtmoedigh*, *listigh*, &c. Alle sulcke woorden zijn *Adjectiva*; dewijlste aenwijzen, *hoedanigh* een ding is.

Doch om op een andere wijze te leeren kennen, wat een *Adjectivum* is, soo neemt een *Substantivum*, dat gy wilt, en schrijft het op een pampier, en set het wordeken een daer voor: maer alsoo, dat tusschen een en uw *Substantivum* soo veel spacie blijft, dat men noch een woordt tusschen beyden kan schrijven, als:

Een

Dier

Noemt of schrijft hier tusschen soo veel woorden, die de *Hoedaenigheyt* des Diers aengaen, als gy bedenken kont: en zijt verseeckert, dat alle die woorden *Adjectiva* sijn, als:

Een	} Dier. Item, Eer.	} Huys	(levendigh)	(boogh)
			doodt	laegh
			wils	oudt
			tam	nieuw
			gruwelijck	lang
			sterck	smal
			nuttijck	wijdt
(&c. &c.)	(&c. &c.)			

Maer de Latijnsche *Adjectiva* hebben verscheyde Uytgangen, als: US, ER, IS, NS, X en meer andere, die altijd nae het *Genus Substantivi*, daer by sy te staen komen, sich reguleeren moeten.

De twee eerste *Adjectiva*, te weeten, in US en ER veranderen dese Terminatie onder *Foemininum* in A en onder *Neutrum* in UM.

De *Adjectiva* in IS hebben onder *Foemininum* oock IS, en onder *Neutrum* E. Maer die in NS en X, hebben onder alle de drie *Genera* al even eens, gelijk dat selve in *Theatro* te sien is.

De *Adjectiva* in US en ER zijn in *Theatro* voor aen getekent met de cijffer 3; om datse drierley uytgangen hebben, onder ieder *Genus* een besonder; en worden genoemt *Adjectiva trium Terminationum*, daer van hier eenige tot exempels geset zijn, meer staen niet in *Theatro*, als:

Masculinum Foemininum Neutrum.

Altus

alta

altum *hoogh.*

alsoo oock

Aptus	<i>bequaem</i>	Longus	<i>lang</i>
Beatus	<i>saligh</i>	Modestus	<i>beswaerlijck</i>
Certus	<i>seker</i>	Novus	<i>nieuw</i>
Charus	<i>lief</i>	Nudus	<i>naecht</i>
Dignus	<i>waerdigh</i>	Paucus	<i>weynigh</i>
Doctus	<i>gelaert</i>	Plenus	<i>vol</i>
Durus	<i>bart</i>	Probus	<i>vroom</i>
Firmus	<i>sterck</i>	Purus	<i>reyn</i>
Frigidus	<i>kout</i>	Rectus	<i>recht</i>
Falsus	<i>valsch</i>	Sanctus	<i>heyligh</i>
Gratus	<i>danckbaer</i>	Sanus	<i>gesondt</i>
Humanus	<i>riendelijck</i>	Superbus	<i>hoovaerdigh</i>
Humidus	<i>vochtsigh</i>	Tardus	<i>langsaem</i>
Invitus	<i>onwilligh</i>	Tutus	<i>veyligh</i>
Iustus	<i>rechtsvaerdigh</i>	Vanus	<i>ydol</i>
Lætus	<i>vrolijck</i>	Venustus	<i>schoon</i>
Largus	<i>mildadigh</i>	Verus	<i>waer</i>

N. B.

N. B. Hier by hooren oock de *Adjectiva* in ER, maer dewijl by de selve noch iets aen te mercken is, soo sal daetlijk op haer plaets daer van geseft worden.

De *Adjectiva* in IS hebben maer twee Uytgangen, als IS en E, het welck in *Theatro* met de cijffer 2 aengewesen is, daeromse *Adjectiva duarum Terminationum* genoemt worden, daer van dese exempelen.

Masculinum Foemininum Neutrum.

Fortis Fortis Forte sterck,

alsoo oock

Amábilis	liefslijk	Lævis	glad
Æquális	gelijk	Levis	licht
Brevis	kort	Mitis	sachtmoedigh
Commúnis	gemeen	Mollis	weeck
Crudélis	wreedt	Nóbilis	edel
Débilis	swack	Omnis	alle
Dulcis	soet	Pingvis	vet
Enórmis	uytermaten	Qualis	hoedanigh
Exílis	kleyn	Rudis	ongeleert
Fértilis	vruchtbaer	Svavis	liefslijk
Fidélis	getrouw	Talis	soedanigh
Grandis	groot	Ténuis	dun
Hílaris	vrolijk	Tristis	treurigh
Illústris	doorluchtigh	Turpis	leelijck
Insignis	treffelijck	útilis	nutlijck
Lenis	saf	Vilis	gering

De *Adjectiva* in NS en X, dewijlse *unius Terminationis* of van een Uytgang zijn, staen in *Theatro* geteekent met de cijffer 1. eenige exempelen hier van sijn dese, als:

Masculinum Foemininum Neutrum

Prudens Prudens prudens voorsichtigh
Felix felix felix gelukkig,

alsoo oock

Atrox	wreedt	Capax	vatlijck
Audax	stout	Clemens	goedertieren
Amens	sinneloos	Demens	waensinnigh
		Diligens	

Diligens	neerftigh	Præcox	vroeghrijp
Edax	stockachtigh	Præfens	tegenwoordigh
Élegans	moy	Præftans	treffelijck
Fallax	bedrieghlijck	Recens	varfch
Ferax	vruchtbaer	Sagax	fcherpsinnigh
Ferox	grimmigh, wildt	Simplex	eenvuldigh
Frequens	dickwils	Supplex	oetmoedigh
Ingens	groot	Sápiens	wijs
Innocens	onfchuldigh	Sons	fchuldigh
Mendax	leugenachtigh	Trux	gruwelijck
Pétulans	moetwilligh	Tenax	vafhoudens
Potens	machtigh	Velox	fnel
Pértinax	hartneckigh	Véhemens	heftigh

Deze *Adjectiva* hebben onder ieder *Genus* haer befondere Uytgangen, als:

Masc. Foem. Neutr.

Hic	Hæc	Hoc	deze, dit, dat
Ille	Illa	Illud	hy, fy, die, dat
Iste	Ista	Istud	diefelve, datfelve
Is	Ea	Id	die, diefelve, datfelve
Ipsè	Ipsa	Ipsum	hyzelf, fyzelf, datfelve
Qui	Quæ	Quod	die, dewelcke, hetwelcke
Quis	Qua	Quid	wie, wat
Alius	ália	áliud	ander
Duo	Dux	Duo	twee
Ambo	Ambæ	Ambo	allebeyde

Nu volgen de *Adjectiva* in ER van drie Uytgangen, daer van hier voor gefeyt is. By defelve is een te mercken, dat eenige daer onder zijn, die in *Foeminino* en *Neutro* een Syllabe meer hebben als in *Masculino*, als:

Mascul. Foemin. Neutrum.

Alter	áltera	álerum	ander
Asper	áspera	ásperum	ruw, oneffen
Dexter	déxtera	déxterum	rechts

B

Lacer

Lacer	lácera	lácenum	gescheurt
Liber	líbera	líberum	vry
Miser	mísera	míserum	elendig
Prosper	próspera	prósperum	voorspoedigh
Tener	ténera	ténerum	teer. Hier by hoort oock
Satur	sátura	sáturum	sat, versadigh

Maer dese hebben onder al de *Genera* evenveel Syllaben , als :

Mascul.	Foemin.	Neutr.	
Ater	atra	atrum	swart
Æger	ægra	ægrum	sieck
Creber	crebra	crebrum	dickwils
Dexter	dextra	dextrum	rechts
Glaber	glabra	glabrum	glad
Integer	integra	integrum	geheel :
Macer	macra	macrum	mager
Neuter	neutra	neutrum	geen van beyden
Noster	nostra	nostrum	onse
Niger	nigra	nigrum	swart
Piger	pigra	pigrum	luy, traag
Pulcher	pulchra	pulchrum	schoon
Ruber	rubra	rubrum	roods
Sacer	sacra	sacrum	heyligh
Scaber	scabra	scabrum	oneffen
Sinister	sinistra	sinistrum	sincks
Teter	tetra	tetrum	leelijck
Uter	utra	utrum	wie van beyden
Vafer	vafra	vafrum	loos, doortraft
Vester	vestra	vestrum	uwe

Dese *Adjectiva* hebben in *Masculino* ER of IS , in *Foeminino* IS , en in *Neutro* E , als :

Mascul.	Foemin.	Neutrum	
Acer of Acris	acris	acre	scherp

álacer

álacer } álacris }	álacris	álacré	wacker
Céleber } Célebris }	célebris	célebre	vermaerd
Celer of } Céleris }	céleris	célere	snel
Campéster } Campéstris }	campéstris	campéstre	veldachtigh
Equéster } Equéstris }	equéstris	equéstre	ridderlijk
Palúster } Palústris }	palústris	palústre	morasfich
Pedéster } Pedéstris }	pedéstris	pedéstre	te voet
Salúber } Salúbris }	salúbris	salúbre	gezond
Silvéster } Silvéstris }	silvéstris	silvéstre	woudachtigh
Vólucer } Vólucris }	vólucris	vólucré	vlugge

Tot de *Adjectiva unius Terminationis* in NS en X hooren oock dese, als:

Anceps	twijfelachtigh	Deses	stof, naelatigh
Biceps	twee-hoofdigh	Díscolor	kakelbondt
Bicórpor	twee-lijvigh	Díscors	oneenigh
Bipes	twee-voetigh	Dives	rijk
Cælebs	ongetrouwte	Expers	ondeelachtigh
Cicur	tam	Hebes	bot
Compos	deelachtigh	Hospes	vreemde
Cóncolor	eenkleurigh	Impar	oneffen
Concors	eendrachtigh	Impos	onmachtigh
Cóngener	van eender aert	Inops	arm
Dégener	ongelijk van aert	Iners	bot, plomp

Intércus	tusſchen vel en vleeyſch	Quálrupes	viervoetigh
Lócuples	rijk	Socors	ſtaubertigh
Memor	indächtigh	Solers	ſcherpſinnigh
Miféricors	barmhertigh	Sospes	geſondt
Noſtras	van onſe kant	Supérſtes	in't leven
Par	billick, even	Teres	lang-rondt
Párticeps	deulachtigh	Tripes	driervoetig
Pauper	arm	Uber	overvloedigh
Præceps	ſteyl	Vecors	ſtaeubertigh
Puber	manbaer	Veſtras	van uwe kant
		Verus	oudt

De Comparatie der *Adjectiva*.

Alle *Adjectiva*, wiens Beduyding in 't Duyts het lijdē kan, worden gecompareert, dat is, ſy worden nae haet beduydinge verhooght of verneedert, ſoo dickwijls het van nooden is, onder alle de drie *Genera*, door drie *Gradus* of Trappen.

De eerste Trap wordt genoemt *Gradus Positivus*, de tweede *Gradus Comparativus*, de derde *Gradus Superlativus*.

Gradus Positivus wordt genoemt de eygentlijke Beduyding des *Adjectivi* ſoo als het aen hem ſelfs is, als: Geleert, ſterck, gelukkig, elendig, hovaerdig, vriendelijck, needrig, ſlecht, gering, &c.

Gradus Comparativus vermeerderd of vermindert de Beduydinge des *Adjectivi*, als: Geleerder, ſtercker, gelukkiger, elendiger, armer, hovaerdiger, vriendlijcker, needriger, ſlechter, geringer, &c.

Gradus Superlativus ſet de Beduydinge des *Adjectivi* op de hooghste of laeghste trap, als: de Aldergeleertste, ſterckste, gelukkigste, elendigste, armste, hovaerdigste, vriendlijckste, nedrigste, ſlechtste, geringste, &c.

Maer hoe de Comparatie geſchiet met de Latijnsche *Adjectiva*, datſelve wordt in *Theatro* aengewefen met die Letters of Syllaben, dewelcke by ieder *Gradus* onder de drie *Genera* aldaer gefet ſijn, als namentlijck:

Gradus Positivus begrijpt onder hem alle *Adjectiva* van wat

wat Uytgang en hoe veelderley sy oock zijn, gelijk gy in *Theatro* deselve onder ieder *Genus* kunt sien. De *Comparativus* van alle *Adjectiva* gaet uyt onder *Masc.* en *Fœm.* in *IOR*, en onder *Neutr.* in *IUS*, en de *Superlativus* in *ISSIMVS*, *ISSIMA*, *ISSIMVM*. Maer de *Adjectiva* in *ER*, hebben in *Superlativo* *errimus*, *errima*, *errimum*, gelijk mede aldaer te sien is. De exempelen van ieder zijn dese, als:

Masculinū Fœmininum Neutrum.

Doctus	docta	doctum	geleert
Dóctior	dóctior	dóctius	geleerder
Doctíssimus	a	um	allergeleerdst
Dulcis	dulcis	dulce	zoet
Dúlcior	dúlcior	dúlcius	zoeter
Dulcíssimus	a	um	zoetst
Prudens	prudens	prudens	voorsichtigh
Prudéntior	prudéntior	prudéntius	voorsichtiger
Prudentíssimus	a	um	voorsichtigst
Felix	felix	felix	geluckigh
Felícior	felícior	felícius	geluckiger
Felicíssimus	a	um	geluckigst
Prosper	prospera	prosperum	voorspoedigh
Prospérior	prospérior	prospérius	voorspoediger
Prospérrimus	a	um	voorspoedigst

N. B. De *Gradus Comparativus* en *Superlativus* wordt gemaect van de *Genitivus Singularis*; indien de *Terminatio Genitivi* van het *Adjectivum in Positivo* weghgenomen, en de *Terminatio Comparativi* en *Superlativi* wederom in de plaets gestelt wordt. Uytgenomen de *Adjectiva* in *ER*, die maecten haer *Superlativus* van de *Nominativus Singularis*, werpende het *ER* daervan, en setten *errimus* wederom in de plaets.

Nu volgen de *Adjectiva*, die in *Comparativo* en *Superlativo* of te veel, of te weynigh, of anders hebben, als de gemeene regel is, te weeten:

Masculin.	Fœemin.	Neutrum.	
Bonus	bona	bonum	goedt
Mélior	mélior	mélius	beter
óptimus	óptima	óptimum	alderbest
Malus	mala	malum	quaeds
Pejor	pejor	pejus	quader
Pésimus	pésima	pésimum	quaedsst
Magnus	magna	magnum	groot
Major	major	majus	grooter
Máximus	máxima	máximum	grootst
Parvus	parva	parvum	kleynt
Minor	minor	minus	kleynder
Mínimus	mínima	mínimum	kleinst
Multus	multa	multum	veel
†	†	plus	meer
Plúrimus	plúrima	plúrimum	meeft.

N. B. *Multus* heeft in *Singulari* in *Masculino* en *Fœeminina* geen *Comparativus*, daerom staet in de ledige plaetsen dit teecken †. Maer in *Plurali* heeft het in *Masculino* en *Fœeminino* *Plures*, en in *Neutro Plura*.

Deze *Adjectiva* hebben in *Comparativo* **ENTIOR**, en in *Superlativo* **ENTISSIMVS**, als:

Masculinum.	Fœeminin.	Neutrum.	
Bénévolus	a	um	goedgunstigh
Benevoléntior	entior	entius	goedgunstiger
Benevolentíssimus	a	um	goedgunstighst
Honoríficus	a	um	eerdadigh
Honorificéntior	entior	entius	eerdadiger
Honorificentíssimus	a	um	eerdadighst
Magníficus	a	um	heerlijck
Magnificéntior	entior	entius	heerlijcker
Magnificentíssimus	a	um	heerlijckst

Malévolus	a	um	quaedtgunstigh
Malevoléntior	entior	entius	quaedtgunstiger
Malevolentísísimus	a	um	quaedtgunstighst
Muníficus	a	um	mildadigh
Munificéntior	entior	entius	mildadiger
Munificentísísimus	a	um	mildadighst

Dese hebben in *Superlativo* *illimus*, *illima*, *illimum*, als :

Masculinum	Foeminin.	Neutrum.	
Fácilis	fácilis	fácilis	licht
Facílíor	facílíor	facílíus	lichter
Facílísimus	facílílima	facílíllum	alderlichtst
ágilis	ágilis	ágile	gaw
Agílíor	agílíor	agílíus	gawer
Agílísimus	agílílima	agílíllum	gawst
Grácilis	grácilis	grácilis	ranck
Gracílíor	gracílíor	gracílíus	rancker
Gracílísimus	gracílílima	gracílíllum	ranckst
Húmílis	húmílis	húmíle	laegh, nedrig
Humílíor	humílíor	humílíus	laeger
Humílísimus	humílílima	humílíllum	laeghst
Símilis	símilis	símile	gelijck
Simílíor	simílíor	simílíus	geltjcker
Simílísimus	simílílima	simílíllum	gelijckst
Imbecílís	imbecílís	imbecílle	swack
Imbecílíor	imbecílíor	imbecílíus	swacker
Imbecílísimus	imbecílílima	imbecílíllum	swackst

Alfoo oock *Difficilis* swaer, en *Dissimilis* ongelijck.

Dese hebben in *Comparativo* en *Superlativo* als volgt :

Masculin.	Foemin.	Neutrum.	
Dives	dives	dives	riek
Ditior	ditior	dítius	rijcker
Ditísímus	ditísíma	ditísíllum	rijckst

Nequam	nequam	nequam	<i>schalckachtigh</i>
Néquior	néquior	néquius	<i>schalckachtiger</i>
Nequíssimus	nequíssima	nequíssimum	<i>schalckachtighst.</i>
Núperus	núpera	núperum	<i>onlangs</i>
Nupérior	nupérior	nupérius	<i>onlanger</i>
Nupérrimus	nupérrima	nupérrimum	<i>aller onlangst.</i>
Vetus	vetus	vetus	<i>oude</i>
Vetérior	vetérior	vetérius	<i>ouder</i>
Vetérrimus	vetérrima	vetérrimum	<i>oudst</i>

De *Adjectiva*, die sich eyndigen in *EUS*, *IUS* en *UUS*, maecken haer *Comparativus* en *Superlativus* door het byvoegen der woordekens *magis* meer, en *maximè* meest, als:

Masculinum Foemininum Neutrum.

árdus	árdua	árduum	<i>hoogh</i>
<i>Magis</i> árdus	<i>mag.</i> árdua	<i>mag.</i> árduum	<i>hoogher</i>
<i>Maximè</i> árdus	<i>max.</i> árdua	<i>max.</i> árduum	<i>hooghst.</i>

Alsoo oock :

Ambíguus	<i>twijfelachtigh</i>	Necesárius	<i>nootsaecklijck</i>
ánxius	<i>benaeurwt</i>	Nóxius	<i>schadelijck</i>
Asíduus	<i>neerstigh</i>	Obnóxius	<i>onderworpen</i>
Contíguus	<i>aen malkander</i>	Perspícuus	<i>doorsichtigh</i>
Contínuus	<i>geduerigh</i>	Pius	<i>godt vreesend</i>
Contrárius	<i>tegenstrijdigh</i>	Propítius	<i>genadigh</i>
Dúbius	<i>twijfelachtigh</i>	Próprius	<i>eygen</i>
ébríus	<i>droncken</i>	Sáucius	<i>gewondt</i>
Egrégíus	<i>wytneemende</i>	Sóbríus	<i>nuchteren</i>
Exíguus	<i>kleyne</i>	Solitárius	<i>aensuem</i>
Exímíus	<i>wyrsékend</i>	Spontáneus	<i>wytwilligh</i>
Fátuus	<i>dwaes</i>	Spúrius	<i>bastart, onechts</i>
Idóneus	<i>bequaem</i>	Strénuus	<i>streng</i>
Indústrius	<i>vlijtigh</i>	Temerárius	<i>vermeedel</i>
Innócuus	<i>onschuldigh</i>	Vácuus	<i>leedigh, ydel</i>
Nefárius	<i>godloos</i>	Várius	<i>verscheyden</i>

Defe

Dese hebben in *Superlativo* te veel, als :

Masculinum	Foemin.	Neutrum	
éxterus	éxtera	éxterum	buyten
Extérior	extérior	extérius	meer na buyten
Extrémus en?	a	um	allerbuytenste
éxtitnus			
ínferus	ínfera	ínferum	beneden
Inférior	inférior	inférius	meer na beneden
ínfimus en?	a	um	benedenste
Imus			
Pósterus	póstera	pósterum	nae achteren
Postérior	postérior	postérius	meer na achteren
Postrémus en?	a	um	achterste, laetste
Póstumus			
Súperus	súpera	súperum	boven
Supérior	supérior	supérius	meer na boven
Suprémus en?	a	um	bovenste, hooghste.
Summus			

Dese hebben geen *Positivus*, als :

Mascul.	Foemin.	Neutr.	
†	†	†	
Citérior	citérior	citérius	meer aen dese zyde
Cítimus	cítima	cítimum	meest aen dese zyde
†	†	†	
Detérior	detérior	detérius	doosfer
Detérrimus	detérrima	detérrimum	allerboosste.
†	†	†	
Intérior	intérior	intérius	inwendiger
Íntimus	Íntima	Íntimum	inwendighst.
†	†	†	
ócyor	ócyor	ócyus	snelder
Ocysímus	ocysíma	ocysísum	de snelste.

24 *Comparatio Adjectivorum.*

†	†	†	
Prior	prior	prius	eer
Primus	prima	primum	de eerste
†	†	†	
Própior	própior	própius	naeder
Próximus	próxima	próximum	de naeste
†	†	†	
Ultrérior	ultrérior	ultréius	verder
últimus	última	últimum	de verſte, laeſte

Antérieur *meer nae voozen*, heeft geen *Positivus* noch *Superlativus*.

N. B. Eenige willen, dat dese *Comparativi* en *Superlativi* komen van *citra*, *intra*, *pridem*, *prope*, *ultra*, en van de twee ongebruyckelijke woorden *Deſer* en *ocys*.

Dese hebben geen *Superlativus*, als:

Mascul.	Fœmin.	Neutr.	
Júvenis	júvenis	júvene	jong
Júnior	júnior	júnus	jonger
†	†	†	
Senex	ſenex	ſenex	oud
Sénior	ſénior	ſénus	ouder
†	†	†	

Ipe heeft geen *Comparativus*, als:

<i>Ipe</i>	<i>ipſa</i>	<i>ipſum</i>	<i>hy ſelf</i>
†	†	†	

Ipſiſſimus ipſiſſima ipſiſſimum *hy ſelf in perſoon*.

N. B. Dese naevolgende *Adjectiva*, die tot de voorgaende in US van drie Uytgangen p. 15. hooren, zijn alhier noch mede ingevoegt, tot dien eynde, op dat een Leerling deselve, als nootſaeckelijke materialen, by der handt mag hebben, als hy hem oeffenen ſal het *Subſtantivum* en *Adjectivum* in eodem *Genere* of eenpaerig in haer geſlacht by mal-kander te ſetten, waervan kort hierna ſal geleert worden.

Ab-

Abfúrdus	ongerijmt	Dimídius	half
Acérbus	wrang	Diutúrnus	langduerig
ácidus	fuur	Divínus	goddelijck
Acútus	fcherp	Egénus	arm
Ægrótus	sieck	Erudítus	geleerd
Æquus	billijck	Extráneus	wystrandfch.
Ætérnus	eeuwig	Facétus	boertig
Albus	wit	Facúndus	welfpreekend
Aliénus	vreemd	Ferus	wild
Amænus	playsierig	Fesfus	moede
Amárus	bitter	Férvidus	heet
Ambitiófus	eergierig	Fœcúndus	vruchtbaer
Amplús	wijd	Fœdus	wyyl
Antíquus	oud	Formófus	fchoon
Arctus	naeuw	Furiófus	rafend
Aftútus	lijftig	Gratúitus	onverdiend
Avárus	gierig	Hirfútus	ruyg
Bárbarus	barbaers	Honéftus	eerlijck
Benígnus	goedertieren	Ignótus	onbekend
Blandus	vriendlijck	Inclytus	vermaerd
Cæcus	blind	Infinítus	oneyndlijck
Cálidus	warm	Ingeniófus	finrijck, geestig
Caliginófus	doncker	Injúrius	onbillijck
Cállidus	lijftig	írritus	vergeefs
Calvus	kaal	Invidus	misgunftig
Castus	kuyfch	Jejúnus	nuchteren
Cautus	voorfichtig	Jucúndus	genoeglijck
Cavus	hol	Lángvidus	flaeuw
Claudus	lam	Lafcívus	geyl
Crafus	dick	Lasfus	moede
Crifpus	gekrult	Latínus	Latijns
Crudus	raeuw	Latus	breed
Curvus	krom	Lautus	kofteijck
Decórus	zierlijck	Lépidus	kluchtig
Delicátus	lecker	Lúbrius	lijftig

Lúcidus.	<i>schijnend</i>	Promptus	<i>vaerdig</i>
Mádidus	<i>nat</i>	Pronus	<i>geneigt</i>
Máliguus	<i>boofachtig</i>	Propínquus	<i>naby</i>
Malitióſus	<i>quaedaardig</i>	Públicus	<i>openbaer</i>
Maniféſtus	<i>openbaer</i>	Rábidus	<i>rafend</i>
Manſvétus	<i>fachtmoedig</i>	Rarus	<i>selden</i>
Marúrus	<i>rijp</i>	Recíprocus	<i>heen en weer</i>
Médius	<i>midden</i>	Religióſus	<i>Godvruchtig</i>
Mirus	<i>wonderlijk</i>	Réliquus	<i>ovetig</i>
Módicus	<i>weinig</i>	Ridículus	<i>belachelijk</i>
Modéſtus	<i>zedig</i>	Robúſtus	<i>ſtarcklijvig</i>
Moróſus	<i>ſtuers</i>	Rotúndus	<i>rond</i>
Múcidus	<i>ſchimmelig</i>	Salvus	<i>behoudens</i>
Mutus	<i>ſtom</i>	Sævus	<i>wreed</i>
Obſcúrus	<i>donker</i>	Sédulus	<i>neerſtig</i>
Obſcénus	<i>onbeſchoft</i>	Secúrus	<i>forgloos</i>
Oblíquus	<i>overdwers</i>	Serus	<i>laet</i>
Odióſus	<i>haetelijk</i>	Serénus	<i>helder</i>
Officióſus	<i>dienſtwillig</i>	Sevérus	<i>geſtreng</i>
Opácus	<i>ondoorſichtig</i>	Siccus	<i>droog</i>
Opímus	<i>vet</i>	Sincérus	<i>ſuyver</i>
Oportúnus	<i>bequaem</i>	Sollícitus	<i>bekommert</i>
Orbus	<i>berooft</i>	Somnoléntus	<i>ſlaperig</i>
Parcus	<i>ſpaerſaem</i>	Spatióſus	<i>ruym</i>
Peregrínus	<i>wreemd</i>	Stólidus	<i>dwaes</i>
Perítus	<i>ervaeren</i>	Stríctus	<i>eng</i>
Pérfidas	<i>trouwloos</i>	Studióſus	<i>vlijtig</i>
Pernitióſus	<i>ſchadelijk</i>	Stultus	<i>ſot</i>
Periculóſus	<i>gevaerlijk</i>	Stúpídus	<i>bot</i>
Planus	<i>effen</i>	Surdus	<i>doof</i>
Pravus	<i>boos</i>	Tenebróſus	<i>duiſter</i>
Pretióſus	<i>koſtelijk</i>	Tépidus	<i>laen</i>
Procérus	<i>hoog, rijſig</i>	Tímídus	<i>vreesachtig</i>
Profánus	<i>onheilig</i>	Tranquíllus	<i>ſtil</i>
Profúndus	<i>diep</i>	Truculéntus	<i>gruwlijk</i>

Túmíduſ	opgeſwollet	Vaguſ	dwaelend
Túrbiduſ	troebel	Vaſtuſ	overgroot
Umbróſuſ	ſchaduwachtig	Verecúnduſ	ſchaemachtig
Uncuſ	krom	Violéntuſ	geweldaedig
Univérſuſ	algemeen	Viruléntuſ	venijnig
Urbánuſ	manierlijk	Vivuſ	levendig

De Tel-woorden.

Onder de *Adjectiva* hooren oock de *Tel-woorden*, die by de Latijnen verſcheyden ſijn; daer van de eerſte foorte genoemt wordt *Numerus Cardinalis*, en wordt gebruyckt, wanneer men vraegt, *Quot?* hoe veel? ſoo antwoordt:

Unuſ, a, um	een	Trigínta	dertigh
Duo, æ, o	twee	Quadragínta	veertigh
Treſ, tria	drie	Quinquagínta	viſftigh
Quatuor	vier	Sexagínta	ſeſtigh
Quinque	viſf	Septuagínta	ſeventigh
Sex	ſex	Octogínta	tachtigh
Septem	ſeven	Nonagínta	negentigh
Octo	acht	Centum	hondert
Novem	negen	Ducénti, æ, a	tweehondert
Decem	thien	Trecénti	driehondert
Undecim	elf	Quadríngénti	vierhondert
Duódecim	twaelf	Quíngénti	viſfhondert
Trédecim	dertien	Sexcénti	ſeshondert
Quatuórdecim	veertien	Septíngénti	ſevenhondert
Quíndecim	viſftien	Octíngénti	achthondert
Séxdecim, of sédecim	ſeſtiē	Nongénti	negenhondert
Septéndecim	ſeventien	Mille	duyſend
Octódecim	achtien	Bis mille of	} twee duyſend
Novéndecim	negentien	Duo míllia	
Vigínti	tuintigh	Ter mille of	} drieduyſend
Vigínti unuſ, a, um	21	Tria míllia	
Vigínti duo, æ, o,	22	Quater mille of	} vierduyſend
Vigínti treſ, tria, &c.	23	Quatuor míllia	

N. B. Voor *octodecim* wordt oock geleyt *duodeviginti*; en voor *novendecim*, *undeviginti*; alsoo oock *duodetriginta* voor *viginti octo*, en *undetriginta* voor *viginti novem*, &c.

2. De *Numerus Cardinalis* van *quatuor* tot *centum* wordt niet gedeclineert; maer van *ducenti* tot *mille* wordt wederom gedeclineert.

3. *Mille* wordt somtijds gebruyckt als een *Adjectivum*; dan is het *indeclinabile*, en somtijts als een *Substantivum*, dan wordt het gedeclineert, als: *millia*, *millium*, *millibus*, &c.

4. *Mille Adjectivum* wordt in 't tellen vergroot met *Numerus Adverbialis*, als *bis mille*, *ter mille*, *quater mille*, &c. Maer *Mille Substantivum* wordt vergroot met *Numerus Cardinalis*, als: *duo millia*, *tria millia*, *quatuor millia*, &c.

De tweede soorte der *Tel-woorden* wordt genoemt *Numerus Ordinalis* (de Ordenings tal) dewelcke wordt gebruykt; als de vraege is *Quotus?* de hoeveelfte? soe antwoordt men:

Primus, a, um	de eerste	Trigésimus	dertigste
Secúndus	de tweede	Quadragésimus	veertigste
Tértius	de derde	Quinquagésimus	vijftigste
Quartus	de vierde	Sexagésimus	sestigste
Quintus	de vijfde	Septuagésimus	seventigste
Sextus	de seste	Octogésimus	tachtigste
Séptimus	de zevende	Nonagésimus	negenigste
Octávus	de achtste	Centésimus	de hondertste
Nonus	de negende	Ducentésimus	tweehondertste
Décimus	de tiende	Trecentésimus	de 300ste
Undécimus	de elfde	Quadringentés.	de 400ste
Duodécimus	de twaelfde	Quingentés. &c.	de 500ste
Décimus tértius	de 13de	Millésimus	de duysentste
Décimus quart. &c.	de 14de	Bis millésimus	de 2000ste
Vigésimus	de twintighste	Ter millésimus	de 3000ste

Hier by is oock geset de *Tel-aert* nytgaende in *arius*, als: *Binarius* het tweegetal, *ternarius* het driegetal, *quaternarius* het getal van viere, alsoo oock *quinarius*, *senarius*, *septenarius*, *octonarius*, *novenarius*, *denarius*. *Lapis centenarius*, een steen van 100 pondt, *senex sexagenarius*, een oudt man van seftigh jaer. Item: *Primarius* van de eerste ordening, *se-*

tundanus van de tweede ordening, alsoo oock tertianus, quartanus, quintanus, sextanus, septimanus, &c.

De derde manier van tellen heet Numerus Multiplicativus, ('t Vermenigvuldigende tal.) sijn gebruyck is, wanneer men vraegt, *Quotuplex?* hoeveelvuldigh? antwoordt.

Simplex	eenvuldigh	Óctuplex	achtvuldigh
Duplex	tweevuldigh	Nónuplex	negenvuldig
Triplex	drievuldigh	Décuplex	tienvuldigh
Quádruplex	viervuldigh	Céntuplex	hondertvuldig
Quíntuplex	vijsvuldigh	Millécuplex	duysentvuldig
Séxtuplex	sesvuldigh	Múltiplex	veelvuldig.
Séptuplex	sevenvuldigh		

Van gelijcke beduyding zijn oock, *Simplus, a, um; duplus, triplus, quádruplus, quíntuplus, séxtuplus, séptuplus, óctuplus, novécuplus, decuplus, céntuplus, millécuplus.*

De vierde manier van tellen wort genoemd Numerus Distributivus (Uytdeelings tal) dewelcke gebruyckt wordt, wanneer men vraegt, *Quoténi?* hoeveel aen een iegelijk? antwoordt.

Sínguli, <i>a, a</i>	} <i>ider</i> {	een	Ternidéni	} <i>ider</i> {	13
Bini		twee	Quaternidéni		14
Terni		drie	Vicéni		20
Quatérni		vier	Tricéni		30
Quini		vijs	Quadragéni		40
Seni		ses	Quinquagéni		50
Septéni		seven	Sexagéni		60
Octóni		acht	Septuagéni		70
Novéni		negen	Óctogéni		80
Deni		tiens	Nonagéni		90
Undéni		elf	Centéni		100
Duodéni		twaelf	Milléni		1000

N. B. *Centeni aurei militibus dati sunt*, dat is, aen ieder Soldaer sijn 100 gulden gegeven. Maer *indien* men segt *Centum aurei militibus dati sunt*, soo wordt verstaen, dat in alles niet meer als 100 gulden aen haer alle gegeven is.

SYNTAXIS,

of de t'samenfetting van *Substantivum* en *Adjectivum*, in de Latijnsche Tael.

S *Vbstantivum* en *Adjectivum*, daer van tot nu toe gefeyt is, moeten by malkander staen eerstelijck in eodem *Genere*, dat is, in eenderley geslacht, en daer nae oock in eodem *Numero* en *Casu*, daer van op sijn plaets.

Het *Genus* aengaende, daer by is in acht te neemen; wanneer het *Substantivum Masculini Generis* is, soo moet het *Adjectivum*, t'welcke daer by geset wordt, oock *Masculini Generis* sijn. En wanneer het *Substantivum Foeminini* of *Neutrius Generis* is, soo moet het *Adjectivum* oock soo wesen.

Boven is verhaelt p. 5. dat het *Genus Substantivi* op tweederley wijze onderkent wordt, te weten, uyt de *Beduyding*, of uyt de *Vyfgang* der laetste Syllabe des woords: op het welcke tegenwoordigh wel moet gelet worden. Ten exempel, als wanneer gy wilt op Latijn seggen: de groote Keyser; alhier is groot het *Adjectivum*, en Keyser het *Substantivum*; *magnus magna magnum* heet groot; en *Cesar* een Keyser. Nu om seckerlijck te weeten, of men seggen sal: *Magnus Cesar*, of *magna Cesar*, of *magnum Cesar*, dewijl maer eenderley van de drie recht is; soo moet men alhier sich reguleeren nae de Regel, dewelcke te voor gefeyt is; naementlijck: wanneer het *Substantivum Masculini Generis* is, dat het *Adjectivum* oock *Masculini Generis* wesen moet. Alhier is nu *Cesar Masculini Generis*, dewijl het een manspersoon is, dewelcke nae de eerste beduyding p. 5. alle met malkander *Masculini Generis* sijn. Derhalven moet het *Adjectivum* oock *Masculini* en niet *Foeminini* of *Neutrius Generis* wesen. Segt dan *Magnus Cesar*, en niet *magna* of *magnum Cesar*; het welcke onrecht Latijn, en tegen de algemeene regel gesproocken is.

N. B. In de Latijnsche Tael is het al even eens, of het *Adjectivum* voor of nae het *Substantivum* geset wordt, of men zegt *magnus Cesar*, of *Cesar magnus*, is gelijk. Doch dewijl het *Adjectivum* hem altoos reguleeren moet nae het *Substantivum*, soo placht men het *Substantivum* wel eerst, en het *Adjectivum* daerna te setten.

Verder, wanneer het *Substantivum Foeminini Generis* is, soo moet het *Adjectivum* oock alsoo wesen, want: gy moet seggen *Mulier magna* een groote Vrouw, en niet *mulier magnus* of *mulier magnum*, dewijl *mulier* een vrouwsperfoon is, die nae de beduyding alle *Foeminini Generis* sijn.

Van gelijken segt men *Magnum A*, *Parvum C*, *Pubthrum D*, en niet *magnus* of *magna*, dewijl alle Letters van 't *A B C* nae de beduyding *Neutrius Generis* sijn.

De *Substantiva*, die onder eenderley Uytgang soo wel een Mans- als Vrouws-perfoon bereeckenen, als *Adolescens*, *affinis*, *antistes*, &c. daer van p. 7. neemen het *Adjectivum* by haer in dat selve *Genus* als de perfoon is, die daer mede aengeduydt wordt. Want indien een Mans-perfoon daer door verstaen wordt, soo moet het *Adjectivum* in *Masculino*, maer wanneer een Vrouwsperfoon gemeent wordt, soo moet het *Adjectivum* in *Foeminino Genere* daer by staen, als wanneer men seyt: *Adolescens pulcher*, heet het op Duyts een schoone Jongeling, maer *Adolescens pulchra*, heet een schoon Meyken, &c.

By de *Substantiva Communis Generis*, als *Adeps*, *alvus*, *atomus*, &c. p. 8. worden de *Adjectiva* soo wel in *Masculino* als *Foeminino Genere* geset. Want het staet vry te seggen, *Adeps bonus* of *adeps bona* goedt sineer, item *Alvus tumidus* of *alvus tumida* een dicke buyck, alsoo geschiet oock met de anderen.

Maer men moet weeten, dat eenige van dese *Substantiva* het *Adjectivum* meer in *Masculino*, en eenige meermaels in *Foeminino Genere* by haer hebben, 't welcke nyt het leeren der Latijnsche Auteuren best kan geleert worden.

Nu volgt, hoe de *Adjectiva* staen sullen by die *Substantiva*, wiens *Genus* nyt de terminatie, of laetste Syllabe gekent wordt. Dese manier het *Genus Substantivi* te kennen is de allergemeenste, en derhalven oock op het duydlijkste en ordentlijkste in *Theatro* voor oogen gestelt, hoe men het *Adjectivum* daer by voegen sal, als nyt de naevolgende exempelen te bemercken is; namentlijk: iemand wil weeten, hoe men in 't Latijn sal seggen een vroom mensch: alhier is vroom het *Adjectivum* en mensch het *Substantivum*. *Probus, a, um*, heet vroom, en *homo* een mensch. Nu is de vraeg, of *homo probus*, of *homo proba*, of *homo probum*, recht Latijn gesproocken is. Om de seeckerheydt hier van te weeten,

soo siet in *Theatro* onder wat *Genus* de Uytgang van 't *Substantivum Homo* te vinden is, en gy sult de letter O onder de *Terminationes Masculini Generis* vinden, darselve is een seecker teecken dat *homo* een *Masculinum* is. Daer van daen siet regelrecht nae beneden tot aen **A D I E C T I V U M**, aldaer staet de Syllabe US oock onder *Masculinum*, darselve duydt aen, datmen seggen moet *homo probus* en niet *homo proba* of *probum*, dewijl dit *Substantivum Masculini Generis* is; derhalven moet het *Adjectivum* oock *Masculini* en niet *Fœminini* of *Neutrius Generis* wesen.

Item, wilt gy seggen, een grootte *Stadt*, het *Adjectivum* is *magnus, a, um* groot, en het *Substantivum Urbs* een *Stadt*. Albier soeckt wederom in *Theatro* de terminatie of de twee laetste letters van *Vrbs*, onder wat *Genus* deselve staen; en gy sult bevinden dat BS onder de Uytgangen van het *Genus Fœmininum* staet, daer uyt is af te neemen, dat *Vrbs* een *Fœmininum* is. Daer van daen siet wederom nae beneden, tot aen *Adjectivum*, soo vindt gy aldaer de letter A onder *Fœmininum* staen, het welke geeft te kennen, dat men *Vrbs magna*, en niet *magnus* of *magnum* seggen moet.

Van gelijcken geschiet oock, wanneer het *Substantivum Generis Neutrius* is, als men seyt, *Animal magnum* een groot dier, *nomen bonum* een goede naem, *mare profundum* de diepe zee; dewijl de terminatien van dese *Substantiva*, als *Anim-AL*, *Nom-EN*, en *Mar-E* onder *Genus Neutrum* staen, en beneden by het *Adjectivum* staet onder *Genus Neutrum* de Syllabe UM, dewelcke beduydt, dat de *Adjectiva* oock in UM uytgaen moeten.

Het is oock geseyt p. 10. dat het *Genus* van eenige *Substantiva* gekent wordt uyt de *Exceptien*, die niet geoordeelt worden uyt haer terminatie, onder wat *Genus* sy hooren; maer veel meer uyt de plaets, daerse in *Theatro* staen, als *Acinaces*, *adamas*, *ames*, &c. zijn de eersten onder de *Exceptien* van het *Genus Masculinum*: daer mede wordt aengewesen, dat het *Adjectivum* by alle dese *Substantiva* in *Masculino Genere* geset moet worden, ongeacht sy nae de terminatie *Fœminini* of *Neutrius Generis* zijn; als, men segt *Acinaces acutus* een scherpen houwer, *Adamas pretiosus* een kostelijke diamant, en niet *Acinaces acuta*, of *Adamas pretiosa*, niet tegenstaende *Acinaces* en *Adamas* nae haer Uytgangen schijnen *Fœminina* te wesen.

Ins-

Insgelijks de *Exceptiones*, die in de tweede Colom onder de *terminationes Foeminini Generis* staen, neemen een *Adjectivum in Foeminino* tot haer; alhoewel sy nae haer Uytgangen *Masculina* zijn, als *Abyssus profunda* een diepen afgrondt, *acus acuta* een scherpe naelde, en niet *Abyssus profundus*, noch *acus acutus*, &c. siet in *Theatro*.

In de derde Colom staen de *Exceptiones Neutrius Generis*, by welke het *Adjectivum in Genere Neutro* moet geset worden, hoewel haer *Terminationes* ten deel *Masculina* en ten deel *Foeminina* zijn, als, men moet seggen: *Accidens infustum* een ongeluckige toeval, *ador purum* suiver koo- ren; en niet *Accidens infusta*, noch *ador purus*.

Om hier in geen mislagh te begaen in 't spreecken of schrijven; so zijn de drie *Genera* van *Substantivum* en *Adjectivum* met haer *Regulen* en *Exceptien* tot dien eynde in *Theatro* regelrecht boven malkander geset, op dat men de *correspondentie* en de 'samenkomste deser beyde *Spraekdeelen in eodem Genere* klaerlijck voor oogen sien kan. Want de *Syllabe US* met al de andere *Uytgangen*, die onder het *Genus Masculinum* van 't *Adjectivum* staen, wijst gelijk als met een vinger om hoog op de *Regulen* en *Exceptien*, die onder *Genus Masculinum* van 't *Substantivum* staen. Alsoo doet oock de letter *A* met haer byhebbende *terminatien* onder *Genus Foemininum* van 't *Adjectivum*, wijfende om hoog op de *Regulen* en *Exceptien*, dewelcke staen onder het *Foemininum* van 't *Substantivum*. In gelijke stelling slaet oock het *UM* onder 't *Genus Neutrum Adjectivi*, onder 't *Genus Neutrum Substantivi*, gelijk het in *Theatro* te sien is.

Aen de selfde plaets aldaer siet men oock de *Terminationes* van *Gradus Comparativus* en *Superlativus* onder de drie *Genera* van 't *Adjectivum*; dewelcke haer nae het *Genus Substantivi* al even eens reguleeren, gelijk haer *Adjectiva in Gradus Positivo* doen.

Eyndelijck onder alle dese *Uytgangen* staen eenige besondere *Adjectiva* van besondere eyndigginge, dewelcke haer met de *Substantiva* paeren, soo als haer natuerlijke gedaente onder yder *Genus* is, als: *Hic, huc, hoc, ille, illa, illud*, &c. Siet p. 17.

Tot nu toe is vertoont, wat een *Substantivum* en een *Adjectivum* is; en hoe dese twee in de *Latijnsche Taal* voor

eerst in eodem Genere of in eenderley geslacht by malkander staen moeten. Welcke werenschap een van de nootsaeklijkste stücken in de Grammatica is. Daerom nadien een Leerling de voorgaende *Substantiva* en *Adjectiva in Theatro* tot soo verre in 't Duyts verstaen en geleert heeft, soo moet hy daetlijk beginnen hem te oeffenen in 't schr. jven, om dese tweederley woorden nae de voorgeschreven Regelen in eodem Genere recht by malkander te voegen, op dat hy daer nae te beter begrijpen kan, hoe sy in *Numero* en *Casus* te samen staen sullen, waer van nu volgt.

Declinatio van 't *Nomen Substantivum* en *Adjectivum*.

Dese twee Spraeckdeelen, naemelijk, *Substantivum* en *Adjectivum* hebben behalven het *Genus*, daer van te voor geleert is, noch een *Accidens* of Toeval met malkander gemeen, genoemd *Declinatio*, waer van p. 5. gemeldt is.

Dit woordt *Declinatio* is eygentlijk op Duyts te seggen, een *Afwijkinge*; dewijl de Latijnche *Substantiva* en *Adjectiva* op verscheyde manieren van haer eerste gedaente, die sy in *Nominativo* hebben, door het veranderen van haer achterste Syllabe, afwijken.

Dese veranderinge der laetste Syllabe geschiet, nae 't getal der vijfderley woorden, in vijf verscheyden plaetten, genoemd de vijf *Declinationes*, op de wijse, gelijk als deselve in *Theatro* afgebeeldt staen.

Een ieder *Declinatio* heeft ses *Casus*, daer in een iegelijk *Substantivum* en *Adjectivum* sijn achterste Syllabe verandert, genoemd, *Nominativus*, *Vocativus*, *Genitivus*, *Dativus*, *Accusativus*, en *Ablativus Casus*.

Ieder *Casus* heeft twee *Numero*s, waer van de eerste genoemd is *Numerus Singularis*, of Een-getal, als *Schola* een Schoole; de andere heet *Numerus Pluralis* of Meer-getal, als *Schola* Schoolen. *Singularis* wor't aengewesen met de letter S, en *Pluralis* met P, dewelcke in *Theatro* by ieder *Casus* staen.

Maer om het onderscheydt der woorden te leeren kennen, in wat *Declinatio* een ieder gedeclineert moet worden, soo is te letten op de naevolgende merckreekens of Regelen van ieder *Declinatio*, en eerstelijck van

Prima

Prima Declinatio.

Alle woorden, sy mogen zijn *Adje Tiva* of *Substantiva*, wiens laetste Syllabe uytgaet in A, en noch eenige weynigh andere in AS, ES, en E, hooren in de eerste Declinatie, als daer sijn:

Ala	<i>vleugel</i>	Herba	<i>kruyd</i>
Ancilla	<i>meysde</i>	Hera	<i>de Vrouw van 't huys</i>
Aqua	<i>water</i>	Hora	<i>uere</i>
áquila	<i>arend</i>	Hospita	<i>waerdinne</i>
Aula	<i>Heerenhof</i>	Idéa	<i>sinnebeeldt</i>
Bacca	<i>besse</i>	ínsula	<i>eylandt</i>
Balæna	<i>walvis</i>	Ira	<i>gramschap</i>
Béstia	<i>wreet beest</i>	Iactúra	<i>schade</i>
Bulla	<i>waterblase</i>	Jánua	<i>deure</i>
Caúda	<i>steert</i>	Lima	<i>vyle</i>
Causa	<i>oorfaeck</i>	Línea	<i>linie</i>
Cella	<i>kelder</i>	Lingva	<i>tonge, tael</i>
Coróna	<i>Kroone</i>	Lítéra	<i>letter</i>
Culpa	<i>schuld</i>	Luna	<i>Maen</i>
Cura	<i>sorge</i>	Mensa	<i>taefel</i>
Disciplína	<i>leertucht</i>	Mica	<i>kruym</i>
Doctrína	<i>leering</i>	Mola	<i>moolen</i>
Ecclesiá	<i>Kerck</i>	Musca	<i>vliege</i>
Epístola	<i>brief</i>	Natúra	<i>natuser</i>
Esca	<i>spijse</i>	Nauta	<i>schipper</i>
Faba	<i>boon</i>	Nébula	<i>newel</i>
Fábula	<i>fabel</i>	Norma	<i>winckelhaeck</i>
Flamma	<i>vlamme</i>	Nota	<i>teycken</i>
Forma	<i>gedaente</i>	ócrea	<i>laerse</i>
Fossa	<i>grafe</i>	Offa	<i>sop</i>
Gemma	<i>edel steen</i>	Olla	<i>pot</i>
Glória	<i>eere</i>	óstrea	<i>oester</i>
Grátia	<i>danck, genade</i>	Página	<i>d'een zijde van een</i>
Gutta	<i>droppel</i>	Pecúnia	<i>gold (blad</i>

Penna	penne	Ulna	elle
Perna	barn	Unda	golwe
Planta	aerdgewas	Urina	pis
Porta	poorte	Uva	druyve
Puella	meysken	Vacca	koe
Quadra	taeffelbord	Vena	ader
Queréla	klachte	Via	weg
Rana	kickvorsch	Vidua	weduwe
Rapa	raepe	Virga	roede
Regina	Koninginne	Vita	't leven
Régula	regel	Andreas	Andries
Rosa	roose	Bóreas	Noorde windt
Rota	rad	Elias	Elias
Schola	school	Lucas	Luykes
Sera	slot	Sáthanas	Sathan
Silva	woydt	Tiáras	tullebandt
Spina	doorn	Thomas	Thomes
Sponsa	bruydt	Absynthites	alsewijn
Stella	starre	Ecclesiátes	Kerckendienaer
Tabérna	berberg	Hæmatites	bloedsteen
Terra	aerde	Crambe	stronckkool
Testa	scherf, schille	Epítome	kort begriyp
Tuba	trompet	Pentecóste	Pinxter
Túnica	rock	Plastes	bootseerder

De manier van Declineeren in de eerste Declinatie geschiet alsoo : Neemt een woordt, 't welck gy wilt, uytgaende in A, en schrijft het op een briefken, en laet het A daer van; het overige wat op het briefken staet, houdt met uw handt dicht aen de Uytgangen van *Prima Declinatio in Theatro*, en schryft het voort van de eene *Casus* tot den anderen in *Singulari* en *Plurali*: Soo kont gy voor oogen sien en lesen, hoe alle woorden in A moeten gedeclineert worden. Gelijkker wijze worden oock de andere Uytgangen, als AS, ES, en E, van haer woorden in 't declineeren weggeworpen, en altemael nieuwe Uytgangen van de andere *Casus* wederom in haer plaats gestelt. Maer hier by is aen

te mercken, dat die woorden, in E uytgaende, nae de kleyne letters in *Theatro* gedeclineert worden. Item, dat die in ES, in *Accusativo* EN hebben, en in *Ablativo* E. Al het andere gaet in *Singulari* en *Plurali* nae de groote Terminatiën, gelijk uyt dese exempelen te sien is, als:

	A	AS	ES	E
N.	S. Vi-a een weg	Lucas	Plastes	Epítome
V.	P. Vi-æ wegen	†	Plastæ	Epítomæ
G.	S. Vi-æ een weg	Lucæ	Plastæ	Epítomes
	P. Vi-árū wegen	†	Plastárū	Epítomárū
D.	S. Vi-æ een weg	Lucæ	Plastæ	Epítomæ
	P. Vi-is wegen	†	Plastis	Epítomis
Acc.	S. Vi-am een weg	Lucam	Plasten	Epítomen
	P. Vi-as wegen	†	Plastas	Epítomas
Ab!	S. Vi-a een weg	Luca	Plaste	Epítome
	P. Vi-is wegen	†	Plastis	Epítomis

N. B. Alle woorden in A en E hebben in *Vocativo* al even eens, als in *Nominativo*. Maer die in AS en ES werpen in *Vocativo* het S wegh, als: *Lucas, Thomas, Andreas, Elias, Plastes, &c.* hebben in *Vocativo*, *Luca, Thoma, Andraa, Elia, Plaste.*

Secunda Declinatio.

DE meeste *Substantiva* en *Adjectiva*, in US, UM, en ER hooften in de tweede Declinatie, waervan hier en oock in *Theatro* eenige tot exempel staen, als:

US

Agnus	lam	Báculus	stock
ángelus	engel	Bolus	beet
ángulus	hoeck	Cibus	spijse
Annus	jaer	Corvus	rave
ásinus	esel	Dígitus	vinger
Avus	grootvader	Dóminus	heer

Equus	paerd
éthnicus	heyden
Focus	haerd
Flúvius	rivier
Gallus	haen
Gládus	swaerd
Herus	heer van 't huys
Hortus	tuyt
Inimicus	vyand
Iudæus	lood
Lánius	vleys-houwer
Lupus	wolf
Modus	wijse
Morbus	sieckte
Nasus	nense

Nodus	knoop
óbolus	penning
óculus	oog
Pagus	dorp
Pópulus	volck
Quassillus	korfken
Rádus	strael
Rústicus	boer
Servus	knecht
Sponsus	bruydegom
Thesáurus	schat
Trochus	tol
úrceus	kruyck
Ursus	beer
Ventus	wind

UM

Astrum	't gestarnte
Auxilium	hulp
Bellum	oorlog
Bráchium	arm
Collum	hals
Cribrum	seef
Damnum	schade
Donum	geschenck
Exémplum	exempel
Exórdium	beginfel
Filum	draed
Fólium	blad
Granum	graen
Hórdeum	gerste
Idólum	afgoden-beeld
Intium	beginfel
Iugum	joek
Lábium	lippe
Lucrum	gewin

Membrum	lidt
Mendácium	lengen
Negótium	verrichting
Núncium	rijding
ótium	ledigzang
Ovum	ey
Peccátum	sonde
Póculum	beecker
Regnum	koningrijk
Rostrum	beck
Sertum	krans
Signum	tecken
Templum	kercke
Theátrum	tooneel
Ungvéntum	salve
Venénum	venijn
Verbum	woord
Vinum	wijn
Votum	belofte

Eenige

Eenige van de *Substantiva* en *Adjectiva Secunda Declinationis* in ER hebben in *Genitivo Singulari* een Syllabe meer als in *Nominativo*, en hebben een kort E voor RI, als:

Adúlter, adúlteri een overspeelder. alsoo oock:

ármiger	wapendrager	Miser	elendig
Asper	rouw	Présbyter	Priester
Dápisfer	opdisfer	Prosper	voorspoedig
Fúrcifer	fielt, denghniet	Puer	kind, jongen
Gener	schoonsoon	Rángifer	Rendier
Lacer	gescheurt	Sígnifer	vaendrager
Lániger	woldragend	Socer	schoonvader
Liber	vry	Tener	teer
Lúcifer	de morgensterre	Vesper	avond

Hier by hooren oock *Vir viri* een man, en *Satur sáteri* sat.

N. B. *Dexter* rechts heeft in *Genitivo dèxteri* of *dextri*.

Maer dese *Substantiva* en *Adjectiva Secunda Declinationis* in ER hebben in *Nominativo* en *Genitivo* al even veel Syllaben, wegwerpemde het E voor RI, als:

Ager, agri een acker, alsoo oock:

Æger	sieck	Liber	boek
Aper	wild swijn	Macer	mager
árbitèr	scheydsman	Magíster	mèster
Archíater	lijf-medicus	Miníster	dienaar
Auster	suylwind	Niger	swaer
Cancer	kreeft	Perímeter	ommetreck
Caper	bock	Piger	luy
Cóluber	wondeslange	Oleáster	wilde olijboom
Conger	see-ael	ónager	wondeset
Creber	dickwyls	Pulcher	schoon
Culter	mes	Ruber	rood
Diámeter	middeltreck	Sacer	boylig
Faber	smidt	Scaber	oneffen, rouw
Fiber	bever	Sínister	stincks
Glaber	glad	Teter	lee'nijck
ínteger	geheel	Vafer	loos

De manier van Declineeren is hier gelijk als in de eerste Declinatie, en sonderlijk aengaende de woorden, die in US en UM uytgaen, waer van dele terminatien weghgenomen, ende Uytgangen van de andere Casus, soo als sy in de tweede Declinatie in *Theatro* staen, wederom daer aen gevoegt worden.

Maer die in ER maecten haer ander Casus van de *Genitivus Singularis*, werpende het I daer van, en setten de Uytgangen der andere Casus wederom aen de plaets; tot Exempel:

	US		UM		ER
N.	§ S. Ann-us	een jaer	regnum	puer	liber
V.	§ P. Ann-i	jaren	regna	púeri	libri
G.	§ S. Ann-i	een jaer	regni	púeri	libri
	§ P. Ann-órum	jaren	regnórū	puerórū	libror.
D.	§ S. Ann-o	een jaer	regno	púero	libro
	§ P. Ann-is	jaren	regnis	púeris	libris
Acc.	§ S. Ann-um	een jaer	regnum	púerum	librum
	§ P. Ann-os	jaren	regna	púeros	libros
Abl.	§ S. Ann-o	een jaer	regno	púero	libro
	§ P. Ann-is	jaren	regnis	púeris	libris

N. B. 1. Alle woorden in UM en ER zijn in *Nominativo* en *Vocativo* gelijk, maer die in US, hebben in *Vocativo* E, als *Dominus*, *Servus*, *Petrus*, *Paulus*, in *Vocativo*, *Domine*, *Serve*, *Petre*, *Paula*, &c. Uytgenoomen *Deus*, 't welcke behoudt in *Vocativo* *Deus*. De Doopnaemen in IUS werpen het US in *Vocativo* wegh, als: *Antonius*, *Cornelius*, *Georgius*, hebben in *Vocativo*, *Antoni*, *Corneli*, *Georgi*, &c. hier by hoort oock *Filius* een Soon in *Vocativo*, *fili*, en *meus* mijn, in *Vocativo*, *mi*.

N. B. 2. Alle woorden, in UM, 't zijn *Substantiva* of *Adjectiva* hebben in *Nominativo* en *Accusativo Plurali* A, als: *Scammum* een banck, *scamna* bancken; *Verbum* een woordt, *verba* woorden, &c. het welcke met de kleyne Capitael-letters UM en A in *Accusativo Secunda Declinationis* in *Theatro* is aengewesen.

Tertia

Tertia Declinatio.

Hoewel de Uytgangen van de derde Declinatie in *Nominativo Singulari* menigerley zijn, gelijk sulcks in *Theatro* te sien is: nochtans komen alle dese verscheyden Terminatien in de andere *Casus* over een: en dat selve daerom; dewijlse alle uyt een wortel voortkomen, dewelcke is de *Genitivus Singularis*.

Maer dewijl de *Nominativus Singularis* in dese Declinatie soo veelderley Uytgangen heeft, soo heeft een ieder *Nominativus* nae sijn Uytgang of terminatie bykans oock een bysonderen *Genitivum*, dewelcke men weten moet, eer men de andere *Casus* daer uyt formeeren kan, 't welcke alhier uyt de naevolgende Regulen en Exceptien te sien is op foodanige wijze, dat by ieder Regel eerstelijck des woordts eyndiging in *Nominativo*, en daetlijck daer nae de Uytgang des *Genitivi* met een exempel, en meer andere woorden van de selfde foorte daer by geset sijn, als:

1. Alle woorden van de derde Declinatie, uytgaende in *MA*, hebben in *Genitivo Singulari* *TIS*, met een kort *A* voor de laetste Syllabe; als:

Aróma, arómatis *kruyderye*, alsoo oock:

<i>Ænigma</i>	<i>raedsel</i>	<i>Probléma</i>	<i>vraege</i>
<i>Apostéma</i>	<i>geswel</i>	<i>Rheuma</i>	<i>sincking</i>
<i>Axióma</i>	<i>stuytregel</i>	<i>Schisma</i>	<i>scheuring</i>
<i>Comma</i>	<i>streepjen</i>	<i>Scomma</i>	<i>schimpwoord</i>
<i>Diadéma</i>	<i>kroone</i>	<i>Smegma</i>	<i>seep</i>
<i>Dip'óma</i>	<i>placcaet</i>	<i>Stemma</i>	<i>stam</i>
<i>Dogma</i>	<i>leere</i>	<i>Stigma</i>	<i>brandmerck</i>
<i>Embléma</i>	<i>sinnebeeld</i>	<i>Stratagéma</i>	<i>krijgslift</i>
<i>Epigrámma</i>	<i>opschrift</i>	<i>Syntagma</i>	<i>byeenvoeging</i>
<i>Gramma</i>	<i>letter</i>	<i>Syrma</i>	<i>sleep, staert</i>
<i>Numisma</i>	<i>penning</i>	<i>Thema</i>	<i>voorstel</i>
<i>Poéma</i>	<i>gedicht</i>	<i>Thymiama</i>	<i>roockwerck</i>

2. E heeft in *Genitivo* *IS* met niet meer Syllaben als in *Nominativo*, als:

Altáre, altáris *een Autaar*, alsoo oock:

Bo-

Bovile	koestel
Colláre	bes, halsdoek
Concláve	sael
Cubíle	bedstede
Digitále	vingerhoed
Equíle	paerdestal
Foeníle	hooystal
Femorále	broeck
Mantíle	handdoeck
Moníle	halsband

Multrále	melck- <i>emmer</i>
Navále	scheeps timmerwerf
Ovíle	schaepstal
Pectorále	borstlap
Penetrále	binnenkamer
Prásepe	kribbe
Rete	net
Sedíle	stoel
Tibiále	kousse
Ventrále	schorteldoek

3. O heeft in Genitivo ONIS met een lang O voor NIS, als :

Agáso, agasónis	een eseldrijver, also oock :
áquilo	noorde wind
Baro	Baron, vrybaar
Bibó	dronckaerdt
Blátero	klapper
Bubo	uyl
Bucco	groot-muyl
Bufo	padde
Carbo	doovekool
Caupo	herbergier
Cento	beedelaers mantel
Crabro	wespe, horsel
Draco	draeck
épulo	bancketeerder
Equíso	paerde knecht
Erro	vagebond
Falco	valck
Fullo	voller
Gáneo	hoerenvoegt
Halo	kring om de maen
Hélluo	brasser
Latro	moordenaer
Leno	boerenwaerd

Leo	leuw
Línteo	linnenwever
Lurco	opsnapper
Mucro	pijnt, spitse
Naso	groot-neuse
Nébuló	guyt
Pavo	paeuw
Pero	boeren-laerse
Pétaso	bam
Práco	uytroeper
Pulmo	de longe
Salmo	salm
Sapo	seep
Sermo	reden
Sipho	spuyt
Stolo	loote
Strabo	scheelsiende
Sufúrro	achterklapper
Temo	distelboom
Tyro	een jong soldaet
Vérbero	bengel
Vespílló	doodengraver

N. B. De'e hebben een kort O voor NIS in Genitivo, als: *Saxo Sáxonis* een uyt Saxonlandt, *Tento Téutonis* een uyt Duytlandt, *Friso Frisonis* een uyt Vrieslandt, *Mácedo Macédonis* een uyt Macedonien.

4. IO heeft in Genitivo IONIS met een lang O, als:

Ambítio, ambítionis *eergierigheydt*, alsoo oock:

Ardélio	<i>een al-bestel</i>	Púgio	<i>ponjaert</i>
Conrágio	<i>besmetting</i>	Pumílio	<i>dwerg</i>
Dítio	<i>gebiedt</i>	Régio	<i>landschap</i>
Hístrio	<i>comediant</i>	Relígio	<i>godtsdienst</i>
Longúrio	<i>lang men'ch</i>	Réstio	<i>lijndrayer</i>
Mório	<i>sot</i>	Scípío	<i>wandelstock</i>
Opílio	<i>schaepharder</i>	Títio	<i>uytgebust hout</i>
Papílio	<i>witjen</i>	Unio	<i>paerle</i>
Péllio	<i>bondtwercker</i>	Vespertílio	<i>vleermuys</i>

N. B. Hier by hooren oock alle *Verbalia* in IO, als: *Leslio lesionis* een Lesse, &c.

5. DO heeft DINIS met een kort I, als:

Arúndo, Arúndinis *een riet*, alsoo oock:

Beatitúdo	<i>saligheydt</i>	Magnitúdo	<i>grootheydt</i>
Consuetúdo	<i>gewoonheydt</i>	Nigrédo	<i>swartheydt</i>
Dulcédo	<i>soetigheydt</i>	Pingvédo	<i>vetigheydt</i>
Fortitúdo	<i>dapperheydt</i>	Pulchritúdo	<i>schoonheydt</i>
Grando	<i>hagel</i>	Similitúdo	<i>gelijckenisse</i>
Gravédo	<i>hoofdpijn</i>	Testúdo	<i>schildpadde</i>
Hirúndo	<i>swaluwe</i>	Urédo	<i>brand-dauw</i>
Libído	<i>boose lust</i>	Vicisfitúdo	<i>afwis'eling</i>

6. GO heeft GINIS met een kort I, als:

Albúgo, Albúginis *'t mis in 't oog*, alsoo oock:

Ærúgo	<i>kopperoest</i>	Lanúgo	<i>melckbayr</i>
Calígo	<i>donckerheydt</i>	Propágo	<i>geslacht</i>
Farrágo	<i>mengelmoes</i>	Prurígo	<i>jeuckte</i>
Ferrúgo	<i>yferroest</i>	Ulígo	<i>modderige aerde</i>
Fulígo	<i>roet</i>	Virágo	<i>beldin</i>
Imágo	<i>beeld</i>	Virgō	<i>maegdt</i>

Ver-

7. AL heeft ALIS, met een lang A, als:

ánimál, animális een dier, alsoo oock:

Cervical	hoofdkrassen	Vestigal	sol
Minerval	schoo'geldt	Tribúnal	richterstoel

8. IL heeft ILIS, met een kort I, als:

Mugil, múgilis een harder (visch,) alsoo oock:

Pogil	schermmeester	Vigil	wachter
-------	---------------	-------	---------

9. OL heeft OLIS, met een lang O, als:

Sol, Solis de Sonne.

10. UL heeft ULIS, met een kort U, als:

Consul, Cónsulis een Burgermeester, alsoo oock:

Exul	balling	Præsul	Prelaet
------	---------	--------	---------

11. AN heeft ANIS, met een lang A, als:

Titan, Titánis de Sonne.

12. EN heeft INIS, met een kort I, als:

Abdómen, abdóminis de onderbuyck, alsoo oock:

Acúmen	scherpsinnigheydt	Gramen	gras
Agmen	hoop volcks	Limen	druimpel
Albúmen	't wit van 't ey	Lumen	licht
Alúmen	alwyn	Lyricen	lierman
Bitúmen	lijm	Nomen	naem
Cacúmen	de top, spitse	Numen	Goddelyjcke macht
Carmen	gedicht	Omen	voorbeduytsel
Certámen	strydt	Pecten	kam
Córnicen	hoorenblaser	Pollen	fin meel
Crimen	laster	Putámen	dop, schille
Culmen	strootack (vaer	Régimen	regeering
Discrímen	onderscheyd, ge-	Semen	saet
Exámen	byeftwarm, ondersoe-	Solámen	troost
Farcímen	worst (king	Spécimen	proeffstuck
Fídicen	snaeren'speelder	Stramen	stroo
Flumen	rivier	Tegmen	decksel
Forámen	gat	Tibícen	fluyt'peelder
Fulmen	donderflag	Túbicen	trompetter
Germen	spruyt	Velámen	o'verdecksel
Gluten	lijm		

13. IN heeft INIS, met een lang I, als :

Delphin, delphínis een dolfin.

14. ON heeft ONIS, met een lang O, als :

Agon, agónis renplaets, worsteling, alsoo oock :

Aédon	nachtegael	Gnomon	uerwijser
Canon	regel	Icon	beeld
Dæmon	duyvel	Sindon	kameidoeck

N. B. Canon, damon, gnomon, icon en Sindon hebben een kort O in Genitivo, als : Cánonis, démonis, gnómónis, iconis, sindonis.

15. AR heeft ARIS, met een lang A, als :

álvear, alveáris een byekorff, alsoo oock :

Calcar	spoore	Láquear	solder
Cóchlear	lepel	Lupánar	hoerbuis
Exémplar	voorbeeld	Pulvínar	kussen
Lacúnar	solder	Torcúlar	wijnparsel

N. B. Dese hebben een kort A in Genitivo, als : Caesar Césaris Keyser, jubar júbaris glans, neclar néclaris dranck der Goden.

16. ER heeft ERIS, met een kort E, als :

Aer, aéris de lucht, alsoo oock :

Anser	een gans	Later	tichelsteen
Asier	bord	Pasfer	een mus, scholle
Æther	de lucht	Múlier	vrouwe
Agger	dam, dijk	Piper	peper
Carcer	gevanckenisse	Tuber	buyle

N. B. Dese hebben een lang E voor RIS, als : Charáctér chara. Féris een kenteecken, Crater crateris drinckbeecker.

17. OR heeft in Genitivo ORIS met een lang O voor RIS, als :

Amor, amóris liefde, alsoo oock :

Ardor	brandt	Cruor	geronnen bloedt
Autor	auteur	Error	dwaeling
Calor	warmte	Favor	gunst
Clamor	geroep	Humor	vochtigheydt
Color	verwe	Labor	arbeyd

Lictor

Liſtor	<i>ſchouten dienaer</i>	Soror	<i>zuſter</i>
Olor	<i>ſwaen</i>	Sudor	<i>ſweet</i>
Prætor	<i>ſchout</i>	Terror	<i>ſchrick</i>
Pudor	<i>ſchaemte</i>	Timor	<i>vreeſe</i>
Quæſtor	<i>rentemeester</i>	Uxor	<i>echte vrouwe</i>
Sapor	<i>de ſmaeck</i>	Vapor	<i>damp</i>
Sopor	<i>de ſlaep</i>	Vigor	<i>kracht</i>

N. B. Deſe hebben in *Genitivo* een kort O voor RIS, als: Arbor arboris een boom, marmor marmoris een marmeerſteen, æquor æquoris de vlakke der Zee, memor memoris indachtigh, Rhetor Rhetoris een redenaer.

18. UR heeft URIS, met een kort U, als:

Augur, auguris waerſegger, alſoo oock:

Fulgur	<i>blixem</i>	Murmur	<i>murmureering</i>
Fur	<i>dief</i>	Sulphur	<i>ſwavel</i>
Furfur	<i>ſemel</i>	Turtur	<i>tortelduyf</i>
Guttur	<i>de keel</i>	Vultur	<i>giervogel</i>

19. AS heeft ATIS, met een lang A, als:

Ætas, ætatis de Somer, alſoo oock:

Ætas	<i>ouderdom</i>	Libertas	<i>vryheydt</i>
Calamitas	<i>elendigheydt</i>	Majestas	<i>heerlyckheydt</i>
Difficultas	<i>ſwazigheydt</i>	Paupertas	<i>armoede</i>
Egestas	<i>armoede</i>	Tempestas	<i>onweder</i>
Facultas	<i>vermogen</i>	Voluntas	<i>de wille</i>
Honestas	<i>eerbaerheydt</i>	Voluptas	<i>welluſt</i>

N. B. Deſe hebben in *Genitivo* een kort A, als: Anas anatis eendvogel, Artocreas artocreatis vleyſch-paſteye, en Eryſſipelas eryſſipelatis de rooſe.

20. ES heeft in *Genitivo* IS, met niet meer Syllaben als in *Nominativo*, als:

Acinaces acinacis een turckſe houwer, alſoo oock:

Ædes	<i>kercke</i>	Fames	<i>honger</i>
Cædes	<i>doodſlag</i>	Fides	<i>ſnaere</i>
Clades	<i>nederlage</i>	Indoles	<i>aerd</i>
Compages	<i>voeging</i>	Labes	<i>ſmette</i>
Crates	<i>rooſter, tralis</i>	Lues	<i>ſmetſieckte</i>

Moles

Moles	<i>grootte last</i>	Strues	<i>hout-hoop</i>
Nubes	<i>wolcke</i>	Sudes	<i>tuynstaeck, stange</i>
Proles	<i>afkomeling</i>	Tabes	<i>de teering</i>
Pubes	<i>de jeugd</i>	Torques	<i>halsband</i>
Rupes	<i>steenrots, klip</i>	Vates	<i>waersagger</i>
Sedes	<i>stoel</i>	Vehes	<i>wagenvracht</i>
Sepes	<i>heyning</i>	Vepres	<i>doorn</i>
Sóboles	<i>gestacht</i>	Verres	<i>beerswijn</i>
Strages	<i>nederlage</i>	Vulpes	<i>vos</i>

21. IS heeft in Genitivo IS, met gelijk soo veel Syllaben als in Nominativo, als:

Avis, avis een vogel, alsoo oock:

Auris	<i>oor</i>	Neptis	<i>Kinds dochter</i>
Bilis	<i>de gal</i>	Ovis	<i>schaap</i>
Clasfis	<i>scheepsvloot</i>	Pellis	<i>vel</i>
Clavis	<i>sleutel</i>	Pestis	<i>de pest</i>
Cutis	<i>de huid</i>	Vallis	<i>valley</i>
Hæresis	<i>kettery</i>	Vestis	<i>klaed</i>
Mesfis	<i>de oogst</i>	Vitis	<i>wijnstock</i>
Navis	<i>schip</i>	Vólucris	<i>vogel</i>

22. OS heeft in Genitivo ORIS, met een lang O, als:

Os, oris de mond, alsoo oock:

Flos	<i>bloem</i>	Mos	<i>seeden</i>
Glos	<i>broeders vrouw</i>	Ros	<i>dauw</i>

23. BS heeft in Genitivo BIS, Chalybs, chálybis stael, alsoo oock:

Arabs	<i>een Arabier</i>	Scrobs	<i>kuyle</i>
Plebs	<i>'t volck</i>	Trabs	<i>balck</i>
Scobs	<i>saegsel</i>	Urbs	<i>stads</i>

24. LS heeft TIS, als: Puls, pultis bry, pap.

25. MS heeft MIS, als: Hiems, hémis de winter.

26. NS. heeft in Genitivo TIS, als: Adolésceus, adoléscentis een jongeling, alsoo oock:

Dens	<i>tand</i>	Mens	<i>'t gemoed</i>
Fons	<i>fonteyn</i>	Parens	<i>vader of moeder</i>
Frons	<i>'t voorhoofd</i>	Rudens	<i>anchertouw</i>
Gens	<i>volck</i>	Serpens	<i>slange</i>

17. PS heeft in Genitivo PIS, als: *Æthiops, æthiōpis een Moorlaen, alsoo oock:*

Stips	<i>as'moesse</i>	Stirps	<i>stamgewas</i>
-------	------------------	--------	------------------

N. B. *Hydrops de watersucht*, heeft een lange O in Genitivo, als: *hydrōpis*.

18. EPS heeft in Genitivo IPIS met een kort I, als: *Adeps, adipis smeer, alsoo oock:*

Forceps	<i>tange</i>	Múniceps	<i>burger</i>
Manceps	<i>pachter</i>	Princeps	<i>vorst</i>

19. RS heeft TIS, als: *Ars, artis een konst, alsoo oock:*

Cohors	<i>bende</i>	Pars	<i>deel</i>
Mars	<i>Mars</i>	Sors	<i>lot</i>
Mors	<i>de doodt</i>	Expers	<i>ondeelachtig</i>

30. X heeft in Genitivo CIS met een lang A, I, O, en U voor CIS, als: *Fornax fornacis een kachel, cervix cervicis de neck, velox velócis snel, lux lucis 't licht, alsoo oock:*

Arx	<i>burgh, slot</i>	Lotrix	<i>wascherin</i>
Bombyx	<i>sijde-worm</i>	Méretrix	<i>hoere</i>
Calx	<i>loiele, kalck</i>	Myntax	<i>knevel</i>
Cicatrix	<i>lissetycken</i>	Nutrix	<i>minnaer</i>
Cornix	<i>kraeye</i>	óbstetrix	<i>vroermoer</i>
Cotúrnix	<i>quackel</i>	Pax	<i>vrede</i>
CruX	<i>kruys</i>	Perdix	<i>patrijs</i>
Dux	<i>Hertog, voerder</i>	Pix	<i>pick</i>
Efox	<i>salm</i>	Radix	<i>wor. el</i>
Fax	<i>fackel</i>	Thorax	<i>wambays</i>
Lodix	<i>slaeplaecken</i>	Vox	<i>stem, woord</i>

N. B. Dese hebben een kort A voor CIS, als: *Limax limacis een slacke, nyctícorax nyctícoracis een nachtrave.*
Dese hebben een kort I, als: *Appéndix appéndicis een aenhangsel,*

hangfel, calix cálicis *kelck*, coxéndix coxéndicis *de beupe*, fornix fórnícis *verwulffel*, natrix nátrícis *waterflange*, salix fálicis *wilgeboom*, en varix várícis *kram-ader*. Præcox vroegrijp, heeft een kort O, als: précocis, en Redux weêrgekomen, heeft een kort U, als: réducis.

31. EX heeft in Gen. ICIS met een kort I voor CIS, als: artifex, artificis *een konstenaer*, alsoo oock:

Apex	<i>spitse</i>	Latex	<i>welle</i>
Arúspex	<i>waersegger</i>	Murex	<i>purpermossel</i>
Auspex	<i>waersegger</i>	Obex	<i>grendel</i>
Cárnifex	<i>beul</i>	ópifex	<i>ambachtsman</i>
Caudex	<i>block</i>	Podex	<i>de neers</i>
Cimex	<i>wegeluys</i>	Pollex	<i>druym</i>
Codex	<i>boek</i>	Póntifex	<i>hooge priester</i>
Cortex	<i>bast</i>	Pulex	<i>vloo</i>
Culex	<i>musge</i>	Silex	<i>keysteen</i>
Frutex	<i>struysk</i>	Sorex	<i>veldmuys</i>
Imbrex	<i>dackpanne</i>	Vertex	<i>de kruyn</i>
Index	<i>aenwijser</i>	Vortex	<i>kolck</i>
Judex	<i>rechter</i>	Vindex	<i>wrecker</i>

N. B. Vibex *een strijm*, heeft in Genitivo een lang I, als: vibicis.

In dese Declinatie zijn oock eenige woorden, uytgaende in US, van dewelcke een deel *Foemina*, en het ander deel *Neutra* zijn. De *Foemina* hebben in Genitivo UDIS, URIS, of UTIS; de *Neutra* ERIS of ORIS. Dese woorden in US zijn mede onder de naevolgende Exceptien, nae de ordre van 't A B C gestekt. Maer uyt welke Regel ieder woort onder dese Exceptien uytgenomen is, kan men lichtelijck sien, wanneer men de uytgang van elcks by sijn rechte Regel, hier voor genoemt, te samen houdt.

N. B. By het leeren van dese, als oock van alle andere woorden, moet wel gelet worden op de Accent, waer mede de woorden van drie of meer Syllaben geteekent zijn: want indien op de tweede Syllabe naest de laeste de Accent of dit streepjen (/) staet, soo is deselve altoos lang, en moet lang uytgesproocken worden, als: *Amicus*, *candela*, *cadáver*, en niet *amicus*, *cándela*, *cadáver*. Maer indien de Accent (/)

op de derde Syllabe staet , soo is de tweede altoos kort , en moet kort nytgesproocken worden , als *Dominus* , *Astronomus* , *Philosophus* , en niet *Dominus* , *Astronomus* , *Philosophus* .

Ten anderen , moet de *Genitivus* in 't leeren altoos daer by genoemt en onthouden worden , als :

<i>ábies abíeris</i>	<i>danneboom</i>
<i>Abſis ábfidis</i>	<i>velge</i>
<i>Accípiter accípitrís</i>	<i>havick</i>
<i>Acer acris</i>	<i>ſcherp</i>
<i>Acus áceris</i>	<i>kaf</i>
<i>ádamas adamántis</i>	<i>diamant</i>
<i>Æs æris</i>	<i>metael</i>
<i>Ales álitis</i>	<i>vogel</i>
<i>Ames ámitis</i>	<i>net-ſtock, lijn-ſlang</i>
<i>Anceps ancípitis</i>	<i>twiſſelachtig</i>
<i>Antíſtes antíſtitis</i>	<i>voorſtander</i>
<i>Arthritís arthritídís</i>	<i>de ſicht</i>
<i>As asſis</i>	<i>gewicht, munt, of erffenis van 12 deelen</i>
<i>Aspis áspidis</i>	<i>ſlange</i>
<i>Atlas Atlántis</i>	<i>de berg Atlas</i>
<i>áttagen attagénis</i>	<i>haſel-hoorn</i>
<i>Auceps áucupis</i>	<i>vogelvangcr</i>
<i>Biceps bicípitis</i>	<i>zweehoofdíg</i>
<i>Bolis bólidis</i>	<i>dieplood</i>
<i>Bos bovis</i>	<i>os, koe</i>
<i>Campéſter campéſtris</i>	<i>veld-achtig</i>
<i>Caput cápitis</i>	<i>hoofc</i>
<i>Caro carnis</i>	<i>vleyſch</i>
<i>Casſis cáſſidis</i>	<i>helm</i>
<i>Céleber célebris</i>	<i>vermaerd</i>
<i>Cerdo cérdónis</i>	<i>ſchoen-lapper</i>
<i>Ceres Céreris</i>	<i>de Godinne Ceres</i>
<i>Cespes céspitis</i>	<i>surf, groene ſoode</i>
<i>Chlamys chlámýdis</i>	<i>rijd-rock</i>
<i>Cocles cóclitis</i>	<i>eenoogig</i>

Cælebs

Cælebs célibis	ongetrouw
Cómedo comedónis	een vraat
Compes cómpedis	boeye, ketting
Compos cómpotis	deelachtig
Concors concórdis	eendrachtig
Conjux cónjugis	echtgensot
Cor cordis	't herte
Corpus córporis	't lichaem
Cos cotis	slipsteen
Crus cruris	de scheen
Cúcumis, cúcumis en	cucúmeris komkommer
Cuspis cúpidis	punte, spisse
Custos custódis	wachter
Decus decóris	cieraed
Deses desídís	traeg
Discors discórdis	oneenig
Dives dívitis	rijk
Dos dotis	houwelycks goed
Ebur éboris	yvoor
élephas elephántis	olyfant
Eques équitis	ruyter, ridder
Fácinus facínoris	daed
Far farris	suiver koors
Fel fellis	de galle
Femur fémoris	de dye
Fex fecis	gift, grondsoep
Fœdus féderis	verbond
Fœnus fénoris	rente
Fomes fómitis	tondel
Frater fratris	broeder
Fraus fraudis	bedrog
Frigus frígoris	koude
Frons frondis	groene tack
Frux frugis	vrucht
Funus fúneris	een lijck

Gigas gigántis	reufe
Glans glandis	aecker
Glomus glómeris	klurwen
Grex gregis	kudde
Grus gruis	kraenvogel
Gryps gryphis	grýp-vogel
Gurges gúrgitis	kolck
Halex halécis	haring
Hárpago harpagónis	haeck
Hebes hébetis	bot, plomp
Hepar hépatis	lever
Heres herédis	erfgenaem
Homo hóminis	mensch
Horizon horizóntis	de kim, horizon
Hospes hóspitis	waerd, gast
Iens eúntis	gaende
Imber imbris	slagregen
Impos ímpotis	onmachtig
Incus incúdis	ambeel
Intércus intércutis	ruiffchen vel on ruiffchen
Intérpres intérpretis	tolck
Iris íridis	regenboog
Iter itíneris	reyse
Jaspis jáspidis	jaspis:steen
Jecur jécoris & jecínoris	lever
Juglans juglándis	ockernoote
Júpiter Jovis	de god Iupiter
Jus juris	't recht, fop
Juventus juventútis	jeugd
Lac lactis	melck
Lampas lámpadis	lampe
Lapis lápidis	steen
Larynx laryngis	de frotpijp
Latus láteris	zijd
Laus laudis	lof

Lebes lebétis	koperen pot
Lens lendis	neete
Lepus léporis	hase
Lex legis	wet
Lien liénis	milte
Lichen lichénis	smette
Ligo ligónis	spaa, schoppe
Limes límitis	landpaal
Linter lintris	trog
Lis litis	twist
Littus líttoris	strand
Lócuples locupléis	rijck
Macis mácidis	foelie
Magnes magnétis	zeylsteen
Mas maris	man
Mater matris	moeder
Mel mellis	honig
Meleágris meleágridis	kalkoense heeme
Merces mercédis	loon
Merges mérgitis	schoof
Miles mílitis	soldaet
Miséricors misericórdis	barmhertig
Monóceros monocerótis	een-hoern
Munus múneris	geschenck, ampe
Mus muris	muis
Nemo néminis	nismant
Nemus némoris	lustwoud
Nepos nepótis	neef, kindskind
Nex necis	de dood
Nix nivis	sneeuw
Nox noctis	de nacht
Obses óbsidis	pandsman
Olus óleris	koolkruid
Onus óneris	last
Onyx ónychis	onyxsteen

Opus óperis	werck
Os osfis	been
Pallas Pálladis	de Godinne Pallas
Palmes pálmitis	wijnranck
Palus palúdis	morasse
Páries paríetis	wand
Parópsis parópsidis	shotel
Pascha, & en Páschatis	Paessche
Pater patris	vader
Pectus péctoris	borst
Pecus pécudis & pécoris	vee, beest
Pedes péditis	voetknecht
Pedéster pedéstris	te voet
Penus pénoris	voorraed
Pes pedis	voet
Phalanx phalángis	slagordening
Pignus pínoris	paand
Pixis píxidis	busse
Plus pluris	meer
Pondus pónderis	gewicht
Poples póplitis	kniebuys
Præcep̄s præcípitis	steyl
Prædo prædónis	rover
Præs prædis	burge
Præses préfidis	President
Probóscis probóscidis	olifants snuyt
Pulvis púlveris	stof
Pus puris	etter
Pyramis pyrámidis	grasnaelde
Quies quiétis	rust
Remex rémigis	voeyer
Ren renis	de niere
Rex regis	Koning
Rhinóceros rhinocerótis	Rhinosfer, neushoorn
Robur róboris	kracht

Rudus rúderis	puynhoop
Rus ruris	't veld
Sacérdos sacerdotís	Priester
Salúber salúbris	gesond
Salus salútis	heyl, saligheydt
Sangvis sángxvinis	bloed
Satélles fatéllitis	hellebaerdier
Scelus scéleris	schelmstuck
Seges ségetis	't gesaeyde koorn
Senéctus senectútis	ouderdam
Senex senis	oud man
Seps sepis	heyning, tuyn
Sequéster sequéstris	scheydsman
Sérvitus servitútis	dienstbaerheydt
Sidus síderis	't gesternste
Silvéster silvéstris	wild
Siren sirénis	meerminne, zeevrouw
Sospes sóspitis	gesond
Socors socórdis	traeg
Spado spadónis	gelubde, kapuyn
Sphinx sphingis	't monster Sphinx
Spinter spintris	gespe
Splen splenis	milte
Stapes stápedis	stijgbeugel
Stercus stércoris	afgang, dreck
Stipes stípitis	stam, block
Strix strigis	toveresse
Styx stygis	de rivier Styx
Subscus subscúdis	een houd-vaft
Supélllex supelléctilis	huysraed
Supérstes superstítis	in 't leven
Sús suis	vercken
Tapes rapétis	tapijt
Teges tégetis	doecken
Tellus tellúris	't aerdríjk

Tempus témporis	tijd
Teres téretis	lang-rond
Tergus térgoris	dicke huyd
Termes térmitis	maede
Thus thuris	wierroock
Tigris, is en tígridis	tyger
Trames trámitis	voetpad
Tripus trípodis	treefs
Tudes túditis	beuckhamer
Turbo túrbínis	dwarrrelwind, draeytol
Tyránnis tyránnidis	tyrannye
Ulcus úlceris	geswel
Uter utris	leeren fles
Vas vadis	burge
Vas vasis	vat
Vecors vecórdis	flaewwhertig
Veles vélitis	dragonder
Vellus vélleris	vel
Venter ventris	buyck
Venus Véneris	de Godinne Venus
Vervex vervécis	hamel
Verus véteris	oud
Virtus virtútis	de deugd
Viscus vísceris	ingewand
Vólucer vólucris	vlugge, snel
Vomis vómeris	ploeg-yser
Vulnus vúlneris	wonde

Te vooren p. 43. is gemeldt, dat uyt de *Genitivus Singularis* alle de andere *Casus* gemaect worden. Tot dien eynde, om dese *Genitivus* eerst te leeren kennen, zijn alle voorgaende *Regulen* en *Exceptien* opgesteld. Nu om te sien hoe de andere *Casus* daer uyt voortkomen: soo doet als te voor p. 38. geseyt is, en schrijft de *Genitivus* van wat woordt ghy wilt, op een stuckjen papier, en laet de uytgang *IS* daer van; het overige, wat op het papier staet, houdt met uw handt in *Theatro* aen de *Terminatien* van alle *Casus Tertia Declinationis*,

nis, soo hebt gy de manier om alle woorden te declinceren voor oogen.

Maer hier by is aen te mercken, wanneer het woordt, 't welke gy declinceren wilt, *Neutrius Generis* is, dat de *Nominativus* en *Accusativus* in *Singulari* en *Plurali* altoos gelijk is, en dat alle *Neutra in Plurali A*, en sommige oock *IA* in dese beyde *Casus* hebben. het welke door de kleyne *Capitael*-letters, die in *Accusativo Singulari* en *Plurali in Theatro* staen, aengewesen wordt.

Exempla.

No.	{ S. Homo	Civitas	Corpus	Animal
Voc.	{ P. Hómin-es	Civitat-es	Córp-or-a	Animál-is
Ge.	{ S. Hómin-IS	Civitat-IS	Córp-or-IS	Animál-IS
	{ P. Hómin-um	Civitat-um	Córp-or-um	Animál-ium
Dat.	{ S. Hómin-i	Civitat-i	Córp-or-i	Animál-i
	{ P. Homín-ibus	Civitat-ibus	Corpór-ibus	Animál-ibus
Acc.	{ S. Hómin-em	Civitat-em	Corpus	ánimál
	{ P. Hómin-es	Civitat-es	Córp-or-a	animál-is
Abl.	{ S. Hómin-e	Civitat-e	Córp-or-e	Animál-i
	{ P. Homín-ibus	Civitatibus	Corpór-ibus	Animál-ibus

Waerom *Animal in Genitivo Plurali IVM*, en in *Ablativo Singulari I* heeft, is te sien by de Exceptien van *Genitivus* en *Ablativus*, waer van daer nae in 't besonder gemeldt wordt.

Quarta Declinatio.

DE *Substantiva* in *US*, die in dese Declinatie hooren, komen meest nyt het vijfde Spraeck-deel *Verbum* maer eenige *Primitiva* in *US*, en de volgende vijf laetste in *U* worden hier in mede gedeclineert, als dese:

Acus	naelde	Coetus	vergaadering
Aestus	hitte	Colus	spinrock
Anus	oud wijf	Fastus	pracht
Arcus	booge	Ficus	wijg, vijebooms
Artus	lid	Foetus	lijfs vrucht
Astus	lijst	Fruetus	vrucht
Caestus	strijdkolf	Incestus	bloedschande

Lacus

Lacus	een meer	Sexus	gestlacht
Luxus	overdaed	Sinus	school
Magistratus	overigheyd	Socrus	schoonmoeder
Mannus	hand	Specus	spelonck
Nurus	schoondochter	Spiritus	geest
Pasus	treede	Tribus	gestlacht
Penus	spijskamer	Vultus	het aensicht
Pinus	pynboom	Cornu	hoorn
Portus	haven	Gelu	vorst, koude
Porticus	verwulfd gang	Genu	knie
Quercus	eyckenboom	Tónitru	donder
Ritus	gewoense	Veru	braedspit

Tot dese Declinatie hooren oock de *Praterita Participii* in US, wanneerse voor *Nomina Substantiva* genomen worden, als: *Audire* hooren, heeft in *Praterita Participii* *auditus*, *a*, *um* gehoort: maer als door *Auditus* verstaen wort het *Gehoor*, soo is het een *Substantivum Quarta Declinationis*. Datselfde is mede te verstaen van veele andere *Praterita Participii* in US.

Domus een huys, wordt in *Secunda* en *Quarta Declinatione* beyde gedeclineert. Maer in *Secunda* segt men in *Vocativo Singulari* niet *dome*, noch in *Nom. Plur.* *domi*, noch in *Dat.* en *Abl. Plur.* *domis*. En in *Quarta Decl.* seyt men in *Abl. Sing.* niet *domu*, anders gaet het in beyde Declinatien door alle *Casus* gelijk.

De manier van Declineeren is hier alsoo: wanneer het US of U van de *Nominativus Singularis* wepghenomen, en de uytgangen der andere *Casus Quarta Declinationis* wederom in de plaets gestelt worden. Siet in *Theatro*, als:

N.	{ S. FructUS	de vrucht	Corn U	hooren
V.	{ P. Fruct-us	vruchten	Corn ua	hoorens
G.	{ S. Fruct-us	vrucht	Corn-u	hoorn
	{ P. Fruct-um	vruchten	Corn-um	hoorens
Dat.	{ S. Fruct-um	vrucht	Corn-u	hoeren
	{ P. Fruct-ibus	vruchten	Corn-ibus	hoorens
Acc.	{ S. Fruct-um	vrucht	Corn-u	hoeren
	{ P. Fruct-us	vruchten	Corn-ua	hoorens
Abl.	{ S. Fruct-u	vrucht	Corn-u	hoeren
	{ P. Fruct-ibus	vruchten	Corn-ibus	hoorens

N. B. Die in U, blijven in *Singulari* by alle *Casus* onverandert, maer in *Plurali* gaenſe nae de gemeene Regel.

Quinta Declinatio.

DE vijfde Declinatie heeft maer een Uitgang in ES, en de meeste woorden, die sy heeft, zijn dese, als:

Acies	<i>ſcherpte</i>	Mollities	<i>weeckheyde</i>
Balbúties	<i>ſtamering</i>	Mundícies	<i>reynheyde</i>
Barbáries	<i>Barbaersheyt</i>	Perníties	<i>verderf</i>
Cæsáries	<i>hoofthayr</i>	Planíties	<i>vlackte</i>
Calvíties	<i>kaelheyde</i>	Progénies	<i>geſlacht</i>
Caníties	<i>grijsheyde</i>	Rábies	<i>dolheyde</i>
Cáries	<i>ſchimmel</i>	Réquies	<i>ruſt</i>
Collúvies	<i>t'ſamenſpoeling</i>	Res	<i>ding</i>
Congéries	<i>t'ſamenhooping</i>	Sánies	<i>etter</i>
Dies	<i>daghs</i>	Scábies	<i>ſchorſt</i>
Effigies	<i>afbeelding</i>	Scabrities	<i>oneffenheyde</i>
Eſúries	<i>honger</i>	Séries	<i>ryge</i>
Fácies	<i>'t aenſicht</i>	Segníties	<i>traegheyde</i>
Fides	<i>'t geloof</i>	Spécies	<i>geſtalt</i>
Glácies	<i>ys</i>	Spes	<i>de hoop</i>
Inglávies	<i>krop</i>	Spurcíties	<i>vuytſcheyde</i>
Macéries	<i>leemen wandt</i>	Superfícies	<i>oppervlackte</i>
Mácies	<i>magerheyde</i>	Tempéries	<i>gemaerightheyde</i>
Merídies	<i>middagh</i>	Vafríties	<i>arghliſtigheyde.</i>

De manier van declineeren is, wanneer de terminatie ES van de *Nominativus Singularis* weghgenoomen, en de Uytgangen van de andere *Casus* wederom daer aen geſet worden, als:

N.	{ S. Spécies	<i>geſtalt</i>	Dies	Res	<i>een ding</i>
V.	{ P. Spécies	<i>geſtalt</i>	Dies	Res	<i>dingen</i>
G.	{ S. Speciéi	<i>geſtalt</i>	Diéi	Rei	<i>ding</i>
	{ P. Speciérum	<i>geſtalt</i>	Diérum	Rerum	<i>dingen</i>
Dat.	{ S. Speciéi	<i>geſtalt</i>	Diéi	Rei	<i>ding</i>
	{ P. Speciébus	<i>geſtalt</i>	Diébus	Rebus	<i>dingen</i>
Acc.	{ S. Speciém	<i>geſtalt</i>	Diém	Rem	<i>ding</i>
	{ P. Spécies	<i>geſtalt</i>	Dies	Res	<i>dingen</i>
Abl.	{ S. Spécie	<i>geſtalt</i>	Die	Re	<i>ding</i>
	{ P. Speciébus	<i>geſtalt</i>	Diébus	Rebus	<i>dingen</i>

N. B. De

N. B. De meeste andere woorden van dese Declinatie, worden in *Plurali* selden of nimmer gedeclineert.

2. In de vierde en vijfde Declinatie worden geen *Adjectiva*, maer alleen *Substantiva* gedeclineert.

Nu volgen de *Exceptiones* die by ieder *Casus* aen te merken zijn; en eerstelijck, die in *Theatro* staen onder de *Casus*.

Nominativus.

Al hier zijn voor eerst geset de *Substantiva*, die *Pluralia tantum* genoemd worden; dat zijn sulcke woorden, die in *Plurali* alleen, en niet in *Singulari* gedeclineert worden. Onder welke eenige *Masculina*, eenige *Foeminina*, en eenige *Neutra* zijn, het welck men uyt hare terminatien lichtelijck onderscheyden kan; want de *Masculina* gaen uyt in *I*, de *Foeminina* in *Æ* of *ES*, en de *Neutra* in *A*, als:

Alpes	d' Alpes bergen	Alia	ingewant
Argútiæ	lijftheyde	Inconspicua	wiege
Arma	wapen	Indúciæ	stijfant van wapenen
Athénæ	de stadt Athonen	Insidiæ	lagen
Bellária	bancket	Iusta	lijckstacie
Bíblia	de bijbel	Líteræ	brief
Caléndæ	de eerste dagh van yder maent	Manúbiz	buysgelde
Cancelli	italien	Minútiz	kleynigheden
Casæ	jagers noot	Mœnia	stadts muer
Castra	heyrleger	Múnia	ampt, plicht
Chicéllæ	last sadel	Nonæ	de vijfde oft zevende dagh van yder maent
Codicilli	tafelboekjen	Nugæ	ydel geklap
Cunæ	wiege	Núndinæ	jaermarcke
Divitiæ	rijkdom	Núptiæ	bruyloft
Excubiæ	nachtwake	Opes	goedeten
Exséquiæ	begraeffenis	Páscoa	weyde
Extæ	ingewant	Parísii	de stadt Parys
Exúviæ	afgestroopte huys	Pháleræ	paerde pronck
Facetiæ	hortswijs	Præcórdia	't borstingewant
Fériæ	ruerdagh	Præstigiæ	guychelerye
Grates	danck	Primítiz	de eerstelingen
Idus	de dertiende oft vijftiende dagh van yder maent	Padénda	de schameelheyt
		Pugilláres	tafelboekjen

Quis.

Opisquillæ	uytveeghsfel	Ténébræ	duyfternis
Reliquiæ	overblijffel	Thermæ	warm badt
Scopæ	befem	Tricæ	verwerring
Sordes	vuylicheyt	Venetiæ	de stad Venetien
Sponsalia	echtsbuyting	Syracufæ	de stadt Siracusen
Subsellia	kerckstoelen	Vindiciæ	wraeck
Suppætiæ	loup	Vires	kracht
Tempe	vermaekelijck badt		

Nae dese volgen in dit selfde perck des *Theatri* noch eenige woorden die iets ongemeens hebben of in haer *Genus*, of in haer *Declinatie*, als:

Deus Godt heeft in *Nominativo Plurali Dei* of *Dii*.

Jesus heeft in *Accusativo* *Jesum*, in al de andere *Casus*, *Jesu*.

Vas vasis een vat, is in *Plurali Secunda Declinationis*, als: *vasa vasorum, vasis, &c.*

Supellex huysraed, is in *Plurali Neutrius Generis*, als: *Supellectilia, supellectilium, supellectilibus.*

Clathrum tralie, *Cœlum* hemel, zijn in *Plurali Masculini Generis*, als: *Clathri, Cœli.*

Jocus jock, *locus* plaets, *sibilus* gesiffel, zijn in *Plur. Masc.* en *Neutra*, als: *joci en joca, loci en loca, sibili en sibila.*

Capistrum hals, *frenum* toom, *rastrum* hercke, zijn in *Plurali Masculina* en *Neutra*, als: *capistri en capistra, freni en frena, rastri en rastra.*

Cárbasus sijn lijnwaed, *inférus* de helle, *tártarus* de helle, zijn in *Plur. Neutra*, als: *cárbasa, inférna, tártara.*

Bálneum een bad, is in *Plurali Fœminini* en *Neutrius Generis*, als: *bálneæ en bálnea.*

Delícium leckernye, en *épulum* gasterye, zijn in *Plurali Fœminini Generis*, als: *deliciæ, épulæ.*

Actus handelinge, *cogitatus* gedachte, *efféctus* uytweringe, *sensus* sin, *significatus* beduydinge, zijn in *Plur. Masculina quarta Declinationis* en *Neutra secunda Declinationis*, als: *Actus en acta, cogitatus en cogitata, efféctus en effécta, sensus en sensa, significatus en significata.*

Fas billijck of billijckheyt, *nefas* onbillijck of onbillijckheyt, *necesse* noodig, *opus* noodig, *mille* (*Adjectivum*) duysend, *nequam* schalck of schalokachtig, *pondo* pond; insgelijcks de getallen van *Quatuor* vier, tot *Centum* hondert, worden niet gedeclineert.

Alle

Alle *Neutra* hebben in *Nominativo* en *Accusativo Plurali* A, maer cicer een cicer-erweie, en sifer geele wortel zijn in *Plur. Masculina*, en hebben ciceres en siferes.

Vocativus.

Alle *Substantiva* en *Adjectiva* zijn in *Nominativo* en *Vocativo*, gelijk meer geseyt is, door alle Declinatien in *Singulari* en *Plurali* van eenderley uytgang: maer wat by de eerste en tweede Declinatie daer van uytgenoomen wordt, is te sien p. 37. en 41.

Genitivus.

Enige *Adjectiva* hebben in *Genitivo Singulari* IUS by alle de drie *Genera*, als: unus, una, unum een, in *Genitivo unius*, alsoo hebben oock

Ullus, a, um	ullius	eenig
Nullus, a, um	nullius	geen
Solus, a, um	solus	alleen
Totus, a, um	totus	geheel
Uter, utra, utrum	utrus	wie van beyden
Alter, a, um	alterius	ander
Neuter, tra, trum	neutrus	geen van beyden
Alius, a, ud	alrus	ander
Ipsē, a, um	iprus	hy self
Iste, a, ud	istrus	die selve

Dese naevolgende *Substantiva* en *Adjectiva Tertia Declinationis* hebben in *Genitivo Plurali* IUM, als daer zijn eerstelijck alle *Neutra* in E, AL, en AR, als:

Mare marium	de zee	animal animalium	een dier
Rete retium	een net	Calcar calcarium	spoore

Ten anderen de *Adjectiva* in NS en X, als:

Prudens prudentium voorsichtig, Felix felcium gelukkig.

Ten derden, alle woorden in ES en IS, die in *Genitivo Singulari* niet meer Syllaben hebben als in *Nominativo*, als:

Nubes nubis nubium	wolcke
Vulpes vulpis vulpium	vos
Vestis vestis vestium	kleed
Dulcis dulcis dulcium	soet

Hiet

Hier van worden nytgenoomen :

Canis canum	hond	Vólucris vólucrum	vogel
Panis panum	brood	Vates vatum	waerjegget
Júvenis júvenum	jongeling		

Ten vierden oock dese naevolgende woorden , als :

Ars artium	kunst	Mas márium	man
ánimans animántium	dier	Mens méntium	't gemoet
Arx árcium	slot, burgh	Merx mércium	waere
As ássium	een munte, gewicht, oferffenis van 12 deelen	Mons móntium	bergh
Calx calcium	biele	Mus múrium	muis
Caro cárnium	vleysch	Nix nívium	sneeuw
Cohors cohórtium	bende	Nostras nostrátium	van onse kant
Cor córdium	't herte	Nox nóctium	nachte
Cruz crúcium	krus	Os óssium	been
Dens déntium	tand	Pars pártium	deel
Dos dótium	hóuwlijcks goet	Plus plúrium	meer
Falx fálcium	sikkel	Sal sálum	sout
Faux fáucium	de keel	Stirps stírpium	stam
Fons fóntium	fonteyn	Trabs trábium	balck
Glans glándium	aeker	Tres trium	drie
Gens géntium	volck	Urbs úrbium	stadt
Glis glírium	rotte	Vas vádium	burge
Lanz láncium	schaele	Vestras vestrátium	van uwent
Linter líntrium	trog	Vires vírium	kracht
Lis lítium	twist	Bos boum	osse

Alhier is noch aen te mercken , dat eenige Griekse woorden in IS, die by de Latijnen oock in 't gebruyek zijn, in *Genitivo* IS, EOS of IOS hebben, als: *Génesis* de geboorte, heeft in *Genitivo* *Génesis*, *genéseds* of *genésios*; *Syntaxis* een *tsamensettinge*, in *Genit.* *Syntaxis*, *syntáxeos*, of *syntáxios*, en diergelijke Griekse.

Dativus.

Onder de Exceptien van *Dativus* staen eerstelijck de *Adjectiva* in US, die in *Genitivo Singulari* IUS hebben, deselve hebben in *Dativo* I, als :

Nomin. unus, una, unum, in *Genit.* unius, in *Dat.* uni, alsoo oock: ulli, nulli, foli, toti, utri, alteri, neutri, alii, ipsi, isti.

Deſe *Subſtantiva prima Declinationis* hebben in *Dativo* en *Ablativo Plurali* ABUS, als:

ánima animábus	ſiele
áſina aſinábus	eſelinne
Dea deábus	Godinne
Dómina dominábus	juſſronw
Equa equábus	merrie
Fília filiábus	dochter
Libérta libertábus	vrygelaaten meyd
Mula mulábus	muyt-eſelinne
Nata natábus	dochter
Serva ſervábus	dienſtmeyd
Sócia ſociábus	medegeſellinne

Ambo allebeyde, en duo twee, hebben in *Dativo* en *Ablativo Plurali* ambóbus, ambábus, ambóbus, en duóbus, duábus, duóbus.

Deus Godt heeft in *Dat.* en *Abl. Plur.* Deis en Dis.

Bos een osſe, heeft bobus en bubus.

Sus een vercken, heeft ſúibus en ſubus.

De *Subſtantiva in MA Tertia Declinationis* hebben in *Dativo* en *Ablativo Plurali* BUS of TIS, als:

Aróma kryyderye, aromátibus of arómatis.

Poéma een gedicht, poemátibus of poématis.

Deſe *Subſtantiva quarta Declinationis* hebben in *Dativo* en *Ablativo Plurali* UBUS, onder welcke oock eenige zijn, die VBVS en IBVS allebeyde hebben; als:

Acus áculus	naelde
Arcus arcubus	booge
Artus artubus	lid
Ficus ficubus	vijge
Lacus lacubus	meyr
Partus pártubus	geboorte
Portus {pórtubus}	zeehaven
{pórtibus}	
Quercus quércubus	eyckenboom
Questus {quéstubus}	klachte
{quéstibus}	
Specus spécubus	ſpelonck
Tribus tribubus	geſlacht

Genus	{gémibus}	knie
	{génibus}	
Vern	{vérubus}	braedspit
	{véribus}	

N. B. De *Dativus* en *Ablativus Pluralis* zijn door alle Declinatien malkander gelijk, als uyt hare terminatien in *Theatro* te sien is.

Accusativus.

DE *Substantiva* die in *Accusativo* eenige ongemeenheide in 't declinieren hebben, zijn *Tertia Declinationis*, onder welke eerstelijck zijn, die in *Accusativo* IM alleen hebben, als:

Albis albim	de Elve
Amúsis amúsim	richtsnoer
Baris burim	ploegstaert
Cánnabis cánnabim	hennip
Charybdis charybdim	zeebanck
Cúcumis cúcumim	kornkommer
Pelvis pelvim	becken
Prásepis prásepim	kribbe
Ravis ravim	heesheyde
Sinápis sinápipim	mostaert
Sitis sitim	dorst
Syntis syntim	zeebanck
Tiberis Tiberim	de Tyber
Tusis tusim	hoest
Tigris tigrim	tyger
Vis vim	kracht, geweld

De Griekse woorden in IS, die in *Genitivo Singulari* EOS of IOS hebben, maecten haeren *Accusativus Sing.* meermaels in IN als in IM, als: *Génesis in Acc. Génesim*, maer selden *Génesim*, alsoo oock *Syntaxis*, *Syntáxin* of *Syntáxim*.

Deze hebben in *Accusativo Sing.* EM of IM sonder onderscheyd, als:

Aqualis aqualem en aqualim	water-vas
Clavis clavem en clavim	sleutel
Febris febrem en febrim	de koorts

Navis navem en navim	<i>schip</i>
Puppis puppem en puppim	<i>'t achterdeel van 't schip</i>
Restis restem en restim	<i>strop</i>
Securis secúrem en secúrim	<i>bijl</i>
Sementis seméntem en seméntim	<i>de saey-tijd</i>
Strigilis strígilem en strígilim	<i>een ros-kam</i>
Turris turrem en turrim	<i>tooren</i>

Eenige uyt de Griekse tael ontleende woorden hebben in *Accusativo Sing.* EM en A en in *Accus. Plur.* ES en AS, als: Lampas lámpadem en lámpada, in *Plur.* lámpades en lámpadas *lampe*; heros horóem en heróa, in *Plur.* heróes en heróas *held*. Æther ætherem en æthera *de hemel*, Aër aërem en aëra *de lucht*.

N. B. Alle *Neutra* soo wel de Exceptien, als Regelmatige woorden, hebben in *Accusativo Singulari* en *Plurali* al even eens als in *Nominativo*, 't welck met de kleyne Capitael letters in *Theatro* by ieder *Accusativus* is aengeduydt.

Ablativus.

Alle *Substantiva*, die in *Accusativo Singulari* met IM of IN uytgaen, hebben oock in *Ablativo I*, als:

Albis Albi	<i>de Elve</i>	Ravis ravi	<i>heesheydt</i>
Amúsíis amúsíi	<i>richtsnoer</i>	Sinápis sinápi	<i>mostaert</i>
Buris buri	<i>ploegstaert</i>	Sitis siti	<i>dorst</i>
Cánnabis cánnabi	<i>hennip</i>	Syrts syrti	<i>zeebanck</i>
Charybdis charybdi	<i>zeebanck</i>	Tíberis Tíberi	<i>de Tyber</i>
Cúcumis cúcumi	<i>komkommer</i>	Tigris tigrí	<i>tyger</i>
Pelvis pelvi	<i>becken</i>	Tusis tusi	<i>hoest</i>
Prásépis prásépi	<i>kribbe</i>	Vis vi	<i>geweld</i>

Hier by hoort oock Canális canáli *een waterpijp*, en strígilis strígili *een ros-kam*. Item, de Griekse woorden in IS, als: Génesis génesi.

De Naemen der maenden, die *Tertia Declinationis* zijn, hebben in *Ablativo Sing. I*, als:

Aprílis Apríli	<i>grasmaend</i>
Septémber Septémbri	<i>herfstmaend</i>
Octóber Octóbri	<i>wijnmaend</i>
Novémber Novémbri	<i>slachtmaend</i>
Decémber Decémbri	<i>wintermaend</i>

Alle

Alle *Adjectiva* in IS, met haer *Neutrum* in Een de *Substantiva* in E, AL, en AR, hebben in *Ablativo* I, als:

Dulcis, e, dulci	soet	Tribunal tribunali	richterstoel
Acer of acris, acri	scherp	Cochlear cochleari	lepel
Mare, mari	de zee	Calcar calcari	spoor

Maer dese blijven by de gemene regel, als:

Hepar hepate	de lever	Far farre	seyver koorn
jubar jubare	een glans	Sal fale	sout
Nectar nectare	hemelsche dranck		

Dese hebben in *Ablativo* E en I, daer onder mede begrepen zijn, die in *Accusativo* EM en IM te gelijk hebben, als:

Amnis amne en amni	een beecke
Angvis angve en angvi	slange
Aqualis aquale en aquali	watervat
Avis ave en avi	vogel
Cannabis cannabe en cannabi	hennep
Civis cive en civi	borger
Clasis classe en clasi	scheeps-vloot
Clavis clave en clavi	sleutel
Febris febre en febrī	de koorts
Finis fine en fini	eynde
Fustis fuste en fusti	knodse, knuppel
Ignis igne en igni	vuer
Imber imbre en imbri	slagregen
Navis nave en navi	schip
Postis poste en posti	deurpost
Puppis puppe en puppi	het achterdeel van 't schip
Restis reste en resti	strop, touw
Securis secure en securi	bijl
Sementis semente en sementi	de saeytijdt
Sodalis sodale en sodali	medegefel, macker
Turris turre en turri	toren
Ungvis ungve en ungvi	nagel, klauwe
Vectis vecte en vecti	handboom

De *Adjectiva unius terminationis*, of die maer een uytgang hebben, als oock de *Comparativi* in OR en US, hebben in *Ablativo* E en I, als:

Sapiens sapiēte of sapiēti	wijs
Felix felice en felici	geluckigh
Vetus veterē en veteri	oud

Sapientior sapientiōre en sapientiōri

wijfer

Felicius feliciōre en feliciōri

gelukkigiger

Hier by hooren noch de *Substantiua* of *Adiectiua* in *ENSIS* die gederiveert zijn uyt de naemen der Steden daer in iemandt geboren is, als: Atheniēnsis Atheniēnsē of Atheniēnsi een *Atheener*, Amstelodamēnsis Amstelodamēnsē of Amstelodamēnsi een *Amsterdammer*, &c.

Van het gebruyck, hoe het *Substantiuum* en *Adiectiuum* in *Numero* en *Casu* by malkander staen moeten.

T Ot nu toe is geseyt, hoe de Latijnsche *Substantiua* en *Adiectiua* gedeclineert worden: maer nu is te seggen, waerom, of uyt wat oorfaeck men de Declinatie weeten moet; 't welcke is, dat het *Substantiuum* en *Adiectiuum* niet alleen in eenderley *Genus*, (daer van te vooren geleert is) maer oock in eenderley *Casus* en *Numero* by malkander staen moeten. Dat is, wanneer het *Substantiuum* in *Nominatiuo*, *Genitiuo*, *Datiuo*, of in een ander *Casus* staet, soo moet het *Adiectiuum* oock in de selfde *Casus* staen. En wanneer het *Substantiuum Singularis* of *Pluralis Numeri* is, soo moet het *Adiectiuum* oock soedaenig wesen.

Wilt gy dan een *Substantiuum* en *Adiectiuum* met malkander door alle *Casus* en *Numero*s declineeren, soo neemt eerstelijck een *Substantiuum* 't welck gy wilt, en soeckt sijn *Genus* in *Theatro* aen de behoorlijcke plaats, en set een *Adiectiuum* daer by in het selfde *Genus*, als gy geleert hebt, daer nae gaet van daer met dese twee woorden nae de Declinatie, en verneemt in wat Declinatie sy hooren. Is het dan, datse te samen in een Declinatie komen, soo worden allebeyde oock nae eenderley terminatiē gedeclineert, als uyt dese exempels te sien is.

Prima Declinat.

Secunda Declin.

	<i>Subst.</i>	<i>Adiect.</i>	<i>Subst.</i>	<i>Adiect.</i>
N.	S. Penna	bona	Culter	acutus
V.	P. Pennae	bonae	Cultri	acuti
G.	S. Pennae	bonae	Cultri	acuti
	P. Pennarum	bonarum	Cultrorum	acutorum

Dat.

Dat.	}	S. Pennæ	bonæ	Culdro	acúto
		P. Pennis	bonis	Cultris	acúris
Acc.	}	S. Pennam	bonam	Cultrum	acúrum
		P. Pennas	bonas	Cultros	acútos
Abl.	}	S. Pennâ	bonâ	Culdro	acúto
		P. Pennis	bonis	Cultris	acúris

N.B. Al even eens gaet het oock in Tertia Declinatione.

Maer wanneer het *Substantivum* en *Adjectivum* een ieder in verscheyden Declinationen zijn, soo staen de Uytgangen in *Theatro* tegen malkander over, en passeeren alsoo te samen in een rechte linie door alle *Casus* en *Numeros*, gelijk aldaer uyt de ordening genoegsaem te sien is; als by Exempel:

	Prima decl.	5. decl.	2. decl.	3. decl.
	<i>Adject.</i>	<i>Subst.</i>	<i>Adject.</i>	<i>Subst.</i>
N.	S. Pulchra	species	Durus	Lapis
V.	P. Pulchræ	species	Duri	lápides
G.	S. Pulchræ	speciei	Duri	lápidis
	P. Pulchrarum	specierum	Durorum	lápídum
Dat.	S. Pulchræ	speciei	Duro	lápidi
	P. Pulchris	speciebus	Duris	lapídibus
Acc.	S. Pulchram	speciem	Durum	lápídem
	P. Pulchras	species	Duros	lápides
Abl.	S. Pulchra	specie	Duro	lápide
	P. Pulchris	speciebus	Duris	lapídibus

Maer waerom de *Substantiva* of alleen, of met een *Adjectivum* nu in dese, en dan in een ander *Casus* geset worden, kan men niet altemael op een plaets seggen, doch 't selve sal alles tot sijnder tijd verklaert worden.

Hoe twee *Substantiva* in een reden by malkander staen fullen.

Wanneer twee *Substantiva*, die twee verscheyden dingen beteyckenen, in een reden by malkander komen, soo moet een van beyden in *Genitivo Singulari* of *Plurali* staen. Dese Regel wordt in *Theatro* aengewesen met het woordt *Substantivum*, dat aldaer voor aen in *domo Syntaxis Genitivi* geset is. Maer welck van beyden in *Genitivo* staen

moet, is af te neemen uyt de Duytse woordekens *des, der,* of *van*. Voor welck *Substantivum* een van dese drie woordekens in de samentsetting staet, datselve moet in *Genitivo* staen. Of wanneer de letter S achter aen een Duyts *Substantivum* aengewoeght is, is mede een teecken, dat het Latijnsche in *Genitivo* staen sal, als by Exempel: De vreesse *Des Heeren* is 't beginfel *Der wijsheyt*. In dese spreuck zijn twee exempelen van dese regel, het eerste is, de vreesse des Heeren; het ander, het beginfel der wijsheydt. In het eerste moet het woort *Heer* in 't Latijn in *Genitivo* staen, om dat in 't Duyts het woordeken *des* daer voor geseyt wort: in 't ander moet *Wwijsheyt* in *Genitivo* staen, om het woordeken *der*, gelijk uyt het Latijn te sien is, *Timor Domini*, est initium *sapientia*. Een ander Exempel: De wet *Godts* is een regel *des levens*: *Lex Dei est regula vita*. In dese spreuck zijn weder twee exempelen van dese regel: als De wet is het eene *Substantivum*, *Godts* het ander: alhier staet *Godts* in 't Latijn in *Genitivo*, om dat in 't Duyts de letter S daer aen hangt: in 't ander exempel is het woort *Regel* het eene *Substantivum*, en *des levens* het ander, en dewijl het woordeken *des* daer voor staet, soo moet het *leven* in *Genitivo* staen.

Het selfde is oock te sien uyt dese exempelen, als:

<i>Rex Hispania</i>	de Koning van Hispanien.
<i>Otium est pulvinar diaboli</i>	ledigheydt is des duyvels oorkuffen.
<i>Scopus vite Christi</i>	het ooghmerck des levens is Christus.
<i>Amicus Caesaris</i>	de vriend des Keyfers.
<i>Vlna panni</i>	een elle laeckens.
<i>Principium diei</i>	het beginfel des daghs.
<i>Finis rerum</i>	het eynde der dingen.
<i>Autor belli</i>	de Auteur des oorloghs
<i>Articulus fidei</i>	een geloofs artijckel
<i>Amor pecunie</i>	de liefde des geldts
<i>Amicus studiorum</i>	een vriendt van de studie
<i>Malitia hominum</i>	de boosheydt der menschen
<i>Abysus calamitatum</i>	de afgrondt der elendigheden
<i>Calcar virtutum</i>	een spooore van de deughden

Alhier moet wel opgelet worden, indien het een of het ander *Substantivum* een *Adjectivum* by hem heeft, dat het selfde mede in die selve *Casus* staen moet, in de welke sijn

Sub-

Substantivum staet, gelijk als gemeldt is, en als te sien is aen het volgende en meer andere exempelē by dewelcke *Adjectiva* geset zijn, als:

Tranquillitas bona consciētia, de ruste eens goeden geweeten, *est gustus aeterna felicitatis*, is een smaek der eeuwigē gelucktaligheydt.

Hier by is oock aen te mercken, wanneer een *Adjectivum* alleen sonder *Substantivum* in *Neutro Genere* staet, dat het selfde mede een *Genitivum* tot hem neemt, als:

Multum laboris veele arbejds.

Minimum lucri weynig profijts.

Medium noctis het midden des nachts.

Mors est extremum omnium rerum de doot is het uyterste aller dingen.

Extrema belli het laetste van den oorlog.

Angusta viarum het naeuwe der wegen.

Daedlijck daer nae volgt in *Theatro* het woordt *Partitio*, dat is, een deeling. Daer door wordt aengeduydt, wanneer nae een *Substantivum* of *Adjectivum*, dat een Deel beduydt, de woordekens van, wyt, of onder volgen, dat het geheel, voor dewelcke dese particulen staen, in *Genitivo* moet geset worden, als:

Eenige van de kruyden quaedam Herbarum.

Alhier is eenige het *Adjectivum*, 't welck een deel beduydt, en *kruyden* is het geheel daer voor het woordeken van staet, dat selve duydt aen, dat de kruyden in *Genitivo* staen moeten.

Om de selfde reden wordt in de naevolgende exempelē de *Genitivus* oock gebruyckt, als:

Doctissimus omnium de geleerdste van allen.

Multi horum veele wyt dese.

Nemo mortalium niemand onder de menschen.

Alter fratrum een van de twee broeders.

Quis vestrum? wie onder u?

Uter illorum? wie van haer beyden?

Neuter nostrum geen van ons beyden.

Daer en boven zijn in 't selfde Huys noch gestelt dese *Adjectiva*, nae de welcke meesten tijdt een *Genitivus* volgt, (hoewel eenige daervan oock wel een *Ablativum* tot haer neemen) als:

ávidus pecúniæ	geldsgierigh
Capax disciplinæ	die wel leeren kan
Certus matrimóniï	versekert van 't houwlijck
Compos mentis	macht igh sijns gemoets
Cúpidus landis	eergierigh
Curíus rerum alienárum	nieuwsgierigheyt na vremde dingen
Dives pecóris	riek aen vee
Edax rerum	alles vertoerend
Expers consilii	raedeloos
Fugax labóris	arbeyds schuwende
Ignárus mali	die van goen quaet weet
Impos ánimí	sijns gemoets niet machtigh
Inops consilii	arm van raedt
Íncius armórum	niet wetende met wapenen om te
Ínfons críminis	onschuldigh aen misdæet (gaen)
Largus opum	ruymhandigh in sijn goedt
Memor lethi	indachtigh des doodts
Néscius ómnium	nergens van wetende
Párticeps glóriæ	deelachtigh der eere
Perítus rerum	ervaren in saeken
Pértinax recti	vaststaende op 't recht
Pródigus aris	geldt verquisting
Plenus stultórum	vol gecken
Purus sceleris	suver van 't schelmstuck
Reus furti	schuldigh aen diefstal
Rudis ártium	kunsteloos
Secúrus periculi	veyligh van 't gevaer
Studíus veritátis	de waarheyt natrachtende
Tenax juris	vasthoudende des rechts
Tímidus lucis	bet licht schuwende

N. B. Meer kan voor dit mael van het gebruyck des *Genitivi* niet geseyt worden. Maer daernae als de verklaring van 't *Verbum* geschiedt is, sal het overige daer van bericht worden.

Het derde Spraeckdeel *Pronomen*.

DE woorden, die onder *Pronomen* hooren, worden daerom alsoo genoemd, dewijlse in een reden voor of in plaets van een *Nomen Subst.* gefet worden. Want wanneer het *Nomen*

Nomen Substantivum altemet om seeckere oortaecken nytgelaeren wordt, soo wordt een *Pronomen* daer voor in de plaets gestelt. Haer getal is in alles niet meer, als volgt:

Ego	ick	Meus mea meum	mijn
Tu	ghy	Tuus tua tuum	dijn
Sui	sijn	Suus sua suum	sijn
Ille illa illud	hy	Noster nostra nostrum	onse
Iste ista istud	die selve	Vester vestra vestrum	uwe
Ipse ipsa ipsum	hy self	Nostras	van onse kant
Is ea id	die selve	Vestras	van uwe kant
Hic hæc hoc	dese	Cujas	waer van daem
Quis quid	wie	Cujus cuja cujum	wiens
Qui quæ quod	de welcke		

N. B. Alle *Pronomina* reguleeren sich nae de *Substantiva* in *Genere*, *Numero* en *Casu* gelijk andere *Adjectiva*, behalven *Ego*, *Tu* en *Sui* worden onder de *Substantiva* gereeckent. Het gebrayak van *Qui*, *quæ*, *quod*, als oock van *Sui* en *suus* sal daer nae op zijn plaets verklaert worden.

Eenige *Pronomina* hebben haer eygen *Declinatie* in 't bysonder, als in *Theatro* te sien is aen *Ego*, *Tu*, *Sui*, *Ille*, *Is*, *Hic*, *Quis*, en *Qui*. Maer de andere gaen nae den regel der gemeene *Declinatie*. *Iste* en *Ipse* worden gedeclineert als *Ille*. Het Duytse staet by de ander *Casus* van *Ego*, *Tu*, *Sui*, en *Ille* alsoo:

N.	{ S. Ego	ick	Tu	gy	
V.	{ P. Nos	wy	Vos	gylieden	
G.	{ S. Mei	my	Tui	"	Sui { hem haer
	{ P. Nostrum, i	ons	Vestrum, i	uwlieden	
Dat.	{ S. Mihi	my	Tibi	"	Sibi { hem haer
	{ P. Nobis	ons	Vobis	uwlieden	
Acc.	{ S. Me	my	Te	"	Se { hem haer
	{ P. Nos	ons	Vos	uwlieden	
Abl.	{ S. Me	my	Te	"	Se { hem haer
	{ P. Nobis	ons	Vobis	uwlieden	
N.	{ S. Ille	illa	illud	by die dat	
V.	{ P. Illi	illæ	illa	sy die de selve	
G.	{ S.	illius		sijn	
	{ P. Illorum	illarum	illorum	haer	
Dat.	{ S.	illi		hem	
	{ P.	illis		haer, hem	

Acc.

Acc.	Sillum	illam	illud	hem
		illos	illas	haer
Abl.	illo	illa	illo	hem
		illis		haer

De *Pronomina Composita* zijn, aen welcke of voort af achter iets aengevoeght is, als :

Egomet	ick self	Ecquis	soo iemandt
Tote	ghy self	Quicumque	al de gene
Tutemet	ghy self	Quivis	een ieder
Tuapte	wy self	Quilibet	een ieder
Sese	sich	Quidam	een seker
Suimet	zijn self	Quisquam	iemandt
Ipsemet	hy self	Quisque	een ieder
Idem, eadem, idem	de selfde	Quispiam	iemandt
Illic, illæc, illoc	die selve	Quisquis	al de gene
Istic, istæc, istoc	die selve	Quicquid	al wat
Hicce, hæcce, hocce	dese	Cujusmodi	hoedanigh
hoccine hæccine hiccine	dese	Ejúsmodi	soodanigh
Aliquis, vel aliquod, aliqua, aliquid	iemandt, iets		

Dese *Composita* worden gedeclineert als hare *simplicia*, in dien men de syllaben die by yders *Nominativus* staen, insgelijcks oock by de ander *Casus* set. Maer *Idem eadem idem* heeft in *Accusativo eundem eandem*, en in *Genitivo plurali, eorundem earundem eorundem*. Alsoo oock *Quidam* heeft in *Accusativo Quendam quandam*, en in *Genitivo plurali Quorundam quarundam quorundam*. De ander *Casus* blijven onverandert.

Het vierde Spræckdeel Præpositio.

IN de ordening der *Partes Orationis* is de *Præpositio* het vierde, om terstont te leeren kennen haer gebrayck met *Accusativus* en *Ablativus*, als mede haere t'samenstelling met het *Verbum*, 't welck terstont hier nae sal volgen. Die *Accusativum* regeeren, zijn dese, als :

Ad	tot	Citra	aen dese sijde, s'onder
Apud	by	Circa	ontrent
Ante	voor	Circiter	ontrent
Adversus	tegen	Circum	rondtom
Cis	aen dese zijde	Contra	tegen

Erga

Erga	tegen	Prope	naby
Extra	buyten	Propter	om
Intra	binnen	Secundum	by
Inter	onder, tusfchen	Secus	by
Infra	onder	Supra	boven
juxta	neffens	Trans	over, verby
Ob	om	Ultra	over
Penes	by	Versus	na toe
Per	door	In	in
Pone	achter	Sub	onder
Post	nae	Subter	onder
Præter	behalven, verby	Super	boven, op

Dese Prapositiones regeeren *Ablativum*.

A	van	Pro	voor
Ab	van	Præ	voor
Abs	van	Procul	sonder
Absque	sonder	Palam	openlijk
Cum	met	Sine	sonder
Coram	voor	Tenus	tot aen
Clam	heymelijck	In	in
De	van	Sub	onder
e	uyt	Subter	onder
Ex	uyt	Super	boven, op

Tusfchen dese beyderley Prapositiones ftaen noch in *Theatro* eenige woordekens, die Prapositiones *Inseparabiles* genoemt worden, als: *Con*, *dis*, *ne*, *re*, *se*, defelve worden nergens gebruyckt als in *Composicione*, en allermeeft by de *Verba*. *Con*, als het by een *Verbum* ftaet, beduydt foe veel als *te faemen*, *Dis* heet *van malkander*, *Ne* *niet*, *Re* *widerom*, of *te rugge*, *Se* *van malkander*.

Alhier is oock te melden, dat de Prapositiones, die by de *Verba* in de t'faemensetting gebruyckt werden, in *Theatro* met vallende of *Cursijf* letters gedruckt zijn, maer de andere Prapofitien die niet in de *Composicije* gebruyckt werden, zijn recht opftaende of *Romeyn* letters.

De Regeering der Prapofitien over haere *Casus* wordt in *Theatro* met een klaer onderscheyd aangewefen: vermits alle *Casus* met breede linien van malkander onderscheyden zijn; en een ieder in fijn perck alle *Regulen* en *Exceptien* der *Etymologia* en *Syntaxis* begrijpt: en datfelve op falck een wijfe,

wijse , naementlijk , dat de Regulen en de Regenten van *Syntaxis* , recht voor de Regulen en Exception der *Esymologia* in het Ruym van ieder *Casus* gestelt zijn , die als met vingers wijzen , wat voor een *Casus* de Regeerders achter haer hebben willen , gelijk alhier te sien is aen de *Præpositie*. Tot exempel: wanneer men in 't Latijn seggen wil *tot de taefel* , soo wijst met uw linckerhandt in *Theatro* op de *Præpositie Ad (tot)* dewelcke in haer huys voor *Accusativum* staet , en schryft met de rechterhandt voort tot aen de Syllaben AM of AS , dewelcke de Uytgangen van *Accusativum Singularis* en *Pluralis Prima Declinationis* zijn , deselve geven u te kennen , dat gy in 't Latijn moet seggen *Ad mensam tot de taefel* , of *ad mensas tot de taefelen* , dewijl *mensa Prima Declinationis* is , daerom moet het oock de *Accusativus* van dese Declinatie wesen : maer wanneer het woord , dat nae Ad volgt , *Secunda* , *Tertia* , *Quarta* , of *Quinta Declinationis* is , soo moet oock de *Accusativus* van dieselve Declinatie gebruyckt worden , daer in het woordt gedeclineert wordt , als : in 2. Decl. *Ad Dóminum* of *ad Dóminos* , in 3. Decl. *Ad Patrem* of *Patres* , in 4. Decl. *Ad Magistrátum* of *Magistrátus* , in 5. Decl. *Ad diem* of *ad dies*. Alsoo gaet het oock met de andere *Præpositiones* die *Accusativum* regeeren , gelijk uyt de naevolgende exempelen mede te sien is , als :

Nominativus Accusativus.

Præceptor	Ad præceptórem	Tot de meester
Porta	Ad portam	aen de poorte
Forum	Ad forum	aen de markt
Villa	Apud villam	by de hofstede
Ego	Apud me	by my
Qui	Apud quem	by wie
Janua	Antejanuam	voor de deure
Annus	Ante annum	voor een jaer
Hostis	Adversus hostem	tegens den vyant
Fluvius	Cis fluvium	aen dese zijde der rivier
Limes	Citra límites	binnen de landspalen
Ebrietas	Citra ebrietatem	sonder dronckenheyde
Caput	Circum caput	rontom het hoofd
Domus	Circa domum	om of omtrent het huys

Merf.

Meridies	Circa meridiem	<i>ontrent den middag</i>
Caléndæ	Circiter caléndas	<i>ontrent den eersten van de</i>
Lex	Contra leges	<i>tegens de wetten (maect</i>
Propínquus	Erga propínquos	<i>tegen de vrienden</i>
Ordo	Extra órđinem	<i>buyten de ordening</i>
Mœnia	Intra mœnia	<i>binnen de stadts muren</i>
Hora	Intra horam	<i>binnen een uer</i>
Convíva	Inter convívas	<i>onder de gasten</i>
Páries	Inter parietes	<i>tusschen de wanden</i>
Mensa	Infra mensam	<i>onder de tafel</i>
Via	Iuxta viam	<i>neffens den weg</i>
Causa	Ob hanc causam	<i>om dese oorsaek</i>
óculus	Ob óculos	<i>voor oogen</i>
Ego	Penes me	<i>by my, in mijn macht</i>
Fenéstia	Per fenéstram	<i>door het venster</i>
Templum	Pone templum	<i>achter de kerck</i>
Mensis	Post mensē	<i>naer een maent</i>
Mons	Post montem	<i>achter den berg</i>
Tu	Præter te	<i>behalven gy</i>
Spes	Præter spem	<i>tegens de hoop</i>
Ætas	Præter atátē	<i>buyten den ouderdom</i>
Urbe	Prope urbem	<i>dicht by de stad</i>
Amícus	Propter amícos	<i>om de vrienden halven</i>
Pater	Propter patrem	<i>om de vader</i>
Auris	Secúndum aurem	<i>by het oor</i>
Aristóteles	Secúndum Aristótelem	<i>na de meening van Ari-</i>
Deus	Secúndum Deum	<i>naest Gods (Stoteles</i>
Decúrſus	Secus decúrſus aquárum	<i>by den afloop des waters</i>
Luna	Supra Lunam	<i>boven de maen</i>
Mare	Trans mare	<i>over de zee</i>
Modus	Ultra modum	<i>boven de maet</i>
Finis	Ultra fines	<i>over de grensen</i>
Portus	Portum versus	<i>nae de haven toe</i>
Germánia	In Germániam	<i>nae Duytslandt</i>
Tu	Amor in te	<i>de liefde tot u</i>
Frater	ódiū in fratres	<i>de haet tegens de broeders</i>
Véspera	Sub vésperam	<i>tegens den avondt</i>
Præcórdia	Subter præcórdia	<i>onder de borst- ingewanden</i>
Lapis	Super lápidem	<i>op een steen</i>

N. B. By eenige deser Præpositien zija meer als een exempel

empel geset, om te sien, dat deselve somtijts meer als eenderley beduyding hebben.

Op gelijcke wijze word oock geprocèdeert met de Præpositien die *Ablativum* regeeren; als ten exempel, iemandt wil in 't Latijn seggen *van den Heer*; soo moet men eerst *in Theatro* sien waer de Præpositie A staet: deselve is te vinden in 't huys van *Ablativus*: aldaer staet recht tegen over in *Ablativo Secunda Declinationis*, de Uytgang O en IS, het welck te kennen geeft dat men in 't Latijn moet seggen à *Dómino van den Heer*, of in *Plurali* à *Dóminis van de Heeren*, dewijl *Dóminus Secunda Decl.* is. Alsoo geschiet oock niet de andere *Præpositiones Ablativi*, gelijk uyt de naevolgende exempelen te sien is, als:

Nominativus Ablativus

Tergum	A tergo	van achteren
Prándium	à prándio	nae 't middaghmael
Instium	Ab instio	van 't beginsel
Homo	Ab hómine	van de mensch
Tu	Abs te	van u
jocus	Absque joco	sonder jock
Exércitus	Cum exércitu	met het krijgshoey
Rex	Coram Rege	voor de Koning
Virtus	De virtúte	van de deugd
Flamma	è flamma	uyt de vlamme
Aurum	Ex auro	van goud
Pátria	Pro pátria	voor 't vaderlandt
Méritum	Pro mérito	nae verdienst
Opes	Pro ópibus	nae sijn goet of middelen
Timor	Præ timóre	voor vreesse
Dúbium	Procul dúbio	sonder twijffel
Finis	Sine fine	sonder eynde
Cápulus	Cápulo tenus	tot aen het hecht
Crus	Crurum tenus	tot aen de schenere
Scamnum	In scamno	op de banck
Arbor	Spb árbore	onder een boom
Testúdo	Subter testúdine	onder een schildspadde
Hæc res	Super hac re	over dese saeck.

N. B. 1. De Præpositie *ab* wordt altoos geset voor de woorden die van A, E, I, O, U, of van een H beginnen; en à, die van de andere letteren als B, C, D, F, &c. beginnen.

2. *Tenus* wordt nimmer voor, maer achter de *Ablativus* gefet. En wanneer het woordt *Pluralis Numeri* is, soo moet datfelve in *Genitivo* en *tenus* daer achter staen, als: *Lumborum tenus*, tot aen de lendenen.

3. *Cum* wordt nimmer voor, maer altydt dicht achter *me*, *te*, *se*, *nobis*, *vobis*, als een *Compositum* gefet, als: *mecum* met my, *tecum* met u, *secum* met sich, *nobiscum* met ons, *vobiscum* met uwlieden.

Het vierde Spraeckdeel *Verbum*.

BOven, p. 4. is gefeyt, dat het *Doen* en *Lijden* der dingen een *Verbum* in de *Grammatica* genoemt wordt, daer van nu grondelijck sal geleert worden.

Het woordt *Doen* is een algemeen woordt, dat onder hem begrijpt de werckingen, bewegingen, en *zijn* aller dingen.

By het *Doen* of *Lijden* eenes dings is voornaementlijck te betrachten de Perfoon en de Tijd: want daer kan niet geschieden, of daer moet een Perfoon of een ding wesen, door welcke het geschiet: oock kander niet geschieden sonder Tijd, want alle dingen, als men seyt, hebben haer tijd.

De Perfoon is drierley, in *Singulari* en in *Plurali*, als 1. *Ego* ick, 2. *Tu* gy, 3. *Ille* hy, in *Plur.* 1. *Nos* wy, 2. *Vos* gylieden, 3. *Illi* sy, gelijk datfelve in *Theatro* op sijn plaets onder *Pronomen* aengeduydt is.

De Tijd, daer in iets geschiedt, is vijfderley, en wordt genoemt 1. *Tempus Praesens*, dat is, de tegenwoordige Tijd, daer in het werck geschiet als noch tegenwoordig zijnde, als wanneer men seyt: Ick doe, gy doet, hy doet, wy doen, gylieden doet, sy doen.

2. *Tempus Prateritum Imperfectum*, de onvolmaeckte verleeden tijd, als wanneer gefeyt wordt: Ick dede, gy dedet, hy dede, wy deden, gylieden dedet, sy deden.

3. *Tempus Prateritum Perfectum*, de volmaekte verleeden tijt, als: ick heb gedaen, gy hebt gedaen, hy heeft gedaen, wy hebben gedaen, gylieden hebt gedaen, sy hebben gedaen.

4. *Tempus Prateritum plusquam Perfectum*, de meer als volmaekte verleeden tijd, als: ick had gedaen, gy hadt gedaen, hy hadt gedaen, wy hadden gedaen, gylieden hadt gedaen, sy hadden gedaen.

5. *Tempus Futurum*, de toekomende tijd, als: ick sal doen, gy sult doen, hy sal doen, wy sullen doen, gylieden sult doen, sy sullen doen. Van gelycken wordt een *Verbum* in dese vijf *tempora* geset lijdender wijsse, als:

1. *Tempus Praesens*, Ick worde gedaen, gy wordet gedaen, hy wordt gedaen, wy worden gedaen, gylieden wordt gedaen, sy worden gedaen.

2. *Tempus Prateritum Imperfectum*, Ick wierdt gedaen, gy wierdt gedaen, hy wierdt gedaen, wy wierden gedaen, gylieden wierdt gedaen, sy wierden gedaen.

3. *Tempus Prateritum Perfectum*, Ick ben gedaen geworden, gy sijt gedaen geworden, hy is gedaen geworden, wy zijn gedaen geworden, gylieden sijt gedaen geworden, sy zijn gedaen geworden.

4. *Tempus Prateritum plusquam Perfectum*, Ick was gedaen geworden, gy waert gedaen geworden, hy was gedaen geworden, wy waren gedaen geworden, gylieden waert gedaen geworden, sy waeren gedaen geworden.

5. *Tempus Futurum*, Ick sal gedaen worden, gy sult gedaen worden, hy sal gedaen worden, wy sullen gedaen worden, gylieden sult gedaen worden, sy sullen gedaen worden.

Op soedaenigen wijsse moet men leeren alle Duytse Werck- of Doe-woorden in dese vijf *tempora* doender wijsse en lijdender wijsse te setten, om daer naete lichter te konnen vinden, hoe de Latijnsche *Verba* in haere vijf *tempora* sich nae de Duytse accommoderen moeten.

Aengaende de Latijnsche *Verba*, daesby moet noch, behalven de drie Persoonen en vijf *Tempora*, in acht genomen worden vier *Conjugationes* en vier *Modi*, van welke gy daer nae sult vernemen.

Maer eer men recht kan begrijpen, hoe de Latijnsche *Verba* een iedet in sijn *Conjugatie* door alle *Tempora* en *Modi* geconjungeert worden, soo moet men nootlaeckelijck te voren moeten de drie *Tempora Radicalia* of de drie Hooft-getijden, uyt dewelcke, als uyt een drievuldige wortel, al de andere *Tempora* en *Modi* in *Active* en *Passive* voortspruyten. Dese drie Hooft-*tempora* zijn 1. het *Tempus Praesens Infinitivi*, 2. het *Prateritum Perfectum Indicativus*, 3. het *Prateritum Participii*, en niet het *Supinum*, gelijk als datselve

datfelve in 't gemeen daer voor gehouden en daer toe gebruyckt wordt, om de naevolgende redenen: eerstelijck, Dewijl het *Prateritum Participii* veel gebruycklijcker is als het *Supinum*, vermits datfelve wel hondertmael, eer het *Supinum* eenmael van de Latijnsche Authenten gebruyckt wordt. Ten anderen, wanneer het *Prateritum Participii* voor het *Tempus Radicale* genomen wordt, soo heeft men geenfins van nooden dese naevolgende *Tempora Passiva* eerst uyt het *Supinum* te formeeren, als daer zijn het *Prateritum Perfectum* en *Plusquam perfectum Indicativi* en *Subjunctivi*, als oock het *Futurum Subjunctivi* en het *Prateritum Infinitivi*, want dese *Tempora* zijn niet anders als het *Prateritum Participii* self, by dewelcke het *Verbum Sum* als een Hulp-woordt maer bygevoegt is. Niet tegenstaende, dat eenige *Praterita Participii* in US onghoort en niet in 't gebruyck zijn; soo is datfelve billijcker van 't *Supinum* te oordeelen, als zijnde noch veel ongebruycklijcker.

De Latijnsche *Verba* met haere drie *Tempora Radicalia* nae de ordening der vier Conjugatien zijn als volgt, en eerstelijck de *Tempora Radicalia* van

Prima Conjugatio.

Alle *Verba*, die in de eerste Conjugatie hooren, hebben een lange A voor de laetste Syllabe in haere drie Hooft-getijden, naementlijck het *Prasens Infinitivi* gaet uyt in ARB, het *Prateritum perfectum Indicativi* in AVI, en het *Prateritum Participii* in ATUS, a, um, als: *Amare* beminnen, *amavi* ick heb bemint, *amatus, a, um* bemindt.

Alsoo oock:

Abdicare	afdancken	Alienare	ontvreemden
Abrogare	afschaffen	Amare	lieven, beminnen
Accusare	aenklagen	Ambulare	wandelen
Adulterare	vervalschen	Ampliare	wijder maken
Aedificare	timmeren, bouwen	Amplificare	vergrootten
Aegrotare	sieck zijn	Animare	moet masken
Aequare	gelijck maken	Anticipare	voorkoomen
Aestimare	achsen	Antiquare	afbrengen
Astunare	heet zijn	Appellare	noemen
Agitare	schudden	Aptare	bequaemen

Arietare	flooten	Collimare	micken
Arare	ploegen	Combinare	t'saemen voegen
Armare	wapenen	Commendare	bevoelen
Asfare	braeden	Commodare	leenen
Asseverare	staende houden	Communicare	mededoelen
Assimilare	vergelijken	Compellare	aenpreecken
Augmentare	vermeerderen	Conciliare	verzoenen
Auscultare	toeluiseren	Concinnare	t'saemen voegen
Autumare	achten, meenen	Concordare	eenig zijn
Bajulare	dragen	Conculcare	vervreden
Balare	bleeten	Confutare	wederleggen
Beare	salighmaken	Congregare	verfaemelen
Bellare	oorlogen	Considerare	betrachten
Belligerare	oorlogh voeren	Consultare	raad slaen
Blasphemare	lasteren	Consummare	voleynden
Blaterare	kekelen	Contaminare	besmetsen
Boare	bulcken	Continuare	achtervolgen
Cacare	kacken	Constristare	bedroeven
Caelare	graveeren	Convalescere	t'saemen packen
Calcare	trappen, treden	Copulare	t'saemen hechten
Calcitrare	achter uyt slaen	Coronare	kroonen
Caligare	doncker zijn	Cremare	verbranden
Cantare	singen	Creare	scheppen
Castigare	castijden	Cribrare	visen
Cavare	bol maken	Crocitare	krassen als een rave
Celare	verheelen	Cruciare	pijnigen
Celebrare	vieren	Culpare	schelden
Certare	wedden	Cumulare	ophoopen
Cesfare	aflaten, ophouden	Curare	zorgen, genesen
Cibare	spisen	Curvare	krommen
Cicurare	sam maeken	Damnare	verdoemen
Citare	ontbieden	Debilitare	verzwacken
Clamare	roepen	Declinare	afwijcken
Claudicare	hincken	Decollare	ontbalsen
Coagmentare	te samen duwen	Decorare	cieren
Coagulare	stremmen	Decorticare	afschillen
Coaxare	quacken	Decurtare	afkorten
Coenare	avontmaelijt houden	Delectare	verlustigen
Cogitare	denken	Delirare	revelen
Colare	sygen, door slaen	Denfare	dick maeken

Depravare	verargeren	Febricitare	de koorts hebben
Derivare	afleyden	Fermentare	gisten
Desiderare	verlangen	Ferruminare	soldeeren
Desquamare	afschobben	Festinare	haesten
Destinare	bestemmen	Figurare	beelden
Dicare	toeygenen	Firmare	bevestigen
Diffamare	naemschenden	Flagellare	geeselen
Dilatare	wijder maecken	Flagitare	eyschen
Disfertare	discoureeren	Flagrare	flackren
Disiparo	verspreyden	Flammare	vlammen
Ditare	rijk maecken	Flare	waezen
Dolare	schaeven	Fluctuare	swabberen
Donare	schencken	Foedare	bevuylen
Dubitare	twijffelen	Formare	beelden
Durare	dueren	Formidare	schricken
Educare	opvoeden	Fortunare	laeten gelucken
Ejulare	huylen	Fragrare	wel ruycken
Eliminare	ten huys uytstooten	Fraudare	bedriegen
Emendare	verbeeteren	Frænare	toomen
Enervare	krachteloos maecken	Frequentare	dickwijls komen
Enucleare	de korrel uytneemen	Friare	morfelen
Equitare	te paerd rijden	Fugare	versaegen
Errare	dwaelen	Fulgurare	blixemen
Exaltare	verhoogen	Fulminare	donderen
Examinare	onderfoecken	Fumare	roocken
Excæcare	verblinden	Fumigare	smoocken
Excitare	verwecken	Fundare	grondeeren
Excusare	ontschuldigen	Gelare	vriesen
Exorbitare	buyten 't spoor geraecken	Geminare	verdubbelen
Expectare	verwachten	Generare	voortteelen
Explorare	opsnuffelen	Germinare	spruyten
Exprobrare	verwijzen	Gestare	draegen
Exstirpare	uytroeyen	Glocitare	kloeken als een henneg
Extricare	daer uyt klaeren	Glorificare	eeren
Extuberare	uytgroeyen	Glutinare	lijmen
Exulare	in ballingschap zijn	Grandinare	hagelen
Exultare	opspringen van blijtschap	Gravare	beswaeren
Fatigare	moede maecken	Gubernare	regeeren
		Gustare	smaecken, proeven
		Gytare	draeyen

Habitare	woonen	Ingulare	keelen
Hæsitare	stameren	Iurare	zweeren
Halare	aasfemen	Iurgare	kijven
Hiare	gaepen	Labefactare	verzwacken
Hibernare	verwinteren	Laborare	arbeiden
Hiemare	winteren	Lacerare	verscheuren
Honorare	eeren	Lacrymare	schreyen
Humectare	bevochtigen	Lactare	de borst geven
Humiliare	verneederen	Lætificare	vrolijk maecken
Humare	bedelven	Lævigare	glad maecken
Ignorare	niet weeten	Lancionare	verscheuren
Illuminare	verlichten	Laniare	verscheuren
Illustrare	verlichten	Lasare	moede maecken
Immolare	offeren	Latrare	blaffen
Imperare	gebieden	Laudare	prijzen
Incanrare	betoveren	Laxare	wyd maeken
Incarcerare	in gevangenien leggen	Levare	lichten
Inchoare	aenvangen	Libare	offeren, proeven
Inculare	beschuldigen	Liberare	verlossen
Indagare	naespeuren	Librare	wegen
Indicare	aenduyden	Ligare	binden
Inebriare	droncken maecken	Limare	vijlen
Infamare	faemrooven	Limitare	bepaelen
Infestare	plaegen	Liquare	smelten
Ingurgitare	inschocken	Litare	offeren
Inquietare	onrustig maecken	Litigare	twisten
Inquinare	befmetten	Locare	verhueren
Insolare	bleecken	Locupletare	verrijcken
Instaurare	vernieuwen	Lucubrare	studeeren by de kaerse
Instigare	aenporren	Lustrare	besien
Interpellare	in de reden vallen	Luxare	verstuycken
Interpolare	kalefaeten	Luxuriare	weelderig zijn
Intrare	ingaen	Macerare	weycken
Invitare	nooden	Maclare	stichten
Irritare	sergen	Maculare	bevlacken
Iterare	berhaelen	Manare	vlieten
Ientare	ontbijten	Mandare	beveelen
Jubilare	juychen	Maturare	haesten
Judicare	oordeelen	Meare	gaen

Memorare	verhaelen	Obtenebrare	verduyfteren
Mendicare	beedelen	Obtemperare	gehoorſamen
Menſurare	meetē	Obtruncare	t'hoofte afhouten
Migrare	reyſen		
Militare	den oorlogh volgen	Obturare	verſtoppen
Ministrare	dienen	Obviare	ontmoeten
Mitigare	verſaften	Occare	eggen
Moleſtare	laſtig zijn	Occultare	verbergen
Monſtrare	toonē	Occupare	in nemen
Mulſtare	boete opleggen	Odorare	ruycken
Multiplicare	vermenigvuldigen	Onereare	beſwaeren
		Optate	wenſchen
Mundare	reynigen	Orare	bidden
Murmurare	murmeren	Orbare	berooven
Muſare	ſtilletjes ſpreken	Ordinare	ordineeren
Mutare	veranderen	Ornate	cieren
Mutilare	vermincken	Oſcitare	geeuwen
Nare	ſweermen	Pacare	bevredigen
Narrare	vertellen	Palpare	taſten
Natare	ſwemmen	Palpitare	kloppen
Navigate	t'ſcheep vaeren	Parare	bereyden
Nauſcare	walgen	Participare	deel hebben
Negare	loochonen	Patrare	bedrijven
Nictare	ooghenwencken	Peccare	ſondigen
Nidificare	neſtelen	Pejerare	valsche ſweeren
Nominare	noemen	Penetrare	doordringen
Notare	teykenen	Penſare	overwegen
Notificare	bekent maken	Peragrate	t'landt doorreyſen
Novare	vernietigen	Perennare	lang dueren
Nudare	ontblooten	Pernoctare	vernachten
Numerare	tellen	Piare	verſoenen
Nunciare	aenmelden	Placare	verſoenen
Nuncupare	noemen	Plantare	planten
Nutare	ſtruyckelen	Plorare	weenen
Objurgare	bekijven	Ponderare	wegen
Oblectare	verluſtigen	Portare	dragen
Obliquare	ter zijden wenden	Postulare	eyschen
Obliterare	wytvegen	Præcipitare	van boven aſſorten
Obſecrare	oetmoedig bidden		
Obſcurare	verdonckeren	Prædicare	preſent

Præfocare	worgen	Saginare	mestten
Privare	beroven	Saltare	danssen
Probare	bewijzen, onderzoeken	Salutare	groeten
Procrastinare	van dagh tot dagh wylstellen	Salvare	saligbmaken
Proffigare	verstaen	Sanare	gefont maken
Promulgare	openlijck verkondigen	Sanctificare	heiligen
Propagare	voortplanten	Satiare	versaedigen
Properare	haesten	Saturare	versaedigen
Propinare	toedrincken	Sauciare	verwonden
Propinquare	naederen	Scintillare	voncken
Publicare	openbaer maken	Sctearē	rochelen
Pugnare	vechten, strijden	Secundare	laten gelucken
Pullulare	spruyten	Sedare	stillen
Pulsare	kloppen	Segregare	van malkander scheidē
Purgare	reynigen	Seminare	sayen
Purificare	reynigen	Separare	afscheyden
Putare	snoeyen, meenen	Serenare	helder maken
Quadrare	passen	Serrare	sagen
Quassare	schudden	Servare	bewaeren
Radiare	straelen	Sibilare	siffelen
Ratificare	bondig maken	Siccare	drogen
Reciprocare	gins en weer schuyven	Sigillare	segelez
Recitare	afseggen	Signare	teykenen
Recuperare	wederkrigen	Significare	beteykenen
Recusare	weygeren	Simulare	veynsen
Refrigerare	verkoelen	Sociare	versellen
Refutare	wederleggen	Somniare	dromen
Regnare	regeeren	Soporare	doen slaepen
Remigare	roeyen	Solpitare	behoeden
Repudiare	verwerpen	Spectare	sien
Rigare	netten	Spetare	hopen
Roborare	sterckmaken	Spirare	waeyen, aesemen
Rogare	vragen, bidden	Spoliare	berooven
Rorare	dauwen	Spumare	schuymen
Rotare	rondom draeyen	Spurcare	vuylmaken
Rutilare	root zijn	Statuminare	ondersteunen
Sacrificare	offeren	Stercorare	misten
		Sternutare	niesen
		Stillare	druypen

Stimulare	perren	Usurpare	gebruycken
Stipare	stoppen	Vacare	ledigh zijn
Strangulare	worgen	Vacillare	waggelen
Stuprare	schenden	Vacuare	ledigh maken
Sublannare	bespotten	Vaporare	waesemen
Sudare	sweeten	Vapulare	geslagen worden
Suffocare	smooren	Variare	veranderen
Superare	overtreffen	Vastare	verwoesten
Suppeditare	verschieten	Velare	bedecken
Suffurrare	suyjelen	Vellicare	plucken
Tardare	draelen	Vendicare	aenzweten
Taxare	waerdeeren berispen	Ventilare	warmen
Temperare	matigen	Verberare	slaen
Tentare	versoeken	Verfare	hantsaenen, heeren
Terebrare	booren	Vestigare	naspouren
Terminare	eyndigen	Vexare	quellen
Territare	doen verschricken	Vibrare	swayen
Titillare	kistelen	Vigilare	waken
Titobare	knickebeenen	Vindicare	wreken
Tolerare	verdraegen	Violare	gewelt doen
Tornare	drayen	Visitare	besoeken
Tractare	handelen	Vitare	schrijven
Tranare	overfswemmen	Vitiare	schenden
Trepidare	beven	Vituperare	schelden
Tripudiare	huppelen	Victitare	leven
Triumphare	trionpheren	Vivificare	levendigh maken
Trucidare	dooden	Volare	vliegen
Truncare	afkappen	Volutare	wentelen
Trutinare	wegen	Vorare	inschocken, wratten
Turbare	stooren	Vocare	roepen
Ululare	buylen	Vulgare	gemeen maken
Ustulare	sengen	Vulnerare	wonden

Hier van worden uytgenomen de naevolgende *Verba*, met haere *Composita*, als: *Cubare* liggen, heeft in *Praterio Indicativi* en *Participii Cuius cubitus*, en niet *cubavi cubatus*.

N. B. Een *Compositum* is, wanneer een *Propositio* met een *Verbum simplex* te saemen geset wordt, en uyt dese twee een woordt gemaect is, als:

Excubare excubui excubitus wacht houden

Incubare incubui incubitus opliggen.

By dit *Verbum Cubare* is aen te mercken, dat sijne *Composita* veeltijds uyt de eerste in de derde Conjugatie overgaen, en setten aldan in *Prasenti Infinitivi* altoos een M voor de B, als:

Accumbere accubui accubitus aen tafel sitten, alsoo oock:	
Concumbere <i>ysamen liggen</i>	Occumbere doods blijven
Documbere sieck te bed leggen	Procumbere voor over liggen
Discumbere aen tafel sitten	Succumbere onder liggen
Incumbere overliggeren	Recumbere uytgestrekt liggen

By alle *Verba* worden haere *Composita* niet geset: maer 't geschiedt allemaalich by deselfde, die door 't voorsetten der *Propositie* eenige veranderinge lijden.

Crepare crepui crepitus kraecken
 Increpare increpui increpitus, en avi, ctus, berispen, bekijken,
 Dare dedi datus a tun geven

N.B. Dit *Verbum Dare* heeft een korte A voor RE in *Infinitivo* regens het gebruyck van de eerste Conjugatie, gelijk als uyt de *Composita* te sien is, als:

Circumdare circumdedi circumdatus omangelen
Pesundare pesundedi pesundatus met voeten treden
Satsdare satsdedi satsdatus borg stellen
Venundare venundedi venundatus te koop stellen

De andere *Composita* van *dare* springen oock over uyt de Eerste Conjugatie in de Derde, en veranderen de korte A in een korte E, als:

abdere abdididi abditus verbergen, alsoo oock:	Pérdere verliezen, vernielen
áddere soedoen	Pródere verraden
Cóndere bouwen	Réddere wedergeven
Déddere overgeven	Súbdere ondergeven
éddere wygeven	Tráddere overgeven
íddere indoen (doen)	
óddere voor schuyven, voort	

Domare domui domitus a tun tam maecten
Fricare fricui frictus schueren, wrijven
Juvare juvi iustus helpen
Labare † † vallen
Lavare lavi lavatus latus en lotus waschen
Micare micui micatus schijnen, glinsteren
Necare necavi necatus dooden
Enecare avi ctus en enectui enectus dooden

Plicare

Conjugatio.

21

Plicáre ávi átus en plicui plicurus	voerden
Potáre ávi átus en potus a um	suypen
Secáre fécuí féctus	snijden
Sonáre sônui sônitus	kloncken
Stare steti status	staen
Præstare præstíti præstitus en præstátus	overtreffen
Tonáte tónui tónitus	donderen
Vetáre vétui vétitus a um	verbieden

N. B. Daer zijn veele *Verba* niet alleen in dese, maer oock in de andere Conjugatien, die meer als eenderley beduyding hebben, die hier niet alle kunnen geset worden: maer zijn in de Woorden boecken te vinden.

Deponentia.

Alle *Verba* of *Tijdswoorden*, die een *Doen* beduyden, worden genoemt *Activa*, en die een *Lijden* beteycken *Passiva*. Behalven dese *Verba*, zijn in alle de vier Conjugatien noch andere, die *Verba Deponentia* heeten, en zijn van de anderen onderscheyden alleentlijk hier in: naementlijk, dat een *Verbum Deponens* in 't Latijn al even eens geconjugeert wordt als een *Verbum Passivum*, maer sijne Duytse beduyding beteyckent een *Doen*, gelijk een *Verbum Activum*. En die *Verba Deponentia*, die den gemeenen regel niet volgen in haere *Præterita*, zijn in *Theatro* en alhier ieder achter haer eygen Conjugatie gestelt.

De *Deponentia Prima Conjugationis* hebben in *Præsente Infinitivi* **ARI** met een lange **A** voor **RI**, en in *Præterito Indicativi* **ATUS**, a, um sum, sonder eenige Exceptie, als: *Arbitrári meenen*, *arbitrárus*, a, um sum *ick heb gemeens*. alsoo zijn oock dese, hoewel sy niet in *Theatro* staen.

Abominari	gruwel hebben	Argumentari	argumenteeren
Adulari	vleyen	Argutari	subtyllyck twisten
Æmulari	yveren	Aucupari	vogels vangen
Altercari	twisten	Angurari	meenen
Amplexari	omvassen	Aurigari	paerde mennem
Ancillari	dienem	Anspicari	aenvangen
Apricari	in de son sitten	Auxiliari	helpen
Aspernari	verachten	Aversari	af keer hebben
Ascentari	flickfloyem	Bacchari	raesen

Calum-

Calumniari	lasteren	Imprecari	vloecken
Cavillari	schimpen	Indignari	toornen
Causari	oorsaek voorwenden	Inficari	loochenen
Comitari	begleyden	Insidiari	naestellen
Commentari	bedencken	Interpretari	vertaelen
Conari	poogen	jaculari	schieten
Concionari	prediken	jocari	jocken
Contemplari	beschouwen	Lacrimari	schreyen
Convitiari	schelden	Lazari	vrolijk zijn
Convivari	gasten	Lamentari	weeklagen
Criminari	schelden	Lenocinari	hoerhuys houden
Cunctari	sammelen	Luctari	worstelen
Desolari	verwoesten	Lucrari	winnen
Detestari	vervloecken	Ludificari	bedriegen
Dignari	waerdigen	Machinari	voornemen, pogen
Digladari	schermen	Medicari	mediceeren
Dominari	beerschen	Meditari	speculeeren
Epulari	gasteeren	Mercari	kopen
Execrari	vervloecken	Metari	perck stellen
Fabulari	verciieren, dichten	Misari	dreygen
Famulari	dienen	Mirari	verwonderen
Fari	spreken	Miserari	antfermen
Ferari	zieren	Moderari	matigen
Fœnerari	woekeren	Modulari	singen
Frustrari	missen	Morari	vertoeven, sot zijn
Fruticari	spruyten	Mutuari	ontleenen
Furari	steelen	Negotiari	koopmanschap doen
Gloriari	beroemen	Nidulari	nestelen
Græcari	brassen, suypen	Nugari	omni geklap drijven
Grasfari	rennen	Nundinari	verkoopen
Gratificari	gerieven	Obsonari	spijse koopen
Gratulari	geluckwenschen	Obtestari	bidden
Hallucinari	verfennen, ver- gissen	Odorari	ruycken
Hariolari	wicken	Ominari	wicken
Helluari	stampampen	Operari	wercken
Hortari	vermaenen	Opinari	meenen
Hospitari	ter herberg zijn	Opitulari	helpen
Imaginari	inbeelden	Osculari	soenen, kusfen
Imitari	navolgen	Otiari	leeghgaen
		Palari	omwerpen

Pandiculari	sich reken	Sectari	naevolgen
Patrocinari	verdedigen	Sermocinari	spreeken
Percontari	naevragen	Solari	troosten
Peregrinari	reyzen	Spatiari	wandelen
Periclitari	in perijckel zijn	Speculari	speculeeren
Philosophari	redekavelen	Stipulari	beloven
Piscari	visschen	Stomachari	kijven, toornig zijn
Populari	verwoesten	Svaviari	soenen
Prædari	beroven	Suffragari	toestemmen
Præliari	strijden	Suspitari	gissen
Præstolari	verwachten	Tergiversari	weygeren, aerselen
Precari	bidden	Testari	getuygen
Ratiocinari	redekavelen	Tristari	droevigh zijn
Recordari	herdenken	Tumultuari	oproerigh zijn
Refragari	tegenstaen	Tutari	befchermen
Remunerari	vergelden	Vagari	dwaelen
Rimari	snuffelen	Vaticinari	propheteren
Rixari	twisten	Venari	jagen
Ruminari	weerkauwen	Velitari	schermutsen
Rusticari	boerewerck doen	Velificari	seylen
Sciscitari	naevraegen	Venerari	eeren
Scottari	hoereeren	Versari	verkeeren, hanteeren
Scrutari	vorschen	Vociferari	luyde roepen

Secunda Conjugatio.

Alle Verba, die tot de tweede Conjugatie hooren, hebben een lange E voor de laetste Syllabe in *Presente Infinitivi*, als: Monére vermanen. In *Præterito* hebbense voor de laetste syllabe een korte U, als Mõnuí, ick heb vermaent, en in *Præterito Participii* een korte I, als: Mõnitus mõnita mõnitum, vermaent. Alsoo hebben oock dese:

Coalére	samengroeyen	Merére	verdienen
Debére	moeten, schuldig zijn	Nocére	beschadigen
Dolére	smarten, seerdoen	Olére	ruycken, stincken
Habére	hebben	Placére	behagen
Latére	verborgen zijn	Parére	geboorsamen
Libére	lusten, believen	Præbére	reycken
Lubére	lusten, believen	Terrére	verschricken
Licére	geoorloft zijn	Valére	gesonds zijn

De *Composita* van habére veranderen in de eerste Syllabe
 I het

het A in een I, als Adhibére, adhibui, adhibitus, a, um, by-
doen, gebruycken, alsoo oock :

Cohibére dwingen

Exhibére opwysen

Inhibére verbieden

Perhibére verhalen

Prohibére verbieden

De naevolgende Verba houden niet altijd de voorgaen-
de Regel in hare beyde Praterita, maer sy hebben daerin
eenige verandering. Sommige hebben oock geen Prateri-
tum Participii, 't welck met een t aangedrydt wort, als :

Algére alfi t

kout zijn

Arcére arcui t

af keeren

Coercére coércui coércitus, a, um

bedwingen

Exercére exercui exércitus, a, um

oeffenen

Ardére arsi arsus

branden

Audére ausus sum

durven, wagen

Augére auxi auctus

vermeerderen

Cavére cavi cautus

sich wachten

Censére censui census

achten

Recensére recensui recensus en recensitus nae malkander op-

Ciére civi citus

verwecken (halen)

Connivére connivi en connixi t

door de vingeren sters

Delére delévi delétus

wytvegen

Docére dócui doctus

onderwysen, leeren

Favére favi faustus

gunstigh zijn

Fervére fervi en verbui t

siedend heet zijn

Fovére fovi fortus

hoefteren, warmhouden

Flere flevi fletus

schreyen

Frigére frizi t

wysen

Fulgére fulsi fulsus

schijnen, glinsteren

Gaudére gavissus sum

sich verblijden

Harére harsi harsus

hangen

Indulgére indulsi indulsus

toegeven

Iubére iussi iustus

beveelen

Livére livi t

blauw zijn

Lucére luxi t

lichten

Pollucére polluxi polluctus

offermael houden

Lugére luxi luctus

treuren

Manére mansi mansus

blijven

Eminére emínui t

wystoken

Iuminére immínui t

nabyzijn

Prominére prominui †	voor wy staan
Miscére miscui mistus en mixtus	mengen
Mordére mordi morsus	bijten
Movére movi motus	bewegen
Mœrére mœstus fum	drœveigh zijn
Malcére mulsi mulsus	streelen
Mulgére mulsi mactus	melcken
Nere nevi netus	spinnen
Pavére pavi †	verschrieken
Pendére pependi pensus	hangen
Plere is ongebruyckelijck, maer de <i>Composita</i> zijn in 't gebruyck, als <i>Complere complēvi complētus</i> vullen, alsoo oock:	
Deplére uytlossen	Opplére vullen
Explére vullen	Replére vullen
Implére vullen	Supplére opvullen
Ridére risi risus	lachen
Sedére sedi sessus	sitten
Asfidére asēdi asēsus	bysitten, alsoo oock:
Confidére te samen sitten	Obsfidére belegeren
Desidére neder sitten	Posfidére besitten
Disfidére van malkander sitten	Præsidére voor aen sitten
Insidére opsitte	Residére te rugge sitten
N. B. De <i>Præterita Participii</i> zijn niet alle met malkander by alle <i>Verba Composita</i> gebruyckelijck; 't welck metter tijdt uyt de <i>Autentien</i> en uyt de <i>Woorden-boecken</i> sal bekend worden.	
Solére solitus fum	plegen
Sorbére, ui, itus, en sorpsi sorptus	slobberen
Spondére spondi sponus	belooven
Stridére stridi †	kraken
Svadére svafi svafus	ruden
Tacére tacui tacitus	swijgen
Conticére conticui †	swijgen, alsoo oock:
Obticére	stilswijgen
Reticére	swijgen
Subticére	swijgen
Tenére tēni, tentus	houden
Abstinéro abstīni †	onthouden
Attinére attīni †	toebehooren
Continére continui contētus	te samen houden

Detinére detinui deténtus	ophouden
Distinére distinui disténtus	van malkander houden
Obtinére obtinui obténtus	verkrijgen
Pertinére pertinui †	toehelooen
Retinére retinui reténtus	bekhouden
Sustinére sustinui †	verdragen, wylhouden
Tergére terfi terfus	vogen
Tondére totóndi tonsus	scheeren
Torquére torfi torfus en tortus	drayen, pijnigen
Torrére torrui tostus	heet droogen, roosten
Turgére turfi †	swellan
Urgére urfi urfus	dringen
Vidére vidi visus	sien
Viére viévi viéus en viétus	binden
Vovére vovi votus	beloven

Deze Verba hebben wel meest een Prateritum Indicativi in

Ul, maergeen Prateritum Participii, als :

Acére	suer zijn	Liquére	dun zijn
Albére	wit zijn	Madére	nat zijn
Arére	dorre zijn	Marcére	verwelckt zijn
Avére	gegroot zijn	Mucére	schimmelen
Calére	warm zijn	Nitére	blincken
Callére	weten	Oportére	moeten
Candére	gloeyen	Pallére	bleek zijn
Canére	grys zijn	Patére	open staen
Carére	ontbreken	Pigére	verdrieten
Clarére	klaer zijn	poenitére	berou hebben
Cluére	genoemt zijn	Pollére	vermogen
Decére	betamen	Pudére	sich schamen
Egére	gebreck hebben	Putére	stincken
Flaccére	verwelckt zijn	Putrére	verrotten
Florére	bloeyen	Raucére	bees zijn
Foetére	stincken	Renidére	glinsteren
Frondére	bladen hebben	Rigére	stijf zijn van koude
Horrére	schrieken	Rubére	roodt zijn
Humére	vochtigh zijn	Salvére	gegroot zijn
Indigére	gebreck hebben	Scatére	opwellen
jacére	liggen	Silére	stil swijgen
Lactére	melck suygen	Sordére	vuyl zijn
Langvére	staen zijn	Splendére	schijnen

Squa-

Squalére	morsfich zijn	Torpére	traagh zijn
Studére	studeeren	Timére	dick zijn
Stupére	verbaest zijn	Vigére	fris zijn
Tædére	verdrieten	Vilére	gering zijn
Tepére	laeu zijn	Virére	groenen
Timére	vreesen		

Deponentia.

DE Deponentia *Secunda Conjugationis* zijn in alles niet meer als dese :

Fatéri fassus sum	bekennen
Confitéri confésus sum	biechten, belijden
Profitéri profésus sum	opentlijk bekennen
Licéri licitus sum	bieden
Medéri †	genesen
Meréri méritus sum	verdieneu
Miseréri misértus sum	ontfermen
Pollicéri pollicitus sum	beloven, toefeggen
Reri ratus sum	achten, daer voor houden
Tuéri túitus sum	sien, beschermen
Veréri véritus sum	vreesen

Tempora Radicalia Verborum Tertiae Conjugationis.

DE *Verba* van de derde *Conjugatie*, honden geen vaste Regel in *Præteritis Indicativi* en *Participii* : daerom zijse al te samen met haere *Composita*, by welke iets onge-meens aen te mercken is, alhier opgeset. Haer *Præsens Infinitivi*, (daer nyt men de *Conjugatie* van alle *Verba* moet kennen leeren) heeft een korte E voor het RE : tot onderscheydt van de tweede *Conjugatie*, die een lange E voor het RE in *Infinitivo* heeft. Dese *Verba* zijn :

Accértere accersivi accersitus	ontbieden
Acúere acui acútus, a, um	slijpen, scharp maken
Adolés cere adolévi adúltus	opwasfen
Exolés cere exolévi exolétus, a, um	verouden, alsoo oock :
Inolés cere	verouden
Obfolés cere	verouden

ágere egi actus, a, um

Abígere abégi abáctus

Composita, als:

Adígere aendrijven

Ambígere rwijsfelen

Exígere wysdwingen

Prodígere verquisten

álerc álui álirus en altus

ángere anxí †

Argúere arguí argúctus

Bíbere bibi bíbitus

Cádere cécdi casus

Accídere áccidi †

Circumcídere besnijden

Concídere t'samen vallen

Decídere afvallen

Excídere wtvallen

Cádere cecídi casus

Concídere concídi concíctus

Decídere affnijden

Incídere infsnijden

Excídere wtroeyen (wen)

Intercídere tusschen wshou-

Cánere cécini cantus

Accínere accínui accéctus

Concínere t'samen singen

Occínere tegen singen

Cápere cápío cepi captus

Accípere accípío accépi accéptus ontfangen, alsoo oock:

Concípere ontfangen

Decípere bedriegen

Excípere wtnemen

Incípere beginnen

Intercípere opvangen

Cáperere carpsi carptus

Concérperere concérpsi concérptus verscheuren, alsoo oock:

Decérperere afplucken

Discérperere verscheuren

Céderere cesi cesus

doen, handelen

weghárijven, alsoo oock de ander

Redígere wederbrengen

Subígere onderbrengen

Transígere doorbrengen

Cógere dwingen

voeden

benauwen

beschuldigen

drincken

vallen

soo vallen, gebeuren, alsoo oock:

Incídere invallen

Occídere ondergaen

Procídere voor over vallen

Recídere te rugge vallen

houwen, of slaen

stucken houwen, alsoo oock:

Occídere dooden

Præcídere voor afsnijden

Recídere korter snijden

Succídere ondersnijden

singen

toestemmen, alsoo oock:

Præcínere voorsingen

Recínere wedersingen

neemen, vangen

Occípere beginnen

Percípere begrijpen

Præcípere gebieden

Recípere aennemen

Suscípere opneemen

plucken

Excérperere wtplucken

Excérperere wtplucken

wijcken

Céllere is ongebruikelijk, maer dese *Composita* daer van zijn in't gebruyck, als :

Antecéllere , antecéllui †	overtreffen
Excéllere excéllui †	overtreffen
Percéllere pérçuli en percúlfi percúlſus	verſchricken
Præcéllere præcéllui †	overtreffen
Congrúete congrui †	over een komen

Céndere is niet gebruyklijck, maer de *Composita* zijn dese:

Incéndere incendi incénſus aenſteken, alſoo oock :

Accéndere onſteken **Succéndere** omſteken

Cérnere crevi cretus ſiſten, ſien

Cíngere cinxi cinctus omgorden

Clándere clauſi clauſus ſluyten

Conclúdere conclúſi conclúſus beſluyten, alſoo oock :

Exclúdere uytſluyten

Disclúdere van malkander

Inclúdere inſluyten

ſluyten

Interclúdere aſſluyten

Reclúdere weder open ſluyten

Occlúdere toeſluyten

Seclúdere byſonder ſluyten

Præclúdere voor aſſluyten

Clépere clepſi cleptus ſtaelen

Cólere colui cultus bouwen, eeren

Cóndere cóndidi cónditus bouwen

Abſcóndere abſcóndidi abſcónditus en abſcónſus verbergen

Conſúlere conſúlui conſúltus raeden

Cóquere coxi coctus kooken

Crédere crédidi créditus geloouen

Créſcere crevi cretus waſſen

Cúdere cudi cuſus ſmeeden

Cúpere cupio cupíui cupítus begeeren

Cúrrere cucúrri curſus loopen

Decúrrere decucúrri en decúrri decúrſus aſloopen, alſoo oock:

Excúrrere uytloopen **Procúrrere** voorloopen

Præcúrrere voorloopen **Percúrrere** doorloopen

Accúrrere accúrri accúrſus toelopen; alſoo oock :

Concúrrere t'ſamen loopen **Recúrrere** te rugge loopen

Incúrrere inloopen **Succúrrere** te hulp komen

Deféndere deféndi defénſus beſchermen, verdedigen

Delibúere delibui delibútus bevochtigen

Déſpere dépſui dépſitus kneeden

Démere demí demtus weghnemen

Dicere dixi dictus	seggen
Discere didici †	leeren
Dividere divisi divisus	deelen
Ducere duxi ductus	leyden, voeren
Edere edi esus	eten
Emere emi emtus	koopden
Adimere ademi ademptus, a, um	weghneemen, alsoo oock :
Dirimere van malkander	Interimere dooden
scheyden..	Perimere dooden
Eximere weynemen	Redimere rantsoeneeren
Exuere exui exutus	uyttrecken
Facere facio feci factus	doen, maeken
Afficere afficio affeci affectus	aendoen, alsoo oock :
Conficere wytrichten	Perficere volmaeken
Deficere afvallen afnemen	Proficere toeneemen
Efficere wytrichten	Præficere over iess stellen
Inficere vergiften	Reficere hermaeken
Interficere dooden	Sufficere genoegh zijn
Officere hinderen	
Fallere feselli falsus, a, um	bedriegen
Refellere refelli †	wederleggen
Ferre tuli latus, a, um	dragen
Afferre attruli allatus	halen, brengen
Auferre abstuli ablatus	weghneemen
Conferre contuli collatus	† samendragen
Differre distuli dilatus	uystellen
Efferre extuli elatus	uytdragen
Inferre intuli illatus	indragen
Offerre obtuli oblatus	opdragen, aanbieden
Transferre transtuli translatus	verfetten
Fidere fides fides	vertrouwen, alsoo oock :
Confidere vertrouwen en	Diffidere mistrouwen
Figere fixi fixus	hechten
Findere fidi fides	kloven
Fingere finxi fictus	versieren
Flectere flexi flexus	brygen
Fligere is ongebruickelijck, de	Composita daer van zijn :
Affligere affixi afflictus	plagen, beangstigen, alsoo
Configere schermutseeren	Infigere slaen, smijten
Fluere fluxi fluxus	vloeyen

Fódere <i>fodio fodi fossus</i>	<i>graven</i>
Frángere <i>fregi fractus</i>	<i>breken</i>
Confringere <i>confrégi confráctus</i>	<i>in stucken breken, also oock:</i>
Defringere <i>afbreken</i>	Perfringere <i>doorbreken</i>
Effringere <i>wytreken</i>	Refringere <i>opbreken</i>
Infringere <i>inbreken</i>	Suffringere <i>onderbreken</i>
Frémere <i>frémui frémitus</i>	<i>knerssen met de tanden</i>
Fréndere <i>frendi frensus en fresus</i>	<i>morren, knorren</i>
Frígere <i>frixi frixus en fríctus</i>	<i>fruyten, stoven</i>
Fúgere <i>fúgio fugi fúgitus</i>	<i>vluchten</i>
Fúndere <i>tudi fufus</i>	<i>gieten</i>
Fúrrere † †	<i>woeden</i>
Gémere <i>gémui gémitus</i>	<i>stenen</i>
Gérrere <i>gesfi gestus</i>	<i>dragen</i>
Gígnere <i>génui génitus</i>	<i>voorttoelen</i>
Glíscere † †	<i>glimmen</i>
Glúbere <i>glupfi gluptus</i>	<i>schillen</i>
Híscere † †	<i>gapen</i>
íscere <i>ici íctus</i>	<i>slaen</i>
Imbúere <i>imbui imbútus</i>	<i>bevochtigen</i>
Indúere <i>indui indútus</i>	<i>aentrecken</i>
Ingrúere <i>ingruí †</i>	<i>in vallen</i>
jácere <i>jáció jeci jactus</i>	<i>werpen</i>
Abjícere <i>abjicio abjéci abjéctus</i>	<i>wegwerpen, alsoo oock:</i>
Adjícere <i>toewerpen</i>	Interjícere <i>tusfchen werpen</i>
Conjícere <i>t'samen werpen</i>	Objícere <i>tegenwerpen</i>
Dejícere <i>afwerpen</i>	Projícere <i>voorwerpen</i>
Disjícere <i>van malkander wer-</i>	Rejícere <i>te rugge werpen</i>
Ejícere <i>wywerpen (pen</i>	Subjícere <i>onderwerpen</i>
Injícere <i>inwerpen</i>	Trajícere <i>doorwerpen</i>
Lácere <i>is ongebruickelijck, de</i>	Composita <i>daer van zijn,</i>
Allícere <i>allício alléxi alléctus</i>	<i>aenlocken, alsoo oock:</i>
Illícere <i>inlocken</i>	Prolícere <i>voorslocken</i>
Pellícere <i>verlocken</i>	<i>wylocken</i>
Elicere <i>elício elieni elicítus</i>	<i>beschadigen, quetsen</i>
Láddere <i>læsi læsus</i>	<i>aenstoeten, alsoo oock:</i>
Allíddere <i>allísi allísus, a, um</i>	Illíddere <i>aenflaen</i>
Collíddere <i>t'samen stoten</i>	<i>licken</i>
Elíddere <i>wytflaen</i>	
Lámbere <i>lambi lámbitus</i>	

Légere legi lectus, a, um	lesen
Colligere collégi, colléctus	versamelen
Eligere elégi eléctus	wykiefen
Seligere selégi seléctus	wykiefen
Diligere diléxi diléctus	beminnen
Intelligere intelléxi intelléctus	verstaen
Negligere negléxi negléctus	versuymen
Lingere linxi linctus	licken
Linqnere liqui liéctus	laeten
Línere levi litus	smeeren
Lúdere lusi lusuf	speelen
Lúere lui lutus	ontgelden
Mándere mandi mansuf	kauwen
Métere méfui mesuf	oegften
Metúere métui †	vreesen
Méjere of míngere míxí míctus	pisfen
Mínúere mínuí mínútus	verminderen
Míttere mífi mísfuf	senden
Mólere móluí mólituf	maelen
Múngere múxí múctus	smuyten
Néctere néxíj en nexí nexuf	knoopen
Níngere níxí †	sneeuwen
Nófcere nóvi nótus	kennen
Ignófcere ignóvi ignótus	vergeven, te goede houden
Dignófcere dignóvi dignótus	onderscheyden
Pránófcere pránóvi pránótus	te vooren weten
Agnófcere agnóvi ágnítus	erkennen
Cognófcere cognóvi cógnítus	erkennen
Núbere nupfi nuptus, a, um	een man trouwen
Núere nni nutus	nicken
Occúlere occúluí occúltus	verbergen
Offéndere offéndí offénfuf	aenstooten, vertoornen
Pándere pandí panfuf en pasfuf	van malkander doen
Pángere panxí en pépígí páctus	inlaen
Circumpángere circumpánxí circumpáctus	rondtom inlaen
Depángere depánxí depáctus	in de aerde slaen
Compíngere compéígí compáctus	t'samen hechten
Impíngere impéígí impáctus	aenstoten, inlaen
Párcere pepérci en parfi, párcítus en parfuf	sparen, verschoo-
Compárcere compárfí compárfuf	t'samen sparen
	(nen
	Párcere

Párerē pário péperi partus	báeren	
Páscere pávi pástus	weyden	
Compéscere compéscui compéscitus	t'samen weyden	
Dispéscere dispéscui dispéscitus	van malkander weiden	
Péctere péxui en pexi pexus	kemmen	
Pédere pepédi péditus	vijsten	
Péllere pépuli pulsus	drijven	
Appéllere áppuli appúlsus	belanden, alsoo oock:	
Cispéllere	verdrijven	
Compéllere	t'samen drijven	
Depéllere	weghdrijven	
Dispéllere	van malkander drijven	
Expéllere	wytdrijven	
Impéllere	aendrijven	
Perpéllere	doordrijven	
Propéllere	weghdrijven	
Péndere pepéndi pensus	betalen, wegen	
Appéndere appéndi appénus	aenhangen, alsoo oock:	
Expéndere	betrachten	
Impéndere	aenwenden	
Pérgere perréxi perréctus	Perpéndere	betrachten
Pétere petívi petítus	Repéndere	vergelden
Píngere pinxi píctus		voortvaren
Pínsere pínsui pínsus pínsitus en píctus		bidden, begeeren, eyschen
Plángere planxi planctus		schílderen
Pláudere plaúsi plaúsus		backen
Complódere complósi complósus		weeklagen
Explódere	wytsjouwen	vrolíjk getier maken
Pléctere plexi plexus	Supplódere	wyfstampen
Plúere plui en plavi plutus		straffen
Pollúere póllui pollútus		regenen
Pónere pófsui pófsitus		befmetten
Póscere popósci †		setten, leggen
Prehéndere prehéndi prehénus		eyschen
Prémere pressi pressus		vatten
Comprímere compréssi compréssus		drucken
Deprímere	nederdrucken	
Exprímere	wytdrucken	
Imprímere	indrucken	
Opprímere	onderdrucken	
Reprímere	tegenhouden	
Supprímere	onderdrucken	
Prómere promsi promptus		wytlangen
Pfallere pfalli †		singen
Púngere púxui en púpugi púnctus		steeken
Compúngere compúnxi compúnctus		t'samen steeken

Dispungere dispunxi dispunctus	uytvegen
Expungere expunxi expunctus	uytvegen
Quaerere quaesivi quaesitus, a, um	soecken
Acquirere acquisivi acquisitus	verwerven, alsoo oock :
Conquirere t'samen soecken	Inquirere ondersoecken
Disquirere ondersoecken	Perquirere doorsoecken
Exquirere uytsoecken	Requirere vereyschen
Quaetere quaesio quasi quasus	schudden, alsoo oock :
Concutere concusio concusus	t'samen schudden
alsoo oock :	
Decutere afschudden, afflaen	Incutere inschudden
Discutere van malkander schudden	Percutere door schudden, staen
Excutere uyt schudden	Recutere wederom stooten
Quiescere quievi quietus	rusten
Radere rasi rarus	scharven
Rapere rapio rapui raptus	nemen
Abripere abripio abripui abreptus	wegraven, alsoo oock :
Corripere aentasten	Proripere weghsluypen
Diripere berooven	Surripere beymelijck wegh- nemen
Eripere weghnemen	
Preripere voor wegnemen	
Regere rexi rectus	regeeren
Arrigere arrexii arrectus	oprichten, alsoo oock :
Corrigere verbeteren	Erigere oprichten
Dirigere bestieren	Porrigere langten, reycken
Repere repi reptus	kruypen
Rodere rosi rosus	knagen
Rudere rudi en rudivi ruditus	roepen als een esel
Rumpere rupi ruptus	breken
Ruere rui rotus	vallen
Sallere falli falsus	souten
Sapere sapio sapui en sapivi t	wijs zijn, smaken
Desipere desipio desipui t	uytswaigh zijn
Resipere resipio resipui t	wijs worden
Scabere scabi scabitus	krabben
Scalpere scalpfi scalptus	krabben
Scandere scandi scansus	stijgen, klimmen
Adscendere adscendi adscensus	opstijgen, opklimmen ;
alsoo oock :	

Conscéndere <i>opklimmen</i>	Inscéndere <i>klimmen</i>
Descéndere <i>afklimmen</i>	Transcéndere <i>overstijgen</i>
Scíndere scídi scísus	<i>snijden</i>
Scribere scripsi scriptus	<i>schrijven</i>
Scúlperere sculpsi sculptus	<i>graveeren, snijden</i>
Sérere sérui fertus	<i>ordenlijk voegen</i>
Sérere sevi satus	<i>saeyen</i>
Conlére conlévi conlitus	<i>besaeyen</i>
Inlére inlévi inlitus	<i>in saeyen</i>
Obsérere oblévi oblitus	<i>besaeyen</i>
Sérpere serpsi serptus	<i>kruipen</i>
Sídere sídi †	<i>fincken, sich neder setten</i>
Sínere sívi situs	<i>laten</i>
Sístere síti situs	<i>stille staen, stellen</i>
Sólvere solvi solútus	<i>oplossen, betalen</i>
Spárgere sparsi sparsus	<i>stroyen</i>
Adspérgere adspérsi adspérus	<i>besprengen, alsoo oock :</i>
Conspérgere <i>bestroyen</i>	Inspérgere <i>opstroyen</i>
Dispérgere <i>verstroyen</i>	Respérgere <i>bestroyen</i>
Spécere <i>is ongebruickelijck</i> , de <i>Composita</i> zijn :	
Adspícere adspicio adspéxi adspéctus <i>aensien, alsoo oock :</i>	
Circumspícere <i>rondom sien</i>	Perspícere <i>doorsien</i>
Conspícere <i>besien</i>	Propícere <i>voorsien</i>
Despícere <i>neder sien, verachten</i>	Respícere <i>te rugge sien</i>
Dispícere <i>wys sien</i>	Suspícere <i>om hoogh sien</i>
Inspícere <i>insien</i>	Transpícere <i>oversien</i>
Spérnere sprevi spretus	<i>verachten</i>
Spúere spui sputus	<i>spouwen</i>
Statúere státui státutus	<i>stellen, vaststellen</i>
Constitúere constitui constitútus	<i>besluiten, alsoo oock ;</i>
Destitúere <i>verlaeten</i>	Restitúere <i>wederom toestellen</i>
Institúere <i>insetten</i>	Substitúere <i>in een anders</i>
Præstitúere <i>voorsetten</i>	<i>plaets stellen</i>
Prostitúere <i>te koop setten</i>	
Stérnere strávi stratus	<i>uyt spreiden, wellen</i>
Stértere stérti en stértui †	<i>ronken, snorken</i>
Stíngvere <i>is ongebruickelijck</i> , de <i>Composita</i> zijn :	
Distíngvere distíngxi distíngtus	<i>onderscheyden, alsoo oock :</i>
Extíngvere <i>uytblusen</i>	Restíngvere <i>wederom blusen</i>
Strépere strépui strépitus	<i>ruyschen</i>

Strídere stridi †		krijfselen
Stríngere strinxi strictus		stroopen
Strúere struxi structus		bouwen
Súere sui sutus		naeyen
Súgere suxi factus		suycen
Súmere sumsi sumtus		nemen
Súrgere surrexi surrectus		opstaen
Svéscere svevi sverus		gewennen
Tángere tétigi tactus		aenroeren, tasten
Attíngere ártigi attáctus		aentasten, alsoo oock :
Contíngere	verkríjgen, ge- beuren	Obtíngere gebeuren
Intíngere	indoopen	Pertíngere bereycken
Tégere texi tectus		decken
Témnere temsi temtus		verachten
Téndere teténdi tensus		spannen
Atténdere atténdi attentus		opletten
Conténdere conténdi contentus		spinnen
Disténdere disténdi disténtus	en disténtus	van malkander
	spannen, alsoo oock :	
Exténdere	uytspannen	Osténdere soonen
Inténdere	inspannen	Praténdere voorspannen
Térgere tersi tersus		vegen
Téreere trivi tritus		wrijven
Téxere téxui textus		weven
Tíngere tinxi tinctus		verwen
Tóllere sústuli sublátus		weghnamen, ophesfen
Tráhere traxi tractus		trecken
Trémere trémui †		beven
Tribúere tribui tribútus		toeygenen
Trúdere trusi trusus		stooten
Túndere tútudi tunsus	en tusus	stampen
Concúndere cóntudi contúsus		t'samen stampen, alsoo oock :
Extúndere	uytstooten	Pertúndere doorstooten
Obtúndere	verdoven	Retúndere te rugge stooten
úngere unxi unctus		smeeren, sabven
úreere usi ustus		branden
Vádere † †		gaen
Evádere evási evásus		ontgaen, alsoo oock :
Invádere	aenvallen	Pervádere doorgaen
		Véhere

Véhere vexi vectus	voeren
Velle vólui †	willen
Nolle nólui †	niet willen
Malle málui †	liever willen
Véllere velli en vulsi vulsus	pluicken
Vérgere † †	neder hellen
Vérrere verri versus	vegen
Vértere verti versus	keeren
Víncere vici victus	overwinnen
Vísere visi visus	befien, befoecken
Vívere vixi victus	leven
Vólvere volvi volútus	wentelen
Vómere vómui vómitus	braken

Deponentia.

DE Verba Deponentia van de derde Conjugatie zijn dese, als :

Adipísci adéptus, a, um, sum	verkrijgen
Expérgísci experréctus sum	ontwaaken
Fungi fonctus sum	bedienen
Frui frúitus sum	genieten
Pérfrui pérfrúitus en perfrúctus sum	genieten
Gradi grádior gresus sum	gaen
aggredi aggredior aggrésus sum	aenvallen, alsoo oock :
Cóngredi <i>† samen gaen</i>	Prógredi voortgaen
Dígređi <i>van malkander gaen</i>	Régređi te rugge gaen
égređi <i>uysgaen</i>	Retrógređi achterwaerts gaen
íngredi <i>íngaen</i>	Supégređi te boven gaen
Prátégređi <i>verby gaen</i>	Tránsgređi overgaen
ínvehi invéctus sum	aenranden
Íralci irátus sum	toornen
Labi lapsus sum	vallen
Loqui locútus sum	spreken
Mori mórtuus sum	sterven
Mínsci <i>is ongebruickelijck, de Composita zijn :</i>	
Comínísci comméntus sum	bedencken
Remínísci †	herdencken
Nancísci nactus sum	verkrijgen
Nasci natus sum	geboaren worden

Niti

Niti nifus en nixus sum	steunen
Oblivifci oblitus sum	vergeten
Pacifci pactus sum	verdragb maken
Pari párior pafus sum	lijden
Pérpeti perpétior perpéſus sum	lijden, wyftaen
Plecti is ongebruickelijck, de Compoſita zijn :	
Amplécti amplexus sum) omhelfen
Complécti complexus sum)
Circumplécti circumplexus sum)
Proficiſci profectus sum	verreyſen
Queri queſtus sum	klagen
Ringi rictus sum	de tanden wijſen
Sequi ſecutus sum	volgen
Ulcifci ultus sum	wreeken
Uti uſus sum	gebruyccken
Verti †	keeren
Præverti præverſus sum	te vooren komen
Reverti reverſus sum	wederkeeren
Veſci †	eten

Tempora Radicalia Verborum Quartæ Conjugationis.

Alle Verba, die in de vierde Conjugatie hooren, hebben een lange I voor de laetſte Syllabe in hare drie Wortel getijden, als AudIRE hooren, audIVI ick heb gehoort, audITUS, a, um, gehoort, alſoo oock deſe, hoewel een goet deel hier van geen Prateritum Participii hebben, 't welck het gebruyck leeren ſal, als :

Abſurgire verſnoepen	Effugire wyſlappen
Balbutire ſtameren	Exinanire ledigh maken
Bullire ſieden, kooken	Eſurire hongeren
Cæcutire blindt zijn	Erudire onderwijſen
Condire kruyden	Expedire verrichten
Crocire krasſen als een rave	Faſtidire verſmaden
Cuſtodire bewaeren	Ferocire wreeds zijn
Deglutire opſlocken	Finire eyndigen
Delinire ſtreelen	Fritinnire zijlen als een mus
Dentire tanden krijgen	Gannire keſſen als een vos
Dormire ſlapen	Garrire klappen

Geſtire

Gestire	blygebaer maken	Polfire	potijffen, bruneeren
Glocire	klocken als een henne	Prasagire	te voorseggen
Grunnire	knorren als een verken	Prurire	jeucken
Hinnire	hinneken als een paert	Punire	straffen
Hostire	vergelden	Quire	konnen
Impedire	beletten, hinderen	Redimire	invlechten, kroonen
Ineptire	beuselen	Rugire	brullen als een leeuw
Insanire	mal zijn	Scire	weten
Insignire	teyckenen	Savire	wreedt zijn
Ire	gaen	Salire	springen
Iretire	in 't net krijgen	Sarrire	wytwieden
Lascivire	weeldrigh zijn	Scaturire	springen, opwellen
Lenire	versachten	Sepire	omtuynen
Lippire	ooghdruypen	Servire	dienen
Mollire	weeck maeken	Sitire	dorsten
Mugire	loeyen als een kos	Sopire	slapend maken
Munire	bevestigen	Stabilire	bevestigen
Mutire	kicken	Suffire	rooken
Nescire	niet weten	Superbire	hoovaerdigh zijn
Nutrire	voeden	Tinnire	klincken
Obedire	gehoorsamen	Tussire	hoesten
Pipire	pijpen	Vagire	schreyen als een kindt
		Vestire	bekleeden

Waer en hoedanigh de navolgende Verba in de twee Praeterita van de gemeene Regel deser Conjugatie afwijcken, is nyt dese te sien, als:

Amicire	amicui en amixi amictus	bekleeden	
Cambire	camfi camtus	wisfelen	
Comperire	comperi compertus	ervaeren	
Farcire	farfi fartus	stoppen	
Infercire	inférfi infértus	instoppen	
Refercire	reférfi refértus	volstoppen	
Ferire	† feritus	slaen	
Fulcire	fulfi fultus	onderstutten	
Haorcire	haufi haustus	putten, scheppen	
Operire	opérui opértus	bedecken	
Reperire	réperi repértus	vinden	
Salire	salii saltus	springen	
Desilire	desilii en desilui desúltus	afspringen, alsoo oock:	
Disilire	van malkander springen	Exsilire	wytspringen
		Insilire	

Infilire	inspringen	Refilire	te rugge springen
Præfilire	voorspringen	Subfilire	opspringen
Sancilire	sancivi sancitus en sanxi	sanctus	bevestigen
Sarcilire	farfi fartus		lappen, naeyen
Sentilire	senfi sensus		voelen
Sepelilire	sepehvi sepultus		begraven
Sepilire	sepsi septus		tuymen
Singultilire	singultivi singultus		hicken
Venilire	veni ventus		komen
Vincilire	vinxi vinctus		binden

N. B. Alle *Verba*, die een dubbeld *Præteritum Indicativus* of *Participii* hebben, kunnen oock alle *Tempora*, die daer uyt gemaakt worden, op tweederley wijze Conjugeeren.

Deponentia.

DE *Verba Deponentia* van de vierde Conjugatie, hebben Ordinarie in *Infinitivo* en *Præterito Indicativus*, als volght: *Blandiri blanditus sum pluymstrijcken, flickfloyen*, alsoo oock: *Largiri rijckelijck mededeelen Impertiri mededeelen Mentiri liegen Potiri bemachtsigen, genieten Molliri poogen, trachten Partiri deelen Sortiri loten*

Deze veranderen haer *Præteritum* op de volgende manier, als:

Comperiri	cómperi	ervaeren
Experiri	expértus sum	ervaeren
Metiri	mentus sum	meetten
Ordiri	orsus sum	aenvangen
Oriri	ortus sum	opkomen
Opperiri	oppértus sum	verwachten

Formatio Temporum ex Infinitivo.

Tot soo verre is getoont, hoe men sal leeren onderkennen eerstelijck in wat Conjugatie een iegelijck *Latijns Verbum* moet geconjugeert worden: ten anderen is by ieder insonderheydt oock aengewesen de drie *Tempora Cardinalia*, of de drie Stam-getijden, uyt welke als uyt een drievuldige wortel alle andere voortkomen. Nu resteert noch

nocht te melden, hoe dese voortspruyting der *Tempora* by de *Verba* in alle Conjugatien geschiedt.

Het eerste *Tempus Radicale* is, als meer gemeldt, het *Præsens Infinitivi*; hier uyt komen alle die *Tempora* in alle de vier Conjugatien, die met de Cijffer-letters 1. 2. 3. 4. in *Theatro* voor aen geteyckent zijn. Maer de *Tempora*, die van het *Præteritum Indicativi*, en *Participii* gemaect worden, zijn niet met Cijffergetallen geteyckent, dewijl alle de vier Conjugatien in deselve op eenderley wijze geconjugeert worden.

De *Tempora* die uyt het *Præsens Infinitivi* gemaect worden zijn negen, en dit *Præsens* selfs het tiende, als uyt de 4 Cijffer-letters aldaer te sien is. En het geschiedt alsoo: Neemt een *Verbum*, uyt wat Conjugatie gy wilt, wegwepende de drie laerste letters van de *Infinitivus*; wat daer van overblijft, schrijft op een stuckken papier dicht aen de kapt daer de regel sich eyndicht, alsoo dat 'er geen letter meer op staen kan: alsdan houdt dit papier met het afgebroocken woordt in *Theatro* aen alle *Tempora* en haere perfoonen in *Activo* en *Passivo*, die met de Cijffer-letters 1. 2. 3. 4. geteyckent zijn, en schnyft datselve met uw handt van de eene terminatie tot de ander, gelijckse aldaer nae orden staen, soo sult gy voor oogen sien en leesen, hoe alle dese negen *Tempora* met haere Perfoonen, uyt het *Præsens Infinitivi*, als haer eygentlijcke oorsprong, voortkomen.

Ten exempel: Neeint uyt de eerste Conjugatie het *Verbum laudare*, uyt de tweede *monere*, uyt de derde *scribere*, uyt de vierde *custodire*, werpt van ieder de drie laerste letters weg, soo blijft 'er van over: *laud. mon. scrib. custod.* schrijft dese afgebroocken woorden (verstaet eerst het een alleen, en daer nae de anderen) als geseyt, op een papierken, en houdt het een voor en 't ander nae in sijn Conjugatie aen de *Tempora* en Perfoonen, die met de Cijffers 1. 2. 3. 4. in *Theatro* geteyckent zijn, als: *laud.* moet gehouden worden aen die *Tempora* en Perfoonen, voor welke de Cijffer 1. staet, dewijl *laudare* in de eerste Conjugatie hoort: en *mon.* waer de Cijffer 2. staet, dewijl *monere* in de tweede Conjugatie hoort, alsoo oock *scrib.* en *custod.* waer de Cijffer 3. en 4. staet, dewijl *scribere* *Tertia*, en *custodire* *Quarta Conjugationis* is. Alsoo oock doende met alle de andere

andere *Verba* van wat Conjugatie sy mogen zijn, sult gy den stijl van Conjungeeren grondelijck leeren verstaen.

Hier van worden uytgenomen eenige *Verba Tertia Conjugationis*, die met haere *Composita* niet over al de Uytgangen van haer eygen Conjugatie aenneemen, maer sy ontleenen uyt de vierde Conjugatie in *Activo* en *Passivo* de Terminatien, die voor aen twee *Vocales* by malkander hebben, als daer zijn IO, IUNT, IEBAM, IAM, IES, &c. IAM, IAS, &c. IUNTO, IENDUM, IENS, IENDUS. Maer de andere *Tempora* en Persoonen, die in haere Uytgangen maer een *Vocalis* hebben, nemense uyt haer eygen Conjugatie. Dese *Verba* zijn voor heen met haere beyde *Præterita* onder de *Verba Tertia Conjugationis* nae de orden, als het. A B C mede brengt, geset, en is by ieder aldaer de *prima Persona Præsens Indicativi* IO uyt de vierde Conjugatie tot een kenteycken daer by gevoegt: en zijn om deselve noch beter te kunnen alhier noch eens gestelt, als:

• <i>Cāpere cāpio cepi captus</i>	wangen, nemen
• <i>Cūpere cūpio cupīvi cupitus</i>	begeeren
• <i>Fācere fācio feci factus</i>	doen, maecken
• <i>Fōdere fōdio fodi fossus</i>	graven
• <i>Fūgere fūgio fugi fūgitus</i>	vluchten
• <i>Iācere iācio jeci jactus</i>	werpen
• <i>Pātere pārio péperi partus</i>	baeren
• <i>Quātere quātio quasi quasus</i>	schudden
• <i>Rāpere rāpio rapui raptus</i>	nemen, roven
• <i>Sāpere sāpio sāpui en sāpivi +</i>	wijs zijn, smaecken
• <i>Allūcere allūcio allūxi allūctus</i>	aenlocken
• <i>Adspicere adspicio adspēxi adspēctus</i>	aensien
• <i>Gradi grādiōr gressus sum</i>	gaen
• <i>Mori mōrior mōrtuus sum</i>	sterven
• <i>Pati pātor passus sum</i>	lijden

Formatio Temporum ex Præterito Perfecto Indicativi.

Het tweede *Tempus Radicale* is *Prima Persona Præteriti Perfecti Indicativi Activi*, 't welck in alle de vier Conjugatien eyndight in I. Hieruyt komen in *Activo* de *Tempora*, die in *Theatro* in *Indicativo* en *Subjunctivo* met de Uytgangen

gangen haerder perſoonen nederwaerts, hangen en met geen Cijffers geteykent zijn, als daer zijn het *Præteritum Perfectum* en *Plusquam Perfectum Indicativi*, het *Præteritum Perfectum*, *Plusquam Perfectum*, en *Futurum Subjunctivi*, en ten laetſten het *Præteritum Infinitivi*.

De voortspruyting deſer *Tempora* uyt deſe wortel geſchiet alſoo: Neemt het *Præteritum Perfectum Indicativi* van wat *Conjugatie* ghy wilt, en ſchrijft 'et op een papierken, gelijk te voor van het *Præſens Infinitivi* geſeyt is, en laet de laetſte letter I daer van, het overgeblevene op het papier ſtaende, houdt met uw handt in *Theatro* aen die voorgemelde *Tempora* en alle hare perſoonen, ſoo ſiet ghy voor oogen 't gene ghy weeten wilt. *Exempel*, *Scribere* heeft in *Perfecto Scripsi*, werpt de laetſte letter I daer van, ſoo houdt ghy noch over *Scripsi*: hier voeght aen *scripsi isti, scripsi-it &c. Scripsi-eram, scripsi-erim, scripsi-istem, scripsi-ero, scripsi-iste*. Alſoo doet oock met alle andere *Præterita*.

Formatio Temporum ex Præterito Participii.

Het derde *Tempus Radicale* of de derde *Tijds*-wortel is het *Præteritum Participii*, en niet het *Supinum*, uyt die reden, als boven p. 83. is aengeroot geworden. De *Tempora*, die daer uyt komen, zijn 1. het *Futurum Activum Participii* in *tus a um*. 2. Het *Futurum Activum* en *Passivum Infinitivi*, als *Urum am um esse*, en *Um iri*. 3. Het *Supinum* in *Um* en *U*. Alle de andere *Tempora* zijn dit *Præteritum Participii* ſelf, met hulp en byſtant des woordekens *Sum*, gelijk p. 83. gemeldt, en in *Theatro* te ſien is.

De voortspruyting der *Tempora* uyt deſe wortel geſchiet evens eens gelijk van de twee vootgaende geſeyt is: namentlijk men neemt een *Præteritum Participii* van wat *Conjugatie* men wil, en ſchrijft het op een papierken, latende de *Syllabe US* daer van, en hout het gene, wat op het briefken ſtaet, met de handt aen alle de boven geſchreven *Tempora*, als: *Scribere* heeft in *Præterito Participii Scriptus*: werpt het *US* daer van, ſoo blijft *Script*. ſet hierby de *Terminacie URUS*, ſoo hebt ghy het *Futurum Activum Participii*, als *Scripturus*: ſet oock daer aen de uytgangen van

H het

het *Futurum Activum* en *Passivum Infinitivi*, als *Scripturum esse*, en *Scriptum iri*: als mede de Uytgangen van het *Præteritum Passivum Infinitivi*, en die van het *Supinum*, als *Scripturum esse*, en *Scriptum, scriptum*. Al de andere *Tempora Passiva* van *Modus Indicativus* en *Subjunctivus*, die flus genoemt zijn zijn dit *Præteritum Participii* self, door hulp van het *Verbum Sum*. Gelijkewijze geschiet oock de formeering deser *Tempora* uyt het *Præteritum Participii* van alle andere *Verba*, in wat *Conjugatie* sy oock zijn.

N. B. Onder het *Præteritum* en *Futurum Participii* staen in *Theatro* met kleyne letters dese *Terminatien us, 4, io, or, rix*, het welke beduydt, dat uyt dit *Præteritum* mede eenige *Nomina Substantiva* spruyten, die soodanige Uytgangen hebben, de welke *Nomina Verbalia* genoemt worden. De eerste *Terminatie US* met die daerbystaende *Cijfferletter 4*, beduydt, wanneer het *Præteritum Participii* in *US* gebruyckt wordt als een *Substantivum*, dat het alsdan altijd in de *Vierde Declinatie* moet gedeclineert worden. De andere drie *Verbalia* in *io, or, en rix*, hooren tot de *Derde Declinatie*. Als by exempel: *Movère bewegen* heeft in *Præterito Participii* *Motus, a, um, beweeght*, 't welck is een *Adjectivum Participiale*: maer *Motus een beweging* is een *Nomen Substantivum Verbale Quarta Declinationis*. *Motio een beweging*, *Motor een beweeger*, en *Motrix een beweeghster*, zijn *Tertia Declinationis*. Hoeveel sulcke en diergelijke *Substantiva* uyt yder *Præteritum Participii* komen, is uyt het *Lexicon Iamuale Comenii*, en andere *Woordenboecken* te sien.

Verba Anómala.

Dese *Verba* worden *Anómala* genoemt, om datse niet in alle *Tempora* en *Modi* nae de gemeene *Regel* der vier *Conjugatien* geconjugiert worden: als daer zijn *Sum, Volo, Fero* en meer andere, als in *Theatro* te sien, endie alhier tot meerder opening met het *Duyts* daer by, geset zijn.

I. S U M. Præterens.

Ind. Sum	es	est	sumus	estis	sunt	
	ick ben,	gy zijt,	hy is,	wy zijn,	gyl zijt,	sy zijn
Subj. Sim	Sis	sit	simus	sitis	sint	

N. B. De *Duytse* beduydinge is in *Subjunctivo* en *Indicativo* door alle *Tempora* en by alle *Verba* eenderley.

Imper-

Imperfectum.

Ind.	Eram	eras	erat	erámus	erátis	erant
	ick was,	ghy waert,	hy was,	wy waren,	gyl. waert,	sy waren
Subj.	Essem	esses	eset	esémus	esétis	esent

Perfectum.

Ind.	Fui	fuiti	fuit	fúimus	fúistis	fúerunt
	ick heb	ghy hebt	hy heeft	wy hebben	gyl. hebt	sy hebben
	geweest,	geweest,	geweest,	geweest,	geweest,	geweest
Subj.	Fúerim	fúeris	fúerit	fúerimus	fúeritis	fúerint

Plusquam Perfectum.

Ind.	Fúeram	fúeras	fúerat	fuerámus	fuerátis	fúerant
	ick had	gy had	hy had	wy hadden	gyl. had	sy hadden
	geweest,	geweest,	geweest,	geweest,	geweest,	geweest
Subj.	Fúissem	fúisses	fúisset	fúissemus	fúissetis	fúissent

Futurum.

Ind.	Ero	eris	erit	érimus	éritis	erunt
	ick sal	gy sult	hy sal	wy sullen	gyl. sult	sy sullen
	wesen,	wesen,	wesen,	wesen,	wesen,	wesen
Subj.	Fúero	fúeris	fúerit	fúerimus	fúeritis	fúerint

Modus Imperativus.

Præsens.

Futurum.

Es	este	esto	esto	estóte	fanto
zijt gy,	zijt gyl.	gyl. sult zijn,	hy sal zijn,	gyl. sult z.	sy sullen z.

Modus Infinitivus.

Præsens.

Præteritum.

Futurum.

Esse	fuisse	fore of Futurum esse
zijn,	hebben geweest,	sullen zijn

De *Composita* van *Sum* worden geconjugeert gelijk het *Simplex*, als: *Absum*, *adsum*, *intersum*, *obsum*, *insum*, *subsum*, *supersum*, *desum*, *præsum*: behalven *Prosum*, 't welck tusschen de *Præpositie* en het *Verbum Simplex* de letter *d* set alleen in de *Tempora* die van *e* beginnen, als: *Prosum* *prodes* *prodest* *prósumus* *prodéstis* *profunt*. *Próderam*, *próderim*, *prodésem*, *pródero*, *prodéste*, *prodése*. *Possum* is mede een *Compositum* van *Sum*, 't welck alsoo geconjugeert wordt, als:

2. POSSVM. Præsens.

Ind. Possum potes potest pōssutus potētis posunt
 ick kan, gy konst, hy kan, wy konnen, gyl. konst, sy konnen

Subj. Possim possis possit possumus possitis possint

Imperfectum.

Ind. Pōteram pōteras pōterat pōterātus pōterātis pōterāt
 ick konde, gy kondet, hy konde, wy konden, gyl. kondet, sy kond.

Subj. Possem posses posset possemus possētis possent

Perfectum. Plusquam Perfect. Futurum.

Ind. Pōtūi &c. potūeram, &c. Pōtero, &c.

ick heb gekonnen ick had gekonnen ick sal konnen

Subj. Potūerim &c. potūissem &c. potūero &c.

Imperativus heeft niet. Infinitivus Præs. Possē konnen, Præterit. potūisse hebben gekonnen, Futurum heeft niet. Participium potens machtig zijnde.

3. V O L O. Præsens.

Ind. Volo vis vult vōluntus vultis volunt
 ick wil, ghy wilt, hy wil, wy willen, gyl. wilt, sy willen.

Subj. Velim velis velit velimus velitis velint

Imperfect. Perfect. Plusquam Perf. Fut.

Ind. Volēbam vōlui vōlūeram vōlam
 ick wilde ick heb gewilt ick had gewilt ick sal willen

Subj. Vellem vōlūerim vōlūissem vōlūero

Imperativus heeft niet. Infinitivus Præs. Velle willen, Præt. volūisse gewilt hebben. Futurum heeft niet. Particip. Volens willende. de andere Tempora hebben niet. De twee Composita van Volo, als Nolo en Malo, gaen alsoo:

4. N O L O. Præsens.

Ind. Nolo non vis non vult Nōluntus, non vultis, nolunt
 ick wil niet, gy wilt niet, hy wil n. wy willen n. gyl. wilt n. sy w. n.

Subj. Nolim nolis nolit nolimus nolitis nolint

Imperfect. Perfect. Plusq. Perf. Futurum.

Ind. Nolēbam Nolui &c. Nolūeram &c. Nolam &c.

ick wilde niet, ik heb n. gew. ik had niet gew. ik sal n. willen

Subj. Nollem, Nolūerim, Nolūissem, Nolūero

Impe-

Imperatīvus.

Præfens.

Futurum.

Noli Nolite Nolito Nolito Nolitote Nolunto
 gy sult niet gyl. sult n. gy sult n. by sal n. gyl. sult sy sullen n.
 willen, willen, willen, willen, n. willen, willen

Infinitivus.

Præfens.

Præteritum.

Futurum.

Nolle niet willen, noluisse niet gewilt hebben, †

Participium Nolens niet willende.

5. M A L O. Præfens.

Ind. Malo mavis mavult malumus mavultis malone
 ick wil liever, gy wilt l. by wil l. wy willen l. gyl. wilt l. sy w l.

Subj. Malim malis malit malimus malitis malint

Imperfect. Perfect. Plusq. Perf. Fut.

Ind. Malēbam &c. Malui &c. Malueram Malam
 ick wilde liever, ick heb l. gew. ick had l. g. ick sal l. w.

Subj. Mallem &c. maluerim maluissem malūero

Imperativus heeft niet, Infinitivus Malle liever willen. Præteritum Maluisse liever gewilt hebben, het Futurum Infinitivi en Participii hebben niet.

6. E O. Præfens.

Ind. Eo is it imus itis eunt
 ick gae, gy gaet, by gaet, wy gaen, gyliden gaet, sy gaen

Subj. Eam eas eat eamus eatis eant

Imperfect. Perfect. Plusq. Perf. Futurum.

Ind. Ibam Ivi, &c. Iveram Ibo, ibis, &c.

ick ging, ick heb gegaen, ick had gegaen, ick sal gaen

Subj. Irem iverim, &c. ivissem ivero

Imperativus.

Præfens.

Futurum.

I ite ito ito itote eunto
 gaet, gaet gyl. gy sult gaen, by s. gaen, ghyl. s. gaen, sy sullen g.

Infinitivus.

Præfens.

Præteritum.

Futurum.

Ire
 gaen

ivise
 hebben gegaen,

iturum esse
 sullen gaen

Supinum. Gerundium. G. D. Acc. Abl.
 Hum itū Eundum eundi eundo eundum eundo
 te gaen, moet gaen, te gaen, al gaende

Participium.

Præsens. Præteritum. Futurum. Fut. Pass.
 Iens euntis, itus, a, um iturus, a, um, eundus, a, um
 gaende, gegaen, die gaen sal

De *Composita* van Ire gaen als het *Simplex*; behalven Ambire, datselfe wordt regulier in de vierde Conjugatie geconjugteert, als: ambio ambiebam, &c.

Het *Compositum* Circumire werpt het *m* dickwijls voor het *s* weg, als: Circuire, circumeo, circumis of circuis, circumit of circuit, &c.

Queo ick kan, Néqueo ick kan niet, en Véneo ick worde verkocht, worden geconjugteert als Eo; maer sy hebben geen *Imperativus* noch *Gerundium*.

7. F E R O.

{ Fero fers fert ferimus fertis ferunt
 Ind. { ik drage gy draegt, hy draegt, wy dr. gyl. draegt, sy dragen
 { Feror fertis re, fertur ferimur ferimini feruntur
 ick worde gy wort hy wort wy worden gyl. wort sy word.
 gedragen, gedragen, gedragen, gedragen, gedragen, gedragen

Subj. { Feram feras ferat fetamus feratis ferant
 { Ferar feraris feratur feramur feramini ferantur
 Imperf. Perfect. Plusq. Perfect. Futurum.

{ Ferébam Tuli, &c. túleram Feram, &c.
 Ind. { ick droeg ick heb gedragen ick had gedrag. ick sal dragen
 { Ferébar, latus sum, latus eram, Ferar, &c.
 ick wierdt ik ben gedrag. ick was gedr. ick sal gedragen
 gedragen, geworden, geworden, worden
 geworden, worden

Subj. { Ferrem, Tulerim, &c. tulissem, tuleró, &c.
 { Ferrer, latus sim, latus essem, latus fuero

Imperativus.

Præsens. Futurum.
 A. Fer ferte fertó fertote ferunto
 draegt gy, draegt gyl. gy sult dr. hy sal dr. gyl. sult dr sy sul. dr.
 P. Ferre ferimini fertor fertor ferimino feruntor
 wordt gy wordt gyl. gy sult ged. hysal g. gyl. s. gedr. sy s. gedr.
 gedragen, gedragen, worden, worden, worden, worden

Infini.

Infinitivus.

Præfens.

Præteritum.

Futurum.

A. Ferre dragen, Tulise hebben gedragen, Laturū esse full. dr.

P. Ferri gedr. w. latum esse gedr. gew. zijn, latum iri / ged w.

Supinum Latum latu te draegen, Gerundium Ferendum moet draegen. ferendi, te dragen, ferendo. ferendum, ferendo al dragende, Participium Præs. Ferens draegende, Præterit. Latus a um gedraegen, Futur. Act. Laturus a um die draegen sal, Futur. Pass. Ferendus a um die daer sal of moet gedraegen worden; Alsoo gaen oock alle *Composita* van Fero.

8. F I O.

Fio ick *Vorde*, heeft in *Infinitivo* fieri worden, in *Imperfecto Subjunctivi* Fierem, fieres, fieret, &c. de andere *Tempora* gaen recht nae den Regel van de vierde Conjugatie. En het wordt gebruyckt voor het *Passivum* van Facio, daerom heeft het in *Perfecto Indicativi* Factus sum; maer de *Composita* van Facio behouden haer gewoonlijk *Passivum*; als: Efficere heeft in *Passivo* effici, in *Præsenti Indicativi Activi* Efficio en in *Passivo* efficior. Behalven Calefacere warm maecken, en Frigefacere kout maecken, hebben in *Passivo* Calefieri en Frigefieri.

9. E D O.

Edo ick *Ete*, wordt op tweederley wijze geconjugieert; eerstelijck gaet het regulariter nae de derde Conjugatie. daerenboven ontleent het oock van 't *Verbum* Sum alle de *Tempora* en *Personen*, die van de syllabe *es* beginnen, als in *Theatro* te sien is.

Verba Defectiva.

EEn *Verbum Defectivum* is, dat niet volkomentlijk in alle *Tempora* en *Personen* geconjugieert wordt, als daer zijn:

1. Cœpi ick heb aengevangen, het welck alleenlijk in *Perfecto*, met de *Tempora* die daer van afkomen, geconjugieert wordt. In *Præterito Participii* heeft het Cœptus, a, um begonnen, alsoo oock:

2. Memini ick ben indachtigh. 3. Novi ick kenns. 4. Odi ick

ick hate, hebben geen meer *Tempora*, als uyt het *Perfectum Indicativi* gemaectt worden. Behalven *Memini*, 't welck heeft in *Imperativo* *Memento* gedenckt, en *mementote* gedenckt gylieden.

By *Novi* is aen te mercken, dat het selve dickwils in 't midden de Syllaben *Ve* en *Vi* weghwerpt, wanneer in d'andere *Tempora* en *Personen* de letter *S* of *R* daer nae volght: als *Novi*, *novisti* of *novisti*, *novit*, *novimus*. *novistis* of *novistis*, *noverunt* of *noverunt*, alsoo oock: *Noveram* of *noveram*, *Noverim* of *noverim*, *Novissem* of *novissem*, *Novero* of *novero*, *Novisse* of *novisse*. *Odi* heeft in *Participio* *osus*, *a*, *um*.

5. *Ajo* ick segge, en *Inquo* of *inquam* ick segge, hooren ten deel tot de *Derde*, en ten deel tot de *Vierde* *Conjugatie*, hare *Tempora* en *Personen*, die daer van in 't gebruyck zijn, kunnen beter en nutlijcker uyt de *Auteurs*, als uyt de *Grammatica* geleert worden.

6. *Ave* zijt gegroet, en *Salve* zijt gegroet, hebben seer weynigh dat daer van gebruyckt wordt, als uyt de oefening te verneemen is.

7. *Forem* ick soude zijn, *fores* ghy soudt zijn, *foret* hy soude zijn; in *Plurali*, *forent* sy souden zijn, in *Infinitivo*, *fore* sullen zijn. Meer *Tempora* en *Personen* zijn daer van niet gebruyckelijck.

8. *Infir* hy begint, en *desit* het ontbreekt, zijn *Composita* van *Fio*, en worden oock selden gebruyckt.

9. *Ovat* hy zogepraelt, *Ovans* zogepraelende, meer is niet in 't gebruyck.

10. *apage* packt u, heeft *Apagete* packt gylieden u, het ander heeft niet.

Alsoo oock, *Quæso* ick bidde, en *Quæsumus* wy bidden.

Cedo geest of seght, in *Plurali* *Cédite* geest of seght gylieden.

Hierby hooren oock *Ausim* ick derf, *ausis*, *ausit*, *ausint*, en *Faxim* ick maekte of brenge te wege, *faxis*, *faxit*, *faxint*.

Verba Impersonalia.

EEn *Verbum Impersonale* wordt genoemt, dat door alle *Tempora* in *Modo Indicativo* en *Subjunctivo* alleen in *Tertia Persona Singulari* geconjugiert wordt: Dese *Verba* zijn alle *Secunda Conjugationis*, en in 't geheel niet meer als dese naevolgende:

Decet

Decet	het betaemt	Oportet	het moet
Libet	het belieft	Piget	het verdriet
Lubet	het lustet	Pœnitet	het berouwt
Licet	het is geoorloft	Pudet	het schaemt
Miseret	het jammert	Tzdet	het verdriet.

N. B. Men teght oock wel in *Plurali*, Decent, pudent, pudébunt, oportébunt.

Verba Derivata.

Een *Verbum Derivatum* of *Derivativum* is, dat van een ander woordt af komt. Dese zijn vijfderley, en worden genoemt als volgt:

1. *Inchoativa*, dat is, *Aenvangende*, die beduyden, dat een ding begint te geschieden, of te worden, als *Maturéscere rijp worden*, of *beginnen rijp te worden*: dit *Verbum* komt van het *Adjectivum* *Matúrus rijp*, en heeft in *Praterito* *Matúru* *ick ben rijp geworden*. Alsoo oock *Senéscere oudt worden*, komt van *Senex oudt*, dit heeft in *Praterito* *Sénu* *ick ben oudt geworden*; item *Diéscere dagh worden*, van *Dies*. *Noctéscere nacht worden*, van *Nox*, *Vesperéscere avonds worden*, van *Vesper*; en soo voort.

2. *Frequentativa*, dese beduyden in haer doen een besigh-heydt of een veelvoudige herhaling, als: *Clamáre dickwils roepen*, komt van *Clamáre roepen*. *Pulsáre dickwils kloppen*, komt van het *Verbum* *Péllere pépuli pulsus*, a, um, *drijven, stoten*; *Rogítáre dickwils vragen*, komt van *rogáre vragen, bidden*.

3. *Desiderativa* zijn, die een verlangen of begeerlijckheydt in haer doen beduyden, als: *Parturíre een begeerte hebben tot baeren*, komt van *Páre* *péperi partus*, a, um, *baeren*. *Esuríre een begeerte hebben tot eeten*, of *honger hebben*, komt van *édere edi etus*, a, um, *eeten*. *Nupturíre begeeren te trouwen*, komt van *Núbere nupsi nuptus*, a, um, *een man nemen*.

4. *Deminutiva* zijn, die in haer doen een kleynigheydt beduyden, als *Cantilláre een lustel singen of queelen*; komt van *Cánere cécini cantus*, a, um, *singen*. *Sorbilláre een weynigh slobberen*, komt van *Sorbére slobberen*. *Sugilláre een weynigh suygen*, komt van *Súgere suygen*.

5. *Imitatus* zijn, die een naeboetsing of naevolging in haer doen beduyden, als *Patrisfäre sijn vader nae-aerden*, of *doen als sijn vader*, komt van *Pater een vader*. *Judaizäre de Iooden naevolgen*, komt van *Iudæus een loode*. *Græcisfäre de Griecken naedoen*, of *de Griecken wat slachten*.

Maer eygentlick en grondigh te leeren verstaen hoe de woorden uyt malkander spruyten, behoort veel meer tot de *Woordenboecken* of *Dictionarys*, als tot de *Grammatica*.

Dit is het al wat by het *Verbum*, aengaende sijre *Etymologia*, aen te merken is: hierop volght sijn *Syntaxis*, dat is een *T'samen-setting*, of een onderrichting van het gebruyck in 't spreucken en schrijven, namentlijk hoedaenigh het *Verbum* hem reguleeren moet nae het *Substantivum*; en wederom, hoe het *Substantivum* tetraensien van sijn *Casus* geregeert wordt van het *Verbum*.

Syntaxis Verbi cum Casibus.

Wanneer het *Substantivum* in *Nominativo* voor het *Verbum* staen sal.

Het *Substantivum* moet altoos in *Nominativo* voor het *Verbum* staen, soo dickwils dat selve iets Doet of Lijdt, 't welck in *Theatro* aengewesen is met dese woorden, *Persona Agens & Passiens ante Verbum est Nominativi Casus*, siet dat selve aldaer onder *Pronomen* by de Declinatie van *Ego, Tu, Illa*.

Alhier moet men wel toefien, dat de *Nominativus* of de *Doender* met het *Verbum* altoos in *Persona*; en in *Numero* over een kome, volgens de gemeene Regel van *Syntaxis: Nominativus precedit Verbum simili numero & Persona*. Tot dien eynde zijn de drie Persoonen, daer van p. 81. geseyt is, in *Singulari* en *Plurali Numero*, dat is, in *Een* en *Meer getal* met het Duytse woordt *Doen* in *Theatro* boven of voor de Uytgangen der vier Conjugatien by alle *Tempora in Indicativo* geset.

De eerste Persoon als *Ick* en *Wij*, alsoo oock de tweede *Ghy* en *Ghylieden*, hebben in het Latijn hare eygene Uytgangen in *Activo* en *Passivo*, door alle *Tempora* en *Modes* daedelijck onder of by haer staen. Derhalven wanneer deselve in 't Duyts voor het *Verbum* staen, soo kan men terstont in *Theatro* sien, hoe het Latijnsche uytgaen moet.

Insga-

Insgelijks de derde Perfoon *Hy* en *Sy*, hebben alle beyde oock hare bysondere terminatie in de Latijnsche Conjugatie, als in *Theatro* te sien is.

Maer om de derde Perfoon wel te verstaen, soo is te weten, dat niet alleen *Hy* en *Sy*; maer oock alle *Substantiva*, het mogen zijn menschen en dieren, of andere leef-loose dingen, als sy iets doen of lijden, de derde Perfoon genoemt worden; en derhalven haer Doen en Lijden, 't welck door het woordt *Verbum* aengewesen wordt, oock in de derde Perfoon staen moet.

Wanneer nu het *Substantivum*, dat iets Doet, *Singularis Numeri*, of Een in 't getalis, soo moet sijn Latijns *Verbum* oock alsoo wesen, en altoos in *Theatro* onder de derde Perfoon *Hy* staen; het zy oock in wat *Tempus* het zy: maer is het *Pluralis Numeri* of Meer in 't getal, soo moet het *Verbum* oock *Pluralis Numeri* wesen, en onder de derde Perfoon *Sy* staen, als by Exempel:

Iemandt wil in 't Latijn seggen: *De Schipper roept*; *Nauta is een Schipper*, en *Vocare roepen*: wilt ghy dit recht by mal-kander setten, soo soeckt de laetste letter van *Nauta* in *Theatro* in *Nominativo Singulari Prima Declinationis*, aldaer staet de letter *A*. Van daer siet beneden nae het *Verbum* onder het *Prasens* van *Modus Infinitivus*, aldaer staet de terminatie *ARE* vooraen met de Cijfferletter *i*. getekent, 't welck beduydt, dat het *Verbum Vocare prima Conjugationis* is, werpt nu de drie laetste letters van *Vocare* wegh, als p. 117. geleert is, en set het afgebroocken woordt *Voc. in Prasentis Indicativi Prima Conjugationis* onder de derde Perfoon *Singularis Hy* doet, aldaer staet de Syllabe *AT*, het welck is een reecken, dat ghy moet seggen, *Nauta vocat de Schipper roept*.

En wilt ghy in *Plurali* seggen: *De Schippers roepen*, soo moet ghy wederom in *Theatro* in *Nominativo Plurali prima Declinationis* toefien, daer vindt ghy de letter *Æ*, die wijst aen, dat men moet seggen *Nautæ Schippers*: van daer gaet na het *Verbum in Tempore Prasentis Indicativi Prima Conjugationis* aldaer staet onder de *Tertia Persona Pluralis Numeri Sy* doen, de terminatie *ANT*, de selve geeft te kennen, dat ghy in 't Latijn seggen moet, *Nautæ vocant*.

Gelijckerwijse wordt met alle andere *Nomina* en *Verba* gepro-

geprocedeert van wat Declinatie en Conjugatie sy oock zijn, als uyt navolgende exempelen te sien is, alwaer het *Substantivum in Nominativo Singulari* en *Plurali* voor een *Verbum Activum* en *Passivum in tertia Persona* by malkander gevoegt zijn. als:

2. Decl. *Præsens primæ Conjugationis.*

Sing.	{ A. Servus verberat	de knecht slaet
	{ P. Servus verberatur	de knecht wordt geslagen
Plur.	{ A. Servi verberant	de knechten slaen
	{ P. Servi verberantur	de knechten worden geslagen

3. Decl. *Imperfectum Secundæ Conjugationis.*

Sing.	{ A. Homo videbat	de mensch sagh
	{ P. Homo videbatur	de mensch wierdt gesien
Plur.	{ A. Homines videbant	de menschen sagen
	{ P. Homines videbantur	de menschen wierden gesien

Subst. 4. Decl. Adj. 1. Decl. Verb. 3. Conjug. in Prat. Perf.

Sing.	{ Manus mea fecit	mijn handt heeft het gemaect
	{ Manus tua læsa est	uw handt is gequetst geworden
Plur.	{ Manus meæ fecerunt	mijne handen hebben het gemaect
	{ Manus meæ solutz sunt	mijn handen zijn onbonden

2. Decl. *Plusquam Perfectum.*

Sing.	{ Magister dixerat	de meester had geseyt
	{ Magister vocatus erat	de meester was geroepen
Plur.	{ Discipuli didicerant	de leerlingen hadden geleert
	{ Pueri vocati erant	de jongens waren geroepen

Futurum. 4. Conjug.

Sing.	{ Dies veniet	de dagh sal komen
	{ Negotium expedietur	de saeck sal verricht worden
Plur.	{ Amici audient	de vrienden sullen't hooren
	{ Peccatores punientur	de sondaers sullen gestraft worden

Noch eenige Exempelen, daer een *Substantivum in Nominativo Singulari* en *Plurali* voor eenige *Verba Deponentia* na de orden der vier Conjugatien in alle de vijf *Tempora Indicativi* geset zijn, als:

Hortari	Pater hortatur	de vader vermaent
Lacrymari	Infantes lacrymantur	de kinders schreyen
Fateri	Puer fatebatur	de jongen bekenden het
Vereri	Puellæ verebantur	de meysjens vreesden
Loqui	Dominus locutus est	de Heer heeft gesproken

Oblivisci	Adolescentes oblitī sunt	de jongelingen hebben 't vergeten
Oriri	Sol ortus erat	de Son was opgegaen
Experiri	Nautæ experti erant	de Schippers hadden 't ervaren
Mirari	Princeps mirabitur	de Prins sal hem verwonderen
Mori	Homines morientur	de menschen sullen sterven

Dese en diergelijke exempelen moeten altoos uyt het *Theatrum* gedemonstreert, en een ieder woordt of sijn terminatie aldaer aen sijn behoorlijke plaets met vingers getoont worden.

Wanneer het *Substantivum* in *Nominativo* achter het *Verbum* staen sal.

NU volgt, waer en wanneer een *Nominativus* nae het *Verbum* staen sal, dat selve geschiet achter eenige sekere *Verba*, die in *Theatro* vooraen in 't huys van *Nominativus* onder het woordt **SYNTAXIS** met namen genoemt worden, als 'daer zijn *Sum ick ben*, *Forem ick soude zijn*, *Fio ick worde*, *Existo ick ben*, *Maneo ick blijve*, *Nascor ick worde* gebooren, *Evado ick worde*, *Apellor*, *Dicor*, *Nominor*, *Vocor*, *ick worde genoemt*, *Videor ick worde gesien*, of *ick schijne*, en diergelijke *Verba Passiva*. Hier van zijn dese exempelen, in welke de *Nominativus* voor en achter het *Verbum* gestelt is, als eerstelijck :

S U M

Nom. Ver. Nom.

Ego sum Consul	ick ben een Burgemeester
Tu es civis	ghy zijt een burger
Homo est mortalis	de mensch is sterfelyck
Nos sumus amici	wy zijn vrienden
Vos estis hostes	ghylieden zijt vyanden
Patres sunt mortui	de vaders zijn gestorven

Fio, Existo, Evado, Maneo, Nascor, Forem.

N. V. N.

Ego fiam miles	ick sal een Soldaet worden
Tu existis Imperator	gy zijt een Overste
Puer evadet doctor	de jongen sal een Doctor worden
Nos manemus constantes	wy blijven bestandigh
Vos nascimini nudi	ghylieden wordt naeckt geboren
O si homines forent sapientes	och dat de menschen wijs waren

Verba

Verba Passiva.

Nom. Verb. Nom.

Ego vocor Petrus

mijn naem is Petrus

Tu appellaris Iohannes

ghy heet Iohannes

Liber iudicatur bonus

het boeck wort geoordeelt goet te zijn

Nos dicimur Christiani

wy worden Christenen genoemt

Vos videmini probi

ghylieden schijnt vroom te zijn

Viri videntur honesti

de mannen schijnen eerlijck

Noch andere *Verba Passiva* meer, achter welcke een *Substantivum* of *Adjectivum* in *Nominativo* staet, worden by de Auteurs gevonden, dese sijn hier voor exempel genoegh.

Maer noch is alhier te melden, dat nae andere gemeene *Verba* somtijds oock wel een *Substantivum* of *Adjectivum* in *Nominativo Casu* geset wordt, als uyt de volgende exempelente sien is:

Audivi hoc puer, ick heb dit gehoort, doen ick een kindt was

Uxorem duxit senex, hy heeft een vrouw getrouwt, toen hy oudt was.

Nemo saltat sobrius

niemandt danst nuchter zijnde

Stat erectus

hy staet recht op

Jacet supinus

hy licht op zijn ruggē

Dormit securus

hy slaept gerust

Venit pedes

hy is te voet gekomen

Abiit eques

hy is te paerde weghgegaen

Incedit curvus

hy gaet krom

Audio latus

ick hoor het met blyschap

It cubitum incenatus hy gaet te bedt sonder eeten

Venies charus expectatusque omnibus ghy sult by alle liefen welkom wesen. Meer diergelijcke exempelen sullen nu en dan by de Latijnsche Auteurs voorkomen.

Wanneer het *Substantivum* in *Vocativo* voor het *Verbum* staen sal.

En *Substantivum* wordt in *Vocativo* voor of nae bet *Verbum* geset, wanneer men iemandt vraeght, roept, aanspreekt, of hem iets te doen gebiedt, en de persoon daer by met naemen noemt, als:

Petre quo vadis?

Pieter waer gaet ghy henen?

Andraza veni ad me

Andries komt tot my

Cor-

Corneli, stude diligenter	Cornelis studeert naarstigh
Iesu serva nos	Iesu bewaert ons
O Deus exaudi nos	O Godt verhoort ons
Fili esto pius	Soon zijt Godvresende
Mi frater vale	Lieve broeder vaert wel
Quid facis Antoni?	Wat maect ghy Teunis?

Wanneer het *Substantivum* in *Accusativo* nae het *Verbum* staen sal.

Alhier soude billick om de orden der *Casus*, eerst van de *Genitivus* en *Dativus* geseyt worden: maer dewijl 'er in *Syntaxi* een algemeene Regel is, dat alle *Verba Activa* en *Dependentia* een *Accusativum* regeeren, uitgenomen seker getal, daer van eenige *Genitivum*, eenige *Dativum*, eenige oock *Ablativum* tot haer neemen, soo soude het tegens de orden wesen, indien men de *Exceptien* setten wilde, eer de gemeene Regel voorgegaan was.

Derhalven dat het *Substantivum* in *Accusativo* nae het *Verbum* volgen moet, word in *Theatro* aengewesen met het woord **V E R B U M**, dat aldaer in *domo Accusativi* met groote letters uitgedruckt staet, wysende gelijk als met een vinger op de *Casus Accusativus* en op al het gene dat daer in begrepen is.

Om het gebrnick deser Regel wel te leeren verstaen, soo moet wel gelet worden eerstelijck op de persoon die iets Doet, ten anderen het Doen self, ten derden het Ding of de Persoon die of 't welck nae het *Verbum* volght: De Persoon die iets Doet, als te vooren p. 122. geleert is, staet in *Nominativo Singulari* of *Plurali*; het Doen self, is het *Verbum*, 't welck sich nae de voorgaende Persoon in *Numero Singulari* of *Plurali*, als p. 122. gemeldt, reguleert: Het Ding of de Persoon, 't welck nae het *Verbum* volght, moet na de tegenwoordige Regel in *Accusativo Singulari* of *Plurali* staen, als by exempel:

Nom. Verb. Acc.

Ego habeo librum

Tu habes pecuniam

Rusticus habet bovem

Nos habemus opes

ick heb een boeck

ghy hebt geldt

de boer heeft een os

wj hebben goederen

Vos habetis artes *ghylieden hebt konsten*
 Homines habent labores *de menschen hebben arbeydt*

N. B. De *Pronomina* Ego tu ille nos vos illi, worden niet altoos nytdruckelijck voor het *Verbum* geset, maer sy worden alsdan eerst gebruyckt, wanneer de voorgaende personen verscheyden wercking doen, als: Ego labóro & tu otíaris, *ick arbeyde en ghy gaet ledigh.* Nos studémus & vos lúdítis, *wy studeeren en ghylieden speelt.* Tu vígilas & ille dormit, *ghy waecht en hy slaept.*

Anders wanneer de Persoon in 't Duyts met 'het *Verbum* alleen staet, als ick schrijve, soo seyt men: Scribo, en niet Ego scribo. Quid agis *was doet ghy?* en niet Quid magis: Quando venisti? *wanneer zijt ghy gekomen?* en niet quando tu venisti; in sulcke en diergelycke gelegentheydt is de Persoon voor het *Verbum* overvloedigh.

Nu staen noch eenige *Verba in domo Accusativi in Theatro* die akemet twee *Accusativos* tot haer nemen, als daer ziju met hare exempelén:

Docére.	Dóceo te literas	<i>ick onderwijse u in de studie</i>
Monére.	Eos hoc moneo	<i>ick waerschouw haer hier voor</i>
Rogáre.	Rogo te nummos	<i>ick bed u om gelt</i>
Exoráre.	Hoc modo sine, te exorem,	<i>laet ick dit maer van u verbidden</i>
Póscere.	Posco te veniam	<i>ick begeere oorlof van u</i>
Erudíre.	Erudiit illum leges	<i>hy heeft hem in de wetten onderwesen</i>
Celáre.	Celo te consilium meum	<i>ick verberge voor u mijn voornemen</i>
Interrogáre.	Interrogabat me sublimia	<i>hy vraegde my hoo-ge dingen</i>
Postuláre.	Postulavit me Iudicem	<i>hy heeft my tot Richter begeert.</i>

Enige van de voorgaende behouden oock in *Passivo* een *Accusativum*, als:

Pueri docentur ab illo Grammaticam, *de jongens worden van hem in de Grammatica onderwesen.*

Cato rogatus sententiam, *Cato gevraegt zijnde om sijn oordeel*
 Multa quotidie admonemur, *wy worden dagelijcks in vele vermaent.*

Enige *Grammatici* setten noch meer *Verba* van dese slag: *maer*

maer áchte tot aenmercking dese alhier genoegh te zijn.

Noch staet aldaer in *domo Accusativi* : Mensúra, Spácium, & Tempus *Quamdiu*, sæpius *Accusativi*, quam *Ablativi Casus* sunt, dat is, *De Maet eens dings, het Ruym of de Afgelegenheydt der Plaets, en de Tijdt Hoc lange*, wordt meermaels in *Accusativo* als in *Ablativo* geset.

1. De Maet, die in *Accusativo*, en altemets oock in *Ablativo* staen moet, heeft sulcke naemen, als : *Dígitus een vinger, Palmus een handsbreedt, Pes een voet, Cubitum of ulna een elle, Passus een trede, of milliare een míle*. En dat selve ge-
schiet meest by dese *Adjectiva*, als : *Longus lang, Latus breed, Altus hoogh, Profundus diep, Crassus dick*, als : *Ager longus pedes (pedibus) mille, een Acker die duysent voeten lang is.*

Agger latus pedes trecentos (trecentis pedibus) een wal of dijk die driehondert voeten breedt is.

Digitum non altior unum (digito uno) niet een vingerbreedt hooger.

Caulis palmum (palmo) altus, een kruydt-steel, die een handbreedt hoogh is.

Liber crassus tres digitos (tribus digitis) een boeck dat drie vingers dick is.

Stórex quatuor pedes (pedibus) latæ, matten die vier voeten breedt zijn.

Mensis triginta dies longus, een maendt die dertigh dagen lang is.

Fovea viginti pedes (pedibus) profunda, een kuyl die 20 voeten diep is.

2. De Ruymte tuschen twee plaetsen, staet gemeenlijck by eenige *Verba* in *Accusativo* of *Ablativo* : als : *Prædium distat ab urbe duo miliaria (duobus miliaribus) het Landt goet licht twee mijlen van de stadt.*

Cum abessem à littore sexcentos passus (sexcentis passibus) als ick van de strandt 600 treden was.

Digitum transversum non discedam, ick sal niet een halven vingerbreedt daer van afwijcken.

Pedem adhuc villâ egressi non sumus, wy zijn noch niet een voet wyt de hofstee gegaen.

3. De Tijdt hoe lang, wordt oock by eenige *Verba* in *Accusativo* en altemets oock wel in *Ablativo* geset, als :

Augustus imperavit quadraginta sex annos (annis) de
I
Keyser

Keyser Augustus heeft geregeert (hoe lang?) 46 jaeren.

Frater agróvít duódecim hebdomadas (hebdomadis) de broeder is sieck geweest (hoe lang?) 12 weken.

Séptimum jam diem híc tencor, ick worde hier opgehouden (hoe lang?) nu al in den sevenden dagh.

Quádam animalia dormiunt totam hsemem (tota hseme) eenige dieren slapen (hoe lang?) den gehelelt winter.

Vixit octoginta annos (annis) tres menses (trib. menses) dnas septimanas, (duab. septimanis), unum diem, (uno die) sex horas (horis) quinque minuta (minutis). Hy heeft geleefd (hoe lang?) 80 jaeren, 3 maenden, 2 weken, 1 dagh, 6 uren, 5 minuten.

Urbs ad Quam, dat is, de naem eener Stadt wordt altoos sonder Prepositie in Accusativo geset, wanneer een Verbum in 't Duyts met het wordeken Naë daer voor staet, als:

Proficiscor Romam, ick reyse nae Romem (en niet ad Roman.)

Navigat Venetias, hy vaert te scheep nae Venetien.

Ex Gracia Trojam reversus est, hy is uyt Griekenlandt wederom nae Trojen gekeert.

Noctuas Athenas portat, hy brengt uylen nae Athenen, dat is soo veel als vergeefs arbeydt doen, water in de zee dragen.

Bo Amstelodamum, ick gae nae Amsterdam.

De e Adjectiva Participialia, als: Perósus, a, um, exósus, a, um, en pertæsus, a, um, hebben oock een Accusativum, als: Patrios mores exósus est, hy haet de manieren des vaderlands.

Exósus bella, het oorlogen hatend

Perósus lucem, het licht hatend

Tædas exósa jugales, die niet trouwen wil

Perósus longum exilium, carcerem die de lange ballingschap of gevanckenisse moede is.

Pertæsus ignaviam suam, iemand die de luyheydt moede is.

Wanneer een Dativus met een Accusativus nae het Verbum staen sal.

TE voren is geleert, dat alle Verba Activa een Accusativum regeeren. Nu is aen te mercken, dat de selfde Verba neffens haren Accusativus, oock dickwils een Dativum tot haer nemen; en dat geschiet wanneer de genoemde Accusativa

trouw een ander Persoon of Ding toegevoeght, of daer van ontrocken wordt: alsdan moet dat selve Ding of die Persoon in *Dativo* geset worden, als nyt navolgende exempelente sien is.

Nom.	Verb.	Dat.	Acc.
Ego	do	tibi	pecúniam ick geve u geld
Tu	donas	patri	léporem gy schenckt de vader een haes
Pater	scribit	amico	epistolam de vader schrijft de vriend een brief
Nos	mittimus	fratri	libros wy senden de broeder boecken
Vos	aufertis	paupéribus	panem gy neemt den armen het brood.
Discípuli	solvunt	Magistro	didáctum de leerlingen betaelen de meester het schoolgeld

Alia exempla.

Nom.	Verb.	Dativ.	Acc.
Ego	precor	omnibus	salutem ick wensche allen geluck
Tu	monstrabas	erranti	viam gy toondet den dwalende den weg
Magister	narrávit	discípulis	hístóriam de meester heeft de leerlingen een historie vertelt
Nos	vendidimus	illi	prádictum wy hebben hem het landsgoet verkocht
Vos	reddite	nobis	commodatum geeft gy ons het geleende wederom
Dómini	minabántur	servis	cárcerem de heeren dreghden de knechten met gevanckenis

Item wanneer een *Substantivum* of *Adjectivum* met het *Verbum* *Sum es est &c.* of tonder dat selve op een Persoon of Ding sijn opsicht eenighsins heeft: alsdan staet die Persoon of dat Ding in *Dativo*, als:

Homo hómini. Deus, Angelus Lupus, Diabolus &c (scil. est) d'eene mensch is d'ander sijn Godt Engel, VVolf, Duyvel, &c.

Utilis Reipúblicæ hy is de gemeente nutliijk

Multis gratus & accéptus (scil. est) hy is by vele lief en aen-genaem.

Bellum dulce inexpertis (est) *de oorlogh is den onervarenen soet.*

Equitatio stomacho utilisima, Phitisi navigatio, longis morbis loci mutatio, *het rijden te paerd is seer nusslyck voor de maag, het scheepvaren voor de teering, voor lange sieckten de verandering van plaets.*

Viro egenti inutilis verecundia, *voor een arm mensch is de beschaemtheit onnut.*

Cunctis esto benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus æquus, *zyjt aen alle goedertieren, niemand pleymstrykend, by weynige gemeensaem, aen alle oprecht.*

Adversus nemini, *niemant tegen.*

(heyt.

Falsa veris finitima sunt, *de leugens zyn dicht by de waer.*
Flamma fumo est proxima, *naest de roock is de vlamme.*

Dese navolgende die in *Theatro in domo Dativi* staen, nemen meestendeel absoluyt, dat is, alleen sonder *Accusatione*, een *Dativum* tot haer, als daer zyn :

Adversari. **Arduum est, cupiditatibus populi adversari**, *het is een swaere saeck, des volcks begeerten te wederstaen.*

Ancillari. **Non uni privatim ancillatus sum**, *ick heb niemant in 't particulier bedient.*

Assentari. **Ne puta, me tibi assentari**, *denck niet dat ick is flickvloye.*

Auxiliari. **Misericordia auxiliatur miseræ**, *d'ontferming helpt d'ellende.*

Benedicere. **Cui benedixit unquam bono?** *was vroorn man heeft hy oyt gepresen?*

Benefacere. **Dii tibi benefaciant**, *de goden moeten u goed doen*

Blandiri. **Blanditur suis vitiis**, *hy heeft een welbehagen aen sijne fouten.*

Contrariari. **Voluptas contrariatur honestati**, *de wellust strydt tegens de eerbaerheyt.*

Convitari. **Improbi convitiantur probis**, *de godloose schelden de vroomen.*

Displicere. **Nunc totus displiceo mihi**, *nu heb ick een mis-hagen aen my self.*

Dominari. **Sapiens dominabitur astris**, *een wijs mansal over het gesternte heerschen.*

Evenire. **Damna mihi evenerunt maxima**, *my is seer groote schade overgekomen.*

Expe-

- Expédire.** Expedit nobis esse bonis, 't is ons goedt dat wy vroom zijn.
- Fídere.** Tu mihi parum fidis, ghy vertrouwt my weynigh.
- Famulári.** Famulatur Mercatori, hy dient by een Koopman.
- Favére.** Rex favet literatis, de koning is de Geleerden gunstigh.
- Gratulári.** Grátulor huic terræ, ick wensch dit landt geluck.
- Gratificári.** Dum aliis gratificámur, ipsi in magnas clades incidimus, indien wy andere gediensstigh zijn, komen wy self in groote schade.
- Hærére.** Hærent parietibus scax, de leeren hangen aen de wanden.
- Illúdere.** Illúseras mihi heri, ghy had my gister voor 't geckjen.
- Imperáre.** Sapiens imperat suis affectibus, een wijs man beerscht over sijne hartstochten.
- Indulgére.** Nímiùm illi indulges gy geeft hem alteveel wille.
- Insidiári.** Pures & avari alienis ópibus insidiántur, de dieven en de gierigaerts loeren op ander mans goet.
- Irásci.** Grávius irascéndum est infidis sóciis, quam apértis inimicis, men moet ontrouwe mackers meer haten, als openbare vyanden.
- Iubiláre.** Iubiláte Deo omnes gentes, loffinge: Godt alle volcken.
- Libére.** Fácite quod vobis libet, doet wat u belieft.
Non libet mihi deploráre vitam, quod multí fecérunt, my lust het niet het leven te berveenen, 't welck vele gedaen hebben.
- Licére.** Liceat mihi, quod cæteris, laet my oock geoorloft zijn wat anderen is.
- Liquére.** Non satis mihi liquet, het blyckt my niet recht genoegh.
- Maledícere.** Nescis, cui maledícas nunc viro, ghy weet niet tot wat man ghy nu soo qualijck spreekt.
- Malefácere.** Nunquam cuiquam malefécit aut dixit, hy heeft noyt iemand quaedt gedaen, of geseyt.
- Medéri.** Nulla est herba, quæ omnibus medérrur vulnéribus, daer is geen kruyd, dat alle wonden geneest.
- Ministráre.** Nam diutúrna quies víctis aliménta ministrat, al te langduerige rust geeft voedsel tot ondenghen

- Núbere.** Nabit adoleſcènti puélla , *het meysken trouwt een jonge vryer.*
- Nocére.** Excellis multo facilius casus nocet , *het ongeval beschadicht veel liekter was boogh (als was nedrigh) is.*
- Obedíre.** Pecuníæ obédiunt omnia , *alle dingen zijn het geldt gehoorsaem.*
- Obluctári.** Oolutabatur morti , *hy worstalde tegens de dood.*
- Obtrectáre.** Noli laudibus ac famæ alicujus obtrectare , *ghy moet eens anders goede naam en faem niet schenden.*
- Officere.** Ebríetas ófficit valetúdini , *de dronckenſchap is de gezondheid seer schadelijck.*
- Opitulári.** Inópíæ tuæ aliquóties opitulárus sum , *ick heb u in uwe noodt eenige maelden geholpen.*
- Palpári.** Ecce quam blandè palpárus mulieri , *kijck hoe vriendelijck kan hy dat vrouwmanssch stroocken.*
- Patrocínári.** Vir bonus patrocínárus viduis , órphanis & calamitósis , *een woom man houd weduwen , weefsen , en benaude , de handt boven 't hoofd.*
- Plácere.** Ille placet sibi , *hy keeft een behagen aen sich selven*
- Parcére.** Parcére subjéctis & debelláre supérbos Romanorum est , *de ootmoedige te verschoonen , en de hoovaerdige door de wapenen te verdelgen , was de wijſe der Romeynen.*
- Parére.** Légibus parére æquum est , *het is billick de wetten te gehoorsamen.*
- Prodésse.** Monitóres dum alijs prodésse student , sibi nocent , *de waerschouwers indienſe soecken anders voordeelig te zijn doen haer selven schade.*
- Proximáre.** Dum Athénis próximo , *toen ick dicht by Athenen quam.*
- Refragári.** Refragárus petitióni meæ , *hy staet mijn verſoek tegen.*
- Reluctári.** Improbis illius conátibus diu reluctárus sum , *ick heb sijn boos voornemen lang tegen gehouden.*
- Reſſistere.** Cum reſſistere ejus improbitáti non possem , *als ick sijne boosheyt niet tegenſtaen konde.*
- Reſpondére.** Criminibus non reſpondebo , *ick wil de scheltwoorden niet beantwoorden.*

- Satisfacere.** Desiderio tuo satisfaciam, ick sal doen als ghy begeert.
- Servire.** Servire Deo regnare est, God dienen is regeeren.
- Subjacere.** Terra subiacet pedibus nostris, de aerde ligt onder onse voeten.
- Succensere.** Et is nunc propterea tibi succenset, en daerom is hy nu op u verstoort.
- Succurrere.** Succurrite lapsis, komt te hulp die gevallen zijn.
- Studere.** Quisque suis studet commodis, ieder een is om zijn eygen profijt wyt.
- Supplicare.** Supplicabat Principi, hy versocht ootmoedigh aen de Prins.
- Vacare.** Non vacat exiguis rebus adese Iovi, het mach groote lijden niet gebeuren om kleyne saeken by te wonen.

Multa Verba Composita &c. dat is, vele Verba Composita voor welke dese *Præpositiën* staen, als: *Ad, ante, con, de, in, inter, ob, præ, pro, post, re, sub,* en *super,* regeeren een *Dativum*, als:

Ad. Adsidere mensæ aen de tafel sitten; Accumbere Regi by de Koning ter taefel sitten. Tu das epulis accumbere Divinum, ghy verleent my dat ick met de goden mach taefel houden.

Ante. Amicitia privatis commodis est anteposenda, de vriendschap is meerder te achten als het particulier beste.

Vel iniquissimam pacem bello antepferrem, ick soude oock de allersnoofste vrede hooger achten als d'allerrechtvaardighsten oorlogh.

Con. Conniveo tibi ick sie met u door de vinger, Ille colludit pueris hy speelt met de kinders.

De. Suis fortunis desperant, sy geven de moet verlagren om wederom te recht te komen. Inopix pauca desunt, avaritix omnia, d' Armoede antibreeckt weynigh, de Gierigheyt alles.

In. Insidet equo, curru, saxo, hy sit op het paerdt, op een wagen, op een steen. Immori studiis studeeren soo lang men leeft. Innititur arundini hy leunt op een rotting. Fastus inest pulchris de schoone vrouwen laeten sich veel duncken. Intendas animum studiis

& rebus honestis, geeft uw gemoedt over aan de studien en eerlijcke saken.

Inter. Intérfui náptis, ick ben op de bruyloft geweest. Interpóne tuis interdum gaudia curis, versoet den arbeys somwijlen met vrolijkheydt. Ei rei non solum intérfuit, verum etiam præfuit, hy heeft niet alleen by, maer oock over de saeck geweest.

Ob. Immorsgeri obmúrmurant paréntibus, d'ongheoorfame kinders morren tegens hare ouders. Auribus tuis obstreperé díctius uolo, ick mach u niet langer in d'ooren rasen

Præ. Præbibe mihi, drinckt my eens toe. Majoribus suis virtúte præluxit, hy heeft sijn voorouders in deugden te boven gegaen.

Pro. Sibi & suis prospéxit, hy heeft hem en de sijne wel versien.

Hic scopus unus erit, cunctis prodesse: nocére Némini, amáre bonos, & toleráre malos.

Post. Postpónit pecúniám fáinæ, hy houdt sijn eer hooger als geldt.

Re. Ejus Oratióni veheménter reclamátum est, sijn Oratie heeft veel tegenspraeck gehad.

Sub. Rem óculis subjécit, hy heeft de saeck te voorschijn gebracht. Ne succumbas dolóri, blijft niet liggen van wegen de pijn. Véreor ne dolus patri subóleat, ick vrees dat de vader het bedrogh sal mercken.

Super. Nihil amplius supérest nobis, wy hebben niet meer ten besten.

N. B. Flus is geseyt, dat vele *Composita* van de voorge-
melde *Propositien* een *Dativum* tot haer nemen, maer sy doen het niet alle, en niet altoos, want sy nemen oock veel-
tijds een *Accusativum* tot haer.

By eenige *Verba* worden somtijts twee *Dativi* geset, waer van d'een een *Perfoon*, d'ander een *Ding* is, 't welcke in *Theatro in domo Dativi* aengeduyt wordr met dese *Verba*, als:

Esse. Hoc est nobis honóri, amícis utilitáti, & Rei-publicæ emoluménto, dit is ons ter eere, de vrienden tot profijt, het gemeene best tot onderstandt. Hoc mihi erit solatio, dit sal my tot troost zijn.

Dare.

- Dare.** Radices dantur illis cibo, wortelen worden haer tot spijse gegeven. Pecuniam illi dedit scenori, hy heeft hem gelt op rente gegeven.
- Dúcere.** Ducit id sibi honóri, hy reket sich dat voor eere.
- Vérttere.** Quod aliis vitio vertis, id tu tibi laudi ne dúxeris, wat ghy in een ander qualijck neemt, dat selve moet ghy u niet tot lof rekenen.
- Ventre.** Venit mihi subsidio, hy is my te hulp gekomen.
- Júngere.** Matrimonio sibi junxit virginem, hy heeft een jonge dochter ten houwelijck genomen.
- Míttere.** Misit mihi annulum múneri, hy heeft my een ring tot een geschenck gesonden.
- Relínquere.** Reliquit hóspiti pállium pignori, hy heeft den waerd de mantel te pand gelaten.
- Dícere.** Pater mille florénos filiaē doti dixit, de vader heeft sijn dochter 1000. guldens ten houwelijck beloof.
- émere.** Emit sibi restim suspéndio, hy heeft een strop gekocht om sich te verhangen.

Est pro *Habeo*, dat is wanneer het *Verbum* est of sunt voor *habeo* geset wordt; soo moet de persoon die iets heeft, in *Dativo*, en wat hy heeft in *Nominativo* staen. Is het Ding *Singularis Numeri*, soo moet men est gebruycken, maer is dat selve *Pluralis Numeri*, soo moet men sunt setten, als:

	(mih)	(habeo)	(ick heb)
Est	< tibi >	> liber <	> habes >
	(illi)	dat is (habet)	(hy heeft)
	(nobis)	(habemus)	(wy hebben)
Sunt	< vobis >	> libri <	> habetis >
	(illis)	i. e. (habent)	(sy hebben)

His nunc primum est, qui recta prava faciunt, dese hebben hedendaeghs noch geldt toe, die recht krom weten te maeken.

Hierby is aen te mercken, dat men mach seggen; Est mihi nomen Petrus, of est mihi nomen Petri of Petro ik heet, Pieter.

Wanneer het *Substantivum* in *Genitivo* nae het *Verbum* staen sal.

NA dese *Verba* staet het *Substantivum* in *Genitivo*, en somtijts by eenige van de selve ook wel in *Accusativo*, als:

- Meminate.** Vivorum meminere, nec mortuorum possum oblivisci, *ick dencke aen de levendige, en de dooden kan ick niet vergeten.* Omnia ejus dicta & facta meminere, *alle sijne woorden en wercken beugen my noch wel.*
- Oblivisci.** Ita prorsus oblitus sum mei, *soo gantslijck heb ick my self vergeten.* Non sum ego oblitus officium meum, *ick heb mijnen plicht niet vergeten.*
- Misereri.** Miserere mei, *ontfermt u mynder.* Aliquando miseremini sociorum, *ontfermt u hier naemaels eens over uwe medegezellen.* Nil nostri miserere, *ghy hebt geen deernis met ons.*
- Recordari.** Huius meriti in me recordabor, *ick sal aen de weldaet my geschiet wel gedencken.* Quando recordor memoriam ultimam pueritiae meae, *wanneer ick te rugge denck aen mijn eerste kindsheyt.*
- Reminisci.** Veteris injuriae non reminiscor, *ick denck niet wederom aen het oude ongelijck.* Ille non reminiscitur beneficiorum aut beneficia, *hy denckt niet aen de weldaden.*
- Miserescere.** Arcadii miserescite Regis, *ontfermt u over den koning van Arcadien.*
- Satagere.** Clinia suarum rerum satagit, *Clinia neemt sijn dingens wel in acht, doet sijn uysterste best.*
- Deze Verba hebben oevens de gemeene Accusativus noch een Genitivum by haer, die een Misdact of Straffe beduyt, als:*
- Accusare.** Accusavit illum furti, *hy heeft hem van dievery beschuldighet.*
- Damnare.** Damnatus est capitis, *hy is ter doods verwesen.* Iudices unus peccati mulierem damnabant, *de Rechters veroordeelden de vrouw om een eenige misdaetshalven.*
- Absolvere.** Absolverunt eum sacrilegii, *sy hebben hem onschuldigh verklaert wegen de kerckrooverij.* Liberatus est voti, *hy is bevrijt van de belofse.*
- Men segt oock:** Admonuit me officii mei, *hy heeft my tot mijn plicht vermaent.*
- Componuit me errati,** *hy heeft my gewaerschooyt over mijne mislagh.*

Commonescit me æris alieni, *by heeft my gemaect om de schuld.*

Alfoo worden oock alle andere *Verba*, die een *Beschuldiging*, *Verdoeming*, of *Vrylating* beduyden, geconstrueert, gelijk uyt de *Auteurs* bekend sal worden.

Daer zijn oock eenige *Verba Impersonalia*, die neffens de gemeene *Accusativus* noch een *Genitivus* tot haer nemen, als: **Miseret**. **Miseret me hominis calamitosis**, *het jammers my van den elendigen bloedt.*

Piget. **Me non solum piget meæ stultitiæ**, *sed etiam pudet*, *het verdriet my niet alleen*, *maer ick ben oock beschaemt van wegen mijne sotheyt.*

Poenitet. **Suz quemque fortunæ poenitet**, *nemandt is ver-noeght met sijn standt.* **Nihil faciendum est**, *cujus nos poenitere possit*, *men moet niet doen dat ons kan berouwen.*

Pudet. **Sunt homines, quos infamiæ libidinisque suæ neque pudeat, neque tædeat**, *daer zijn menschen die sich wegens haer quade faem en vuyl bedrijf niet schamen, noch daer aen een verdriet hebben.*

Tædet. **Tædet nos vitæ**, *het verdriet ons te leven.* **Si non pertæsum thalami tædæque fulset**, *indien ick geen verdriet en tegen sin aen den houwelijcken staet had gehad.*

By dese twee woorden *Interest* en *Refert* (daer is aengelegen) is in 't bysonder aen te mercken, dat dese *Pronomina Meâ, tuâ, suâ, nostrâ, en vestrâ*, neffens dese *Genitivi Quanti, tanti, magni, maximi, pluris, plurimi, parvi, minoris, minimi*, oock alle andere *Substantiva* daer by in *Genitivo* geset worden, als:

Magni nostra & totius R. eipublicæ interest, *daer is ons en het geheel Gemeene best grootelijcks aen gelegen.*

Quanti tua interest, tanti & nostra omnium, *soo veel u daer aen gelegen is, soo veel is ons alle daer oock aen gelegen.*

Maximi interest juvenis discere linguam Latinam, *daer is de jeught seer veel aen gelegen, datse de Latijnsche tael leeren.*

Quod tua nihil refert, percontari dæfine, *wat u niet aengaet, wile niet na verschouwen.*

Interest omnium recte facere, *daer is ieder een aen gelegen, dat men rechts doet.*

Noftra pluris interest quam veſtra aut veſtræ famliæ, *daer is ons meer als u of u huys aengelegen.*

Fratriſ mei & mea plurimi interest, *mijn broeder en my is daer ſeer veel aen gelegen.*

De **Genitivi**: *Quanti, tanti, magni, máximi, pluris, plurimi, parvi, minóris, minimi*, worden by de navolgende en haers gelijcke *Verba* gebruyckt, als:

émere. *Quanti emiſti equum? hoe duer hebt ghy 't paerd gekoſt,*

Véndere. *Tanti vendam domum, quanti mihi cónſtitit, non minóris, ick ſal het huys ſoo duer verkoopen, als 't my gekoſt heeft, en niet minder.*

Æſtimáre. *Plerique homines pluris æſtimant aurum quam Deum, de meeſte menſchen achten het goudt meer dan Godt.*

Dúcere. *Stultus parvi ducit ſapiéntiam, een ſot acht de wijsheydt gering.*

Esſe. *Pluris eſt oculátus teſtis unus, quam auriti decem, een getuyge die het met oogen geſien heeft, is meer waerdigh, als tien die 't maer gehoort hebben. Tanti eris áliis, quanti tibi fúeris, ſoo veel ſult ghy by anderen geacht zyn, als ghy u ſelf achten ſult.*

Fácere. *Non magni fácio tuas minas, ick acht uwe dreigementen niet veel. Minóris facit famam quam pecúniam, hy acht een goede ſaem minder als geldt.*

Fieri. *Plúrimi ubique fit pecúnia, het geldt wordt overal op 't hoogſt geacht. Quanti is à cívibus ſuis fieret, quanti autóritas ejus haberétur, ignorábas, ghy wiſt niet hoe hoogh hy van ſijn landsluiden geacht wiert, en hoe groot ſijn reſpect was gehouden.*

Péndere. *Máximi pénditur nobilitas, d'adeldom wordt ſeer groot geacht. Iſta parvi péndimus, die dingen achten wy gering.*

Putáre. *Illa à me minimi putántur, die ſaken worden van my ſeer weynigh geacht.*

Curáre. *Quid de me fiat, parvi curas, ghy hebt 'er weynigh ſorgk-voor, hoe 't met my gaet.*

Dese Genitivi, *Asfis, flocci, nauci, nihili, pili, hujus*, worden by *Fácere, pèndere, aestimáre* en *existimáre* gebruyckt, als:

Asfis. Istos tristes & superciliófos aliénz vitæ censóres asfis ne féceris, *die droevige en grootse berispers van ander luiden doen, sult gy niet een mijs achten. Omnes unius aestimémus asfis, laeten wy hen allegaer maer een haverstroo achten.*

Flocci. Pili. Ego istuc pili, vel flocci non fácio, *ick achte dat niet een hair, noch een sier. Quod dixi, non flocci existimat, hy geeft 'er niet een sier om, wat ick geseyt heb.*

Nauci. Perii, hoc servum meum non nauci fácere esse autum, *ach my, dat mijn knecht dit niet een sier heeft durven achten.*

Nihili. Ego istuc abs te factum nihili pènderem? *soude ick het niet met al achten, dat gy dit gedaen hebt? Inas ego fortúnas nihili facio, ick acht uw middelen niet een hair.*

Hujus. Illius ego minas hujus non fácio, *zijn dreigen achte ick niet soo veel.*

Hiet by hoort oock: *Aequi bonique fácere aliquid, iets voor liefnemen. Hoc munus rogo, qualecúnque est, boni cónsulas, ick bid, neemt dese gave, boedanig sy oock is, voor lief.*

Wanneer het *Substantivum* in *Ablativo* nae het *Verbum* sal staen.

DE *Substantiva* worden in *Ablativo* geset nyt verscheyden Doorlaken, 't welck in *Theatro in domo Ablativi* met de woorden en *Regulen* aldaer in 't kort aengeduydt wordt.

Van de *Prapositionen A, ab, abs, &c.* is p. 80 geseyt. Daer nae volght eerstelijck, *Res Qua*, dat beduydt, wanneer in 't Duyts het woordeken *met* of *door* voor een *Substantivum* staet, waer mede, of waer door iets geschiet, soo moet dat selve sonder *Cum* of *per*, in 't Latijn in *Ablativo* staen, als:

Carpe cibos dígitis, neemt de spijsse met de vingers; en niet, cum dígitis.

Ora nec immundâ tota perúnge manu, besmeert het geheele aensicht niet met een onreine hands.

Rem acu tetigisti, *gy hebt de saeck met de naelde getroffen*, dat is, als men seyt in 't spreecwoordt, *ghy hebt de spijcker op 't hooft geslagen.*

Percussus gladio, *met een degen geslagen, of gedoodt.*

Virgis caesus, *met roeden gegeeselt.*

Pugione transosus est, *hy is met een ponjart doorsteken*, en men seyt niet *cum gladio*, *cum virgis*, *cum pugione.*

Deteriores omnes sumus licentiâ, *door toelating of vryheyds zijn wy alle erger of booser.*

Concordiâ res parvæ crescunt, *discordiâ res magnæ dilabuntur*, *door eendracht nemen kleine dingen toe, door tweedracht gaen groote dingen te niet.*

Voluptate homines capiuntur, *ut hamo pisces*, *de menschen worden door de wellust gevangen, als de visschen met een angel.*

Odérunt peccare boni virtutis amore, *de vromen haten te sondigen uyt liefde tot de doughdt.*

Odérunt peccare mali formidine poenæ, *de boose laten te sondigen uit schrick van de straffe.*

Summa celeritate rem perégit, *hy heeft de saeck met groote snelheyt verricht.*

Nos sumus naturâ variabiles, *wy zijn van natuer veranderlijk.*

Labórat pédibus, *hy heeft seere voeten.*

Stabam isto loco, *ick stondt aen die plaets.*

N. B. Wanneer uyt een Auteur of boeck iets aengetrocken wordt, soo moet het Boeck, het Capittel, het Veers, en het blat met haer getal, altoos tonder de Praepositie in Ablativo staen, als:

Hoc scriptum est libro primo, capite secundo, versu tertio, paginâ quarta *dit is geschreven in 't eerste boeck, in 't tweede capittel, in 't derde veers, op 't vierde bladt*

De Latijnsche Auteurs gebruyken ook dickwils de Praepositie voor sulcke en dergelijke manieren van spreken, als:

Lacrymat præ gaudio, *hy schreyt van blyschap.*

Labórat ex pédibus, *hy heeft seere voeten.*

Stat in loco, *hy staet aen de plaets*

Magna cum voluptate literas tuas legi, *ick heb uwen brief met groote lust gelesen.*

Cum ferro eum invásit, *hy heeft hem met het swaerd overvallen.*

Cum

Cum pace & vènia tua dicam, *ick sal het met uw verlof seggen.*

Nos sumus à natura prout in vltium, *wy zijn van natuere tot ondeught geneigt.*

De *Propositie Cum* wordt altoos gebruyckt, wanneer twee Perfoonen of twee Dingen met malkander iets doen, of lijden, als:

Studui cum Petro Romæ, *ick heb met Pieter te Romem gestudeert.*

Venit cum uxóre & liberis, *hy is met vrou en kinders gekomen.*

Dóminus cum seruo captus est, *de Heer is met sijn knecht gevangen.*

Mórtuus est cum tota família, *hy is gestorven met sijn geheel huysgesin.*

Tempus Quando, dat is, *de Tijdt wanneer iets geschiet, geschiet is, of geschieden sal, moet in Ablativo getet worden; als:*

Nocte dièque studet, *hy studeert nacht en dach.*

Vere próximo te invísam, *in 't soekomende voorjaer sal ick u besoecken.*

Prima luce profectus est, *hy is des morgens vroeg vertrocken.*

Hæc multa nocte scripsi, *dit heb ick diep in de nacht geschreven.*

Quâ horâ vénies? *op wat uur sult gy kotten.*

Festo die siquid prodégeris. profesto egere liceat, nisi pepercéris. *Indien gy op een Feestdag iets verquist, dat moogt gy op een werkdag missen, soo gy niet wilt spaeren.*

Luce sacra requiescat humus, requiescat arátor, *op een heiligendag moet het landt en de landtman rusten*

Prétium Rei, dat is, *De Prijs of de Waerdye eenes Dings, soo veel het kost of daer 't vóór gekocht, of verkocht wórt, moet nae het Verbum sonder Propositie in Ablativo staen, als:*

Hic liber constat tribus florénis, *dit boeck kost drie gulden.*

Emi propè dimidio cárius quam æstimabat, *ick heb het bykans de helft duerder gekoft, dan hy 't waerdeerde.*

Quem tu librum asse æstimas, vitiosa duce non émetim, *het boeck dat gy een schelling waerdeert, soude ick niet willen voor een doove neut koopen.*

Nihil cárius constat, quam quod précibus émitur, *daer komt niet duerder te staen, als wat men met bidden en smeecken koopen moet.*

Meâ pecuniâ comparavi, ick hebt voor mijn eygen geldt gekocht.

Vénditor indicat pauni ulnam tribus imperiâlibus, de verkooper looft een elle laken drie Rijksdaelders. Emtor licetur illi sex florenos, de kooper biedt hem ses guldens.

Amplissima prædia minimo (prétio) addixit, hy heeft seer treffelycke landtgoederen voor een geringe prijs gelaten.

Amstelodâmi omnia véneunt (venduntur) pecunia, 'Amsterdam is alles voor geldt te koop.

Ære merent parvo, sy dienen voor klein geldt.

Omnia licent præfénti pecuniâ, alle dingen staen te koop voor gereet geldt.

Hábitat in singulos annos centum florénis, hy verwoont alle jaer hondert guldens.

Véndidit hic auro pátriam, dese heeft zijn vaderlandt voor goudt verkocht.

Fixit leges præcio atque refixit, hy heeft watten gemaect om geldt, en heeftse oock weder gebroken om sijn profijts hulven.

Conduxit hortum quinquaginta taléris, hy heeft een tuyn voor 50 daelders gehuurt.

Locávit villam trecéntis florénis, hy heeft een hofstede verhuurt voor driehondert guldens.

Taléris Imperiâlis valet quinquaginta stuftris Hollândicis, een Rijxdaelder geldt 50 Hollandfche stuyvers.

Hic cántharus vini bibitur octo stuftris, hier drinkt men een kanne wijn voor acht stuyvers.

Dese Adjectiva: Magno, permáгно, parvo plurimo, nimio, minimo, vili, duplo, dimidio, worden dickwils alleen, sonder melding des Substantivi Pretio by de voorgenoemde Verba geset, als:

Magno, Parvo. Data magno æstimas, accépta parvo, wat gy andere geeft, acht gy hoog: maer wat gy ontfangt, acht gy niet met al.

Permagno. Permáгно licet hic equus, dis paerdt is te koop voor groot geldt.

Parvo. Parvo coustat fames, magno fastidium, de honger kost weynig, maer de walging veel, dat is, de honger is licht te versadigen met onkostbare spijsse.

Plurimo. Vende, quam potes plúrimo, verkoopt soo duer als gy kunt.

Nimio.

- Nimio.** Nimio vendit merces suas, *hy verkoopt sijn waeren al te dier.*
- Minimo.** Redimas te captum quam queas minimo, *koopst u los gevangen zijnde, voor soo weynig als gy konst.*
- Vili.** Quanti eam emit? vili, *hoe duer heeft hy haer gekocht? voor iet gerings.*
- Duplo.** Tunica ejus duplo constitit, *zijn rock heeft tweemaal soo veel gekost.*
- Dimidio.** Nolim mihi addictum dimidio, *ick woude niet dat het my voor de helft gelaten was.*

Forma & Qualitas Rei, dat is, Eens Dings uytwendige gestalte, of inwendige Hoedanigheyt, by sich hebbende een *Adjectivum*, wordt doorgaens met het *Verbum Sum es est*, of oock wel sonder dat selve, in *Genitivo* of *Ablativo* gelet, als: in *Ablativo*,

Adolēscens modēsto vultu ac venūsto, *een jongeling van een zedigh en schoon aensicht.* of in *Genitivo*:

Hic est honestā indolis, spectatā probitātis, Bonā spei, ingēnui vultus, *hy is van een eerlijck gemoedt, van aensienlijcke vroomheyt, van goede hoop, van een eerbaer gelaet.*

Homo perfrictā frontis, of perfricta fronte, *een onbeschaeme mensch.*

Juvenis summā eruditōnis, of summa eruditōne, *een jongman van groote geleertheidt.*

Me nullus animi, nullus consilii fuisse confiteor, *ick bekenne, dat ick buyten mijn self, en sonder naedencken geweest ben.*

Summo iste ingenio dicitur fuisse, *men seyt dat hy van een groot verstandt is geweest.*

Tu fac animo forti magnōque sis, *siet toe dat ghy een dapper en onverzaagt gemoedt hebt.*

Vir pauci sermonis, *een man van weynigh woorden.*

Non multi cibi hospitum accipies, sed multi joci, *ghy sulst een gast krijgen, niet van veel eeten, maer van veel tijdtkorting.*

Gigantes erant vastissimo corpore, animo truculento, asperissimis moribus, *de reusen waren menschen van een groot en grof lichaem, van wreede natuer, en van ruwe manieren.*

Mira est alacritate ad litigandum, *hy is wonder gaen tot swisten en pleyten.*

Homo antiqua virtute & fide, *een mensch van d'oude daught en trou.*

Comparativus: dit woordt bedeydt in Theatro, wanneer nae een *Adjectivum*, staende in *Comparativo*, een *Substantivum* met het Duytse woerdeken *Als*, of *Dan* volget: soo wordt het selve *Als* of *Dan* in 't Latijn uytgelaten, en het *Substantivum* in *Ablativo* gefet. Maer waanneer het *Als*, dat in 't Latijn *Quam*, *ac*. of *aeque* heet, uytdruckelijck gefet wordt; soo moet het *Substantivum*, dat na de *Comparativus* volght, in de selfde *Casus* staen, daerin het voorgaende *Substantivum* voor de *Comparativus* staet, als:

Cicero erat facundior Platone, (quam Plato) Cicero was welsprekender als Plato.

Plato doctior Cicerone, (quam Cicero) Plato was geleerder als Cicero.

Vilius argentum est auro, (quam aurum) het silver is schlechter als goudt. Aurum vilius virtutibus, (quam virtutes) het goudt is slechter dan de deugden.

Radix Eruditionis amara, fructus melle dulcior, (quam mel) de wortel der geleertheit is bitter, de vrucht soeter dan loonigh.

Nihil est libertate pretiosius, (quam libertas) daer is niet kostelijcker als de vryheydt.

Frons Occipitio prior est (quam occipitium) het voorhoofd is een als het achterhoofd: 't welck een Latijns spreekwoort is, beduydende soo veel als het Duytse: het hoofd is naerder als de rock.

Est major me quatuor annis (quam ego) hy is vier jaar ouder als ick.

Creso ditior (quam Croesus) rijcker als de Kayser.

Elephanto nulla bestiarum prudentior, (quam elephantaus,) daer is geen onder de groote dieren dat verstandiger is dan een Olyfanta.

Hic est me toto pede longior (quam ego) hy is een ghele voot langer als ick ben.

Hier by hooren oock dese exempelen:

Est paulo doctior, sed nihil melior, hy is een weynigh geleerder, maer niet beter.

Quo ditior est Euclio, hoc avartior, hoe rijcker Euclio is, hoe hy gieriger is.

Quanto quisque majus est, tanto geret se submissius, hoe grooter iemandt is, soo veel te nedriger moet hy sich houden.

Vrbs

Urbs è qua: dit beduydt, dat de naem van een Stadt, daer iets van daen komt, nae het *Verbum* sonder *Prapositie* in *Ablativo* staen sal, als :

Rédiit Roma, Carthágine, Athénis &c. *hy is wederom gekomen van Romen, Karthago, Athenen. &c.*

Tabellárius stato die discedit Parisiis, *de Bode vertreckt op een bestemden dag van Parijs.*

Mercátor misit huc merces Venétiis, *de Koopman heeft van Venetien waren herwaerts gesonden.*

Sárcinam ingentem Amstelodámo deportásti, *gy hebt een groot pak van Amsterdam gedragen.*

Insiglicks seyt men oock, *Vénio domo, Rure, ick kome van huys, of van 't veldt.*

N. B. Men vindt altemet oock wel in de Auteuren een *Prapositie* by de eygen naemen der Steden.

Urbs per quam : dat is, de naem van een Stadt, daer men door reist, moet nae het *Verbum* sonder *Prapositie* in *Ablativo* staen, als :

Iter Laodiceá faciebam, *ick nam mijn reise door de stad Laodicea.*

Miléto transferant, *sy waren door Milétus getrocken.*

N. B. De *Autores* gebruycken oock dickwijls by de naemen der Steden de *Prapositie Per*.

Urbs in qua, Tertia Declinationis aut pluralis numeri tantum : dat is, wanneer de naem eener Stadt, in de welke iets geschiet, *Tertia Declinationis* is, of in *Plurali* alleen gedeclineert wordt, soo moet deselve nae het *Verbum* sonder *Prapositie* in *Ablativo* staen, als :

Alexánder mórtuus est Babylóne, *Alexander is gestorven te Rabylon.*

Plato dócuit Athénis, *Plato heeft te Athenen geleert.*

Apólló Delphis colebátur, *Apollo wierdt in de stad Delphi geëert.*

Sálonon Hierosólymis templum exstróxit magnificentissimum, *Salomon heeft te Ierusalem een seer heerlycke Tempel gebouwt.*

Fuimus Carthágine, *wy zijn te Carthago geweest.*

Liber excusus est Parisiis, *het boeck is te Parijs gedrukt.*

Hábitat Venetiis, *hy woont te Venetien.*

N. B. De namen der steden die *Tertia Declinationis* zijn, worden ook wel in *Dativo* geset, als :

K. 2

Fuit

Fuit Tibure of Tiburi, *hy is in de stadt Tibur geweest.*

Carthagini natus est, *hy is te Carthago gebooren.*

Alsoo seyt men oock, Ruri educatus est, *hy is op 't landt opgevoet.*

Na dese *Adjectiva* volgt meest een *Substantivum* sonder *Prapositie* in *Ablativo*, als :

Captus, *gevangen, berooft.* Mente captus, *berooft van sinnen.*

Casus, *ydel, ledigh.* Lumine casus, *blindt, des lichts berooft.*

Contentus, *vergenoeght.* Sua sorte contentus, *met sijn stants te vreedden.*

Dignus, *waardigh.* Dignus honore, *eere waardigh.*

Fretus, *steunende, vertrouwende.* Fretus suis viribus, *hem verlatende op sijne sterckheydt.*

Inanis, *ydel, ledigh.* Epistola inanis argento, *een brief daer geen geldt in is.*

Inops, *arm.* Inops verbis, *die niet vele woorden vinden kan.*

Largus, *mildt.* Largus animo, *mildaedigh van gemoedt.*

Liber, *vry.* Liber molestiis, *vry van den last.*

Locuples, *rijk.* Locuples frugibus annus, *een vruchtbaer jaer.*

Mutilus, *verminckt.* Bos cornibus mutilus, *een os sonder horens.*

Natus, *geboren.* Summo loco natus, *die van groote afkomst is.*

Opus, *noodigh.* Non opus est verbis, *daer zijn geen woorden noodigh.*

Orbus, *berooft.* Parentibus orbus, *die geen vader of moeder heeft.*

Ortus, *opgekomen.* Obscuro loco ortus, *die van slechte afkomst is.*

Pauper, *arm.* Meo sum pauper in ære, *ick ben arm van geldt.*

Plenus, *vol.* Calix vino plenus, *een beker vol wijns.*

Potens, *machtigh.* Opibus potens Roma, *het geldtrijck en machtigh Roomen.*

Præditus, *begaest.* Magno præditus ingenio, *met groot verstandt begaest.*

Purus, *swyver.* Cor purum vitio, *een hert swyver van ondeugd.*

Refertus, *vol.* Puppis referta divitiis, *een rijck geladen schip.*

Satus, *geplant.* Satus sanguine Divum, *die van de Goden is voortgesproten.*

Stérilis, onvruchtbaer. Tempus beneficio stérile, *de tydt daerin men geen goet doet.*

Ténuis, dun swack. Ténuis víribus, *krachteloos.*

Uber, overvloedigh. Morus ubérrima pomis, *een moerbe-fyenboom vol besfen.*

Vácuus, ledigh. Hora nulla vácuá perículo, *geen uur seker van perijckel.*

Venalis, te koop. Liber vix assevenális, *het boeck is naeuwlijcks voor een penning te koop.*

Onder de voorgesette *Adjectiva* zijn eenige die altemet een *Genitivum*, en eenige die een *Ablativum* met een *Prapositie* tot haer nemen, 't welck beter uyt de Auteurs als uyt de *Grammatica* te leeren is.

Dese naevolgende *Verba* nemen oock gemeenlijk een *Ablativum* sonder *Prapositie* tot haer, hoewel eenige daervan een *Genitivum*, en sommige oock wel een *Ablativum* met een *Prapositie* hebben, 't welck nyt de dagelijckse oeffening en het lezen der Auteurs genoegh bekend sal worden.

Abundáre, overvloeyen. Villa abundat porco, agno, lacte, &c. *op de hofstede is overvloedt van verckens, lammeren, melck.*

Carére, ontbreecken. Morte caret animæ, *de zielen zijn onsterffelijck.*

Circumflúere, overvloeyen. Circumfluit rebus ómnibus, *hy heeft van alles genoegh.*

Constáre, bestaen. Homo constat corpore & ánima, *de mensche bestaet uyt lichaem en ziel.*

Défici, ontbreecken. Múlier abundat audáciá; consilio & ratióne déficitur, *het wijf is stout genoegh, maer het beleyt en vernuft ontbreecks haer.*

Destítui, ontbloot zijn. Ubi testimóniis & evidéntibus arguméntis destituimur, ad conjecturas est confugiéndum, *wanneer ons getuygenissen en klaere bewijs-reden ontbreecken, soo moet men tot de gissingen sijn toevlucht nemen.*

Diffúere, van malkander vloeyen. Otio diffuunt, *sy hebben te veel lege dagen.*

Egére, gebreck hebben. Maló virum qui pecuniá égeat, quam pecuniam, quæ viro, *ick wil liever een man (voor mijn dochter, sunt verba Themistoclis) sonder geldt, als geldt sonder man hebben.*

- Reui, genieten.** Partis nunc fruitur bonis, *hy geniet nu sijn goet dat hy verdient heeft.*
- Fungi, verrichten.** Fac delegato tibi officio recte fungaris, *zet toe dat ghy het ampt, 's welck u bevolen is, rechts bedient.*
- Gaudere, lust hebben.** Gaudet patientia duris, *het gedult heeft sijn vermaeck in tegenspoedt. Non ita gaudet piscibus atque carne, hy mist niet soo gr aegh vifch als vleysch.*
- Gloriari, sich beroemen.** Sua cuique virtute potius, quam factis Majorum est gloriandum, *men maek liever (met modestheydt) van sijn eygen deugdel spraeken, als op de daeden der voorouders roemen.*
- Indigere, gebreck hebben.** Consolatione aliorum indiget, *hy heeft wel noodigh van andere getroost te worden.*
- Laborare, onpaslijk zijn.** Laborat podagra, febris, calcabo, *hy heeft het podagra, de koorts, het grauvel, &c. Laborat ex capite, het hoofd doet hem seer.*
- Lætari, verblijdt zijn.** Alioñis malis lætari, *over anderen maats bugtruck sich verblijden.*
- Manare, vloeyen.** Multo manabat sudore, *het swees liep hem over 's hecke lijf.*
- Niti, steunen.** Virtute decet, non sanguine niti, *men moet op de deught, en niet op sijn afkomst steunen.*
- Oblectare, belustigen.** Ego istis nugis non oblector, *ick heb geen vermaeck van sulcke besuldingen.*
- Pollere, vermogen.** Magna poller auctoritate, *hy heeft een groot aensien. Lynx visu poller, de Losch heeft een seherp gesicht.*
- Potiri, verkrijgen.** Postquam est arde clandestino introitu, *hy heeft de Stadt door een verborgen ingang gekregen.*
- Redundare, overvloeyen.** Omnis hic locus aereis corporum & civium sanguine redundavit, *dese gehele plaets is met kroppen van doode lichamen, en bloed der Borgers vervult geweest.*
- Scatere, wellen, vol zijn.** Casus scateret verminibus, *de koes is vol maden.*
- Stare, sinen: stat iudicio suo, hy staet op sijn oordeel; statat suo loco, hy stondt op sijn plaets; stat promissis, hy houdt sijn belofte.**

Superfedere, onderlaten : Non poteram superfedere labore itineris, *ick konde de moeyte van de reyfe niet verby wesen.*

Tumere, swellen : tumet inani gloria, *hy is opgeblasen van ydele eer.* Tumescunt æquora ventis, *de zee verkeft sich van stormwinden.*

Turgere, dick zijn : Turget fastu, & superbia, *hy is opgeblasen van pracht en hovárdye.*

Vti, gebruiken. Mente rectè uti non possumus multo tibo & potu compleri, *wy kunnen ons verstand niet recht gebruiken van veel spijse en drank overladen zijnde.*

Valere, vermogen. Valer amicis, *hy heeft veele vrienden.* Valer autoritate, *hy is seer gèfien.*

Vacare, ledigh zijn. Vacare culpa magnum est solatium, *geen schuld hebben is een groote troest.*

Vicitare, leven. Vicitat olèribus & simplicia aqua, *hy leeft van moeskruiden, en slechts water.*

Vivere, leven. Vivit aliena quadra, *hy leeft van andermans taesel.* Vivit piscibus, *hy leeft van visschen.* Voto non vivitur uno, *men leeft niet al in een standt.*

Hoe het Pronomen *Qui qua quod* gebruykt wordt.

Qui qua quod, met alle sijne Casus wordt altoos aen de plaets van een voorgaende Substantivum gestelt, gelijk boven p. 74. van het Pronomen in 't generael geseyt is, en wanneer sulcks geschiet, soo neemt het aep sich het Genus en de Numerus van dat selve Substantivum; maer de Casus reguleert hem nae het volgende woordt, it welck mach zijn een Substantivum, Adjectivum, Prepositio, of Verbum; als uyt naevolgende exempelen van alle sijne Casus te sien is, als:

Nominativus.

Sing.	{	M. Beatus vir, qui (werstaet vir) timet Dominum, <i>Salig is de man, die den Heers vreeft.</i>
		F. Beata mulier, qua (mulier) virum nacta est probum, <i>gelukkig is de vrouw, die een vromen man heeft gekregen.</i>
		N. Beatum vulgus, quod (vulgus) Regem habet sapientem, <i>gelukkig is het volck, dat een wijzen Koning heeft.</i>

- Plur. { M. Beati viri, qui (viri) amant Iustitiam, gelucksalig zijn de mannen, die de gerechtigheyt beminnen.
 F. Beatae mulieres, quae (mulieres) colunt virtutes, salig zijn de Vrouwen, die sich in de deugdes oeffenen.
 N. Beata animalia, quae (animalia) pascuntur in agris herbosis, geluckigh zijn de dieren, die op goeds landt geweids worden.

Genitivus.

- Sing. { M. Mortuus est Consul cuius (verstaet Consulis) mortem cives lugent, de Borgemeester is gestorven, wiens dood de Burgers betreuren.
 F. Duxit uxorem, cuius (uxoris) ingenium ipsi placet, hy heeft een vrouw getrouwt, wiens geest hem wel aenstaet.
 N. Accepit aurum, cuius (auri) semper tam cupidus fuit, hy heeft het goud ontfangen, waer nae hy alsoo soe begeerig was.
- Plur. { M. Multi ubique sunt pauperes, quorum (pauperum) nemo miseretur, daer zijn overal vele armen, over dewelcke sich niemand ontfemt.
 F. Scripsit ad me literas, quarum (literarum) mea nihil interest, hy heeft een brief aen my geschreven, daer my niet aengelogen is.
 N. Multa designavit flagitia, quorum (flagitiorum) ipsum non poenitet, hy heeft veel quaedt bedreven, daer van hy geen berou heeft.

N. B. Alhier staet het Pronomen in Genitivo, dewijl de woorden die daernae volgen, een Genitivum regeeren, als *Mors*, *ingenium*, (*Subst.*) *cupidus*, (*Adject.*) *misereri*, *interest*, en *poenitet*, (*Verb.*) siet daer van in *Theatro in domo Syntaxios Genitivi*.

Dativus.

- Sing. M. Homo ille, cui (verstaet homini) tot beneficia praestiti, me nunc odio habet, die mensch aen wien ick soo vele weldaden bewesen heb, haet my nu.
- Plur. M. Filius degener ac improbus suos Parentes, quibus (parentibus) obedire lex & ratio postulat, contemnit, een quaedaerdigh en godloos kindt veracht sijne Ouders, welcke te gehoorsamen de wet en het vernuft ons gebiet.

N. B.

N. B. Alhier is het *Pronomen* in *Dativo* gefet , dewijl de naevolgende woorden , als *Præstare beneficia* , en *obedire* , een *Dativum* regeeren.

Accusativus.

- Sing. { M. Hic est ille puer , quem (puerum) Magister præcæteris laudat , *dese jongen is het , dien de meester voor andere prijft.*
 F. Ingens est sarcina , quam (sarcinam) portas , *'t is een groot pack dat ghy draeght.*
 N. Spoliatus est in itinere , quod (iter) ingresus erat , *hy is berooft geworden op de reyse , opwelcke hy sich begeven haadt.*
- Plur. { M. Vos , vos estis , Amici , quos (amicos) compello , *ghy , ghy zijt het vrienden , die ick aenspreeck.*
 F. An sorores tuæ , ad quas (sorores) scripsisti , miserunt pecuniam , *hebben uwe susters , aen de welke ghy geschreven hebt , geldt gesonden ?*
 N. Pópulus ónera ferre nequit , quæ (ónera) illi sunt impósita , *het volck kan de lasten niet dragen die haer opgeleyt zijn.*

N. B. Alhier staet het *Pronomen* in *Accusativo* , dewijl de naevolgende *Verba* een *Accusativum* tot haer nemen.

Ablativus.

- Sing. { M. Notavi diem , quo (die) venisti , *ick heb den dagh aengeteickent , op welcken ghy gekomen zijt.*
 F. Longum (tempus) est , ex quo (tempore) hinc abes , *het is lang dat ghy hier niet geweest zijt.*
 N. Solvi mercédem operário , qua (mercede) contentus erat , *ick heb den arbeyder het loon betaelt , daer mede hy te vreden was.*
- Plur. { M. Milítibus déerant arma , quibus (verstaet armis) hostem arcére possent , *de soldaten hadden geen wapenen , daer mede sy den vyandt afkeeren konden.*
 F. Herbæ erant , quibus (herbis) primi mortales vescabantur , *het waren kruyden dewelcke de eerste menschen aten.*
 N. Multa sunt beneficia , quibus (beneficiis) me affecisti , *de weldaden zijn veel die gy my gedaen hebt.*

Maer wanneer het Pronomen *Qui qua quod* tuſſchen twee *Subſtantius* ſtaet, die niet van eenderley *Genus* zijn, ſoo is het al even eens of het met het voorgaende of naevolgende *Subſtantivum in Genere* overeen komt, als :

Arbor quaedam fert fructum, (*Subſt. Maſc.*) (*qui of qua*) *nux* (*Subſtant. Foem.*) *vocatur*, ſeker boom draeght een vrucht, die een neutre genoemt wordt.

Exstructum est Palatium (*Subſt. Neutr.*) *quod* (*Palatium of qua*) *appellatur Curia* (*Subſt. Foem.*) *daer is een Palleys gebout, dat het Raedthuys genoemt wordt.*

Habent avem, (*Subſt. Foem.*) *quam of quem gallum* (*Subſt. Maſc.*) *appellamus*, ſy hebben een vogel, dien wy een haen noemen.

Hoe de *Pronomina Sui en Suius* gebruyckt worden.

A Engaende het eerste, als *Sui, ſibi, ſe*, datſelve wordt nae het *Verbum* gebruyckt, wanneer de Perſoon, die iets doet, haer ſelfs meent: maer wanneerſe een ander perſoon verſtaet, ſoo wordt *Ille a ud*, of *Is ea id* gebruyckt, als :

Homō obliſciſcitur ſui & illius, de menſch vergeet ſich ſelf, en hem (verſtaet, een ander.)

Avarus non prodeſt ſibi nec illi, een gierigaert is noch ſich ſelven, noch hem (verſtaet een ander als hy ſelf is) nutlijk.

Impoſtōres fallunt ſe & illos, de bedriegers bedriegen ſich ſelven, en henlieden.

Lōquirit ſecum aut cum illo, hy ſpreekt met ſich ſelfs of met hem (verſtaet met *Pieter, Paul*, of iemandt anders.)

Even eens geſchiet het oock met *Suius, a, um*, wanneer iemandt iets heeft of beſit, 't welck ſijn eygen is, ſoo wordt dit *Pronomen* by het *Subſtantivum* gebruyckt: maer indien een ander beſitter deſſelvigen Dings verſtaen wordt, ſoo wordt *Ille, a, ud*, of *Is ea id* in *Genitivo Singulāri* of *Plurali* daer by geſet, als :

Pater plus amat filium ſuum, quam illius, de vader bemint ſijn (eygen) ſoon meer, als ſijns, (verſtaet eens anders ſoon.)

Ruſticus vëndidit boves ſuos & illorum, de Boer heeft ſijne (verſtaet ſijn eygen) en haer lieden oſfen verkocht.

Filius magis obēdit ſuis quam illius parentibus, de ſoon gehoorſaemt meer ſijne (ſelfs) Ouders, als ſijne (namendlijk des anderens) ouders.

Hoe

Hoe en wanneer een ieder *Modus Verbi* fal gebruyckt worden, en eerftelijck van de *Modus Indicativus*.

IN de Doytfe Tael is de *Modus Indicativus* en *Subjunctivus* bykans eenderley; maer in de Latijfche is tusfchen dese twee *Modi* een mercklijck onderscheydt, als in *Theatro* in *Typo Conjugationum* te sien is. Het gebruyck aengaende, soo is te weten, dat de *Modus Indicativus* de voornaemfte is, en meest gebruyckt wordt. Want ieder *Verbum*, dat een *Perfoon* voor fich staende heeft, moet altoos in *Indicativo* staen, ten zy dat het *Verbum* om andere reden wille in *Subjunctivo* gefet moet worden.

II. Van de *Modus Subjunctivus*.

DE eerste oorfaek, waerom het *Verbum* in *Subjunctivo* staen fal, is dese, aenmenlijck, waerom een van de naevolgende woordeskens daer voor gebruyckt worden; onder welke nochtans eenige zijn die veeltijds oock een *Indicativum* achter haer hebben, gelijk nyt dese exempelē te sien is, als:

Cum, als. *Cum abessem* (*Subj.*) *ab Amaloo iter antus diei*,
 als ick een dagtoeyfe van Amaloo was.

Poeta cum primam annuum ad scribendum applicat (*Indic.*) als de Poet hem oerst tot het schrijven haer begeren.

Donec, tot dat, soo lang dus. *Serviam tibi, donec moriar*,
 (*Subjunctio*). ick sal u soo lang dienen, tot dat ick sterve.
Donec eris (*Indicativus*) *felix, multos numerabis amicos*,
 soo lang als u veel sal gaen, sult ghy vele vrienden rollen.

Eriamfi, hoewel. *Eriamfi errat of errat, hoewel by dwaelt*.

Etsi, althoewel. *Etsi sum cuique modus est* (*Indicativus*) *tamen magis offendit nimium quam parum*, althoewel een iegelijk ding syne maat heeft, soo is nochtans het te veel schadelijcker, als het te weynig. *Etsi per omnes aeras juret*, (*Subj.*) *ei credi non oportet*, al sweert hy by hemel en by aerde, soo moet men hem doch niet gelooven.

Licet,

Licet, alhoewel. Ipse licet venias (Subj.) Musis comitatus Homere: Si nihil attuleris, ibis, Homere, foras, of schoon Homerus komt met aller Musen Ghoor; Indien hy niet en brengt, soo krygt hy geen ghoor.

Ne, dat niet. Disce puer, ne Magistro veniente, vapules, (Subj.) leert jongen, op dat gy, als de Meester komt, niet geslagen wordt.

Ni, nisi, ten zy, soo niet. Ni hæc ita essent, (Subj.) indien dit niet alsoo was. Nisi me animus fallit, (Indic.) soo my mijn meening niet bedriegt. Mirum, ni domi est, (Indic.) 't is wonder dat hy niet s'huis is. Ni nossem (Subj.) causam, crederem vera hunc loqui, indien ick de saeck niet wel wist, soo soude ick gelooven, dat hy de waerheydt sprack.

Postquam, na dat. Hic annus sextus est, postquam huic rei operam damus (Indic.) Dit is het seste jaer, nae dat wy hier toe ons begeben hebben.

Quanquam, alhoewel. Quanquam ita se habere arbitrarentur, (Subj.) hoewel sy meenden dat de saeck sich alsoo verbielt. Quanquam abest (Indic.) à culpa, suspicione tamen non caret, hoewel hy daer aen onschuldigh is, soo is hy nochtans niet sonder achterdocht.

Quamvis, alhoewel. Quamvis non fueris, (Subj.) suasor, approbator certe fuisti, hoewel gy hier toe niet geraeden hebt, soo hebt gy 't nochtans toegestemt.

Quasi, gelijk als. Sic eas exponam, quasi agatur res, non quasi narretur, (Subj.) ick sal 't alsoo nysleggen gelijk als of de saeck gedaen, en niet als offse vertelt wierdt.

Quin, dat niet. Facere non possum, quin quotidie mittam, (Subj.) ick kan 't niet naelaeten, dat ick niet alle dage iets sende.

Quo, op dat. Non id feci, quo tibi molestus essem, (Subj.) ick heb 't niet daerom gedaen, dat ick u lastig vallen wilde.

Quod, dat. In viam quod te des (Subjunct.) hoc tempore, nihil est, 't is niet raedsaem dat ghy u te deset tijdt op de reyse begeeft. Quod convaluisti (Indic.) gaudeo, dat ghy wederom gesondt geworden zijt, ben ick blijde.

Si, sin, soo, indien. Si id facis (Indic.) hodie postremum me vides, indien ghy dat doet, soo siet ghy my heden het laeste maal. Si fueris (Subjunct.) Romæ, Romano vivito

vivito more, wanneer ghy te Romeen zijt, soo leeft nae de Romeynsche wijze.

Si illum relinquo, (*Indic.*) ejus vitæ timeo, sin optulor hujus minas, indien ick hem verlate, soo ben ick in vreesse voor sijn leven, indien ick hem behulpelijck ben, soo vreesse ick desens dreygementen.

Ubi, als, wanneer. Ubi semel quis pejeraverit, (*Subjunct.*) ei credi postea, etsi per plures Deos juraverit, non oportet, wanneer iemandt eens een valschen eedt gedaen heeft, soo moet men hem niet meer gelooven, al swoer hy by Godt en alle sijne Heyligen. Ubi voles (*Indic.*) ad te veniam, als ghy maer wilt, soo sal ick tot u komen.

Ut, op dat. Tolluntur in altum, ut lapsu graviore ruant, (*Subj.*) sy worden hoogh verheven, op dat sy te laeger soudens vallen.

Alhier zijn aen te mercken de verscheyden beduydingen van het woordt, *ut*, want 1. beduydt het de oorsaek waerom iets geschiet, als :

Feci hoc, ut te sumtibus levarem, ick heb dit gedaen, op dat ick u van de onkosten verlichtede.

2. Postquam, nae dat. Ut ab Urbe discessi, nullum intermissi diem, quin aliquid literarum ad te darem, nae dat ick van de stadt ben vertrocken, heb ick niet eenen dagh laten voorby gaen, dat ick niet een brief aen u heb geschreven.

3. Quomodo, hoe. Ut vales? hoe is 't met uwe dispositie? Ut saepe summa ingenia in occulto latent, hoe liggen doch dickwils soo treffelijcke geesten in het duyster verborgen?

4. Quam, hoe. Ut ferus est! hoe wreed en ongebonden is hy!

5. Quod, dat. Qui fit, ut nemo sua sorte contentus vivat? hoe komt het doch, dat niemandt met sijn deel te vreden is?

6. Quamvis, alhoewel. Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas, alhoewel het aen 't vermogen ontbreeckt, soo is nochtans de goede wille te prijsen.

7. Quemadmodum, gelijk als. Ut sementem feceris, ira & metes, gelijk ghy sult sayen, soo sult ghy oock mayen.

Wanneer het woordt *ut* nae dese Verba, Metuo, timeo, paveo, vereor,

vereor, periculum est, volghit; soo verneent het de saeck: maet als het woordt *Ne daer nae volghit*, so bejaet het de saeck, als: *Metuo, ick vreesse*. *Metuo, ut vim patris ferre queas, ick vreesse,*

dat ghy 't geweld uws vaders niet sulst konnen uytstaen.

Timeo, ick vreesse. *Timeo, ut sustinere possis hos labores,* ick vreesse dat ghy desen arbeydt niet kont uythouden.

Timeo, ne hoc tandem palam fiat, ick sorg, dat dit eens aen den dagh komen sal. *Timebam, ne evenirent ea, quæ acciderunt, ick vreesde al, dat het geschieden soude, wat 'er gebeurt is.*

Paveo, ick vreesse. *Id paves, ne ducas tu illam: tu autem ut ducas, ghy zijt daerom bevreesst, dat ghyse trouwen sulst: maer ghy, dat ghyse niet trouwen sulst.*

Vereor, ick vreesse. *Vereor ut placari possit, ick vreesse dat hy niet wederom te versoenen is.* *Vereor ne deieras me, ick vreesse dat ghy my sitten laet.* *Vereor, ne veniat, ick vreesse, dat hy komt.*

Periculum est, het loopt perijckel. *Periculum est, ne hoc fiat, het is te besorgen, dat het geschiede.*

Wanneer het wordeken *Soo* of *Indien* in een *Duytse* Spreek-aerd by twee verscheyden *Verba* op malkander volgende, geset wordt, soo gebruyckt men in 't *Latijn* by het eerste *Si*, en by het tweede *Sin*, als:

Si iniquus es in me Iudex, condemnabo eodem ego te crimine; Sin me id facere nolis, te mihi æquum præbere debebis, Indien ghy een onrechtvaerdigh Richter tegens my zijt; ick sal u' met het selfde lastor veroordeelen: maer Indien ghy niet wilt, dat ick sulcks doe, soo moet ghy u billick tegen my betoonen.

Si illud, quod volumus, eveniet, gaudebimus: Sin secus, patiemur æquis animis, indien het gene wy willen, soo uytvalt, sullen wy ons verblijden: maer Indien anders, wy sullen 't met geduld verdragen.

Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: Sin opitator, hujus minas, Indien ick hem verlate, soo vreesse ick voor sijn leven; Indien ick hem helpse, soo vreesse ick desens dreygementen.

Een aenvangend *Leerling* pleegh somtijds in twijfel te staen van wegen het onderscheydt des gebruycks van *Vt* en *Quod*: Maer om dat selve te verstaen, soo is noodigh te ween, dat men *Vt* moet gebruycken.

I. Wan-

1. Wanneer by het *Verbum* een bewegende of aendrijvende oorfaeck is, waerom iets gefchiedt, of gefchieden fal, als: *Conduxi illum ut laboraret, ick heb hem gebuert, (waerom?) op dat hy arbeyden fal.* *Frequentat scholam, ut discat linguam Latinam, hy gaet te fchool, (waerom?) dat hy de Latijnsche tael fal leeren.* *Sementem facit, ut metat, hy faeyt (waerom?) dat hy mask maeyen, en soo voort.*

2. Nae dese en diergelijke *Verba* pleegh gemeenlijck Ut te volgen, als: *Ille rogat, hy verfoeckt, orat bidt, petit begeert, optat wenscht, monet vermaendt, svadet raedt, jubet beveelt, postulat eyscht, vult wil, ut hoc facias dat ghy dit doet.*

3. Nae dese *Particulen*, als: *Adeo, ita, sic, tam, tantus, talis, tot, &c.* volght Ut, als:

Adeo, soo seer, Adeo superbus est, ut nemini cedat, hy is soo boovaerdigh, dat hy voor niemant di wijckt.

Ira, alsoo. Ita vixit hactenus, ut ne terentium quidem reliquam habeat, hy heeft soo nu toe alsoo geleefd, dat hy niet een penning meer overig heeft.

Sic, alsoo. Senectus plerisque sic odiosa est, ut onus Aethiæ gravius dicant se in humeris portare, d'ouderdom is by de meeste alsoo gehaat, datse sich lazen verthuyden, als of het swaarder als de berghe Aethna op hare fchouderden lagh.

Tam, soo. Tam impudens est, ut falsissima quaque pro vero dicto non erubescat, hy is soo onbeschaemt, dat hy sich niet ontset de allergrootste leugens voor waerhoyt wyt te spreeken.

Tantus, soo groot, en Talis, foodanigh. Tantus ac Talis est nebula, ut verbis describi factis nequeat, hy is soo grooten en foodanigen guyt, dat het niet geen woorden genoeghfaem kan wytgedruucht worden.

Tot, soo veel. Tot mihi incumbunt curæ, ut, quo pacto me expediam, non videam, ick heb soo veel forge op den hals, dat ick niet sie, door wat middel ick wy daer wyt redden fal.

De *Particula Quod*, wordt meest gebruyckt, wanneer de faeck noch duert, of al gefchiet is: maer het rechte gebruyck van dese en andere *Particulen*, is beter wyt de *Styl* en het Spreeken der Latijnsche Auteurs, als wyt *Regulen* te vattengelijck oock mede wyt naevolgende exempel; als:

Bene facis, quod me adjuvas, ghy doet wel, dat ghy my behulpelyck zijt.

Quod redieris incolumis, gaudeo, ick ben verblijdt dat ghy gezondt wedergekomen zijt.

Quod res tibi ex animi sententia evenerit, lator, ick verblijde my, dat u de saeke naer wensch is afgeloopen.

Gratisimum mihi est, quod quieveris, het is my seer aengenaem, dat ghy uw rust gehouden hebt.

Quod nos invisit, rem gratam facis, ghy doet ons een aengenaeme dienst, dat ghy ons komt besoecken.

Somwijlen wordt het **Quod** oock wel voor **Quia**, dewijl, gebruyckt, als :

Ob id te sæpius reprehendo, quod impensius diligo, daerom berispe ick u soo dickwils, om dat ick u soo seer bemin.

Ideo nulli places, quod tibi nimium places, daerom behaeght ghy niemandt, dewijl ghy u self al te seer behaeght.

Facere hæc debes, quod Pater iusserit, ghy behoort dit te doen, dewijl het de vader bevolen heeft.

Strenuè laboro, quod video, ingruere vesperam, ick arbejde soo dapper, dewijl ick sie, dat den avont aenkomt.

Interrogativa cum non interrogant, Subjunctivum plerumque postulant; alias Indicativum, dat is: De Vraegh-woorden, als daer mede niet gevraeght wordt, soo nemense gemeenlijck een Subjunctivum tot haer; anders een Indicativum. Dese woorden staen in Theatro by malkander in domo Subjunctivi, waer van alhier eenige met exempels geset zijn, als:

An. Nescio an fileam, (Subjunct.) an loquar, (Subjunct.) ick weet niet, of ick swijgen of spreken sal. Annon dixi, (Indic.) hoc esse futurum? heb ick niet gesoyt, dat dit geschieden soude?

Ne, Num. Hocne mavis (Indic.) an illud? wilt ghy dit liever, of dat? Cogita num justè, an improbè feceris, (Subjunct.) denckt of ghy recht of qualijck gedaen hebt.

Cur, waerom? Cur non venisti (Indic.) justo tempore? waerom zijt ghy niet te rechter tijdt gekomen? Erant causæ, cur istic esse nollem, (Subjunct.) het had sijn oorsaek, waerom ick daer niet wesen wilde.

Nunquid. Nunquid hodie redeat (Subjunct.) incertum est, het is onseker of hy heden wederom komen sal. Nunquid me vis? (Indic.) wilt ghy my oock noch wat?

Qualis

Qualis, hoedanigh. Hei mihi; qualis erat (Indic.) *ach my, hoe deerlyck was hy daer aen.* Quale ei responsum dedisti? (Indic.) *wat hebt ghy hem voor een antwoordt gegeven?* Novi qualis sis; *ick weet wel wat ghy voor een zijt.*

Quà, waer door. Dic mihi quà sit (Subjunct.) iter? *seght my, wat wegh ghy sult nemen?*

Een Latijns *Verbum* wordt oock wel alleen sonder eenige voorgaende *Particulen* in *Subjunctivo* geset, en dat in sulcke gelegentheyt, wanneer men iemandt iets wenscht, toelaet, of beveelt, als:

Deus te custodiat, *Godt bewaere u.*

Deus bene vertat, *Godt geve geluck daer toe.*

Ab sit iactantia; *wegh met alle ydele glorie.*

Sint procul à nobis juvenes ut foemina comiti, *verre van hier sulcke maets, die als de wijven opgepronckt gaen.*

Maneamus nos, abeant illi, *laeten wy blijven, laeten sy loenen gaen.*

Surgite, eamus hinc, *staet op, laet ons van hier gaen.*

Egeris quod volueris, *ghy meught doen wat ghy wilt.*

Vixeris ut lubet, *ghy meught leven als ghy wilt.*

Tibi si istud placet, profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet, *indien het u soothaecht, laet hy verquisten, vernielen, omkomen, my raecht het niet.*

Vos videritis, *dàer meught ghy voor tuesien.*

Frangas citius quam corrigas, *ghy kont het ter breeken als verhelpen.*

Tranquillitate conscientiae nihil excogites beatius, *ghy kont niet gelucksaligers bedencken, als de gerustheit des gemoets.*

Het *Imperfectum Subjunctivi* wordt alleen sonder *Particula* in 't Latijn gebruyckt; wanneer men in 't Duyts seyt: *ick woude, soude, of moghte doen, als:*

Diceret, quid fecit? *hy moghte seggen, wat heb ick gedaen?*

Non facerem, nisi pater iussisset, *ick soude het niet doen, indien het de vader niet bevolen hadt.*

Quid responderes, si quis ita te interrogaret? *wat soude ghy antwoorden, indien u iemandt alsoo vraegde?*

Luderem potius quam discerem, *ick woude liever speelen, als dat ick leeren wilde.*

Het *Prateritum Plusquamperfectum Subjunctivi* wordt son-

der *particul* alleen gebruyckt , wanneer in 't Duyts gefeyt wordt : *ick ſoude of woude het gedaen hebben*, als :

Nunquam credidiſſem, niſi meis oculis vidiſſem , *ick ſoude het nimmer geloofs hebben* , *indien ick 't niet met mijn oogten geſien had.*

Heri ad te veniſſem, niſi impeditus fuiſſem , *ick ſoude gifter tot u gekomen hebben*, *indien ick niet was belet geworden.*

Non deveniſſemus in hoc periculum , *ſi nos monuiſſes*, *wy ſouden in dit perijckel niet gekomen zijn* , *indien ghy ons hadt gewaerſchout.*

Het *Præteritum Perfectum Subjunctivi* wordt ſomtijds gebruyckt , hoewel niet ſonder voorgaende *Particula* , als wanneer men in 't Duyts ſeyt : *Als ick dit of dat ſal gedaen hebben.*

Quis argentum reddet, ſi dederim tibi? *wie ſal my het geld wedergeven*, *als ick 't u ſal gegeven hebben?*

Si id fecerim, *wanneer ick dat ſal gedaen hebben.*

Si ſemel dixerim, non amplius dicam , *indien ick 't eens ſal geſeyt hebben*, *ick ſal 't niet meer ſeggen.*

In den ſelfden ſin wordt oock het *Futurum Subjunctivi* gebruyckt : waer by het onderscheydt tuſſchen het *Futurum Indicativum* aen te mercken is; want anders is het, als men ſeyt:

Cum Romam migrabo , *als ick ſal nae Roomen verſtrecken*, en anders : *Cum Romam migravero* , *als ick na Roomen ſal verſtrocken zijn.* Item :

Cum literas ad te dabo, *wanneer ick een brief aen u ſchrijven ſal.* en anders : *Cum literas ad te dederō*, *wanneer ick een brief aen u ſal geſchreven hebben.*

Si cras te videbo, *ſoo ick u morgen ſal ſien.* En. *Si cras te videro*, *indien ick u morgen geſien ſal hebben.*

Cum cenabo, *wanneer ick het avontmael ſal doen.* En. *Cum cenavero*, *als ick het avontmael ſal gedaen hebben.*

Modus Imperativus.

DE *Modus Imperativus* wordt gebruyckt in het heeten en gebieden , als te voren gemeldt is. Deſelfs twee *Tempora* zijn bykans van eenderley bednyding ; en worden dickwils het eene in plaets van het ander gebruyckt. Hoewel het *Futurum* wat geſtrenger in 't beveelen is, als het *Præſens*; en wordt veeltijds geſet in de formulieren van *Teſtamenten*

ten of Wetten , als 'er iets met ernst geboden wordt , als :

Insta imperia ſunto, iisque cives modeſtè patento , de Regeering moet recht zijn , en de onderdaenen moeten deſelvs met eerbiedigheyt gehoorſamen.

Magiſtratu ſalus populi ſuprema lex eſto , het welvaeren des volcks moet by de Overigheis de hoogſte wet weſen.

Paterfamilias ubi ſuper familia pecuniave ſua legaverit, ita jus eſto , ſoo als een huysvader over ſijn huysgeſin en geldsmiddelen ſchicken ſal, alſoo moet oock recht zijn.

N. B. De *Secunda Perſona Praeſentis Subjunctivi* wort oock dickwils in de plaets van *Imperativus* gebruyckt, als men mach ſeggen : *Abi of abeas* , gaet wegh ; *fac of facias* , doet het ; *tace of taceas* , ſwijgk.

2. Het woordeken *Ne* wordt altoos gebruyckt voor de *Modus Imperativus* of *Subjunctivus* , en niet *Non* ; wanneer iets te doen verboeden wordt, als : *Ne dic of ne dicas* , ſeghe het niet. *Ne jura of ne jures* , ſweer niet. *Ne mentire of ne mentiare* , liaght niet.

Modus Infinitivus.

WAnneer twee *Verba* by malkander komen , ſoo moet het eene daervan in *Infinitivo* ſtaen , gelijk uyt deſe exempelen te ſien is, als :

Maximi debemus æſtimare conſcientiam , wy moeten de conſcientie in ſeer groote waerde houden.

Improbus eſt homo, qui beneficium ſcit ſumere, & redde- re nescit , het is een quaadaerdigh menſch , die de weldaet weet te ontfangen, en deſelvs niet weet te vergelden.

Cupit audire , hy begeert het te hooren.

Conatur efficere , hy pooght ſulcks te doen.

Non audet dicere , hy durft het niet ſeggen.

Felix qui potuit rerum cognoscere cauſas , hy is gelukkig die de oorſaacken der dingen heeft kennen kennen.

Praeſtat tacere quam male loqui , 't is beter ſtil te ſwijgen als qualijk te ſpreeken.

Non delinit maledicere , hy houdt niet op van laſteren.

Auriculas aſini gaudet habere Midas , koning Midas wil graagh eſels ooren hebben.

Wanneer het *Substantivum* in *Accusativo* voor de *Modus Infinitivus* staen sal.

IN Theatro staet: *Accusativus* precedit *Infinitivum*, &c. Dat is, een *Substantivum* moet altijd in *Accusativo* staen, voor het *Verbum Infinitivi Modi*, achter de naevolgende en diergelijcke *Verba*, als:

Affirmare	jae seggen	Meminisse	heugen
Animadvertere	mercken	Mirari	sich verwonderen
Audire	hooren	Negare	neen seggen, ontkennen
Censere	achten	Nolle	niet willen
Cogitare	dencken	Numerare	bootschappen
Cogere	dwingen	Oblivisci	vergeten
Cognoscere	erkennen	Opinari	meenen
Colligere	giffen	Ostendere	toonnen
Confidere	vertrouwen	Parare	bereyden
Conjicere	giffen, afnemen	Percipere	begrijpen
Constituire	besluyten	Polliceri	beloven
Crederere	gelooven	Probare	bewijzen
Declarare	verklaeren	Prohibere	verbieden
Decernere	besluyten	Putare	meenen
Deprehendere	betrappen	Recordari	herdencken
Demonstrare	bewijzen	Reminisci	herdencken
Dicere	seggen	Scire	weten
Discere	leeren	Sentire	gevoelen
Dolere	smerten	Significare	beduyden
Dubitare	twifelen	Sperare	hoopen
Existimare	achten	Suspicari	achterdocht hebben
Experiri	ervaeren	Testari	getuygen
Fateri	bekennen	Urgere	dringen
Gaudere	verblijden	Velle	willen
Indicare	aanduyden	Videre	sien
Intelligere	verstaaen	Statuere	stellen
Judicare	oordeelen	Scribere	schrijven
Litari	verheugt zijn	Simulare	veynsen
Malle	liefver willen		

Wanneer achter dese voorgaende *Verba* in 't Duyts het woordeken *Dat* volgt, soo wordt datfelve in 't Latijn seldom uytgedrukt; maer het *Substantivum*, voor 't welcke het staet,

staet; moet alsdan in *Accusativo*, en sijn *Verbum* in *Infinitivo* geset worden; of indien men in 't Latijn de *Particula Quod* (*Dat*) uytdruckelijck setten wil, 't welck nochtans soo gebruyckelijck en soo goetd Latijn niet is, soo moet het *Substantivum* in *Nominativo*, en het *Verbum* in *Subjunctivo* of *Indicativo* staen, als:

Audivi, tabellarium venisse, of Audivi, quod tabellarius venerit, *ick heb gehoort, dat de bodt gekomen is.*

Gaudeo, Te valere, of Gaudeo, quod tu valeas, *ick ben ver-blijdt, dat ghy gesondt zijt.*

Putant, nos fecisse, of Putant, quod nos fecerimus, *sy meenen dat wy het gedaen hebben.*

Scio, me esse innocentem, of Scio, quod ego sim innocens, *ick weet dat ick onschuldigh ben.*

Credo, illum cras venturum esse, of Credo, quod ille cras venturus sit, *ick geloove dat hy morgen komen sal.*

Scribis, te amari à Caesare, of Scribis, quod tu amaris à Caesare, *ghy schrijft dat ghy van de Keyser bemint wort.*

Existimo, literas ad me missum iri, of Existimo, quod literae ad me mittentur, *ick houde 't daer voor, dat 'er een brief aen my sal gesonden worden.*

N. B. 1. Het *Futurum Passivum Infinitivi* is *Indeclinabile*, of wordt niet gedeclineert.

N. B. 2. Het gebruyck des *Accusativi* voor de *Infinitivus*, als te vooren geleyt is, is in de Latijnsche Tael gemeener, als het *Quod* met een *Subjunctivus*, 't welke selden of niet gebruyckt wordt: ten zy dat veele *Infinitivi* te samen komen: of wanneer twee *Accusativi*, daer van de eene voor, en de ander achter de *Infinitivus* staet, een dubbelsinnigheyt in 't spreucken veroorsaeken, als wanneer men seyt:

Turpe est, maritum contemnere uxorem, dit kan men op tweederley wijze verstaen, als: *het is leelijck, dat de man sijn huysvrou veracht*, of *het is leelijck, dat de vrou haer man veracht*, het welcke alle beyde nyt het Latijn kan verstaen worden. Maer om dese dubbelsinnigheyt wegh te nemen, soo is beter dat men in sulcke gelegentheyt *Quod* gebruyckt, als:

Turpe est, quod maritus contemnat uxorem, of turpe est, quod uxor contemnat maritum, *wanneer het alsoo staet, soo kan men lichtelijck sien, wie van beyden de een den anderen veracht.*

Deze dubbelfinnigheyt wordt oock weghgenomen, wanneer het *Verbum* in *Infinitivo Passivo*, en d'eene *Accusatiues* in *Ablativo* met de *Prepositie à* of *ab* gefet wordt, als :

Turpe est, à marito uxorem contemni, of *Turpe est, maritum ab uxore contemni*, het is schandelijk, dat de vrou van haer man veracht wordt, of het is schandelijk, dat de man van sijn vrou veracht wordt.

N. B. 3. Wanneer men in Duyts seyt : *My dunckt, dat ick geluckigh ben*, dat ghy verstandigh zijt, dat hy vroom is, en diergelijcken : soo wordt in 't Latijn het *Verbum Passivum Videtur*, *vidéris* of *videre*, *videtur*, *videmur*, *videmini*, *videntur*, met de *Infinitivus Esse* (zijn) sonder *Quod* (dat) gebruycken de persoon, die iets dunckt, moet altoos in *Dativo* staen : want men moet niet seggen : *Videtur mihi, quod sim felix*, *videtur mihi quod sis prudens*, *videtur mihi, quod sit probus* : maer het *Quod* wordt uytgelaten, en *Videtur* wordt gefet in die Persoon, welcke in Duyts daetlijk nae *Dat* volght, en het *Substantivum* of *Adjectivum*, 't welcke nae *Esse* volght, staet in *Nominativo*, als :

Ego Videtur mihi esse felix, my dunckt dat ick geluckigh ben.

Tu vidéris illi esse tristis, hem dunckt dat ghy treurigh zijt.

Ille videtur nobis esse probus, ons dunckt, dat hy vroom is.

Nos videmur vobis esse inimici, wy lieden dunckt dat wy vyanden zijn.

Vos videmini illis esse sátrapæ, haer dunckt dat ghylieden groote Heeren zijt.

Illi videntur nobis esse studiósí, om dunckt dat sy Studenten zijn.

N. B. De *Infinitivus Esse* wordt oock dickwils hier van uytgelaten, als : *Tu vidéris mihi agrótus*, my dunckt dat ghy sieck zijt, &c.

Daer wordt oock wel een ander *Verbum* in *Infinitivo* achter *videtur* gefet, als :

Homo videtur mihi delirare, my dunckt dat de kerel met de kop gequale is.

Ancilla videbatur mihi dormire, my dochte dat de moyt sloop.

Tu visus es Patri otári, het heeft de vader gedocht, dat ghy ledigh gingt.

Van het *Supinum*.

Het *Supinum* heeft tweederley Uytgangen, UM en U, als in *Theatro* te sien is. De eerste Uytgang UM neemt tot hem de *Casus* van sijn *Verbum*, en wordt meest gebruyckt nae sulcke *Verba*, die de beweging nae een plaets beduyden, als daer zijn: *Ire, gaen*; *Venire, komen*; *mittere, senden*; en eenige andere, als:

Exit enim libros, by is gegaen om boecken te koopē.

Exiit quæsitum ovem amissam, by is wytgegaen om het verlooren schaep te soecken.

Venerunt questum injurias, sy zijn gekomen om te klagen over het ongelijk.

Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsæ, sy komen om te sien, en om gesien te worden.

Pallas oves potum agebat, by dreef de schapen om te drincken.

Coctum ego, non vapulentum conductus sum, ick ben gehuert gewarden om te kookē, en niet om geslagen te worden.

Het *Supinum* in U wordt meestendeel by *Adjectiva* gebruyckt, als:

Cibus concóctu facilis, spijsē die licht te verteeren is.

O rem auditu crudélem, & visu nefariam, o wat een ding is dat, 't welck schrickelijck is om aen te hooren, en gruwelijck om te sien.

Fácile dictu, difícilē factu, licht te seggen, en swaer om te doen.

Liber lectu jucundus, een boeck dat genougelijck is om te lesen.

Somtijds wordt dit *Supinum* in U oock wel nae een *Verbum* gebruyckt, als: *Agricola primus cubitu surgat, & postremus cubitum eat, een landbouwer moet de eerste van 't bedde opstaen, en de laetste te bedde gaen.*

Van het *Gerundium*.

Het *Gerundium* regeert de selfde *Casus*, die sijn *Verbum* regeert, en het wordt gedeclineert (doch alleen maer in *Singulari*) en geregeert gelijk een *Substantivum*.

De *Nominativum Gerundii* betesckent een noodtsaekelijckhey

heyt in sijn Doen, en de Persoon die iets doen moet, wordt in *Dativo* met het *Verbum* est daer by geset, als:

Scribendum est mihi epistolam, ick moet een brief schrijven.

Utendum est nobis etate, wy moeten onse levens-tijdt wel gebruycken.

Hic vobis, militum, vincendum aut moriendum, alhier moet ghy, v. krijghsluyden, overwinnen of steruen.

Orandum & laborandum est, men moet bidden en arbeiden.

De *Genitiuus Gerundii* wordt gebruyckt wanneer in 't Duyts het woordeken *Te* nae een *Substantiuum* of *Adiectiuum*, 't welck een *Genitiuum* regeert, voor een *Verbum* staet, soo wordt dat selve *Verbum* in *Genitiuo Gerundii* geset, als:

Tempus est abeundi, 't is tijdt om wegh te gaen.

Desiderium legendi, een begeerte te lesen.

Ratio vivendi, een manier van leuen.

Hora surgendi, de uur om op te staen.

Cupidus videndi, boegerigh om te sien.

Maer wanneer het woordeken *Te* tuschen twee *Verba* staet, soo moet het laetste *Verbum*, voor welck het staet, in *Infinitiuo* staen, nae de Regel p. 163. Derhaluen moet men wel toe sien, dat de *Genitiuus Gerundii* met de *Infinitiuus* niet geconfundeert worde, dewijlse in 't Duyts alleens zijn, als:

Cupit audire, hy begeert te hooren.

Est cupidus audiendi, hy is boegerigh te hooren.

Desiderat scire, hy verlangt te weten.

Habet desiderium sciendi, hy heeft een verlangen om te weten.

De *Datiuus Gerundii* wordt meest gebruyckt nae dese eu diergelijcke *Adiectiua*, als: *Aptus*, *idoneus*, *sufficiens* &c. als:

Culter aptus sciendo, een mes bequaem tot snijden.

Puer idoneus discendo, een jongen die bequaem is tot het leeren.

Vir sufficiens solvendo, een die mans genoeg is om te betalen.

Impar ferendo, niet sterck genoegh om te dragen.

Semen utile ferendo, saet nutlich om te saeyen.

De *Accusatiuus Gerundii* wordt gebruyckt, als een *Prepositio* voor het *Verbum* staet, die een *Accusatiuum* regeert, als:

Tardus es ad scribendum, gy bent langsaem tot het schrijven.

Audivi

Audivi inter coenandum , ick hebte onder de avondmaeltijds
gehoort.

De *Ablativus Gerundii* wordt gebruyckt of nae de *Prapo-*
sities Ex, in, de, &c. of sonder de selve, wanneer in 't Duyts
het wordeken *Al* of *door* voor het *Verbum* staet, als :

Ex defendendo , quam accusando major glória compará-
tur , daer wordt grooter lof wyt het verdedigen , als wyt het be-
schuldigen verkregen.

In judicando criminosa est celéritas , in 't oordeelen is de
haestigheydt te misprúffen.

Nihil de resistendo cogitabant , sy dachten niet eens om te-
genstandt te doen.

A discendo nos deterrent , sy schrieken ons af van het leeren.

Audendo atque agendo res Romana crevit , door wagen en
werken heeft de Romeynsche macht toegenomen.

Hómínes nihil agendo malè ágere discunt , door niet te
doen, leeren de menschen quaedt doen.

Fabricando fabri fimus , door het smeeden wordt men een
smit.

Het seste Spraeckdeel *Participium*.

HET *Participium* is anders niet als een *Adjectivum*, uyt een
Hiegelijck *Verbum* voortspruytende , 't welke of een te-
genwoordige, of verleden , of toekomende Tijdte bete-
kendt, en den *Casum* van sijn *Verbum* tot hem neemt.

Hoe sijn *Tempora* geformeert worden, is boven p. III. ge-
meldt, en in *Theatro* te sien. Maer daer is veel aengelegen,
en 't is een groot cieraet in de Latijnsche Tael , 't gebruyck
van 't *Participium* wel te verstaen. Derhalven om daer toe
te komen , moet wel gelet worden op de naevolgende on-
derrichting.

Een *Participium* wordt in het Latijn gebruyckt , soo dick-
wils twee *Nominativi* of *Doende* Persoopen , met twee ver-
scheyden *Verba* in een reden t'samen komen , voor welke
een van de naevolgende wordeken staen, als , *Hoewel, nae-*
dien, dewijl, toen, als, dewelcke, die, dat, of diergelijcken : de
welcke in 't Latijn uytgelaten worden , en het eene *Verbum*
van de twee , voor 't welke een van de gemelde worde-
kens staet, wordt in *Nominativo, Genitivo, Dativo, Accusati-*

vo of *Ablativo Participii* gefet, gelijk als uyt de volgende Exempelen te sien is: en eerftelijck wanneer het *Participium* in *Nominativo* ftaen fal.

De *Nominativus Participii* wordt gebruyckt, wanneer de zelfde Perfoon in 't Duyts voor het eerfte en tweede *Verbum* ftaet, als:

Ego hoc audiens, mirabar, *doen* Ick dat hoorde, verwonderde ick my.

Tu amicum inveniens gaudébas, *als* Ghy uw vriendt vondt, verblijde Ghy u.

Ille scrutans astra incidébat in foveam, *doen* Hy nae de fterren fagh, viel Hy in een kuyl.

Nos istuc venientes vidéimus te, *wanneer* Wy daer benen komen, foo fullen Wy u sien.

Vos exeuntes mox redite, *wanneer* Ghy lieden uytgaet, foo komt (ghylieden) haest wederom.

Fidentes Deo non timébunt, *Die Godt vertrouwen*, Die fullen niet vreesen.

By dese exempelen ftaen de *Participia* in *Nominativo*, om dat in 't Duyts de zelfde Perfoonen voor beyde de *Verba* komen, als in 't eerfte exempel ftaet voor 't eerfte *Verbum* Ick, en voor 't tweede ftaet oock Ick, in het tweede desgelijcks, ftaet tweemaal Ghy, Ghy, &c.

Uyt de zelfde reden wordt oock het *Prateritum* en *Futurum Participii* in *Nominativo* gefet, als:

Interrogátus respóndet, *wanneer* Hy gevraecht wordt, of gevraecht is geworden, foo antwoordt Hy.

Non venio nisi vocátus, *Ick come niet, ten zy dat* Ick geroepen worde.

Vinum módice sumtum prodest stómacho, *als de* wijn matigh genomen wordt, foo is Hy goet voor de maegh.

Lecturus adhibet perspicillum, *als* Hy lefen wil, foo gebruyckt Hy een bril.

Cras ad me venturus veni in témpore, *als* Ghy morgen tot my komen wilt, foo komt by tijds.

Hier by is noch aen te mercken, wanneer twee *Verba* met de *Conjunctio Et* by malkander ftaen; foo wordt *Et* in 't Latijn verfwegen, en een van de twee *Verba* wordt in *Nominativo Participii* gefet, als:

Petrus respondébat dicens, *Petrus* antwoorde en feyde.

Puer sedebat dormiens, of sedens dormiebat, de jongen sat en sliep, en soo voort.

Genitivus Participii.

TE vooren is gemeldt wanneer voor twee *Verba* eenderley *Personen* staen, dat alsdan het eene in *Nominativus Participii* staen sal. Maer nu, wanneer het *Participium* in een ander *Casus* sal geset worden, soo moeten de twee *Nominativi* niet eenderley, maer twee verscheyden *Personen* wesen; en het *Participium* wordt alsdan geset in die selve *Casus* welcke het tweede *Verbum* tot hem neemt, als:

Amici aegrotantis miserébar, toen mijn vriendt sieck was, ontfermde ick my sijnder. Alhier is by het eerste *Verbum* de *Nominativus*, *Mijn Vriendt*; by het tweede is de *Nominativus* *Ick*, de welcke alle beyde verscheyden *Nominativi* zijn. Dat selve is een seker teecken, dat het *Participium* niet in *Nominativo*, maer alhier in *Genitivo* staen moet: dewijl het tweede *Verbum*, *Miseréri* een *Genitivum* regeert; als in *Theatro* te sien is. Van de selfde aert zijn oock dese *Exempelen*, als:

Memor adhuc sum rerum ab illo gestarum, ick ben noch wel indachtigh der dingen, die van hem gedaen zijn.

Matri adventum hic habitaturæ expectamus, wy verwachten de aenkomste van onse moeder, die by ons wonen sal.

Mercator supputat pretium mercium vendendarum, de koopman reket over de prijs van de waeren, die daer sullen verkocht worden.

Eheu! Sors miserima damnatorum sine fine cruciandorum, och! de elendigste toestandt der verdoemden, die sonder eynde sullen gepijnicht worden.

Dativus Participii.

WAnneer het *Participium* in *Dativo* staen sal, soo moeten wederom twee verscheyden *Nominativi* wesen; en het *Verbum* van de tweede moet een *Dativum* regeeren, als:

Patris hinc abeunti obviam veniebat tabellarius; als mijn Broeder van hier wegghing, quam hem de Bode te gemoot.

De eerste *Nominativus* is hier de Broeder, en de tweede is de

de Boode, wien's *Verbum* een *Dativum* tot hem neemt, daerom wordt het eerste *Verbum* met zijn *Nominativus* in *Dativo* geset. Alsoo zijn oock dese Exempelen:

Deo obediéntibus obédiunt elementa, die *Gods* gehoorsamen, aen de selve zijn oock de elementen gehoorsaem.

Hómini mortuo nihil profunt divítiae, wanneer de mensch gestorven is, soo helpt hem geen rijkdom.

Tibi iter factúro ómnia fausta precor, als ghy reysen wilt soo wensche ick u veel geluck daer toe.

Tot libris legendis omnis vita non sùfficit, het geheele leven is niet genoeg om soo veel boecken door te lesen.

Parávit sibi libéllum inscribéndis phrásibus, hy heeft voor sich een boek gemaakt, om de stijl van spreekken daerin te schrijven.

Suspénde líntem ficcándis mánibus, hangt een doeck op, om de handen daer aen te drogen.

Accusativus Participii.

Het *Participium* wordt in *Accusativo* geset, alster twee ongelijke *Nominativi* zijn, en het *Verbum* van de laefte een *Accusativum* regeert, als:

Cónsulem è curia redéntem pópulus reverénter salutábat, als de Burgemeester van het Raedshuys weder quam, toen groeten hem het volck eerbiedighlyck.

Patrem mórtuum sepeliébant filii, doen de vader gestorven was, begroeven hem zijn kinderen.

Me heri ad te venturum ália negótia impedivérunt, als ick gister tot u wilde komen, verhinderden my ander verrichtingen.

Fecit nobis injúriam non tolerándam, hy heeft my sulck een ongelijck gedaen, 't welck niet is om te verdragen.

Misit Legátos ad Cæsarem oratúros auxilia, hy heeft Afgesanten aen den Keyser gesonden om bystandt te versoeken.

Ablativus Participii.

Het *Participium* wordt met zijn bystaende *Substantivum* in *Ablativo* geset, wanneer de twee ongelijke *Nominativi* geen gemeenschap met malkanderen hebben, daer een yder

voor

voor hem ſelfs iets doet ; 't welck het *doen* des anderen niet raect, als :

Me laborante, tu otíaris, als ick arbejde, ſoo gaet ghy lodigh.

Te dormiente, ego vigilabam, toen ghy ſiepts, waachten ick.

Deo volente, cras ad te veniam, ſoo Godt wil, ſal ick morgen tot u komen.

Libidine dominante, temperantiæ locus non eſt, waer den eygen wille heerſcht, daer heeft de matigheyt geen plaets.

Florénte República florent & ſtudia, als het met de Regeering wel gaet, ſoo gaet het oock wel met de studie.

Nobis ingentibus, illi gaudébat, als wy treurdens waren ſy blijde.

Devictis hoſtibus, victóres triumphábant, als de vyanden overwonnen waren, triumpheerden de verwinners.

Pudóre amiſſo, omnis virtus ruit, wanneer de beſchaemtheydt verlooren is, ſoo valt alle deughdt overhoop.

Patre mórtuo filius ducébat uxórem, als de vader geſtorven was, troude de ſoon een vrouwe.

Cæſare ventúro hoſtis caſtra movit, toen Cæſar komen wilde, is de vyandt met ſijn leger opgebroken.

N. B. De oorſaeck waerom het eerſte *Verbum* met ſijn *Subſtantivum* in deſe Exempelen in *Ablativo Participii* ſtaet, is, gelijk geſeyt is, dat het tweede *Verbum* met het eerſte niet te doen heeft : 't welck daer aen te kennen is ; wanneer dat ſelve geen *Pronomen* by hem heeft, 't welck op het eerſte ſijn opſicht heeft, gelijk daer zijn : *Hem, haer, die, de* welke, *my, ons, u, wlieden.*

Hierby is noch aente mercken, dat ſomtijds twee *Subſtantiva* by malkander, of een *Subſtantivum* met een van de *Pronomina* ; *Me, te, ſe, illo, nobis, vobis, illis*, ſonder byſijnde *Participium* in *Ablativo* ſtaen, daer onder nochtans of de *Propoſitie*, *Sub, in, cum*, of het *Participium exiſtens*, verſtaen wordt, als :

Hæc facta ſunt, Rege Alexandro, Hannibale Duce, Ciceróne Cónſule, Autóre Xenophónte, teſte Tullio, me Iudice, te ſvafóre, adjutóre, impulſóre &c. By al deſe Exempelen wordt verſwegen de *Propoſitie Sub* onder, of het *Participium exiſtens*, als : Deſe dingen zijn geſchiet onder de koning Alexander, of toen Alexander koning was, onder de Veldtoverſte Hannibal, Cicero Burgemeester zijnde, als Xenophon ſchrijft, als Tullius

lius getuigt, nae mijn oordeel, door uw raedt, hulp, aendrijven, &c. Hoewel dese en diergelycke Latijnsche manieren van spreken, niet wel tot sekere regulen kunnen gebracht worden, en derhalven nyt het gebruyck moeten geleert worden.

Daer-en-togen wordt het *Præteritum Participiï* somtijds in *Ablativo* sonder *Substantivum* in *Genere Neutro* geset, als: *Cæsar visq, audito, cõgnito, hostes discessisse, castra movit*, *Cæsar gesien, geboort, en verstaen hebbende, dat de vyanden veretrocken waren, heeft hy sijn lager opgebrocken.*

Eyndelijck soo is hier noch iets te melden van het gebruyck, 't welck het *Gerundium* en het *Præteritum Passivum Participiï* met malkander gemeen hebben, 't welck is dit, dat het *Gerundium* dickwils in het *Futurum Participiï* verandert wordt, en voornemelijck wanneer nae het *Gerundium* een *Accusativus* volgt; soo wordt dat selve verandert in een *Adjectivum*, 't welck is dit *Futurum* in *Duo, a, um*: maer verandert zijnde, soo verliest het sijn kracht een *Accusativum* te regeeren; derhalven wordt het gelijk een ander gemeen *Adjectivum* by het *Substantivum* in eodem *Genere, Numero, en Casu* geset, als nyt dese Exempelen te sien is:

Scribendum est mihi epistolam, of *scribenda est mihi epistola*, ick moet een brief schrijven; In *Plurali*: *Scribendum est patri duas epistolas*, of *scribendæ sunt Patri duæ epistolæ*, mijn vader moet twee brieven schrijven.

Sustinendum est nobis magnum laborem, of *sustinendus est nobis magnus labor*, wy moeten grooten arbeydt uytstaen, of in *Plurali*: *Sustinendum est nobis magnis labores*, of *Sustinendi sunt nobis magni labores*, wy moeten groot werck doen.

Ingelijcks geschiet oock, wanneer het *Gerundium* in *Genitivo, Dativo, Accusativo*, of *Ablativo* met een *Accusativus* staet: soo verandert sich de *Accusativus* met het *Futurum* in *Duo, a, um*, ('t welck de *Grammatici* een *Gerundivum* noemen) alle beyde in die *Casus*, in welck te vooren het *Gerundium* alleen stondt, als eerstelijck in *Genitivo*.

Tempus est discendi lectionem, of *Tempus est discendæ lectionis*, 't is tijdt om de lesse te leeren, in *Plurali*: *Tempus est discendi lectiones*, of *tempus est discendarum lectionum*, 't is tijdt om de lessen te leeren.

Ratio legendi librum, of *ratio legendi libri*, de manier om een boeck te lesen.

In *Plurali*.

Ratio

Rátio legendi libros, of ratio legendorum librorum, de manier om boecken te lesen. *In Dativo.*

Ille est impar ferendo sarcinam, of est impar ferendæ sarcinæ, hy is niet sterck genoegh om het pack te dragen. *In Plur.*

Est impar ferendo ónera, of est impar ferendis oneribus, hy is niet bequaem om de lasten te dragen. *In Accusativo.*

Veniunt ad spectandum Comcedias, of veniunt ad spectandas Comcedias, sy komen om de Comedien te sien. *In Ablativo.*

In supponendo ova observant, ut sint impária, of in supponendis ovis, in het leggen van d'eyeren (onder de hen) nemense in acht, datse oneffen zijn.

Het sevende Spraeckdeel *Adverbium.*

DE *Adverbia* zijn woorden, welcke niet gedeclineert, en in een reden by de *Substantiva, Adjectiva, Verba*; en andere Spraeckdeelen geset worden; om de omstandigheden en eygenschappen der selve te beteyckenen, waer van het grootste getal (uytgesloten die uyt andere woorden ontspruyten) in Theatro, en alhier nae de ordening van't *A B C* opgestelt zijn, als:

Abunde	overvloedigh	Apprime	seer
Adhuc	noch	Bene	wel
ádmódum	seer	Bifariam	op tweederley wijze
Ægré	swaerlijck	Cæsim	houwende
Æternum	eeuwighlijck	Cen	gelsjck als
áffatim	overvloedigh	Citò	haest
Age	welaen	Clánculum	heymelijck
ágedum	welaen	Coelitus	van den hemel
álibi	elders	Cóminus	van naeky
Alíubi	ergens	Cras	morgen
Alicunde	ergens van daen	Cux	waerom
Aliquándo	eens	Deinceps	daerna
áliquo	ergens henon	Detanta	eyndelijck
áliter	anders	Dénique	eyndelijck
Amen	waarlijck	Deórsum	nederwaerts
An	is een vr. aeg. teyken	Désuper	van boven
ánte	te voor	Dextrórum	ter rechterhand
Antiquitas	eertijds	Diu	lange
Antrórum	voorwaerts	Divísium	verdeelt

Donec

Donec	tot dat	Illuc	daer henens
Divinitus	van Godt	Immo	jae
Dudum	overlang	Incasum	vergeefs
Duntaxat	alleenlijck	Inprimis	voornaemelijck
Ea	daer door	Inposterum	daer nae
Ed	daer henens	Inde	daer van daen
éminus	van verre	Infernè	van beneden
Extrínsecus	wytwendiggh	Instar	gelijck als
Perè	bykans	Intèrdin	by daegh
Ferme	bykans	Intèrdum	fomtijts
Foràs	naebuiten	Intrínsecus	van binnen
Foris	daer buiten	Intrò	nae binnen
Forfan	misschien	Intrórsum	binnewaerts
Fórfitan	misschien	Intus	daer binnen
Porte	misschien	invicem	onder malkander
Portásse	misschien	Ita	alfoo, jae
Portúto	toevalliger wijze	Item	insgelijcks
Frustra	vergeefs	iterum	wederom
Fúnditus	van de gront wyt	jam	nu, al
Furtim	steelswijse	inactim	esamen
Gratis	om niet	Lentè	lang saem
Gregátim	met hoopens	Liquidò	klaerlijck
Hac	hier door	Libènter	geeren, graegh
Haut	niet	Mérito	billick
Habítquáquam	geensins	Magis	meer
Hèri	gister	maie	des morgens
Hércule	verfeker	Máxime	meest
Hic	hier	Mínime	geensins
Hinc	hier van daen	Minus	min
Hódie	heden	Minútum	kleyntjes
Huc	hier nae toe	Modò	flus, alleen
Humánitus	menschelijck	Mox	daedelijck
Ibi	daer	Multifariam	veelderley wijze
Ibidem	op de selfde plaets	Næ	waerlijck
ideo	daerom	Ne	is een vraegstecken
Idéntidem	dickwils	Nequáquam	geensins
Illac	daer door	Néutiquam	geensins
Illic	daer	Noctu	des nachts
Illico	daedelijck	Nimium	al te veel
Illine	daer van daen	Nimis	al te

Nominátim	<i>namenlijck</i>	Pócius	<i>veel meer, liever</i>
Non	<i>niet</i>	Præcipuè	<i>voornaemelijck</i>
Nonne?	<i>niet?</i>	Præcise	<i>precijſ</i>
Núdius tértius	<i>eergifter</i>	Præſertim	<i>voornaemelijck</i>
Nullátenuſ	<i>geensins</i>	Præſtò	<i>by der hande</i>
Num?	<i>is een vr aegteycken</i>	Precário	<i>biddewijſ</i>
Nunc	<i>nu</i>	Pridem	<i>onlangs</i>
Nunquam	<i>nimmer</i>	Pridie	<i>'s daegs te vook</i>
Nunquid?	<i>niet?</i>	Pris	<i>eer</i>
Nuper	<i>nieuwelijcks</i>	Propediem	<i>inkarten</i>
Nusquam	<i>nergens</i>	Privátim	<i>beſonderlijck</i>
Obiter	<i>in 't verby gaen</i>	Procul	<i>verre</i>
Obviam	<i>te gemoet</i>	Proſectò	<i>waerlijck</i>
Ócyus	<i>ſnellijcker</i>	Propemodum	<i>bykans</i>
Oliã	<i>voortijden</i>	Prope	<i>bykans</i>
Omnino	<i>ganschelijck</i>	Prorſus	<i>ganschelijck</i>
Oſtiátim	<i>van huys tot huys</i>	Prótinus	<i>van ſtonden aen</i>
Parum	<i>een weynigh</i>	Prout	<i>ſoo als</i>
Parumpet	<i>een weynighjen</i>	Punctim	<i>ſteekwijſe</i>
Pasſim	<i>hier en daer</i>	Quà?	<i>waer door?</i>
Paulátim	<i>allenskens</i>	Quàm?	<i>hoe?</i>
Paulſper	<i>een weynigh</i>	Quamòbrem?	<i>waerom?</i>
Paulo	<i>een weynigh</i>	Quamprimum	<i>met den eerſten</i>
Páulolum	<i>een weynigjen</i>	Quando?	<i>wanneer?</i>
Pauxillum	<i>een weynigjen</i>	Quandoque	<i>somsijds</i>
Partim	<i>ten deel</i>	Quantopere	<i>hoe ſeer</i>
Páriter	<i>te ſamen</i>	Quapropter?	<i>waerom?</i>
Pasſim	<i>hier en daer</i>	Quare?	<i>waerom?</i>
Pedetátim	<i>voet voor voet</i>	Quaſi	<i>als of</i>
Pene	<i>bekans</i>	Quatenus	<i>aengaende</i>
Pénitus	<i>ganschelijck</i>	Quemádmódm	<i>gelijck als</i>
Peréndie	<i>overmorgen</i>	Qui?	<i>hoe?</i>
Perínde	<i>gelijck als</i>	Quidni?	<i>waerom niet?</i>
Pérperam	<i>onrecht</i>	Quin?	<i>waerom?</i>
Planè	<i>ganschelijck</i>	Quò?	<i>waer henen?</i>
Plerúmque	<i>gemeenlijck</i>	Quoad	<i>ſoo lang</i>
Pol	<i>waerlijck</i>	Quómódo?	<i>hoe?</i>
Poſteáquam	<i>naedien</i>	Quondam	<i>voortijden</i>
Poſtrídie	<i>'s daegs daer nae</i>	Quorſum?	<i>waer henen?</i>
Poſtrémo	<i>ten laeſten</i>	Quotánnis	<i>jaerlijcks</i>

Quotidie	dagelijks	Tam	foo
Quotaeque?	hoe verre?	Tandem	eyndelijck
Radicitus	met wortel met al	Tanquam	gelijck als
Raptim	met 'er haest	Tantisper	foo lang
Rard	selden	Tantopere	foo seer
Reapse	in der daet	Tantum	alleen
Recta	recht wyt	Témere	lichtvaerdelijck
Repente	snellijck	Témpori	bytijds
Retro	te rugge	Trifariam	op driederley wijfa
Retrosum	achterwaerts	Tócies	foo dickwils
Rursum	wederom	Tum	alsdan
Sæpe	dickwils	Tunc	alsdan
Saltem	son minsten, alleenlijck	Ubértim	overvloedigh
Sanè	waerlijck	Ubi?	waer?
Sat	genoegh	Ubicunque	't zy waer het zy
Satis	genoegh	Ubique	overal
Sátius	beter	Ubivis	overal
Secretò	heymelijck	ultrò	van self
Secus	anders	unà	t'samen
Sensim	al soetjes	unde?	waer van daen?
Semper	altijdt	úndique	van allen kanten
Seorsim	befonder	unquam	oyt
Serò	laet	usquam	ergens
Separatim	befonder	usque	tot aen
Sic	alsoo	ut	als, looe?
Sicut	gelijck als	utcunque	paslijck
Sicuti	gelijck als	uti	als
Sigillatim	befonderlijck	útinam	och dat
Simul	te gelijck	útrique	sekerlijck
Sinistrorsum	ter linker	utrinque	van beyde zijden
Solum	alleen	utrobique	van beyde zijden
Sponde	van self	utrum	is aen vraegbroeck
Statim	daeselijck	Valde	seer
Strictim	in 't korse	Velut	gelijck als
Subinde	nu en dan	Vétri	gelijck als
Summatim	in een somme	Véperi	des avonds, t'avond
Súbitò	snellijck, sebielijck	Vicissim	wederom
Supérne	van boven	Vix	naeuwelijcks.
Súrsim	om hoogh		

Behalven dese voorgemelde *Adverbia* zijn noch vele andere,

dere, die nyt de *Adjectiva* gederiveert worden: waerby aen te mercken is, dat die, welcke nyt de *Adjectiva Secunda Declinationis* voortkomen, van de *Genitivus Singularis* in *I* gemaect worden, naementlijck, wanneer men het *I* van de *Genitivus* des *Adjectivi* weghwerpt, en een è met de *Accentus Gravis* boven opgeteykent, wederom aen de plaets stelt, als: *Doctus* heeft in *Genitivo docti*; neemt het *I* daervan, en set een è wederom aen de plaets, soo hebt ghy *doctè*, geleerdelijck. Alsoo oock *pulcher* in *Genitivo pulchri*, daer van is *pulchrè*, en soo voorts. Maer de *Adverbia* die van de *Adjectiva Tertia Declinationis* gemaect worden, eyndigen gemeenlijck in *ter*, en worden van de *Dativus Singularis* in *I* gemaect: als *Felix* heeft in *Dativo felici*, voegt hier by de Syllabe *ter*, soo hebt ghy het *Adverbium feliciter*. Alsoo oock *Fortis forti fortiter*, *Simplex simplici simpliciter*, &c. Behalven de *Adjectiva* in *NS*, welcke haer *Adverbia* nyt de *Nominativus Singularis* maeken, weghwerpende daervan het *S*, en setten het *ter* wederom aen de plaets, als *Sapiens sapiënter*, *Prudens prudënter*, en soo voort.

Daer zijn noch wel eenige *Adverbia* meer, die nyt *Adjectiva* of *Verba* gederiveert worden, nytgaende in *O*, *IM*, *UM*, *TUS*, *FARIAM*, die ten deel mede onder de voorgaende gestelt zijn, ten deel oock nyt het gebruyck moeten geleert worden.

Wanneer de *Prepositiones* sonder *Casus* in een Reden staen, soo worden se tot *Adverbia*, als: *Pauca de his supra reuli, ick heb boven iets hier van verbaelt*. *Plura infra dicemus, meer sullen wy daernae spreken*, &c.

Flus is geseyt, hoe de *Adverbia* nyt de *Adjectiva* gemaect worden: nu dient men oock te weten, wanneer of waerom deselve in een reden alsoo verandert worden: 't welck geschiet, soo dickwils een *Adjectivum* alleen sonder *Substantivum* by een *Verbum* te staen komt, soo wordt dat selve tot een *Adverbium* gemaect. Maer indien het *Adjectivum* een *Substantivum* by hem heeft, soo blijft het onverandert, en reguleert hem nae sijn *Substantivum*, gelijk dat selve gebruyckelijck is, als wanneer men seyt:

Vivit piè, hy leeft godsalighlijck, alhier wordt nyt het *Adjectivum Pius*, een *Adverbium Piè*, gemaect: dewijl het alleen staet by het *Verbum*, Maer indien men een *Substantivum*

um daer by set , soo blijft het een *Adjectivum* onverandert, als: *Vivit piam vitam* , hy leeft of voert een godsaligh leven, alsoo oock :

Scribit eleganter, hy schrijft schoon ; *Scribit elegantem epistolam*, hy schrijft een schoonen brief.

N. B. Eenige *Adverbia* neven een *Genitivum* tot haer, gelijk in *Theatro in Domo Syntaxios Genitivi* te sien is, als :

Sat. Sat habet *sautorum* semper, qui rectè facit , die heeft altydt gunstelingen genoegh, die wel doet.

Satis. Róboris habet *tatis* turba, at *nihil ratiónis* , 't gemeene volck heeft kracht genoegh, maer geen baleydt.

Abunde. Terrórum & fraudis abundè est , daer is schrick en bedrogh overvloedigh.

Affatim. Tibi divitiarum affatim est , ghy hebt rijkdom overvloedigh. *Habétis affatim lignórum* , ghy hebt hout genoegh.

Pridie. Pridie ejus diéi, des selven daeghs te voor. Nae *Pridie* volght oock wel een *Accusativus* , als *Pridie Nonas Ionii*, den vierden dagh van *Junius*.

Postridie. Postridie ejus diéi, des selven daeghs daer nae. *Postridie* heeft oock wel een *Accusativus* nae hem, als : *Postridie nundinas*, des daeghs nae de kermis.

Instar. Sola virtus vitæ beatæ instar est , de deught alleen is in plaets van een gelucksaligh leven. *Instar montis equus*, een paerdt gelijk een berg.

Huc. Huc deméntiæ pervénit , tot sulck een dwaesheydt is hy gekomen.

Ed. Ed insoléntiæ procésit , in sulck een dartelheydt is hy vervallen.

Parum. Multum eloquentiæ, parum sapiéntiæ, veel van woorden en weynigh wijsheydt.

Ergo. Statuâ donátus est argénteâ honóris virtutisque ergo, hy is vereert geworden met een groot silveren beeldt, om zyn eer en deughdts halven.

Nunc. Nunc témporis, nu ter tijdt.

Hier is noch aen te mercken , dat twee Neen-woorden, in een reden by malkander staende , by de Latijnen een ding bevestigen, als :

Non sum nécius , my is het wel bewust. *Nemo non videt*, een iegelyck mensch siet het wel. *Ne amicis nihil tribuámus*, dat

dat wy onse vrienden oock iets toegeven. Non ignoro, ick weet 'et wel. Hier by hooren oock de woorden, als: Non nemo of nonnullus, iemandt; nonnihil, iets; nonnunquam, altemets.

Nu volgen in Theatro de Tel-woorden, of Numerus *Adverbiales*, dewelcke men gebruyckt, als de vraege is: *Quoties? hoe dickwils?* soo wordt geantwoordt:

Semel	1	} mael	Décies ócties	18	} mael
Bis	2		Décies nóvies	19	
Ter	3		Vícies	20	
Quater	4		Trícies	30	
Quinquies	5		Quadrágies	40	
Séxies	6		Quinquágies	50	
Sépties	7		Sexágies	60	
ócties	8		Septuágies	70	
Nóvies	9		Octógies	80	
Décies	10		Nonágies	90	
Undécies	11		Cénties	100	
Duodécies	12		Ducénties	200	
Tredécies	13		Trecénties	300	
Quatnordécies	14		Quadríngénties	400	
Quindécies	15		Quíngénties, &c.	500	
Sedécies	16		Millies	1000	
Décies sépties	17		Bis millies	2000	

Het Achtste Spraeckdeel *Conjunctio.*

DE *Conjunctiones* zijn woorden, die in het spreekken of schrijven de sententien en woorden behoorlijk aen malkander binden: op dat een reden duydelijk en aengenaem te verstaen zy, dewelcke zijn dese, als:

Ac	en	Deínde	daernae
ádeo	soo seer	Dum	indien
Aliàs	anderfins	Enim	want
Alióqui	anders	équidem	waerlyck
At, ást, atqui	maer	Ergo	derhalven
Atque	en	Et	en
Aut	of	étenim	want
Autem	maer	étiam	oock
Cáterum	maer	etiámú	hoewel
Cum	als	Etú	hoewel

Idcirco	derhalven	Quare	derhalven
ideo	daerom	Que	en
igitur	dan	Quia	dewijl
interim	ondertuschen	Quidem	wel
itaque	derhalven	Quin	dat niet
Licet	alhoewel	Quippe	overmits
Nam	want	Quo	op dat
Namque	want	Quocirca	derhalven
Ne	niet, dat niet	Quod	dat
Nec	noch	Quoniam	dewijl
Neque	noch, en niet	Quoque	oock
Nempe	te weten	Sed	maer
Ni	ten zy	Seu	of
Nisi	ten zy, als	Si, sin	foo, indien
Nimirum	naemlyck	Siquidem	vermits
Porro	verder	Sive	of
Postquam	Naedien	Scilicet	te weten
Præterquam	behalven	Tam	soewel, foo
Proinde	derhalven	Tamen	nochtans
Propterea	derhalven	Tum	soewel
Qua	aengaende	Ut	op dat
Quam	als	Vel	of
Quamobrem	daerom	Ve	of
Quamvis	al schoon	Verò	maer
Quandoquidem	vermits	Verum	maer (ker
Quoniam	hoewel	Verumenimverò	maer voorse-
Quapropter	derhalven	Videlicet	naemlyck

Eenige van dese *Conjunctiones* worden altijd in 't begin van een reden gezet, daeromse *Præpositiva* genoemd zijn, als: *At, ast, sed, verum, nam*. En eenige worden *Postpositiva* genoemd; om datse noyt het beginsel van een reden zijn, maer worden in 't gemeen nae het eerste woordt in de reden gezet, als daer zijn: *Audem, enim, quoque, vero*. Maer dese staen sonder onderscheydt nu voor, dan achter het eerste woordt in een reden, als: *Ergo, ideo, igitur, itaque, quoniam, quia, etiam, tamen, ni, nisi, si, siquidem*.

Dese drie, als: *Que, ne, vs*, heeten *Enclitica*, en worden altoos achter aen de woorden gehecht.

Welcke *Conjunctiones* den *Modum Subjunctivum* regeeren, is te sien paginâ 155.

Het Negende en laetste Spraeckdeel

Interjectio.

DE *Interjectiones* zijn eenige woorden of stemmen, dewelke somtijds in een reden gebruyckt worden, om de Hertstochten, of hoe iemandt te moede is, nyt te drucken, als daer zijn:

Ah	ach
Amábo	ey lieve
ápage	packt u
Atar	ey, ey
Ecce	siet
En	siet
Ehem	siet daer
Eheu	eylaes
Eho	hoor hier
Eja	ey jae
Euge	verblijdt u
Evax	lustigh hey
Evohe	soo dapper
Hahahe	hahaha
Hey	ey
Hem	hem

Heu	eylaes
Heus	hoor hier
Hui	jemini
Io	juych
Malum	drommel
ð, oh	o, och
Ohe	och mijn
Papæ	jemina
Phy	foey
Proh	jemini
Pax	swijgh
Quzfo	ey lieve
Sodes	ey lieve
st	stil
Vah	jemini
Vz	wee

Vele van dese *Interjectiones* worden dickwils alleen sonder *Casus* in een Reden gefet: maer welke een *Casum* achter haer hebben zijn dese, als:

O heeft by hem een *Nominativum*, *Vocativum* of *Accusativum*, als: O vir fortis atque amicus! o wat een dapper man, en goede vriendt is ons dese!

O Dave, itane contemnor abs te! o Davus, wordt ick alsoo van u veracht!

O me perditum, ð me afflictum! o my verlooren en geplaegden hals! O ingentem confidentiam! o welke een groote vermetelheydt! O fortunatos nimium, sua si bona ndrint, Agricolas! o meer dan salige landtbowwers, indien sy maer haer fortuyn kenden!

Hem en Heu regeeren een *Vocativum*, *Dativum* en *Accusativum*, als: Hem Pamphile, hem mea lux, meum desiderium, ay mijn lieve Pamphilus, mijn licht, en mijn verlangen.

Hem astutias, o wat een list.

Heu misero mihi, ay my elendigen. Heu mihi, nequeo quin fleam, o mijn, ick en kan 't niet laeten, of ick moet schreyen.

Heu stirpem invisam, eylaes! wat een gehaet geslacht.

Heu pietas, heu prisca fides, o gods saligheyt, o oude oprechtheydt.

Hei heeft dickwils een *Dativum* achter hem, en selden een *Vocativum*, als: Hei misero mihi, ach my elendigen.

Hei Magadore, haud decorum facinus factis tuis facis, ach Magadorus, ghy maect het niet moy met u bedrieff.

Proh, ah en vah hebben een *Vocativum* en *Accusativum*, als: Proh! sancte Iupiter, o lieven Heer!

Proh Desm atque hominum fidem! ach goden, waer is de trouw der menschen?

Ah virgo infelix, ach ongelucksalige vryster!

Ah me miserum, ach my elendigen!

Vah homo impudens, och ghy onbeschaemde kerel!

Vah inconstantiam, och wat een onbestandigheyt.

Heus en ohe hebben een *Vocativum*, als: Heus Syre, hoort Syrus. Ohe jam satis est, ohe libelle, ay het is al genoegh.

Va heeft een *Dativum*, als: Væ tibi cauidice, wee u ghy pleytvoos.

Væ bono, cum legem fert malus, wee den vromen, als de quade de wetten stelt. Væ miseris ovibus, ubi iudex est lupus, wee de arme schapen, wanneer de wolf richter is.

N. B. Oh en Heu worden dickwils verfwegen, en de *Accusativus* wordt alleen geset, als:

Me cæcum, qui hæc antea non viderim, o my blinden, dat ick dese dingen niet te vooren gesien heb.

Van de Figuren der Grammatica.

TOt nu toe is verroont, eerstelijck het Onderscheydt der Woorden, met haer Toevallen, daer nyt een Reden gemaect wordt: welck deel der *Grammatica* genoemt wordt *Etymologia*. Daer nae is door sekere *Regulen* en *Exempelen* aengewesen, hoe de Woorden in een Reden recht by malkander moeten geset worden: 't welcke, als het tweede Deel der *Grammatica*, genoemt is *Syntaxis*. Nu sal oock in 't korte aengewesen worden, hoe de Oude Latijnsche

sche Anteuken dickwils, soo wel in *Etymologia*, als in *Syntaxi*, van de gemeene Regulen afwijcken. Welcke afwijking de Spraeck kunstenaers (*Grammatici*) Figuren of *Constructionem Figuratam* noemen.

Dese Figuren zijn en worden genoemt I. *Figura Orthographica*. II. *Etymologica*. III. *Syntáctica*, en IV. *Prosodica*.

Figura Orthographica

Zyn, die in een Latijns woordt eenige verandering maeken, of door Byvoeging, of Wegneming, of Verandering, of Versetting van een Letter of Syllabe desfelven. Dese Figuren zijn 12 in 't getal, en worden genoemt:

I. *Prosthesis*, dat is, een voorsetting van een Letter of Syllabe aen het beginsel des woorts, als Cicero seyt: *Ad Praecepta asas non est Gnati*; alhier seght hy *Gnati* voor *Nati*.

Terentius: *Nam pol si id scissem, nunquam huc tetulissem pedem*; alhier staet *tetulissem* voor *tulissem*.

II. *Apharesis*, is een weghneming eens Letters of Syllabe van het beginsel des woordts, als Cicero: *Mitto praelia, praetereo oppugnationes*: *Mitto* staet hier voor *Omitto*. Virgilius: *Discite justitiam moniti & non temnere Divos*; *temnere* voor *contemnere*.

III. *Epenthesis* is een Tusfschen-setting eens Letters of Syllabe in 't midden des Woorts, als: Propertius: *Navita de ventis, de tauris narrat arator*. *Navita* staet hier voor *Nauta*. Plautus: *Virtute ambire oportet, non favoribus*. *Favoribus* voor *fautoribus*. Virgilius: *Romulus excipiet gentem & Mavortia condet Moenia*; hier set hy *Mavortia* voor *Martia*. Juvenalis: *Romanus, Grajusque, & Bárbarus Induperator*. *Induperator* voor *Imperator*.

IV. *Diplasimus* is, wanneer in 't midden des woorts een Consonans tweemaal geset wordt, als Virgilius: *Rivos deducere nulla Religio potuit*. *Religio*, seyt hy, voor *Religio*. Idem, *Quattuor in medio dirimit plaga solis iniqui*. *Quattuor* voor *quatuor*.

V. *Syncope* is een wegneeming eens Letters of Syllabe nyt het midden des Woordts, als Virgilius: *Manet alta mente repostum judicium Páridis*. *Repostum* wordt geseyt voor *repositum*. Idem: *Sústulit exútas vinclis ad sidera palmas*. *Vinclis*

voor vinculis. Idem : Insequitur clamorque virum stridorque rudentum. Virum voor virorum. Plautus: Oclusti linguam, nihil est quod respondeam. Oclusti voor oclustisti.

V I. Paragoge, is een Toefetting eens Letters of Syllabe aen 't eynde des Woordts, als Plautus: *Damenetus ubi dicitur habitare? i puere, pulta.* Puere seyt hy voor puer. Perseus: *At pulchrum est digito monstrari, & dicier; hic est, Dicier* voor dici.

V I I. Apocope is een weghneming eens Letters of Syllabe van 't eynde des Woorts, als Virgilius: *Troas reliquias Danaum atque immitis Achilli.* Achilli set hy voor Achillis. Ennius: *Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.* Confectus heeft hy geseyt voor confectus. Lucretius: *Osfa dedit terra perinde ac famul infimus esset.* Famul seyt hy voor famulus. Ovidius: *Adfuit & fertis tempora vincus Hymen.* Hymen staet voor Hymeneus.

Somtijds komt wel een Syncope en Apocope in een woort te samen, als: *Vin?* voor *visne?* *Audin?* voor *audisne?*

V I I I. Synaresis is een t'samentrecking van twee Syllaben in een, als Virgilius: *Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.* Peculi wordt geseyt voor peculi. *Musica Dis cura est.* Dis voor Diis. Virgilius: *Teque adspectu ne subtrahere nostro;* hy seyt *adspectu* voor *adpectui*. Terentius: *Paululum obsoni, obsoni* voor *obsonii*. Virgilius: *Sint Mecanates non derunt Flaese Marones;* hy set *derunt* voor *déerunt*.

I X. Diaresis is een deeling van een Syllabe in tweeën, als Virgilius: *Aulai in medio libabant pocula Bacchi.* Aulai voor aula. Idem: *Arma virum, tabulaque & Troia gaza per undas.* Troia voor Troja. Tibullus: *Stamina non ulli dissoluenda Deo.* Disoluenda voor disolvenda. Ovidius: *Debuerantque fusos evoluisse suos.* Evoluisse wordt geseyt voor evoluisse.

X. Metathesis is een Versetting der letters des Woordts, als Terentius: *I pra,* voor *prai*.

X I. Antithesis is, wanneer in een woort in plaets van sijn eygen Letter een ander geset wordt, als Virgilius: *Venit & Vipilio, tardi venere bubulci;* alhier is *Vpilio* voor *Opilio* geset. Idem: *Olli subridens hominum sator atque Deorum.* Olli wordt geset voor illi. Plautus: *Optume optumo optumam operam das;* voor *Optime optimo optimam*. Idem: *Volnus satorum* voor *vulnus;* *volcis* voor *vulcis,* *verters* voor *vertere*.

XII. *Tmesis* is, wanneer een *Compositum* of t'samengeset woordt van malkander gescheurt, en iets daer tuschen geset wordt, als wanneer Cicero seyt: *Lucejus socius religionis vestrae jurisquejurandi*; alhier is het *que* tuschen het *Compositum jurisjurandi* geset. Virgilius: *Talis Hyperboreo septem subjecta trioni*; alhier staet *subjecta* tuschen het *Compositum, Septentrioni*. Terentius: *Cum quibus erat cunque*, voor *quibuscunque erat*.

Figurae Etymologicae

Zyn, door welcke eenige woorden aengaende de *Etymologia* somtijds by de Latijnsche Auteurs soodanigh verandert worden, datse of geheel of ten deel van de gemeene Regulen afwijken, als daer zijn:

I. *Enallage*: Dese figuer wordt alsoo genoemd, wanneer de *Partes Orationis* en haere Toevallen, als *Genus, Numerus, Casus, Tempus, Modus, Persona* &c. onder malkander verwiselt, en het eene in de plaets van het ander gebruyckt wordt, als Livius seyt: *Vtrum è Republica sit, necne, vestra existimatio est*; alhier staet het *Substantivum vestra Existimatio*, voor het *Verbum, vestrum est existimare*. Terentius: *Puerum autem ne resciscat mihi esse ab illa, cautio est*: hier seyt hy *cautio est*, voor *cavendum est*. Plautus: *Aetatem velim servare*; hier gebruyckt hy het *Substantivum Aetatem*, in plaets van het *Adverbium perpetuo, diutissime, of per omnem aetatem*. Terentius: *Etsi nullus dixeris*. hier seyt hy het *Adjectivum nullus*, voor het *Adverbium, non*. Virgilius: *Sole recens orto*, voor *recenter*. Meer diergelijke exempelen konnen in 't lesen der Auteurs aengemerckt worden.

II. *Hellenismus Etymologicus* is, wanneer eenige woorden by de Latijnen gedeclineert en gebruyckt worden, als by de Grieken, als: *Lampada* voor *Lampadem*, *Aera* voor *aerem*, *heroa* voor *heroem*, *Pallada* voor *Palladem*, als Virgilius: *Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros; Hectora* heeft hy geseyt voor *Hectorem*.

III. *Archaismus Etymologicus* is, wanneer somtijds eenige opde woorden, of oude wijze van Declineeren of Conjugeren by de Auteurs gebruyckt worden, voor het gene hedendaeghs in 't gebruyck is, als Virgilius seyt: *Aulâi*
voor

voor *aula*. Plautus: Impetrásere voor *impetraturum esse*. Idem: Aperibo voor *aperiam*, moriri voor *mori*, siem voor *sim*, estur voor *éditur*, cáplimus voor *céperimus*, adduce voor *adduc*, &c.

Figurae Syntacticæ

Zyn, welke de t'samenstelling der woorden in een reden alsoo veranderen, datse van het gemeene gebruyck der Regulen eenighsins afwijckt. De Figuren zijn dese:

I. *Ellipsis*: deselve is wanneer een woordt tot den geheelen sin der reden noodigh sijnde, versweegen en uytgelaten wordt, als: *Vbi ad Diánz véneris*, de geheele sin is, *ubi ad Diána templum véneris*. Terentius: *Paucis te volo*; verstaet *paucis verbis te volo alloqui*. Has literas scripsit quarto Caléndas *lanuarias*; geheel seyt men, *quarto die ante Caléndas Januarias*. In 't gemeen seyt men: *Bubula, suilla, ferina*, &c. hierby wordt versweegen het *Substantivum caro*. *Est adolescentis majores natu revereri*, voor *Est officium adolescentis*, &c.

II. *Pleonasmus* is, wanneer in een Reden iets geset wort, 't welck overtolligh of te veel is, als Terentius: *Ego pol quoque etiam timida sum*, voor *etiam*. *Parvum opusculum*, voor *opusculum*. Virgilius: *Sic ore locuta est*, voor *locuta est*. Terentius: *Hisce óculis égomet vidi*, voor *vidi*. Idem: *Hóminem callidiórem vidi néminem*, voor *néminem*. *Pisciculi minúti*, voor *pisciculi*, *ubinam Gentium sumus?* voor *ubi sumus?*

III. *Synthesis* is, wanneer in de t'samenstelling der woorden het *Adjectivum* of *Verbum* niet over een komt in *Genere* of *Numero* met het voorgaende *Substantivum*; maer reguleeren haer nae een ander *Substantivum*, 't welck niet uyt-druckelijck geset, maer in 't gemoet verstaen wordt, als: *Pars victi*, alhier siet het *Adjectivum victi* met sijn *Genus en Numerus* niet op het *Substantivum Pars*, 't welck *Feminini Generis en Singularis Numeri* is, maer het siet op *homines* of *milités qui erant victi*. Op de selfde manier seyt Virgilius: *Pars épulis ónerant mensas & plena repónnunt pocula*; alhier staet *Pars* voor *quidam ex ministris ónerant en repónnunt*. Idem: *Quisque suos pátimur manes. Turba ruunt* voor *homines, ruunt, quia turba est colléctio hominum*. Virgilius: *Centaurò in-vehitur magná*, by vaert in het groote schip, genoemd Centau-

rus: alhier komt het *Adjectivum* in *Genere* niet overeen met *Centaurus*, maer met het verswegen *Substantivum Navis*, 't welck een *Foemininum* is.

I V. *Zeugma* is, wanneer twee of meer *Substantiva*, die niet van eenderley *Genus* of *Numerus* zijn, by malkander staen, soo komt het *Adjectivum* of *Verbum* in *Genere* en *Numero* overeen met dat selve, daer 't op het naeste bystaet, als *Virgilius: Sociis & Reg: recepto*, alhier komt het *Adjectivum Recepto* over een met *Rege*, en niet met *sociis*, dewijl het op 't naeste daer by staet. Idem: *Caper tibi salvus & haedi*. Idem: *Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt*.

V. *Syllepsis* is eerstelijck, wanneer nae twee *Substantiva Singularis Numeri*, of nae een *Singulare* met een *Plurale*, een *Verbum* of *Adjectivum*, of *Substantivum Plurale* volgt, het welke *Syllepsis Numerorum* genoemd wordt, als: *Furor iraque mentem præcipitant*. *Odiū & metus pessimi custodes ad diuturnitatem*. *Moses & Aaron Israelitarum Duces*. *Discipuli & Præceptor sedulo suum officium faciunt*. *Allia Serpillumque herbas contundit olentes*. Ten anderen, wanneer by twee of meer *Substantiva*, die ongelijck van Geslacht zijn, een *Adjectivum* in *Plurali* geset wordt; 't welck met het waardighste *Genus* overeen komt; want het *Masculinum Genus* is waardiger als het *Foemininum*, en het *Foemininum* waardiger als het *Neutrum*, en deselve *Figuer* wordt *Syllepsis Generum* genoemd, als: *Rogabat, quampridem Pater & mater mortui essent*. Maer wanneer de voorgaende *Substantiva* leef- of siel-loose dingen zijn, soo wordt het *Adjectivum Plurale* in *Genere Neutro* daer by geset, als: *Operam, studium, consilium, rem, fidem meam tibi ad omnes res parata esse putes*. *Murus & Porta de caelo tacta sunt*. *Fregisti arcum & calamos, quæ dolebas puero donata esse*. Ten derden, wanneer de *Personen Ego, Tu*, of *Ille* met de *Conjunctie Et* te samen gevoeght staen, soo moet het *Verbum* in *Plurali* met de waardighste *Persoon* over een komen. Vermits *Prima Persona* waardiger is als *Secunda*, en *Secunda* waardiger als *Tertia*; en dat selve wordt *Syllepsis Personarum* genoemd, als: *Hæc neque ego neque tu intelligimus*. *Ego & ille rem male gessimus*. *Tu & pater estis iniqui iudices*. *Si Tu & Tullia, lux nostra valëtis*; *Ego & Svarissimus Cicero valëmus*.

V I. *Synecdoche* is, wanneer een *Accusativus*, die een dee l van

van 't lichaem, of van iets anders beteyckent, by een *Adjectivum* of by een *Verbum* gefet wordt, als: *Æger pedes* (*Accusativ.*) Horatius: *Miles fractus membra* (*Accus.*) *multo labore*. Virgilius: *Expleri mentem nequit ardescitque tuendo*. Cæsar: *Neque multum frumento, sed maximam partem lacte vivimus*. Plinius: *Vulneratus humerum & femur*. Livius: *Vir cætera* (*Accus.*) *egregius*. Agellius: *Homo sanè pleraque alia* (*Accus.*) *non indoctus*.

De *Figura Profodica*, die in *Theatro* daetelyck nae dese volgen, sullen hier in 't boeck aen 't eynde van de *Profodia*, als op haer eygen plaets, gestelt worden.

De Ordening van de Constructie.

Dewijl de Latijnsche Tael niet altoos op eenderleywijse nae vervolgh geschreven en uytgesproken wort, gelijk doorgaens in de Duytse geschiet; maer set haer woorden nu voor, dan achter, dan in 't midden sonder mismaecktheydt of verwerring der meening, die sy daermede te verstaen geeft: om te verfwijgen dat noch een sonderlijcke cieraed en lofwaardigheydt hierom dese Tael toegeschreven wordt. Maer om dat dese versetting der woorden by de Duytsen ongewoon is, en een ongerijmtheydt in 't spreken by haer veroorsaeken soude, indien iemandt het Latijn verduytsen wilde, gelijk het van woordt tot woordt nae vervolgh in de Anteuken staet: soo is van nooden, dat een Leerling weet, hoe by hem hierin schicken sal, en wat ordening hy houden moet in 't verduytsen der Latijnsche boecken.

Eerstelijck wordt de Constructie begonnen van de kleyne woorden, die men *Particulen* noemt, als daer zijn *Adverbia*, *Conjunctiones* en *Interjectiones*: als sy voor aen staen. Indien der geen *Particulen* zijn, soo begint men van de *Vocativus*, of van een *Imperfonale*. Maer als dese oock niet daer zijn: soo moet de *Nominativus* gesocht worden, met sijn aenklevende *Adjectivum* of *Substantivum*, of 't gene aen de plaets van een *Nominativus* staet. Daernaevolght het *Verbum* met het *Adverbium*, soo het daer is: Nae het *Verbum* komt de *Accusativus* of een ander *Casus* die van 't *Verbum* geregeert wordt. Eyndelijck staet de *Præpositie* met haer *Casus*: en indieder

diender iets ontbreekt, of per *Ellipsis* nytgelaten is, dat selve moet expresselijck daer by geset worden, als by exempel, iemandt wil dese woorden van Cicero nae de natuerlijcke ordening der Constructie setten:

Publium Scipionem, Marce fili, eum qui primus Africanus appellatus est, dicere solitum, scripsit Cato, qui fuit fere ejus æqualis, nunquam se minus otiosum esse, quam cum otiosus: nec minus solum, quam cum solus esset.

Dit wordt nae de ordening alsoo geconstrueert.

Marce fili, Cato, qui fuit fere æqualis Scipionis, scripsit Publium Scipionem, qui primus appellatus est Africanus, solitum (esse) dicere, se nunquam esse minus otiosum, quam (tunc) cum (esset) otiosus, nec (se esse unquam) minus solum, quam cum esset solus.

Op Duyts seyt men dit omtrent alsoo:

Marcus mijn soen, Cato, die bykans een tijdgenoot is geweest van Scipio, heeft geschreven, dat (desen) Publius Scipio, die de aldereerste is Africanus genoemd geworden, plagh te seggen, dat hy noyt minder ledigh was, als wanneer hy ledigh was; en dat hy noyt minder alleen was, als wanneer hy alleen was.

Een ander Exempel:

Cicero. Plurimum valuisse apud me tuam semper auctoritatem cum in omni re, tum in hoc maxime negotio potes existimare, de ordening hier van is alsoo:

Potes existimare auctoritatem tuam valuisse semper plurimum apud me; cum in re omni, tum maxime in hoc negotio, dat is: Gy kunt wel afnemen, dat u aensien en achtsaerheyt alsoo by my in seer groote waerde geweest is, en dat selve niet alleen by alle gelegentheyds, maer voornaemlyck in dese saecke.

Een ander Exempel,

Daerin men de ordening der Constructie uyt de Cyfferletters sien kan, die boven ieder woordt geset zijn, als:

4 5 6 2 3 1 8 9 7

In virum bonum non cadit mentiri emolumentum sui causa. Het liegen vindt geen plaats by een vroom man om sijn profijts halven.

Hier by is aenmercken; gelijk een bequaeme versetzing der woorden een ciersel is in dese tael; alsoo is daeren-tegen een alse wijdloopige versetzing een misbruyck en duysternis, als:

Sunt

4 2 5 3 1 7 6
Sunt oculos clari qui cernis sidera tanquam. *item* :

2 7 6 5 1 3 4 8
Saxa vocant Itali mediis quae in fluctibus aras. *item* :

1 3 2 5 4 6 7 8
Pene macros arsit, dum turdos versat in igne.

Interpunctio.

De *Interpunctio* is een Tusschensetting eeniger Strepen of Stippen in een gescreven Reden : eensdeels om by de selve onder het lesen aessen te scheppen, of de stem met een snick in te houden: anderdeels om den Sin der Reden, en der selve T'samenhangin g duydlijcker te konnen onderscheyden, of klaerder te verstaen.

Dese *Interpunctio*, of Stipsetting tuschen de woorden in een Reden heeft de Duytse Tael met de Latijnsche en anderé Taelen gemeen, van wegen de groote noodtsaeckelijckheyt en het gebruyck derselve: want by aldien een geschrift niet wel met dese teyckens onderscheyden wordt, soo siemen, dat daeruyt dickwils vele dubbelinnigheyt en misverstandt ontstaet.

Dese Strepen en Stippen zijn verscheyden van Naem en Gedaente, 't welck in Theatro en nyt het naevolgende te sien is, als: 1. *Comma* (,). 2. *Semicolon* (;). 3. *Colon* (:). 4. *Semiperiodus* (.). 5. *Periodus* (.). Hierby hooren oock 6. *Signum Interrogationis* (?). 7. *Signum Exclamationis* (!), en 8. *Parénthesis* () .

Waer en wanneer men dese *Interpunctiones* in een Reden setten sal, kan een Leerling in alle van goede Auteuren gescreven en gedruckte boecken sien: is derhalven onnoodigh, dat selve alhier wijtloopigh aen te wijfen.

Accentus.

De *Accentus* zijn drie, genoemt *Acutus*, *Gravis*, en *Circumflexus*. Haer Figuer siet in Theatro. Dese Accenten zijn by de Latijnen niet soo seer in 't gebruyck als by de Griecken, dewelcke op ieder woordt een van dese Accenten setten. Hoewel om der Leerlingen halven, op datse de woorden

den van drie of meer Syllaben recht leeren pronunneeren, hier in dit boeckjen boven op de selve een *Accentus Acutus* geteyckent staet; 't welck nochtans in andere Latijnsche boecken niet geschiet.

In de Latijnsche Tael worden maer alleen gebruyckt *Gravis* en *Circumflexus*. De *Gravis* wordt geset op de *Adverbin* in *e* en *o*, die uyt *Adjectiva* gemaect zijn, tot onderscheyt van de *Vocativus* in *e*, en van de *Dativus* of *Ablativus Singularis Secunda Declinationis* in *o*.

De *Circumflexus* wordt gebruyckt 1. op de *Ablativus Singularis Prima Declinationis* in *a*, tot onderscheydt van sijn *Nominativus Singularis* in *a*. 2. Op de *Ablativus Singularis Secunda Declinationis* in *o*; tot onderscheydt van sijn *Dativus Singularis* in *o*. 3. Op de *Genitivus Singularis Quarta Declinationis* in *us*, tot onderscheydt van sijn andere *Casus* in *us*. 5. Op de *Genitivus Pluralis Secunda Declinationis*, wanneer de Syllabe *or* per *Syncopen* daer uyt gelaten is, als: *Viram* voor *virorum*. N. B. Vele Geleerden achten niet noodigh te zijn, dese Accenten op de laetste Syllabe te setten.

Hierby staen oock in *Theatro* 1. *Apóstrophe*. 2. *Hyphe* of *Subunio*. 3. *Signum Dierefsis*.

Apóstrophe is een teycken van een weghgeworpen *Vocalis* van de laetste Syllabe des woordts, als: *Ille ego*, voor *ille ego*.

Hyphe of *Subunio*, is een linie, achter aen een afgebroken woordt geset; wanneer dat selve aen 't eynde van een geschreven of gedruckte Regel niet heel uyttaen kan, waer van een deel in de volgende regel moet geset worden, als: *An-nus, ma-nus, &c.* N. B. Eenige willen, dat dese naevolgende woorden alsoo moeten gedeelt worden, als: *A-mnis, o-mnis, pi-scis, no-ster, i-gnis, a-ptus, ma-gnus, san-ctus, o-pro, te-gmen, a-gmen*; en niet, *Am-nis, om-nis, pis-cis, nos-ter, ig-nis, ap-tus, mag-nus, sanc-tus, op-to, teg-men, ag-men*: hoewel dese laetste deeling veel bequamer is, en beter met het geluyt van 't spreken, als oock met de natuer van 't spelden over-een-komt.

Signum Dierefsis zijn twee punten boven *e* en *i* gestelt, om te beduyden, dat dese letters yder self een Syllabe sijn, en niet met de voorgaende *Vocalis* een *Diphthongus* maeken, als: *Poëta, Phæëton, Aulæ*, en niet *Poeta, Phæton, Aulæ*.

P R O S O D I A.

DE *Profodia* is een deel der *Grammatica*, daerin gehandelt wordt van de langheydt en kortheydt der Syllaben; item, op welcke maete de Latijnsche Versen gemaect worden.

Aengaende de kennisse der Syllaben offe lang of kort zijn, dat selve is aldermeest nyt de Oude Latijnche Poëten, als mede nyt de naevolgende Regulen te sien. Eenige Syllaben dan zijn lang, eenige kort; eenige lang of kort sonder onderscheydt.

Wat voor Syllaben in't gemeen lang zijn, wort in Theatro aengewesen met dese woorden: *Diphthongus*, *Contractio*, & *Positio producuntur*, dat is, 1. een *Diphthongus* of Dubbelklincker, als: *a, œ. au, ei, eu.* 2. *Contractio* of de t'samentrecking van twee Syllaben in een, als: *Nil* voor *nihil*, *mi* voor *mibi*, *ni* voor *nisi*, *quis* voor *quibus.* 3. *Positio*, dat is, wanneer twee of meer Consonantes nae een *Vocalis* staen, 't zy of in 't selfde woordt, of in het naevolgende, als: *Omnis*, in dit woordt is d'eerste Syllabe lang; om dar nae de *Vocalis O* twee Consonanten volgen, als *M* en *N*: alsoo oock *Forceps*; hierin zijn alle beyde Syllaben lang wegen de *Positio*: want in de eerste Syllabe staen nae de *Vocalis o*, twee Consonanten, als *r* en *c*; in de tweede komen nae de *Vocael e* de Consonanten *p* en *s*. Of een Leerling kan oock op dese wijze leeren verstaen, wat een *Positio* is, naemelyk: soo dickwils een Syllabe, sy mach zijn de eerste, middelste, of laetste in het woordt, sich eyndigt met een Consonans, en die daer nae volgende begint van een Consonans, soo is de voorgaende altoos lang, en het wordt een *Positio* genoemd, als: *il lus tris Prin cepts*: in dese twee woorden zijn al de Syllaben lang van wegen de *Positio*, want ieder Syllabe eyndigt en begint oock met een Consonans.

Maer hierby is aentemercken, dat een korte Syllabe, nae welcke een *Musa* met een *Liquida* volght, beyderley is, dat is, datse lang of kort nae believen in een Vers mach geset worden; maer buyten een vers isse kort. Want in *Prosa* seyt men *volucris*, en in een Vers mach men seggen *volucris* of *volúcris*, alsoo oock *lugubris* of *lugúbris*, *ténēbra* of *tenébra*,
méretis

méretrix of *merétrix*, *lúdicris* of *ludicris*, *lábēbra* of *latēbra*, en diergelijcken.

Verder staet in Theatro: *Vocalis ante Vocalem brevis est*, dat is, wanneer in een woordt, 't zy van twee of meer Syllaben, de eerste Syllabe uytgaet in een Vocaël, en de ander Syllabe, die daerop volgt, van een Vocaël begint, soo is de eerste Syllabe kort, als: *De-us*; alhier is de eerste Syllabe *De* kort, dewijl de *Vocalis e* voor de *Vocalis u* staet, die het beginsel is van de volgende Syllabe, alsoo oock *Pi-us*, *me-us*, *tu-us*, *su-us*, *vi-a*, *idóne-us*, en diergelijcke. Hierby hooren oock, *Mi-bi*, *ni-bil*, *pró-hibeo*, &c. dewijl het *h* in een Vers voor geen letter gerekent wordt.

Maer van dese Regel wordt eerstelijck uytgenomen het *Verbum Fio*, 't welck in al de *Tempora* een lang *i* voor de Vocaël behoudt, daerin geen *r* is, welck onderscheydt Ovidius in dit Vers toont:

Omnia jam fient, fieri qua posse negabam.

Ten anderen worden hier van uytgenomen, de *Genitivi* en *Dativi Singulares Quintae Declinationis*, die in haer uytgangen een lange *e* voor het *i* hebben, als *Diti*, *speciēi*; behalven *Rei*, *spei*, *fidei*, welke een korte *e* voor het *i* hebben.

Ten derden de *Genitivi* in *ius*, de welke in *prosa*, dat is in een gemeene of ongebonden Reden, altoos lang uytgesproken worden; maer in een Vers zijns beyderley, want daerin mach men seggen, *uñius* of *uñius*, *ullius* of *ullius*, *nulius* of *nulius*, *solius* of *solius*, *totius* of *totius*, *ustrius* of *ustrius*, *neutrius* of *neutrius*, *illius* of *illius*, *ipsius* of *ipsius*, *istius* of *istius*, maer *alter* heeft altoos *alterius*.

Hier nae volgt in Theatro: *Præterita bisyllaba Indicativi & Participii priorem producunt*, dat is, alle *Verba*, die in *Præterito Indicativi* en *Participii* van twee Syllaben zijn, hebben de eerste Syllabe lang: maer dese zijn kort, als: *Bibi*, *dedit*, *fidi*, *scidi*, *steti*, *steti*, *tuli*, *datus*, *ratus*, *satus*, *citus*, *litus*, *quitus*, *scius*, *itus*, *rutus*.

Van de laetste Syllabe.

D E laetste Syllabe van een iegelijck woordt is kort, wanneer het uytgaet in *A*, *B*, *D*, *E*, *L*, *N*, *R*, *T*, *IS*, *US*. Maer eenige hier van hebben haere *Exception*, als:

N 2

Van

Van de *A* worden uytgenomen die lang zijn, 1. de *Ablativus Singularis Prima Declinationis*. 2. Het *Prasens Imperativi Prima Conjugationis*. 3. Alle woorden in *A* die niet gedeclineert worden, als daer zijn: *Trigima, contra, juxta, &c.* fiet de Exempelen hiervan in *Theatro*.

Van de *E* worden uytgenomen, die lang zijn, 1. De *Ablativus Singularis Quinta Declinationis*. 2. Het *Prasens Singularis Imperativi Activi Secunda Conjugationis*. 3. De *Adverbia* in *e* die gemaect zijn uyt de *Adjectiva Secunda Declinationis*; behalven *Bene* en *Male* dewelcke kort zijn. 4. Dese woorden van een Syllabe, als *De, e, me, te, se*. 5. De Griekse woorden in *E Prima Declinationis*.

Van de *L* worden uytgenomen *Sal* en *Sol*, dewelcke lang zijn.

Van de *N* zijn uytgenomen 1. de Griekse woorden in *AN, EN, IN, ON, YN*. 2. *Lien, splen, ran, en, non, quin, sin*, die lang zijn.

Van het *R* worden uytgenomen 1. de Griekse woorden in *ER*; 2. *Cur, fur, par, ver*.

Van *IS* worden uytgenomen die lang zijn 1. alle de *Dativi* en *Ablativi Plurales*, van wat *Dedimatio* sy oock zijn. 2. De *Secunda Persona Singularis Prasentis Indicativi Activi Quarta Conjugationis*. 3. *Sis, vis, valis, nolis, malis, possis*.

Van het *US* worden uytgenomen, die lang zijn 1. de *Nominativis* en *Accusativus Plurales*, en de *Genitivus Singularis Quarta Declinationis*. 2. de woorden in *US*, die in *Genitivus, udus, uris, of usis* hebben. 3. *Iesus*.

De laetste Syllaben der woorden zijn lang, die uytgaen in *C, I, u, AS, ES, OS*; maer hiervan worden uytgenomen, die kort zijn, als:

Van de *C* worden uytgenomen 1. *Donoc, noc*. 2. de *Imperativus Fac*, en het *Pronomen Hic* zijn beyderley.

Van de *I* worden uytgenomen 1. *Mihi, tibi, sibi, nisi, ibi, ubi*, die beyderley zijn. 2. de *Vocativi* en *Dativi* vande Griekse woorden in *I*, dewelcke kort zijn.

Van *AS* worden uytgenomen, die kort zijn, 1. de Griekse *Accusativi* in *AS*, 2. de woorden in *AS* die in *Genitivus ADIS* hebben, als *Pallas Palladis*.

Van *ES* worden uytgenomen, die kort zijn, 1. de woorden in *ES* die in *Genitivus IDIS* of *ITIS* hebben. 2. de

Griek.

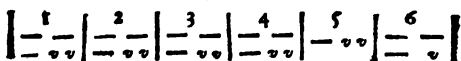
Griekſe woorden in ES. 3. de *Secunda Persona* ES ghy zigt, en de *Præpoſitie Penes*.

Van OS worden uytgenomen die kort zijn, 1. de Griekſe woorden in OS, 2. het *Subſtantivum Os* oſis.

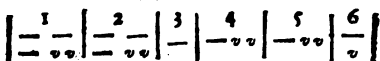
De laetſte Syllabe der woorden in O is beyderley, maer daer van worden uytgenomen die lang zijn, 1. de woorden van een Syllabe, als: *Do, ſto, pro, no, ſto, ô, &c.* 2. Alle *Adverbia* in ã. 3. de *Dativi* en *Ablativi Singulares Secunda Declinationis*. De Exempelen konnen op haer plaets in *Theatro* met vingers getoont worden.

Al deſe voorgaende Regulen van de langheydt en kortheydt der Syllaben moet een Leerling weten tot het maeken der Latijne Verſen, als welcke van de rechte oude Poëten niet op Rijn geſtelt zijn, gelijk men in de Druyſe en andere Taelen gewoon is; maer deſelve beſtaen uyt een ſeker getal van korte en lange Syllaben, afgedeelt en by malkander gevoeght, nae de hoedanigheydt der Verſen, die ſy gemaect hebben. Onder andere ſoorten van Verſen die by de Poëten gebruyckelijck zijn, iſſer een welcke de *Grammatici Diſtichon* noemen: dat ſelve beſtaet uyt twee Verſen: de eerſte heet *Versus Hexámeter*, de ander *Pentámeter*. De *Hexámeter* heeft ſes *Pedes*; de *Pentámeter* vijf. De *Pedes* zijn drierley, genoemt *Spondéus*, *Daçtylus*, en *Trocheus*. De *Spondéus* heeft twee lange Syllaben geteyckent met twee langachtige ſtreepen, als — —; *Daçtylus* heeft een lange en twee korte Syllaben, alſoo geteyckent — vv; *Trocheus* heeft een lange en een korte, en wordt alſoo geteyckent - v. De vier eerſte *Pedes* van een *Versus Hexámeter* mogen weſen een *Spondéus* of *Daçtylus* onder malkander ſonder onderscheydt, maer de vijfde *Pes* moet altoos een *Daçtylus* en de ſexte een *Spondéus* of *Trocheus* zijn. In een *Pentámeter* mogen de twee eerſte *Pedes* weſen een *Spondéus* of *Daçtylus* ſonder onderscheydt, aen de derde plaets een eenige lange Syllabe: daerna moeten altijd twee *Daçtyli* nae malkander met een overgebleven korte of lange Syllabe ſtaen; gelijk uyt de Maetſe van allebeyde deſe Verſen, hier na geſet, te ſien is.

Hexámeter.

Pentámeter.

De andere soorten van Versen, die by eenige Latijnsche Poëten gebruyckt worden, zijn in andere boecken te vinden. Dese als de voornaemste is voor de aenvangende Leerlingen genoegh.

Figuræ Profódicæ,

DAer van te vooren gemelt is, zijn en worden genoemd 1. *Diástole*, 2. *Systole*, 3. *Synalœpha*, en 4. *Ecclipsis*.

Diástole is, wanneer een Syllabe, die van natuer kort is, van de oude Poëten lang gebruyckt wordt; als in het woordt *Prismides* wordt de eerste Syllabe lang gebruyckt, die doch van natuer kort is, nae de regel: *Vocalis ante vocalem brevis est*.

Systole daerentegen is, wanneer een Syllabe die van natuer lang is, kort geset wordt, als *Virgilius: Obstupui steteruntque coma & vox faucibus hæsit*. Alhier is de middelste Syllabe in *steterunt* kort geset, die nochtans van natuer lang is. Alsoo oock, *Matri longa decem tulerunt fastidia menses*. Hier seyt hy *túlorunt* voor *tulérunt*.

Synalœpha is, wanneer in een Vers twee woorden by makander staen, daer van het eerste in een Vocalis of Diphthongus uytgaet; en het ander van een Vocalis, Diphthongus, of van de letter H aenvangt, soo wordt de laetste Vocalis van het eerste woordt in het scandereen, gelijk men het noemt, weghgeworpen, als: *Haut facile est, equá comoda mente pati*, alhier wordt de laetste Vocalis E in *facile*, voor niet gerekent, dewijl het naevolgende woordt *Est* van een Vocalis begint, alsoo dat men seggen moet *haut facile est &c.* N. B. O en *heu*, worden in *scansione* nimmer voor de Vocales weghgeworpen.

Eclipsis is, wanneer de letter M met sijn Vocalis van 't eynde des woords in het scandeeren weghgeworpen wordt, als het nevolgende woordt van een Vocalis, Diphthongus, of de letter H begint, als: *Orandum est, ut sit mens sana in corpore sano*: dit scandeert men alsoo: *Orand' est, ut sit mens san' in corpore sano*. Virgilius, *Monstrum horrendum, informe, ingens: cui lumen ademptum*; dit scandeert alsoo: *Monstr' horrend', inform', ingens, &c.*

Aen den Leser.

DEn eysch der saetke, Tael-lievende Leser, geest van self genoegh te kennen, dat het onmogelijck is, een onbekende Tael, gelijk ons de Latijnsche is, te konnen verstaen, indien men de Duytsche beduyding haerder woorden niet kent. En schoon ghy een groot, ja het noodighste deel daarvan in het *Theatrum Grammaticale* hebt, als zijnde meest Exceptien of nytgenomen woorden van de Regulen der Grammatica, en in dit boeck verduyft: soo zijn daerenboven noch andere, die niet in *Theatro* staen, welke nae den inhoudt der gemeene Regulen gebruyckt worden, en die men niet minder noodigh heeft te weten tot de kennisse deser tael, als de Exceptien. Derhalven, op dat een Leerling deselve oock by der handt mach hebben; soo zijn, indien niet alle, nochtans het meeste deel der selve alhier aen 't eynde noch bygevoeght, op sulcke wijze, dat de *Adjectiva* en *Substantiva*, welke van eenderley Uytgang en Declinatie zijn, elck besonder nae de ordening van 't A B C by malkander staen, en voor eerst de *Adjectiva* in US, A, UM, daarvan eenige in 't boeck pag. 15 en 26 geset, en hier noch eens onder de naevolgende mede begrepen zijn, als:

Abfurdus	ongerijmt	Aduncus	krom
absonus	misluyden	Agrócus	kránck
Abstrusus	verborgen	Aineus	van koper
Accéptus	aengenaem	Aemulus	yverigh
Acérbus	wrang	Aquivocus	dubbelsinnigh
acidus	suer	Aeternus	eeuwigh
Acutus	scherp	Aerumnócus	moeijlijk
Adulrus	volswassen	Albus	wit

Aliénus	vreemd	Bellus	moy
álius	ander	Benignus	goedertieren
Almus	geneerend	Biñulus	tweejaerig
Altrénus	d'een om d'ander	Blasus	lispand
Altus	hoogh	Blandus	vloeyend
Amárus	bitter	Bonus	goed
Ambíguus	twijffelachtig	Brutus	onvernustig, onredelijk
Ambitiósus	eergierigh	Cadúcus	verganckelijck
Amicus	vriendelijck	Cacús	blind
Amoenus	vermakelijck	Cerúleus	blae
Amplus	wyd	Exteri, z, a,	andere
Angustus	eng, naeuw	Calidus	warm
Anhélus	bigend, kortawig	Caliginósus	doncker
Animósus	kloechmoedigh	Callidus	listigh
Annotíus	van dit jaer	Calvus	kael
Annículus	een-jaerig	Capídus	wit, oprechtigh
annuus	jaerlijck	Canórus	luyd-stermigh
Antíquus	oud	Cannus	grijs
ánxius	beangst	Carpósus	vleysachtigh
Apricus	aan de son gelagen	Carus	duer
Aptus	bequaem	Casus	ydel, leegh
Arcánus	heymelijck	Castus	kuyfch
Arctus	eng	Cathólicus	algemeen
árdus	hoogh	Cautus	voorsichtigh
Argúrus	scherpsinnigh	Cava	hol
Artificiósus	kunstigh	Celsus	hoogh
áridus	darre	Certus	seker, gewis
Assídus	geduerigh	Charus	lief
Asus	gebraden	Claudus	binckend
Astúrus	listigh	Clivósus	beuvelachtigh
Attónitus	verbaest	Coenósus	dreckachtigh
Augústus	heerlijck	Cómmodus	bequaem
Austérus	wreed	Compendiósus	beknopt
Avárus	gierigh	Concínus	net, cierlijck
ávidus	begeerigh	Confúsus	vermengt
Avítus	van de voorouders	Cónicus	kegelront, spitsront
Balbus	stamerend	Conjugátus	getrouw
Bárbarus	barbaers	Cónscius	bewust
Bardus	plomp	Contumeliósus	smaedelijck
Beátus	saligh	Cordátus	goedhartigh

Corporeus	lichaemelijck	Exiguus	kloyn
Craſſus	dick	Eximius	wytneemendts
Craſſinus	morgen	Exoſus	haetend
Crinus	gehairt	Externus	wyterlijck
Criſpus	krul	Extraneus	wylandigh
Crudus	raeyw	Facetus	boertigh
Cruentus	bloedigh	Facundus	welſprekend
Cunctus	alle	Falſus	valsch
Cupidus	begeerigh	Famelicus	hongerigh
Curióſus	naeukeurigh	Famóſus	vermaert
Curtus	kort	Fátuus	dwars
Curvus	krom	Fauftus	geluckigh
Damnóſus	ſchadelijck	Ferus	wildt
Decórus	cierlijck	Férvidus	siedend heet
Deféſus	moede	Fefus	moede
Defúnctus	overleden	Fefſtinus	baeftigh
Delicátus	lecker	Fefſtinus	kluchtigh
Delirus	revelachtigh	Fidus	getrouw
Demíſus	nedrigh	Finitimus	aengrenſend
Devéxus	aſhellend	Firmus	ſterck
Dévius	aſwegigh	Flavus	geel
Dimídius	half	Flúidus	vloeyend
Diſértus	welbeſpraect	Fœcundus	vruchtbaer
Dirus	wreedt	Fœdus	vuyt
Divérfus	verſcheyden	Fœtidus	ſtinckend
Divinus	goddelijck	Formidolóſus	verſchryckelijck
Divus	heyligh	Formóſus	ſchoon
Diútinus	lang-wijligh	Fortúitus	toevalligh
Dionórus	lang-duerigh	Frácidus	murwe
Doctus	geleerd	Frauduléntus	bedrieghlijck
Dolóſus	bedrieghlijck	Frígidus	koudt
Doméſticus	huyslijck	Frívulus	beuſelachtigh
Dúbius	twijfelachtigh	Frixuſt	geſtooft
Durus	hardt	Focátus	geblancket
ébrus	droncken	Fulvus	doncker geel
éditus	verheven	Funéſtus	klaeghlijck
Effœtus	krachteloos	Furióſus	dolſinnigh
Egéus	arm	Farvus	doncker bruyn
Elixus	gekooct	Futúrus	toekomend
Erudítus	geleerd	Gélidus	koudt

Generófus	edelmoedigh	Inéptus	onbequaems
Géminus	dubbeld	Infénfus	vertoorns
Genuínus	aeygeboren	Inféstus	lastig, moeyelyck
Germánicus	duyts	Infínitus	oneyndelyck
Germánus	oprecht	Ingeniófus	finryck
Gilyus	vael	Inimícus	vyandstlyck
Glaucus	bleeck-blaeu	Iníquus	onrechtvaerdig
Gloriófus	hooghloffelyck	Injúrius	onrecht doende
Gnarus	wetend	Innómerus	ontellyck
Gnavus	neerstigh	Inopíus	onvermeens
Græcus	Griecke	Inánus	mal
Grandævus	oudt van jaren	ínscius	onbewust
Gratúitus	om niet gedaen	Inspídus	onsmækelyck
Gratus	aengenaem danckbaer	Instúfus	ongeschicks
Grávidus	svaer, svanger	Insvétus	ongewoon
Hebræus	Hebreus	Intérens	inwendigh
Hestérnus	van gisteren	Intestíus	inwendigh
Hibérnus	winterachtigh	Intráncus	inwendigh
Hirsútus	ruygh	Invidus	nijdigh
Hirtus	ruygh	Invisus	haetelyck
Híspidus	ruygh	Invítus	onwilligh
Hiúlcus	gaepend	Invíus	ongebaent
Honestus	eerbaer	Iracúndus	toornigh, korsel
Hornus	van dit jaer	Irátus	toornig, gramstoorig
Horréndus	schrickelyck	Irrítus	onkrachtigh
Hórridus	afgrýslyck	Jejúnus	nuchteren
Hománus	vriendelyck, menschelyck	Jocósus	jockachtigh
Húmídis	vochtigh	Jucúndus	genoeghlyck
Idóneus	bequaem	Justus	rechtveerdigh
Ignárus	onwerend	Laboriófus	arbeydsaem
Ignávus	traegh	Lætus	vrollyck
Ignítus	gloeyend	Lángvidus	flaen
Ignominiófus	smaedelyck	Largus	mildt
Ignótus	onbekend	Lascívus	geyl
Imménfus	overgroot	Lasus	moede
Impetúófus	ongestuyemigh	Latínus	Latijnsch
Íoclytus	vermaerd	Latus	breedt
Iocúrius	onachtsaem	Laurus	kostelyck
Íodigus	behoefigh	Laxus	wyd
		Lentus	taey, langsaem
			Lépidus

Lépidus	kluchigh	Modéstus	zedigh
Limófus	lijckachtigh	Módicus	weynigh
Límpidus	klaer, fuyver	Mœstus	treurigh
Linus	lonck-oogendt	Moléstus	beswæerlijck
Lippus	druyp-oogigh	Monstrófus	wanschapen
Liquidus	dun	Morátus	van goede zeden
Literátus	geleerd	Mórbidus	sieckelijck
Lívidus	peers-blaeu	Morbófus	sieckelijck
Longævus	langlevend	Morigerus	gehoorsaem
Longínquus	verre gelegen	Morófus	stuerfch
Longus	lang	Mórtuus	doodt, gestorven
Lúbricus	slibberigh	Múcidus	schimmelijck
Lúcidus	helder, licht	Multus	veel
Luculéntus	duydelijck	Mundus	reyn, fuyver
Lúridus	doodt-verwigh	Mútilus	verminckt
Luscus	scheelfiende	Murus	stom
Lúteus	geel	Mútuus	onderling
Lutófus	dreckigh	Natívus	aengebaoren
Lutuléntus	dreckachtigh	Necesárius	nootjaeckelijck
Luxuriófus	overdaedigh	Nefándus	niet seggelijck
Maciléntus	mager	Nefárius	fchandeltick
Mádidus	nat	Néscius	niet wetend
Magnus	groot	Nimbófus	stormachtigh
Malignus	quaedaerdigh	Nímius	te veel
Malitiófus	boosachtigh	Níridus	net
Malus	quaedt	Noctúrnuus	nachtlijck
Mancus	eenhandigh	Nócuus	schadelijck
Maniféstus	openbaer	Nodófus	quaestig, vol knoopen
Manfvétus	tam, sachtinnig	Notus	bekend
Márcidus	verwelckt	Novus	nieuw
Marínus	uyt de zee	Núbilus	wolckachtigh
Marítimus	aen de see gelegen	Nndus	næckt
Matrímuus	moeder hebbende	Nullus	geen
Matúrus	rijp	Núperus	onlangs
Matotínus	vroeg morgens	Obéfus	dicklijvigh
Médius	midden	Oblíquus	overdwars, schuyns
Merus	louder	Obliviófus	vergetigh
Mens	mijn	Obscœnus	vuyl, onbeschoft
Mirus	wonderlijck	Obtúfus	bot
Miscelláneus	vermengt	Occíduus	ondergaende

Occultus	verborgen	Præcipuus	voornaem
Oculatus	siende	Præditus	begaeft
Odiósus	haetelyck	Præpósterus	verkeert
Officiósus	dienstachtigh	Præteritus	verleden
Ólidus	stinckend	Præruptus	steyl
Onustus	belaeden	Præuius	voorgaende
Opácus	ondoorfichtigh	Pravus	boos
Opimus	vet	Prætiósus	kostelyck
Opiparus	lecker, kostlyck	Priscus	oudt
Oportúnus	gelegen, bequaem	Prístinus	voerigh
Opuléntus	ryck	Privátus	particulier
Orbus	berooft	Probus	vroom
Otiósus	ledigh	Procérus	lang, rijfgh
Pacíficus	vreesfaem	Pródigus	verquistigh
Pállidus	bleeck	Profánus	onheyligh
Parcus	sparsaem	Prófugus	vluchtigh
Parvus	kleyne	Profúndus	diep
Patrímus	vader hebbend	Proletárus	stocht, rapelychtigh
Pancus	weynigh	Prolixus	wijdsloopigh
Pávidus	schrickachtigh	Promtus	vaerdigh
Pellúcidus	doorfchijnend	Pronus	geneyghet
Péndulus	hangend	Propénsus	geneyghet
Peregrínus	vreesdts	Propínquus	naeby
Perfécus	volkomen	Propítius	genadigh
Pérfidus	trouwloos	Próprius	eygen
Periculósus	gevaerlyck	Protérvus	dertel
Peritus	ervaeren	Próvidus	voorsichtigh
Pernitiósus	schadelijck	Públicus	openbaer
Perpétuus	geduerigh	Pudicus	huys, schaemachtigh
Perpléxus	verwert	Pullus	vael
Pertasus	verdriessigh	Puñillus	kleyne
Pervérus	verkeert	Purpúrens	purperverwigh
Pérvius	doorganckelijck, open	Pútidus	stinckend
Pétilus	kleyntjes	Pútridus	verrac
Perúlcus	stontachtigh	Purus	suyver, royn
Plácidus	behaegelijck	Purus	suyver
Planus	even	Quadrátus	vierkant
Plebéjus	canalyachtigh	Quantus	hoe groot
Plenus	vol	Querulus	klaeghachtigh
Pollúrus	besmet	Quotidiánus	dagelijcks

Rábidus

Rábidus	<i>rasend, dol</i>	Serus	<i>laet</i>
Rancidus	<i>garstigh</i>	Sevèrus	<i>gestreng</i>
Rápidus	<i>snel</i>	Siccus	<i>droogh</i>
Rarus	<i>selden</i>	Simus	<i>platmoufich</i>
Ratus	<i>krachtigh</i>	Situs	<i>gelegen</i>
Raucus	<i>bees</i>	Sincèrus	<i>oprechtsigh, reyn</i>
Recíprocus	<i>gins en weér</i>	Síngulus	<i>een alleen</i>
Rectus	<i>rechts</i>	Sóbrius	<i>nuchteren</i>
Refértus	<i>gevult</i>	Sinuósus	<i>kromloopende</i>
Religiósus	<i>godtsdienstigh</i>	Sólidus	<i>doordichte</i>
Réliquus	<i>overigh</i>	Solitárius	<i>eensaem</i>
Remísus	<i>slap, naelatigh</i>	Sollicitus	<i>bekommers</i>
Remótus	<i>verre gelegen</i>	Solus	<i>alleen</i>
Repentíus	<i>schielyck</i>	Somnoléntus	<i>slaperigh</i>
Residus	<i>overigh</i>	Somniculósus	<i>slaeperigh</i>
Reus	<i>schuldigh</i>	Sonórus	<i>luydstemmighe</i>
Ridículus	<i>belachelijck</i>	Sórdidus	<i>morsfich</i>
Rígidus	<i>stijf, streng</i>	Spatiósus	<i>ruym</i>
Robústus	<i>stercklijvigh</i>	Spisus	<i>dick</i>
Róscidus	<i>daeuachtigh</i>	Spléndidus	<i>helder, blinckens</i>
Rotúndus	<i>rond</i>	Spontáneus	<i>vrywilligh</i>
Rufus	<i>rood-hayrigh</i>	Spureus	<i>vuyl</i>
Rugósus	<i>rimpeligh</i>	Spúritus	<i>onecht, bastaers</i>
Sævus	<i>wreedt</i>	Squalidus	<i>morsfich</i>
Salfus	<i>gefouten</i>	Stólidus	<i>dwaes</i>
Salvus	<i>behouden</i>	Strénuus	<i>gestreng, dapper</i>
Sanctus	<i>heyligh</i>	Stríctus	<i>eng, naeu, smal</i>
Sanus	<i>gesondt</i>	Strídulus	<i>krakend</i>
Sápidus	<i>smaeckelijck</i>	Strigósus	<i>mager</i>
Sáncius	<i>gewondt</i>	Studiósus	<i>vlytigh, neersig</i>
Sceléstus	<i>schelmachtigh</i>	Stuleus	<i>soet</i>
Scitus	<i>hubs</i>	Stypticus	<i>suerachtigh</i>
Scevus	<i>stincks</i>	Stúpidus	<i>bot, onverstandig</i>
Secrétus	<i>heymelijck</i>	Súbditus	<i>onderdaenigh</i>
Secúrus	<i>seker, sorgloos</i>	Súbdolus	<i>bedrieghlijck</i>
Sédulus	<i>neersigh</i>	Supérbus	<i>hoovaerdigh</i>
Sempitérnus	<i>eeuwigduerend</i>	Supérflus	<i>overvloedigh</i>
Serénus	<i>helder</i>	Supérnus	<i>boven</i>
Sérinus	<i>ernstelijck</i>	Superstitiósus	<i>overgeloovigh</i>
Serótinus	<i>laet rijp</i>	Supervacáneus	<i>overtolligh</i>

Super-

Supervacuus	overvloedigh	Udus	vocht, nat
Supinus	ruggelings leggende	Ullus	eenigh
Surdus	doof	Umbrósus	schaduwachtig
Suspéctus	verdachtigh	Ultróneus	vrywilligh
Suus	sijn	Uncus	krom
Taciturnus	verswegen	Univérsus	algemeen, geheel
Tácitus	stijlswijgend	Unds	een
Tantus	soo groot	Urbánnus	steedsch, maniertijck
Tardus	langsaem	Usitátus	gebruyckelijck
Temerátus	vermeestel	úvidus	vocht
Tempestívus	tijdelijck	Vácuus	ledigh
Temporáneus	tijdelijck	Vagus	dwaelend
Temuléntus	suypachtigh	Válidus	sterck
Tenebrósus	dwyfter	Vanus	ydel
Tépidus	laeuw	Verus	waer
Terrénus	aerdtsch	Vastus	groot, woest
Térricus	stuers	Végetus	varsch
Tímidus	vreesachtigh	Venenósus	venijnigh
Tórpídus	onlustig, doodde	Venústus	schoon
Tórridus	dorre	Verecúndus	schaemachtigh
Torvus	stuer siende	Vernáculus	inlanis
Tostus	geroostet	Vernus	lentachtigh
Totus	geheel	Vescus	eetbaar
Tranquillus	stil	Vétulus	oud
Transvérsus	overdwars	Vetústus	oud
Trémulus	bevend	Verústus	neuswijs, argh
Trépidus	bevend	Vesánus	nysfynnigh
Tributárus	selgevende	Vicínus	dicht by
Tritus	gemeen	Viétus	verwelcket
Truculéntus	gruwelijck	Villósus	lockhairigh
Túmídus	gezwollen	Violéntus	geweld. dadigh
Túrbidus	troubel	Vinoléntus	wijnsuypend
Túrgidus	gezwollen	Viruléntus	fenijnigh
Tutus	veylig	Viscósus	slijmigh
Tuus	uw	Vivus	levendig

Dese navolgende *Adjectiva* zijn van twee Uytgangen, namelijk in IS, en E, gelijk in Theatro en pag. 16, te sien is, als

A cclvis	berg opgaende	Frugalis	swynigh, matigh
Æqualis	gelijck	Fútilis	lompachtigh
Æquinoctialis	gelijck nachtig	Generalis	algemeen
Affabilis	liefsalligh	Glacialis	gevrofen
Agilis	gaeu	Gracilis	ranck
Agréstis	veldachtig, boers	Grandis	groot
Amabilis	lieftijck	Gravis	swaer
Artificialis	kunstelijck	Habilis	bequaem
Brevis	kort	Hilaris	vrolijck
Civilis	burgerlijck, zedig	Honorabilis	eerwaerdigh
Cœlestis	hemels	Horribilis	schrickelijck
Comis	beleeft	Hospitalis	herbergigh
Corporalis	lichaemelijck	Humilis	nedrigh, laegh
Corruptibilis	bederflijck	Ignobilis	onedel
Credibilis	gelooflijck	Illunis	maenloos
Crudelis	tyrannijck	Illústris	doorluchtigh
Débilis	swack	Imbecillis	swack
Declvis	berg-afgaende	Immanis	wreet
Difficilis	swaer	Immúnis	schatvry
Dócilis	leerfaem	Inánimis	leefloos
Dulcis	soet	Inánis	ydel, ledigh
Durabilis	duerachtigh	Incolumis	fris, gesont
Effrenis	toomeloos	Indémnis	schaeloos
Elingvis	tongloos, stom	Ineffabilis	onuytsprekelijck
Elúmbis	krachteloos	Inermis	weerloos
Enórmis	overmaetigh	Inexplébilis	onversadelijck
Exilis	kleyntjes	Informis	ongestalt
Fritiabilis	schadelijck	Infatiabilis	onversaedelijck
Fácilis	licht	Insaturabilis	onversadelijck
Patális	noorlottigh	Insignis	voortreflijck
Favorabilis	gunstigh	Jugis	geduerigh
Fértilis	vruchtbaer	Lævis	glat
Fidélis	getrouw	Lamentabilis	klaeghlijck
Fisilis	kloofachtigh	Laudabilis	loffelijck
Forénsis	gerechtelijck	Lenis	sagt
Fortis	dapper, sterck	Levidénsis	van kleyne waerde
Fragilis	bros	Levis	licht

Libe.

Liberális	<i>mildt</i>	Sensibilis	<i>gevoelíjck</i>
Lígubris	<i>zour-achtigh</i>	Sensualis	<i>gevoelíjck</i>
Mediocris	<i>middelematigh</i>	Símilis	<i>gelíjck</i>
Memorábilis	<i>denckwaerdig</i>	Singuláris	<i>sonderlíjck</i>
Mirábilis	<i>wonderlíjck</i>	Solénis	<i>gewoonlíjck, heerlíjck</i>
Miserábilis	<i>erbarmelíjck</i>	Speciális	<i>besonderlíjck</i>
Mitis	<i>sachtmoedigh</i>	Spectábilis	<i>aensienlíjck</i>
Móbilis	<i>beweegelíjck</i>	Spiritualis	<i>geestelíjck</i>
Mollis	<i>weeck</i>	Stábilis	<i>standvastigh</i>
Moralis	<i>sedelíjck</i>	Stérilis	<i>onvruchtbaar</i>
Mortális	<i>sterfíjck</i>	Sublímis	<i>hoogh</i>
Mutábilis	<i>veranderlíjck</i>	Subtílis	<i>subtíjl</i>
Naturalis	<i>natuerlíjck</i>	Svavis	<i>liefíjck</i>
Nóbilis	<i>edel</i>	Talis	<i>soodanigh</i>
Notábilis	<i>aenmerckelíjck</i>	Ténis	<i>dun</i>
Núbilis	<i>huwbaar</i>	Tertéstris	<i>aerdt</i>
Omnis	<i>alle</i>	Terríbilis	<i>schrickelíjck</i>
Originalis	<i>oorsproncklíjck</i>	Tolerábilis	<i>verdraeghlíjck</i>
Peculiáris	<i>besonderlíjck</i>	Triénis	<i>driejaerigh</i>
Perénis	<i>alsijdsduerend</i>	Triméstris	<i>van drie maenden</i>
Pingvis	<i>vee</i>	Trístis	<i>droevigh</i>
Placábilis	<i>versoenlíjck</i>	Trivialis	<i>gemeen</i>
Possíbilis	<i>mogelíjck</i>	Turpis	<i>leelíjck</i>
Principális	<i>voornaemlíjck</i>	Unánimis	<i>eendrachtigh</i>
Probábilis	<i>waerschijnlíjck</i>	Unifórmis	<i>eenderley</i>
Proclívis	<i>geneyght</i>	Universális	<i>algemeen</i>
Puerilis	<i>kinder-achtig</i>	útilis	<i>nuttelíjck</i>
Putris	<i>vuyl</i>	Vectigális	<i>solbaar</i>
Qualis	<i>hoedaenigh</i>	Venális	<i>te koop</i>
Rationalis	<i>vernustigh</i>	Vendíbilis	<i>verkooplíjck</i>
Reális	<i>dadigh</i>	Venerábilis	<i>eerbaar</i>
Rebélis	<i>oproerigh</i>	Vilis	<i>gering</i>
Reguláris	<i>regelmatigh</i>	Víridis	<i>groen</i>
Reparábilis	<i>hermaekelíjck</i>	Virilis	<i>mannelíjck</i>
Salutáris	<i>heylsaem</i>	Vissíbilis	<i>sichtbaar</i>
Sanábilis	<i>geneeslíjck</i>	Vitalis	<i>leefachtigh</i>
Segnis	<i>traegh</i>	Vocális	<i>lydstemmigh</i>
Seméstris	<i>half-jaerigh</i>	Volátilis	<i>vluichtigh</i>
Semis	<i>half</i>	Vulgáris	<i>gemeen</i>
Sentilis	<i>oud</i>	Volúbilis	<i>vluichtigh</i>

De *Adjectiva* van een Uytgang in NS & X zijn :

A Bfens	afwezend	Négligens	naelatigh
Amens	uytsinnigh	Mendax	leugenachtigh
arrogans	laetdunckezad	Nugax	klapachtigh
Atrox	wreed	Pernix	snel
Audax	stoutmoedigh	Múltiplex	veelvuldigh
Capax	vatlijck	Pérspicax	scherpsinnigh
Clemens	goederzieren	Pértinax	halssterrigh
Constans	stantvastigh	Pérvicax	stijfhooppigh
Cóntumax	hartneekigh	Pétulans	brooddronckers
Demens	onsinnigh	Potens	machtigh
Diligens	neerstigh	Præcox	vroegh-rijp
Edax	stockachtigh	Præfens	tegenwoordigh
éfficax	krachtigh	Præstans	trefflijck
élegans	moy, fray	Prócax	dartel
éloquens	welſprekend	Rapax	roofachtigh
évidens	duydelijck	Recens	vars
Excéllens	voortrefflijck	Sagax	ſcherp
Fallax	bedrieghtijck	Sápiens	wijs
Ferax	vruchtbaar	Simplex	eenvuldigh
Ferox	wild	Sons	ſchuldigh
Frequens	dickwils	Supplex	ootmoedigh
Fugax	vluchtigh, ſchuw	Témperans	maetigh
Furax	diefachtigh	Tenax	vaſthoudend
Impudens	onbeſchaemt	Trux	gruwelijck
Ingens	groot	Véhemens	heftigh
Innocens	onſchuldigh	Velox	snel
Inſolens	dartel	Verax	waerachtigh
Loquax	klapachtigh	Vorax	ſtockachtigh

Hiernaevolgen de *Subſtantiva* in *A Prima Declinationis*.

A Bbatisſa	moeder van een klooster, of Abdiſſe	Acicula	ſpeld
Abólla	bolckvanger, pye	Acrédula	nachtegael
Académia	hoogſchool	Acrimónia	ſcherpheyd
áccola	bywoonder	Adoleſcéntia	jongheyd
Acédia	luhyeydt	Adórea	krugſlof
Acéra	wieroockvas	ádvena	aenkomeling
Acetóſa	Suering	Brúmna	hennipſeel, moeylijckheydt

O

Agri-

Agrícola	landtman	Apóstata	afvallige
Agricultúra	landtbouwerys	Aqua	water
Agyra	quackfalver	áquila	arene
álapa	kinnebackslag	Ara	ausaer
Aláuda	leerwerck	Aránes	spinne
Alchymía	scheyde-konst	Arca	kiste
Alchymísta	scheydekonstenaer	árces	reyger
álea	dobbelsteen-spel	área	pleyn
Alga	wier-kruydt	Aréna	sand
Alopecia	hair-wytvalling	Aréola	tuynbedde
Allegoría	verbloemde reden	Argilla	pot-aerde
áluta	seemleir	Arista	ayr-spijse
Amáris	lieffte	Arithmética	cijferkonst
Ambrósia	hemel-spijse	Armsilla	armbandt
Amica	vriondin	Arrha	handtgift
ámíta	vaders-suster	Artéria	slagh-ader
ámphora	kruycke	Arvína	smeer
Ampúlla	flesse	áfrica	disfel
Amúrca	olie-droesom	ásocla	naerwiler
Amygdala	amandel	ásula	spaan
Anabáptista	wedermoepen	Astronomía	sterrekonst
Anachoréta	kluyfenaer	Athléta	kampvechter
Analogía	regelmatigheyt	Aula	vorstenhof
ánchora	ancker	Aules	tapijt
Ancilla	dienstmeyds	Aura	koel windaken
Angina	hals-gefwel	Auriga	voerman
Anglia	Engelands	Aurifodina	goudtmijne
Angvilla	ael	Auróra	dageraede
Anicula	oudt wijf	Aurícula	oorlelletjen
ánima	siel	Avellána	hasenoets
Annóna	't jaerlijck sagewas	Avéna	havet
Anomalía	onregelmatigheyt	Axilla	de oxel
Ansa	oor-handsgreep	Axíngia	wagensmeer
Anténa	de spriet	Bacca	besse
Antica	de voordere	Balena	walvis
Antiléna	borstrieem	Barba	baerds
ántlia	pompe	Basilica	koninglijck paleys
ápocha	quijting	Barávia	Hollands
Apología	verantwoording	Béllna	groot gedierte
Apoplexía	geraekthoyt	Belga	Nederlander

Béſtia	wreed beest	Cavérna	ſpelonck, hol
Bibliopóla	boekverkooper	Cella	kelder
Bibliothéca	boekkamer	Cepa	ajwyn
Blasphémia	Gods laſtering	Cera	was
Bombárda	roer, muſquet	Ceremónia	kerckenprael
Bracca	broeck	Cerevíſia	bier
Bráctea	blick	Charta	papier
Bránchia	viſch-kieuwe	Chirothéca	handſchoen
Brásfica	kool	Chorda	ſnaere
Britannia	Engelandt	Choréa	dans
Bruma	den kortſten dag	Cicónia	oyevaer
Bucca	de mond	Ciſta	kijſte
Búccina	blaeshoorn	Ciſtérna	regenback
Bulga	reysſack	Cíthara	oyster
Bulla	waterblaefe	Clava	knodſe, knuppel
Cácula	ruyters-jongen	Clépsydra	uurglas
Calcária	kalck-oven	Cloáca	moddergeute
Cáliga	broeck	Cóchlea	hoornſje, ſchroeve
Calúmnia	laſtering	Coena	avondmaelrijdt
Campana	klock	Collícia	regengeute
Candéla	keerſe	Colléga	amptgenoot
Canicula	de hontſ-ſterre	Colónia	volckplanting
Canna	riet	Colúmba	duyve
Cantiléna	geſang, deuntje	Colúmba	pilaer
Capſa	doos	Coma	hoofthair
Capſula	doosjen, cabas	Cométa	comeetſterre
Capſélla	doosjen	Comœdia	blyſpel
Carína	kiel van 't ſchip	Concha	ſchulp, moſſel
Casa	kot, boerenhuys	Concubína	bywiſſ, cortiſane
Caſtánea	kaſtanie	Conjectúra	gijſing
Catarácta	ſchotdeure	Conſciéntia	geweren
Caráſta	kaeck	Controvérſia	woordſtrijdt
Caténa	ketting	Contumélia	beſpotting, ſchimp
Catéva	hoop volcks	Convíva	gaſt
Cáthedra	geſtoelte	Cópia	overvloedt
Caula	ſchaepſtal	Cópula	bandt
Caupóna	kroeg	Corólla	krans
Cauſa	oorſaek	Coróna	kroone
Cautéla	verſekering	Corrígia	ſchoen-riem
Cávea	vogelkotwe	Coſta	ribbe

Cotícula	toetssteen	Esca	spijse
Coxa	de heupe	Eséntia	wesen
Crápula	biersiecke	Ethica	sedekunst
Craticula	roofer	Faba	boon
Crena	spleet in de pen	Fabrica	winckel
Crépida	muyt, pantoffel	Fábula	fabel
Creta	krijt	Fama	faem
Crista	plumagie, hanekam	Familia	huysgefin
Cruména	beurs	Farína	meel
Crusta	korst	Fáscia	windsfel
Cucúrbita	kaurwoerde	Favilla	gloeyende as
Cúlcitra	buld(ack)	Fenéstra	venster
Culina	keucken	Fera	wilt dier
Culpa	schuld	Férula	plack
Cultúra	bouwing	Festúca	splinter
Cupa	kuyp	Fibra	veseltjen
Custódia	bewaering	Fíbula	maelje
Cura	sorge	Ficédula	snippe
Cúria	Raedhuys	Figúra	figuer
Cynofúra	de Noordsterre	Fidélia	kruycke
Cymba	schuyt	Fília	dochter
Desidia	traegheydt	Fidúcia	toeversicht
Dica	daeghbrief	Fímbria	soom
Dixta	spijmaete	Fiscélla	muytkorf
Diarrhæa	buyckloop	Fistúca	heyblock
Diferéntia	onderscheydt	Fistula	fluyte
Disciplina	leertucht	Flamma	vlam
Disentéria	rosloop	Fœmina	wijf
Distántia	afgelegenheydt	Fœniseca	hoymayer
Doctrína	leere	Forma	gedaente
Dolábra	schave	Formíca	miere
Dómina	juffrouw	Fórica	gemeen kackhuys
Drachma	vierendeele-loots	Fortúna	't geluck
Ecclésia	kercke	Fosfa	grast, sloot
Eleëmósyna	aelmoesfe	Fóvea	kuyle
Epístola	brief	Frámea	stockaede, priet
Eremíta	klusyenaer	Frisia	Vrieslands
Ergáta	drayboom	Fuga	de vlucht
Erica	heykruydt	Funda	slinger, werpnet
Erúca	ripse	Furca	vorcke

Fúscina

Fúscina	elger	Hydra	water slang
Gálea	helm	Hydria	waterkruyck
Galla	Gal-appel	Hypócrita	schijnheylige
Gállia	Vranckrijck	Hypothéca	onderpandt
Gallina	henne	Idéa	sinnebeelde
Gánea	bordeel	Idióta	leecke
Gávia	meeuwe	Idolólatra	afgodendienaer
Gaza	schat	Idololatria	afgoderye
Gehéna	de helle	Illéebra	aenlocking tot wellust
Gemma	edelgesteent	Ignomínia	spot, schande
Gena	wange	íncola	inwoonder
Geómetra	landsmeter	Impostúra	bedrogh
Geometría	landsmeterye	Indígena	inlander
Germánia	Duytslandt	Inédia	honger
Gingíva	tandvleys	ínsula	bisshopshoet
Gleba	kluyt	Injúria	ongelyck
Glória	eere	Inscítia	onwetenheydt
Gluma	bolster	ínsula	eylandt
Gnoma	spreuck	Ira	gramschap, toorn
Græcia	Griekenlandt	Itália	Italien
Gralla	stelte	Jactúra	verlies, schade
Grammática	spraeck-kunst	Jánua	deur
Grátia	danck, gemaede	juba	paerde-maen
Gula	de keel	Lacérta	hagedise
Gutta	druppel	Láchryma	traene
Habéna	zegel	Lacínia	wambaschoot
Hæresiarcha	ketterystichter	Lactúca	latuwe
Hamióta	hangelaer	Lacúna	poel
Hara	verckens kot	Læva	de lincker hand
Harmonía	welstemmigheyt	Lagéna	fles
Hasta	spies, piecke	Lámina	blick, plaete
Hebdómada	weeke	Lautx	schaele
Hédera	klimop	Láncea	lansse
Hera	de vrou van 't huys	Laniéna	slachbanck
Herba	kruyd	Lapidicída	steenhouwer
Hispánia	Hispanien	Lappa	klisse
História	geschiedenis	Larva	momaensicht
Homicída	doodtslager	Látebra	schuytplaets
Hora	uer	Latérna	lanteerne
Hóstia	offerhande	Latrina	kackhuys

Láurea	<i>laurierkrans</i>	Margaríta	<i>peerle</i>
Lavatrína	<i>geuststeen</i>	Mastigia	<i>fiel, deugniet</i>
Léctica	<i>rosbaor</i>	Matértera	<i>moeders suster</i>
Lena	<i>hoerwaerdin</i>	Matéria	<i>stoffe</i>
Lepra	<i>molaetsheyt</i>	Matróna	<i>buysmoeder</i>
Libra	<i>pondt, wage</i>	Mátula	<i>pispot</i>
Libúrnica	<i>jachtschip</i>	Maxilla	<i>kaekebeen</i>
Lígula	<i>veter</i>	Medicina	<i>geneeskunst</i>
Lima	<i>vijs</i>	Medúlla	<i>mergh</i>
Línea	<i>linie</i>	Membrána	<i>vlies, vollenen</i>
Lingva	<i>tong, spraek</i>	Memória	<i>gedachtenis</i>
Lítera	<i>letter</i>	Menda	<i>fout</i>
Litúra	<i>smotte</i>	Mensa	<i>taefel</i>
Lixa	<i>ruyters jongen</i>	Mensúra	<i>maete</i>
Lógica	<i>de vernuftkunst</i>	Mercatúra	<i>koopmanschap</i>
Loquéla	<i>spraek</i>	Merda	<i>dreck</i>
Lórica	<i>pansier</i>	Merénda	<i>achternoom-kaf</i>
Lucérna	<i>kaersse</i>	Merga	<i>koornvoerde</i>
Lucta	<i>worsteling</i>	Mérula	<i>meerle (avis)</i>
Luna	<i>de maen</i>	Meta	<i>perck</i>
Lucánica	<i>braedtworst</i>	Mica	<i>kruym</i>
Luscínia	<i>nachtegael</i>	Miktria	<i>oorlogh</i>
Lusitánia	<i>Portugaet</i>	Mínera	<i>bergh-geveas</i>
Lutéola	<i>eijsjen</i>	Mitra	<i>musse</i>
Lutéia	<i>Parijs</i>	Mola	<i>woolen</i>
Lutra	<i>vis-otter</i>	Monárcha	<i>Opperhaerscher</i>
Luxúria	<i>overdaedt</i>	Monéta	<i>munte</i>
Lympha	<i>water</i>	Mora	<i>vertoeving, wijls</i>
Lyra	<i>liere, ackervoore</i>	Motacilla	<i>quicksteert</i>
Machæra	<i>slaghswaerdts</i>	Mulcta	<i>geldt-straffe</i>
Máchina	<i>hef-gereetschap</i>	Mulctra	<i>melck-emmer</i>
Maetra	<i>deeg-trog</i>	Múria	<i>pekel</i>
Mácula	<i>vlacke</i>	Musa	<i>kunst-godin</i>
Mala	<i>wange</i>	Musca	<i>vlisge</i>
Mamma	<i>mammo</i>	Muscérda	<i>muyfedreck</i>
Mandibula	<i>kinnekack</i>	Muscípula	<i>muyseval</i>
Mánica	<i>mouwe</i>	Música	<i>zang-kunst</i>
Manna	<i>bemelsbroodt</i>	Mustéla	<i>wesjel (quadrupes)</i>
Mappa	<i>taefellaeckem</i>	Mustricola	<i>loeste</i>
Massa	<i>kloemp</i>	Nania	<i>klaeglieds</i>

Nasá	snuyck	Pálpebra	oogen-liet
Natúra	de natuer	Pandúra	veeltjen
Nátsea	walging	Papilla	tepel
Nauta	schipper.	Pápula	blaertje
Nébula	nevel, mist	Parábola	gelijkenisfe
Nóctua	nacht-wyl	Parricida	vadermoorder
Nola	belle	Parfimónia	spaer saemheyt
Norma	winkelhaeck	Partícula	stuckjen
Nota	teycken	Pastináca	pinxternakel
Novácula	scheermes	Pátera	drinckschaele
Novérca	stiefmoeder	Pátina	shotel
Noxa	schade, schuld	Pátria	't vaderlandt
Nutricúla	minnemoer	Pecúnia	geldt
Nympha	water-godin	Pédica	voetstrick
Obba	schenckkanne	Penna	pen
Occa	egge	Península	schier-eylandt
ócrea	laerse	Pénula	regenmantel
Oda	gesang	Penúria	gebreck, armoed
cenopóla	wijnkooper	Pera	tas
œconomía	huyshouding	Perca	baers
Offa	sop	Pérgula	gang
Officína	winkel	Perna	ham
ólea	olijfboom	Perfa	Persiaen
Olíva	olijve	Personá	persoon
Olla	pot	Pértica	stange
ópera	werck, werckman	Petra	steenrots
Ora	kant	Phantasia	inbeelding
órbita	wagenspoor	Pharmacopóla	apoteker
Orca	tobbe, trogh	Phála	goude schale.
Orgyía	vaem	Philoméla	nachtegael
Oryza	rijs	Philosophía	wereldwijshoyt
óstrea	oester	Phlebotomía	aderlating
Página	bladt-zijde	Physica	natuerkunde
Pala	broodspael	Pica	exter
Palæstra	schermeschool	Pictúra	schilderye
Palánga	draegstock	Pila	bal
Pálea	kaf	Pincérna	schencker
Palinodía	herroeping	Pinna	winne
Palla	vrouwen-mantel	Piráta	zeeroover
Palma	vlacke handt	Piscína	vijver

Pistrina	backerye	Quadra	tafelbordt
Pituita	quijl, spogh	Querula	klachte
Placenta	koeck	Rabula	fweser, bakelaer
Plaga	slagh	Radula	rijve
Plagula	vel papier	Raja	roche
Planeta	dwaelsterre	Kalla	ploegstock
Planta	aerdegewas	Rana	kickvorsch
Plata	straete	Rapa	raep
Plica	wonwe	Rapina	rooverye
Pluma	pluym	Régia	koningshuys
Pluvia	regen	Regina	koninginne
Pédagra	't voet evel	Régula	regel
Pœna	straffe	Rémora	belotfel
Pœta	dichtkonstenaer	Repùlla	weygering
Polenta	mout	Retina	harst
Polonia	Polen	Respùblica	Republyck
Pompa	pracht	Rheda	koetswagen
Politica	regeerkunst	Rhetorica	redenaer-kunst
Popina	gaerkeucken	Rhompha	slaghswaert
Porta	poorte	Rica	kaeper
Postilena	steerriem	Ripa	oever
Præda	roof	Rima	scheur, spleet
Privigna	stiefdochter	Rixa	gekijf, twist
Procella	storm	Rosa	roose
Propheta	Prophœet	Rùbrica	roode aerde
Profapia	gestacht	Rupa	rimpel
Prora	't voorste van 't schip	Ruina	verwoesting
Provincia	landtschap	Ruricola	landbouwwer
Proxena	mækelaer	Ruta	wijnruyte
Pruna	rijp, rym	Saburra	ballast
Puella	meysken	Saga	toveresse
Pueritia	kindtsheydt	Sagena	schep-net
Puerpera	kraemvrouw	Sagitta	pijl
Pugna	gevecht, strydt	Salina	soutputte
Pulpa	pit	Saliva	speeckfel
Pupa	poppe	Salpa	stockvis
Pupilla	ooghappel	Sàlvia	salie
Pustula	blaer	Sambuca	hackebort, snarenspeel
Pulsula	blaer	Sandapila	doodtbaer
Pyracula	keersmugge	Sanna	begeeking

Sárcina	pack	Sphæra	ronde kogel
Sátrapa	droft	Spica	koorn ayre
Scala	een ladder	Spina	doorn
Scándula	dackbordeken	Spira	hoedbandt
Scapha	schuyt	Spíthama	spanne
Scápula	schouderbladt	Sponda	spanbedde, ledekant
Scátebra	spring-welle	Spóngia	spons
Scheda	cedelzjen	Sponfa	bruydt
Schola	school	Spuma	schuym
Scintilla	vonck	Squama	schobbe
Scobína	raspe, vijle	Squilla	garneel
Scœna	optocht	Statéra	goutwicht
Scória	met ael. schuym	Státua	housenbeeldt
Scriba	schrijver	Statúra	statuer
Scriblita	kraeckeling	Stella	sterre
Scriptúra	schriftuer	Stilla	druppel
Scurra	boef, gwyt	Stípula	stoppel
Scútica	fwep	Stírria	yskegel
Secta	secte	Stiva	ploeghsteers
Sécula	sickel	Stola	lang kleedt
Sella	stoel	Stórea	matte
Sémíta	voetwegh	Strágula	deken
Semúncia	half once	Strangúria	koude pis
Senténtia	sprenck, oordeel	Strena	nieu jaers-gift
Sentína	durck van 't schip	Stria	streep
Septimána	weecke	Strictúra	hamerslagh
Sera	slot	Struma	krop/weer
Serra	saegh	Stupa	vlaswerck
Sérvia	ruyckertzen	Subúcula	hemdrock
Seta	borstel	Súccla	windt aes
Sica	moordpriem	Súbula	elsse
Siliqua	peulhuysken	Succidia	syde speck
Silva	woudt	Summa	somme
Símia	aep	Sura	kuyte
Símila	bolle	Sutrína	schoenmakers wincket
Sítula	water-emmer	Sutúra	naete
Sólea	foole	Synagóga	vergadering
Sophísta	neuswijse	Sycophánta	aenbrenger
Spécula	wacht-toorn	Syngrapha	h indschrift
Spelúnca	spelonck	Tabérna	herberg, kroeg

Tábula	bord, schrijftafel	Ulna	elle
Táda	fackel	úlula	uyle
Talpa	molle	Umbra	schaduwē
Techon	lift, lage	úncia	once, of twee loet
Tégula	dackpanne	Unda	watērgotē
Tela	webbe	úngula	hoef-klauwē
Tébra	boor	Urína	pis
Terra	aerde	Urna	emmer
Tésera	dobbelsteen	Urtica	brant-need
Testa	aerde oet	Ustrína	smeltkotte
Textrína	wewers winkel	Ufúra	rente
Theca	koker	Uva	druyf
Theologia	godtsgeleertheyt	Vacca	koe
Tibia	fluyte, scheem	Vagina	scheede
Tília	lindeboom	Vappa	leckwijn
Tina	zonne	Vena	ader
Tinca	seeld	Venésica	kolle
Tinea	maede, maye	Vénia	oorlof
Toga	lange rock	Vesica	blaese
Tomácula	leuwerworst	Vespa	wespe
Torta	taerte	Verna	buysgeboren knoebe
Trachéa	aesem-pijp	Verrúca	wratte
Traha	sleede	Vérula	oudruif
Tragedia	treurspel	Via	wegh
Trágula	schakel-net	Victnia	buerte
Trama	inslagh	Victória	overwinning
Transéna	tralievonster	Vídúa	weduwē
Tránsfuga	overlooper	Villa	hofssteē
Tribula	dorschruegel	Víllica	boerin
Tróchlea	carrol	Vindémia	de wijn-oogst
Tuba	trompet	Vindícta	wraeck
Tudícula	pollepel	Vínea	wijnberg
Tumba	graf	Vípera	adder
Túnica	rock	Virga	roede
Turba	volck, beroerte	Vita	't leven
Turca	Turck	Vitta	huyve
Turma	bende ruyters	Vola	't hol van de handt
Turúnda	balletjen, brocke	Vómica	puyst
Tutéla	bescherming	Zizánia	onkruidt
Tympanísta	samboer	Zona	gordel

Hier nae volgen de *Substantiva* in US van de Tweede Declinatie, als :

A Bacus	<i>schonckt asel</i>	Apologus	<i>fabel</i>
Abigéus	<i>vee. dief</i>	Apóstolus	<i>Apostel</i>
Abstémíus	<i>die geen wijn mag</i>	Aráneus	<i>spinnaech</i>
Abysfus	<i>afgrondt</i>	Archétypus	<i>voorbeeld</i>
Acérvus	<i>hoop</i>	Architéctus	<i>bouweester</i>
Aciculárus	<i>speldemaker</i>	Arclárus	<i>schrijvercker</i>
ácínus	<i>druyffbeen</i>	Argentárus	<i>wiselaer</i>
Acúleus	<i>angel</i>	Armentárus	<i>vee. hoeder</i>
Adversárus	<i>tegenpartye</i>	Arithmécus	<i>rekenmeester</i>
Advocátus	<i>pleyt. heer</i>	Aromatárus	<i>kruydenier</i>
Ædíctus	<i>koster</i>	Arúncus	<i>goytensbaordt</i>
Ælárus	<i>katte</i>	Artícus	<i>gewrichts. lic</i>
Æmulus	<i>yveraer</i>	Aséllus	<i>eseltjen, stoekvis</i>
Ærárus	<i>geelgieter</i>	ásinus	<i>esel</i>
Agnus	<i>lam</i>	Aspáragus	<i>sparsie</i>
Ahenárus	<i>ketelmaker</i>	Asterícus	<i>sterretje</i>
Albúrus	<i>witvis</i>	Astrólogus	<i>sterreduyder</i>
Alúmous	<i>voedsterling</i>	Astrónomus	<i>sterrekijcker</i>
Alous	<i>elfenboom</i>	áulicus	<i>hoveling</i>
Alutárus	<i>saemleibereyder</i>	Autúmanus	<i>de herfst</i>
álvens	<i>rivier. bolts</i>	Avétnus	<i>de helle</i>
Alvus	<i>buyc</i>	Avúnculus	<i>moeders broeder</i>
Amásius	<i>vryer</i>	Avus	<i>grootvader</i>
Amícus	<i>vriendt</i>	Báculus	<i>stoek</i>
Amitíus	<i>volle naef</i>	Bájulus	<i>packdrager</i>
Amygdalus	<i>amandelboom</i>	Bálfamus	<i>balsamboom</i>
ángelus	<i>engel</i>	Báltheus	<i>draeghbandt</i>
Anglus	<i>Engelsman</i>	Basíliscus	<i>baselijck</i>
ángulus	<i>hoek</i>	Baptísmus	<i>de doop</i>
Angipórtus	<i>steegh</i>	Blasphémus	<i>lasteraer</i>
ánimus	<i>'t gemoedt</i>	Bolus	<i>beet</i>
ánnulus	<i>ring</i>	Bombus	<i>klanck, geluyt</i>
Anous	<i>jaer</i>	Botrus	<i>druyffbosch</i>
Antefignárus	<i>aenvoerder</i>	Bótulus	<i>braedworst</i>
Anus	<i>eersgat</i>	Bébalus	<i>buffel</i>
Apiárus	<i>bye. hoeder</i>	Bubúlcus	<i>osfendrijver</i>

Cabál.

Caballus	<i>hengst</i>	Cerevisiarius	<i>bierbroscher</i>
Cacabus	<i>ketel, pot</i>	Cervus	<i>hart</i>
Cachinnus	<i>'t schaterlacchen</i>	Chirurgus	<i>wondt-meester</i>
Cadus	<i>wijnvat</i>	Chorus	<i>choor</i>
Calamus	<i>riet, schrijfsen</i>	Chylus	<i>verteerde spijs in de</i>
Calathus	<i>handskorf</i>		<i>maeg</i>
Calcaneus	<i>hiel</i>	Cibus	<i>spijs</i>
Calcearius	<i>schoenmaker</i>	Cingularius	<i>gordelmaker</i>
Calcens	<i>schoen</i>	Cinnus	<i>locke</i>
Calculus	<i>gravel, rekenpenning</i>	Cippus	<i>graffteen, stock</i>
Callus	<i>eel</i>	Circinus	<i>passer</i>
Camelus	<i>kameeldier</i>	Circumforaneus	<i>mercksvaer-</i>
Caminus	<i>schoorsteen</i>		<i>der</i>
Campus	<i>veldt</i>	Circulus	<i>kring</i>
Cancellarius	<i>cancelier</i>	Circus	<i>kring</i>
Canonicus	<i>domboer</i>	Cirrus	<i>top, kuyf</i>
Cantharus	<i>kanne</i>	Citharædus	<i>harpenspeelder</i>
Cantherius	<i>ruyn</i>	Citrus	<i>lamoenboom</i>
Canthus	<i>'t yser om een wiel</i>	Clavus	<i>spijker</i>
Capillus	<i>hoofthair</i>	Clivus	<i>schuyns bergskan</i>
Capulus	<i>hecht, steel</i>	Clypeus	<i>schildt</i>
Capus	<i>kapuyn</i>	Colaphus	<i>oorvijgh</i>
Carbasus	<i>seyldoek</i>	Colonus	<i>huysman</i>
Carbonarius	<i>koolbrandér</i>	Colosus	<i>groot beeldt, roeland</i>
Carbunculus	<i>carbonkelfteen</i>	Colymbus	<i>doffer</i>
Carcerarius	<i>cepier</i>	Colus	<i>spinrock</i>
Carduus	<i>distel</i>	Comicus	<i>comedieschrijver</i>
Carminarius	<i>wolkammer</i>	Commisarius	<i>bevelhebber</i>
Carrus	<i>karre</i>	Comædus	<i>comedianc</i>
Casus	<i>kaes</i>	Condiscipulus	<i>schoolgesel</i>
Catellus	<i>hondeken</i>	Condylus	<i>knockel</i>
Causidicus	<i>procureur</i>	Confessionarius	<i>biechtvader</i>
Catalogus	<i>boeckregister</i>	Congius	<i>vaen, stoop</i>
Catillus	<i>kommetjen</i>	Confangvîneus	<i>bloedvriendt</i>
Catulus	<i>jonge hondt</i>	Consiliarius	<i>raedtgever</i>
Catus	<i>kat</i>	Consobrinus	<i>susterling</i>
Carinus	<i>diepe schotel</i>	Conterraneus	<i>landtsman</i>
Cerasus	<i>karsfeboom</i>	Conus	<i>diepgeerde</i>
Cereus	<i>waskeersfe</i>	Conus	<i>kegel</i>
Cedrus	<i>cederboom</i>	Cophinus	<i>mande</i>

Coquus

Coqus	<i>kock</i>	Epilogus	<i>besluyt</i>
Coriarius	<i>leertouwer</i>	Episcopus	<i>bischoop</i>
Contribulus	<i>gildebroër</i>	Equus	<i>paerd</i>
Corvus	<i>rave</i>	Erinaceus	<i>egel. swijn</i>
Corylus	<i>haselaer</i>	Esedarius	<i>wagenmeester</i>
Cothurnus	<i>hooge schoen</i>	ethnicus	<i>heyden</i>
Cristallus	<i>kristal</i>	Eunuchus	<i>gelubde</i>
Criticus	<i>boeck-oordeelder</i>	Eurus	<i>oostewindt</i>
Crocodylus	<i>krockedil</i>	Exorcismus	<i>duyvels beswering</i>
Crumenarius	<i>tasfemaeker</i>	Fagus	<i>boeckeboom</i>
Crostularius	<i>pasteybacker</i>	Famulus	<i>dienaer</i>
Cubitus	<i>elleboogh</i>	Fatius	<i>een dwaes</i>
Cubus	<i>teerling</i>	Favonius	<i>de westewindt</i>
Cucullus	<i>kap</i>	Favus	<i>hcnighrate</i>
Cuculus	<i>koekoek</i>	Fibularius	<i>uetermaker</i>
Culeus	<i>leiren sack</i>	Ficus	<i>ambeye</i>
Culmus	<i>stroohalm</i>	Figulus	<i>pottebacker</i>
Cumulus	<i>hoop</i>	Filius	<i>soon</i>
Cuneus	<i>kijl. wigge</i>	Fimus	<i>mist</i>
Cuniculus	<i>konijn</i>	Fiscus	<i>landtskifte</i>
Cupedinarius	<i>bancketbacker</i>	Floceus	<i>noppe, vlocke</i>
Cyathus	<i>beker</i>	Fluvius	<i>rivier</i>
Cygnus	<i>swaen</i>	Focus	<i>heerd</i>
Cylindrus	<i>wortelboom, rolb.</i>	Fraxinus	<i>escheboom</i>
Danubius	<i>Donau</i>	Frumentarius	<i>koorenkooper</i>
Danus	<i>Deenemarcker</i>	Fucus	<i>hommel</i>
Deus	<i>Godt</i>	Fumus	<i>roock</i>
Diabolus	<i>duyvel</i>	Fundus	<i>grond, bodem</i>
Diaconus	<i>armbesorger</i>	Funambulus	<i>koordendanser</i>
Digitus	<i>vinger</i>	Fungus	<i>paddestoel, affsmuytsel</i>
Discipulus	<i>leerling</i>	Funiculus	<i>touwversen</i>
Discus	<i>breede schotel</i>	Furnus	<i>oven</i>
Doliarius	<i>kuyper</i>	Fusus	<i>spille</i>
Dolus	<i>bedrogh</i>	Galerus	<i>cansoor-muts</i>
Dominus	<i>heer</i>	Gallus	<i>Fransman</i>
Dumus	<i>doorn</i>	Gallus, gallinaceus	<i>haen</i>
Elephantus	<i>oliphant</i>	Geographus	<i>landbeschrijver</i>
Empiricus	<i>lafsalver</i>	Germanus	<i>Duytser</i>
ephorus	<i>opziender</i>	Gibbus	<i>bult</i>
Ephippiarius	<i>sadelmaker</i>	Girgillus	<i>spinnewiel</i>
			Gladius

Gladius	<i>degen</i>	Lánus	<i>vleyschouwer</i>
Glóbulus	<i>knicker</i>	Lapidárius	<i>steengraver</i>
Globus	<i>kloot</i>	Láquens	<i>strop</i>
Glomus	<i>klacwen</i>	Laterárius	<i>tichelsteenbrander</i>
Grabátus	<i>rustbedde</i>	Látomus	<i>steenhouwer</i>
Gráculus	<i>kaeuwe (avis)</i>	lectus	<i>bedde</i>
Grosus	<i>onrijpe vygh</i>	Legátus	<i>Ambasfadeur</i>
Grumus	<i>molhoop</i>	Lemossicus	<i>byhangsel linten</i>
Gryllus	<i>kriekjens</i>	Libárius	<i>koekbaker</i>
Gyrus	<i>kring</i>	Libértus	<i>vrygelaten</i>
Haréticus	<i>ketter</i>	Libitínarius	<i>doodsgraver</i>
Hallus	<i>de groote toon</i>	Librárius	<i>boek-affschrijver</i>
Hamus	<i>boek, angel</i>	Lignárius	<i>timmerman</i>
Harfolus	<i>waersegger</i>	Limbus	<i>foom</i>
Hemicyclus	<i>halve circkel</i>	Limus	<i>slyck</i>
Herus	<i>de heer van 't huys</i>	Linteárius	<i>linnekramer</i>
Hibérnus	<i>Yersman</i>	Lithótomus	<i>steenfrijder</i>
Héperus	<i>de avonstjerre</i>	Lítuus	<i>kromhoorn</i>
Hinnulus	<i>jong hart</i>	Lóculus	<i>bens, sasfe</i>
Hircus	<i>bock</i>	Locus	<i>plaets</i>
Hispánus	<i>Spanjaerd</i>	Lorárius	<i>bonds-knecht</i>
Hirquus	<i>ooghhoek</i>	Lúcius	<i>snoeck</i>
Hædus	<i>jonge bock</i>	Lucus	<i>dick woudt</i>
Hortulánus	<i>hovenier</i>	Lodus	<i>spel, schoole</i>
Hortus	<i>tuyt</i>	Lumbricus	<i>pier-worm</i>
Húmerus	<i>schouder</i>	Lumbus	<i>lende</i>
Humus	<i>'t aerdsryck</i>	Lúpulus	<i>hoppe</i>
Hymnus	<i>gesang, liedt</i>	Lupus	<i>wolf</i>
Icterus	<i>de geeluwe</i>	Lusitánus	<i>Portugees</i>
Idiotismus	<i>spraeks eygenschap</i>	Lychnus	<i>keerffe</i>
Incendiárius	<i>moordbrander</i>	Magus	<i>swarte konstenær</i>
Inimicus	<i>vyandt</i>	Maléficus	<i>quaetdoender</i>
Indus	<i>Indiaen</i>	Málleus	<i>hamer</i>
Inquilínus	<i>huerman</i>	Malus	<i>mast, appelboom</i>
jocus	<i>jock</i>	Mandúcus	<i>bulleback</i>
jucus	<i>riet</i>	Manípulus	<i>handvuol</i>
Juniperus	<i>geneverboom</i>	Marítus	<i>getrouw man</i>
Labyrinthus	<i>doolhof</i>	Másculus	<i>manneken</i>
Láicus	<i>leeke</i>	Mechánicus	<i>ambachtsman</i>
Lanárius	<i>wollewercker</i>	Médicus	<i>genees-meester</i>

Medimnus	<i>schepel</i>	Nódulus	<i>knoepjen</i>
Mendicus	<i>bedelaer</i>	Nodus	<i>knoop</i>
Mercenarius	<i>huerling</i>	Notarius	<i>Notaris</i>
Mergus	<i>duycker (avis)</i>	Novitius	<i>nieuweling</i>
Méspilus	<i>mispelboom</i>	Náclens	<i>korrel</i>
Millus	<i>halsbandt</i>	Numélla	<i>hals-yfer</i>
Milvus	<i>kieckendief</i>	Númerus	<i>getal</i>
Mimus	<i>kamerspeelder</i>	Nummularius	<i>wisfelaer</i>
Módulus	<i>maete</i>	Nummus	<i>penning, guld</i>
Modus	<i>wijfe, maete</i>	Núncius	<i>boode</i>
Moëchus	<i>overspeelder</i>	Obeliscus	<i>grafpilaer</i>
Momus	<i>berisfer</i>	óbolus	<i>penning</i>
Molósus	<i>dogge</i>	Océanus	<i>de groote zee</i>
Mónachus	<i>monnick</i>	OEcónomus	<i>huysbender</i>
Monáulus	<i>fluyte</i>	óculus	<i>oogh</i>
Monetarius	<i>muntter</i>	Olearius	<i>olyslager</i>
Morbis	<i>sieckte</i>	Operarius	<i>werkerman</i>
Morus	<i>moerbeiseboom</i>	Orcus	<i>de helle</i>
Moschus	<i>mos (herba)</i>	órphanus	<i>weeckindt</i>
Mucus	<i>fnot</i>	Ostiarius	<i>deurwaerder</i>
Molus	<i>muyt-efel</i>	Pædagogus	<i>kindermeester</i>
Mundus	<i>werelt</i>	Pagus	<i>dorp</i>
Murarius	<i>metfelaer</i>	Palimpféstus	<i>efelschuydt</i>
Murus	<i>muer</i>	Palmus	<i>handtbreedt</i>
Músculus	<i>spiere</i>	Palus	<i>pael</i>
Muscus	<i>muscus</i>	Pámpinus	<i>wijnrancksblaes</i>
Múscus	<i>zangmeester</i>	Pannus	<i>laken</i>
Nævus	<i>smette</i>	Panus	<i>werverspoele</i>
Napus	<i>dwerg</i>	Papyrus	<i>papier</i>
Nasus	<i>neufe</i>	Paradísus	<i>paradijs</i>
Nástulus	<i>wijsneufe</i>	Parasitus	<i>panlicher</i>
Naoclérus	<i>schipper</i>	Pardus	<i>panter-dier</i>
Naupégus	<i>scheps-timmerbaes</i>	Párochus	<i>pastoor</i>
Náuricus	<i>bootsgesel</i>	Parus	<i>meese</i>
Nervus	<i>fenuwe</i>	Patricius	<i>stads-joncker</i>
Nidus	<i>nest</i>	Patrónus	<i>patroon</i>
Nigrománticus	<i>swarte konste-naer</i>	Pátrius	<i>vaderbroeder</i>
Nimbus	<i>plaregen</i>	Paxillus	<i>staeklungsfe</i>
Nifus	<i>specht (avis)</i>	Pedículus	<i>luys</i>
		Pélagus	<i>de zee</i>

Penicillus	pinſeel	Rhombus	ruyte
Pésulus	grendel	Riscus	muervensler
Petiolus	fruiſteeltjen	Rivus	beack
Phaſianus	faſien	Rogus	houſtapel
Philóſophus	wereldwijſe	Ronchus	roncken. ſnorcken
Picus	ſpecht (avis)	Rubinus	robijnſteen
Pileus	hoedt	Rubus	brambesboom
Pilus	hair	Rufus	Moscoviter
Pinus	pynboom	Rúſticus	boer
Polentáriuſ	moutmasker	Saccus	fack
Polónuſ	Poolack	Sacculáriuſ	beurſnijder
Ponticulus	bruggeje	Sacrileguſ	kerckendief
Pontus	de zee	Sagittáriuſ	boogſchutter
Popináriuſ	gnerkock	Salfamentáriuſ	geſouſenvis- verkooper
Pópuluſ	volck	Sambúcuſ	vlierboom
Pópuluſ	populierboom	Sapphyruſ	saphierſteen
Porcuſ	vercken	Scalpélluſ	pennemes
Poruſ	sweetgat	Scanduláriuſ	leydecker
Præféctuſ	ampſman	Scapúſ	ſchacht
Privigauſ	ſlieffoom	Scarabéuſ	ſchallebyter
Pródromuſ	voorlooper	Scholáſticuſ	ſchoolbedienaer
Prólogoſ	voorreden	Scirpuſ	bieſe
Promuſ-conduſ	ſchiaffer	Sciúruſ	inckhoornſjen
Pſalmuſ	Pſalm	Scólymuſ	artifocken
Pſittacuſ	papegaey	Scópuluſ	klip
Pugna	viſyt	Scopuſ	ooghmerck
Pulluſ	jong veulen	Scorbútuſ	ſcheurbut
Pupilluſ	weeskindt	Scórpíuſ	ſchorpioen
Púteſ	putte	Scriináriuſ	ſchrijnwercker
Pyrópuſ	carbonckelſteen	Scrúpuluſ	kleyne ſteentjen
Pyrguſ	toorn	Scrupuſ	ſteentjen
Pyrus	peerboom	Servuſ	knecht
Qualuſ	ſygekorf, hoenderkorf	Sibiluſ	geblaes, geſijffel
Quaſſilluſ	korfken	Sículuſ	Siciliaen
Rádíuſ	ſtrael	Síriuſ	de hondſterre
Ramuſ	tack	Smarágdúſ	ſmaragd
Ráphanuſ	radijs	Soccuſ	ſocke
Remuſ	roey-riem	Sóciuſ	macker
Rhedáriuſ	koetſiet	Sóliduſ	ſchelling
Rhenuſ	de Rijn		Somnuſ

Somnus	de slaep	Truncus	block, romp
Sonus	klanck	Tubus	buijse, waterpijp
Spinus	doornstruyck	Turdus	lijster
Sponsus	bruydegom	Tumulus	grashoop
Stabularius	stalknecht	Typographus	boekdrucker
Stannarius	tinnegieter	Tyrannus	dwingelands
Statuarius	beeldhouwer	Umbilicus	de navel
Stilus	stijl	Uncus	haeck
Stimulus	preckel	urceus	kruyck
Stipendiarius	soldy. ontfanger	Ursus	beer
Stomachus	de maegh	Usurarius	woeckenaer
Scultus	een sot	uterus	baer moeder
Stornus	spreeuw (avis)	vallus	stormpael
Subditus	onderdaen	Vanellus	kievit
Subulcus	swijnharder	Vannus	koornwanné
Succus	sap	Ventriculus	de mage
Syndicus	Pensionaris	Ventus	de windt
Sulcus	ackervoore	Veredarius	postbode
Svecus	Swedts	Veredus	postpaerdt
Surculus	spruytjen	Vertagus	windhondt
Susurrus	geruyfch	Vestarius	kleermaeker
Tabellarius	boode	Vicarius	stadthouder
Talus	encklaeu, kote	Vicinus	buerman
Taurus	stier, bulle	Vicus	dorp, straete, wijck
Terminus	eynde, landpael	Vidulus	reysack
Thalamus	bedde	Viduus	weduwenaer
Thesaurarius	Schatmeester	Villus	hair-locke
Thesaurus	schat	Viscus	vogel. lijms
Thorus	bedde	Vitellus	eyerdoor
Thronus	thron	Vitriarius	glasblaser
Thyrus	steelken	Vitricus	stiefvader
Titulus	tijtel	Vitulus	kalf
Tonus	klanck	Vulgus	't gemeene volk
Tornarius	drayer	Zelus	yver
Tribunus	gildemeester	Zephyrus	westewindt
Triumphus	segeprael	Zonarius	gordelmaeker
Trochus	tol		

De Substantiva in UM van de Tweede Declinatie.

A Bsynthium	alsferkruyt	Amphibium	landt en waterdier
Acátium	't mastzeyl	Amphitheátrum	rond tooneel
Acetábulum	gewrichtgroeve	Amstelodámum	Amsterdam
Acetátium	salaed	Amulétum	giftmiddel
Acétum	afijn	Amygdalum	amandel
Aconítum	dulle-kervel	ánylum	stijffel
Adágium	spreeckwoort	Anísium	anijs
Additamentum	toegift	Antidotum	tegengift
Adjurórium	hulpe	Antrum	spelonck
adminiculum	hulpe	Apiárium	byekorfs
Adjuméntum	hulpe	Apógraphum	copye, afschrijft
Adultérium	overspel	Aquárium	watertobbe
Ædificium	gebou	Aquisgránium	Aken
ádytum	het koor	Arátrum	ploegh
Æquilibrium	gelijckwichtigheydt	Arbítrium	goedsdunken
Æquinóctium	gelijcknachtigheydt	Arbústum	geboomte
Æquipóndium	gelijckwichtigheydt	Arcánium	geheimnis
Æraméntum	koperwerck	Archívum	Secretarie
Ætárium	schakamer	Argentorátum	Straesburgh
Ævum	eeuwigheyt	Argentum	silver
Ahénum	ketel	Argentumvívum	quicksilver
Alabástrum	albastersteen	Argumentum	bewijsreden
alabrum	klosse	Armamentárium	wapenhuys
Album	namenboeck	Armamentum	geweer
Alexiphármacum	giftmiddel	Armárium	schappraye
Aliméntum	voedsel	Arméntum	kudde groot ve
állium	knof-loock	Arsénicum	rottekruydt
Allóquium	aenspraeck	Artificium	kunststuck
Alphabétum	't A. B. C.	Arvum	befaeude acker
Aktum	de zee.	Aspergillum	wijquaft
Alveárium	byekorfs	Aslaméntum	duyge
Ambulácrum	wandelplaets	Astrum	't gesternte
Améntum	keelbande	Asylum	vryplaets
Amículum	jack, manteltjen	Atramentárium	inckvat
		Atramentum	inck
		átrium	voorhof

Auct.

Auctarium	toegifte	Calamistrum	krul-yser
Aucupium	vogelvangery	Calcaneum	hielo
Auditorium	hoor-plaets	Calendarium	almanack
Augmentum	vermeerdering	Calceamentum	schoe
Augurium	vogelwaersseggerye	Calvitium	kaelkop
Aulzum	kostelycke tapijt	Candelabrum	kandelaer
Auriscalpium	oorlepel	Canistrum	broodtkorf
Aurum	goudt	Canticum	gesang
Autographum	eygen handschrift	Capillitium	paruyck
Autoramentum	handt-geldt	Capistrum	halfter
Auspicium	vogelwaersseggerye	Capulum	doodtbaer
Automatum	uurwerck	Caractum	grasveldt
Aviarium	vogelhuys	Carnarium	vleyshuys
Auxilium	hulp	Carpentum	karosse
Baptisterium	vonte, doopbecken	Caryophillum	kruytnagel
Balneum	badt	Castellum	kasteel, vleck
Balsamum	balsem	Castrum	vesting, burg
Basium	kus, soen	Cavillum	schimpwoort
Batillum	aschop	Cauterium	brandt-yser
Barathrum	afgrondt	Centrum	middelpunt
Belgium	Nederlandt	Cerasum	karsse
Bellum	oorlogh	Cerebrum	hersfen
Beneficium	weldaet	Chirographum	handschrift
Bibliopolium	boeckwinckel	Cilicium	hayrenkleedt
Biduum	twee dagen	Cilium	het oogh-hayr
Biennium	twee jaer	Cimelium	juweel
Bipalium	spae, schop	Cingulum	gordel
Bivium	twee-wegh	Cisium	karre
Blandimentum	vleying	Clasicum	allarm
Boarium	osfemarckt	Clastrum	slot
Bombycinum	boomsijde	Clepsammidium	santlooper
Brabeum	zegeteycken	Coagulum	stremfel
Brachium	arm	Coccinum	scharlaken-verwe
Breviarium	kort begriyp	Coelum	de hemel
Bustum	graf	Coemiterium	kerckhof
Butyrum	butter	Coenaculum	eetkamer, sael
Cadurcum	kramer-deken	Coenobium	klooster
Camentum	cement	Coenum	slijck
Calamarium	pennekoker	Collégium	collegie
		Colloquium	t'samenpraak

Collum	<i>hals</i>	Dæmónium	<i>duyvel</i>
Collyrium	<i>oogensalf</i>	Damnum	<i>schade</i>
Colóstrum	<i>biestmelck</i>	Débitum	<i>schuld</i>
Colun	<i>teems</i>	Decénnium	<i>tien jaer</i>
Columbátium	<i>duyvenhuys</i>	Decórum	<i>cieraet, eerbacheit</i>
Comméntum	<i>versierfel</i>	Decrétum	<i>besluit</i>
Commércium	<i>koophandel</i>	Delícium	<i>leckernye</i>
Commodum	<i>voordeel, profijt</i>	Delictum	<i>misdaede</i>
Compéndium	<i>kort begriip</i>	Deliquium	<i>beswijming</i>
Complémentum	<i>vervulling</i>	Delirium	<i>ydelhoofdighheit</i>
Concílium	<i>vergadering</i>	Delábrum	<i>afgoden-tempel</i>
Condimentum	<i>kruyderye</i>	Deménsium	<i>bestemde maat</i>
Confídium	<i>grense</i>	Dentiscálpium	<i>tandsstoker</i>
Confúgium	<i>toevlucht</i>	Desértum	<i>wóestijne</i>
Condimentum	<i>confituere</i>	Desidérium	<i>verlangen</i>
Conjúgium	<i>huwlyck</i>	Detriméntum	<i>schade</i>
Conslium	<i>raede</i>	Dictérium	<i>spreekwoord</i>
Consórtium	<i>geselschap</i>	Dictionárium	<i>woordenboek</i>
Connúbium	<i>huwlyck</i>	Ditículom	<i>morgenstons</i>
Conspicillam	<i>bril</i>	Dilúvium	<i>sonder vloet</i>
Contágium	<i>besmetting</i>	Dimídium	<i>helft</i>
Contubérnium	<i>geselschap</i>	Diribitórium	<i>monsterplaets</i>
Conventiculu	<i>t'samenkomst</i>	Disfidium	<i>oneenigheyd</i>
Convítium	<i>scheldtwoord</i>	Dispéndium	<i>schade</i>
Convívium	<i>gastmael</i>	Diversórium	<i>herberge</i>
Corállium	<i>korael</i>	Divertículum	<i>afweegskén</i>
Córium	<i>leer</i>	Documentum	<i>getuygenis</i>
Corollárium	<i>toegift</i>	Dólium	<i>wijnvat</i>
Cránium	<i>hersfenpan</i>	Donum	<i>geschenck</i>
Crémbalum	<i>muyltromp</i>	Domicílium	<i>wooning</i>
Crepitáculum	<i>ratel</i>	Domínium	<i>heerschappye</i>
Crepúsculum	<i>schemertijt</i>	Dormitórium	<i>slaepstede</i>
Cribrum	<i>seef</i>	Dorsum	<i>rugge</i>
Crustum	<i>korst</i>	Duélium	<i>tweestrijdt</i>
Crístolum	<i>korstjen</i>	Edictum	<i>heere gebodt</i>
Cubículum	<i>slaepkamer</i>	Edúlium	<i>eeiwaere</i>
Camínium	<i>comijn</i>	Effúgium	<i>uytvlucht</i>
Cuprum	<i>koper</i>	Eléctrum	<i>speanter</i>
Curriculum	<i>loop</i>	Elementum	<i>element, hoofstak</i>
Cymbalum	<i>cimbel</i>	Ellychnium	<i>lemmet, pis</i>

Elógium	loffpreuck	Filum	draedt
Elóquium	wytspraeck	Fimétom	mifthoop
Emplástrum	pleyfter	Firmaméntum	firmament
Emolumentum	hulp, byftant	Flabéllum	wayer
Emunctórium	fnuyter	Flabrum	windt
Empórium	koopftadt	Flagéllum	sweep, vlegel
Ephíppium	sadel	Flagítium	fchande, misdaet
Epicedium	fterfgedicht	Flagrum	geesfel
Epiftólium	briefken	Fluéntum	ftroom
Epitaphium	graffchrift	Fœnum	hoy
Epiftómium	bierkraen	Fólium	bladt
Épulum	grootte maeltijd	Fomentum	ftoring
Ergáftulum	rafphuys	Forum	merckt
Errátum	fout	Frænum	toom
Éssedum	koetse	Fragmentum	brock, ftuck
Euangélium	blijde boodfchap	Frangibulum	vlasbraecke
Excídium	verwoefling	Fragum	aerdbesfe
Excípulum	laetbecken	Fretum	zee-engte
Excrémentum	wytwerpfel	Frixórium	braedpan
Exémplum	exempel	Frontifpícium	gevel
Exercítium	oeffening	Fruméntum	koorn
Exílium	ballingfchap	Fruftum	ftuck
Exítium	ondergang, bederf	Fulcrum	fteunfel
Exórdium	beginfel	Fúlgetrum	blixem
Experiméntum	eruaering	Fumárium	fchoorsteen
Factum	daedt	Fundaméntum	grondt
Fanum	tempel	Fundum	grond, bodem
Farinárium	meel-kifte	Furtum	diefstal
Fáfcinum	zouérye	Fufórium	geufsteen
Faftídium	walging	Gallicínium	banen geknaey
Faftígium	gevel, top, fpitfe	Gáneum	hoerkuffe
Fatum	nootlat, Godts fchicking	Gáudium	vreugd
Férculum	tafelgericht	Gazophylácium	fchatkamer
Féretum	doodfbaere	Genículum	halm knoopjen
Fermentum	fuerdeesfem	Geránium	laft-kraen
Ferraméntum	yferwerck	Glútinum	lym
Ferrum	yfer	Goffpium	boomwolle
Feftum	feeftdagh	Granárium	koornfolder
Figméntum	verfierung	Granátum	granaetappel
Filaméntum	gaern	Granum	graen

Gráphium	grif	Infórnium	droom
Grémium	schoot	Instrumentum	gereedschap
Gubernáculum	't roer van 't schip	Institútum	insetting
Gutturium	handvat	Interdítum	verbodt
Gymnásium	scherm-school	Internódium	halm-lidt
Gynáecium	vrouwen-huys	Interstitium	tusschen ruym
Gypsum	gips	Intervállum	tusschen ruymte
Habitáculum	wooning	Intestinum	ingewandt
Haustrum	schepvat	Itinerárium	reysboek
Holocánstium	brandt offer	Inventárium	inventaris
Holoféricum	fluweel	Involúcrum	bewindsel
Homicídium	dootslag	Involútum	omslag
Hórdeum	gerste	Irritamentum	aenlocking
Horológium	uurverck	iaculum	werp-pijl
Hórreum	schuere	jejunium	wasten
Hospítium	herbergh	jentáculum	ontbijt
Hypocáustum	kachel-kamer	júbilum	juyging
Idólum	afgoden-beeldt	judícium	oordeel
Ignitábulum	vuerslag	júgerum	morgen-lants
Impediméntum	verhindering	júgulum	de keel
Impéndium	onkosten	jugum	jock
Impérium	regeering, gebiedt	jumentum	hulp-vee
Implúvium	dakveynster	juramentum	eedt
Incentamentum	betovering	júrgium	twist
Incéndium	brandt	jusculentum	sop
Incerniculum	seef	júsculum	sop
Inclílium	straetsgeuse	jusjurandum	eedt
Incitamentum	aendryving	Lábium	lippe
Incrementum	aenwas	Laboratórium	werckwinckel
Indicium	waerschuwing	Labrum	lippe, sobbe
Indumentum	aentrecksel	Láganum	pannekoeck
Indúsiūm	hemdt	Lardárium	specknaelde
Infortúnium	ongeluck	Lardum	speck
Infundibulum	trechter	Latibulum	schuylhoeck
Infusórium	trechter	Latrocínium	moorderye
Ingénium	verstandt, begriip	Lavácrum	badt
Iníciūm	beginfel	Legátum	gifte by verster
Inquinamentum	befmetting	Leniméntum	versachting
Insectum	ongediert	Lenocínium	hoereneering
		Leprosórium	laserusbuys
			Lethum

Lothum	<i>de doods</i>	Méritum	<i>verdienst</i>
Levamentum	<i>verlichting</i>	Merum	<i>suivre wijn</i>
Libum	<i>koeck</i>	Méspilum	<i>mispel</i>
Ligamentum	<i>bande</i>	Metrum	<i>vers, maete</i>
Lignum	<i>houdt</i>	Metállum	<i>metaal</i>
Lilium	<i>lely</i>	Milliárium	<i>mijle</i>
Lineamentum	<i>treck</i>	Mílrum	<i>geers</i>
Linimentum	<i>smeersel</i>	Mínium	<i>menie</i>
Esenteum	<i>doeck, timmen</i>	Minútum	<i>minuyt</i>
Linum	<i>vlas</i>	Miráculum	<i>wonderwerck</i>
Litígium	<i>twist</i>	Moméntum	<i>oogenblich</i>
Lixívium	<i>looge</i>	Monastérium	<i>klooster</i>
Locárium	<i>huyshuere</i>	Monopólium	<i>alleenkoop</i>
Lólium	<i>onkruid</i>	Monstrum	<i>wanschepfel</i>
Lorum	<i>riem</i>	Monuméntum	<i>denckteycken</i>
Lótium	<i>pisfe</i>	Mortárium	<i>mortier, vijfel</i>
Lucrum	<i>gewin</i>	Morum	<i>moerbese</i>
Ludbrium	<i>schimp, spottornye</i>	Muccínium	<i>neusdoeck</i>
Lúdicrum	<i>speelwerck</i>	Mulsam	<i>mede</i>
Lupanárium	<i>hoere-kuffe</i>	Muniméntum	<i>vesting, schans</i>
Lustrum	<i>legerplaets der wilde dieren</i>	Munúsculum	<i>veroering</i>
Lutum	<i>dreck</i>	Moséum	<i>studeerkamer</i>
Macéllum	<i>vleyshal, spijsmarkt</i>	Muscárium	<i>vliege-lap</i>
Maledíctum	<i>vloeck</i>	Mystérium	<i>geheymnis</i>
Malefícium	<i>boosdaedt</i>	Natalítium	<i>geboortsdagh</i>
Mallúvium	<i>handdoeck</i>	Naufrágium	<i>schipbreuck</i>
Malum	<i>appel</i>	Naulum	<i>voergeldt</i>
Mancípium	<i>slave</i>	Navigium	<i>schip</i>
Mandátum	<i>bevel</i>	Negótium	<i>verrichting</i>
Manúbrium	<i>gevest</i>	Nihilum	<i>niet</i>
Manuprétium	<i>maeke-loon</i>	Nitrum	<i>salpeter</i>
Marsúpium	<i>tas</i>	Nocuméntum	<i>schade</i>
Matrimónium	<i>huwlyck</i>	Nosocómium	<i>siekenhuys</i>
Medicamentum	<i>geneesmiddel</i>	Novénium	<i>negen jaer</i>
Membrum	<i>lit</i>	Novilúnium	<i>nieuwe maen</i>
Mendácium	<i>leugen</i>	Núncium	<i>tijding, boodschap</i>
Mendum	<i>font</i>	Nutriméntum	<i>voedsel</i>
Mentum	<i>kin</i>	Objéctum	<i>voorwerp</i>
Mercimónium	<i>koophandel</i>	Oblectaméntum	<i>vermaeck</i>
		Obléquium	<i>gehoersaamheyt</i>

Obryzum	<i>fijn goudt</i>	Patrimónium	<i>vaders goet</i>
Obiónium	<i>toefpijfe</i>	Patrocínium	<i>bescherming</i>
Obstáculum	<i>hinderpael</i>	Peccátum	<i>sonde</i>
Obstrágnlum	<i>overleer, decke</i>	Pecúlium	<i>eygen vee</i>
Obturaméntum	<i>tap, spont</i>	Pedum	<i>harders staf</i>
Occipítium	<i>'t achterboofst</i>	Pellúvium	<i>voetbecken</i>
Octénium	<i>acht jaer</i>	Pensum	<i>diesfen, taek</i>
ódium	<i>haet</i>	Penuárium	<i>spijkamer</i>
oenopólium	<i>wijnherbergh</i>	Peplum	<i>sluyer</i>
Offendículum	<i>aenstoot</i>	Perfúgium	<i>toevlucht</i>
Officium	<i>ampt, bediening</i>	Perículum	<i>gevaer</i>
Olétum	<i>stanck, wuyligheyt</i>	Perizónium	<i>schorte</i>
óleum	<i>olie</i>	Perjúrium	<i>valsche eede</i>
Olitórium	<i>groenmerckt</i>	Perpendículum	<i>pasloot</i>
Oméntum	<i>darmnet</i>	Pharmacopólium	<i>Apotheeck</i>
Opérculum	<i>deckfel</i>	Phármacum	<i>geneesmiddel</i>
Opificium	<i>ambacht</i>	Philtrum	<i>minnedr anck</i>
óppidum	<i>stadt</i>	Piáculum	<i>versoenner</i>
Oppróbrium	<i>smaedwoordt</i>	Piléntum	<i>hangende wagen</i>
Oráculum	<i>godlijcke antwoort</i>	Pinnáculum	<i>top van 't huys</i>
Orichálcum	<i>geel koper</i>	Piscárium	<i>vismarckt</i>
Orificium	<i>mondgat</i>	Pistillum	<i>stamper, klepel</i>
órganum	<i>gereetschap</i>	Pistrínium	<i>stampmoole</i>
Ornaméntum	<i>cieraet</i>	Pisum	<i>erwese</i>
Orphanotrophium	<i>weeshuys</i>	Plaustrum	<i>wagen</i>
ósculum	<i>soen, kus</i>	Plebiscítum	<i>keure des volcks</i>
Osténtum	<i>lucht-seycken</i>	Plectrum	<i>strijckstock</i>
óstium	<i>deure</i>	Plenilánium	<i>volle maen</i>
Ostrum	<i>purper coleur</i>	Plumbum	<i>loot</i>
ótium	<i>ledighgang</i>	Póculum	<i>beecker</i>
Ovum	<i>ey</i>	Pódium	<i>somerhuys</i>
Pábulum	<i>voeder</i>	Pollúbrium	<i>handvat</i>
Pactum	<i>verdragh</i>	Pomárium	<i>boogaert</i>
Palátium	<i>palleys</i>	Pomcerium	<i>cingel</i>
Palátum	<i>'t verhemelte</i>	Pomum	<i>boomvruchte</i>
Pállium	<i>mantel</i>	Porrum	<i>loock</i>
Parricídium	<i>vadermoord</i>	Porténtum	<i>wonderseycken</i>
Páscuum	<i>weyde</i>	Portórium	<i>brief-loon</i>
Pástium	<i>houwe</i>	Pracéptum	<i>gebodt</i>
Patibulum	<i>galge</i>	Pracónium	<i>loffpreuck</i>

Præcipitium	steyle plaets	Regnum	koningrijk
Prædium	landtgoedt	Remédium	geneesmiddel
Præfurnium	ovengat	Remígium	roeying
Prælium	veldtslach	Repágulum	grendel, slagboom
Prælum	parsse	Repertórium	boedel-opfchrijving
Præmium	geschenck	Repositórium	opsetbort
Præfágium	voorteycken	Repúdiú	echtſcheyding
Præfépium	kribbe	Respónſum	antwoordt
Præſidium	hulp, beſcherming	Reticulum	netjen
Præſtígium	oogenverblindig	Rofárium	roofekrans
Prætorium	richthuis	Roſtrum	beck
Prándium	't middaghmael	Rutábulum	koterſtock
Pratum	beemde, groene weyde	Sábbathum	ruſtdagh
Primórdium	beginsel	Sábulum	grof ſands
Principium	beginsel	Sáccharum	ſuycker
Privilégium	voorrecht	Sacéllum	capelle
Probrum	ſmaetheydt	Sacerdótium	prieſterſchap
Prodígium	wonderſeycken	Sacraméntum	krygs-eedt
Proſtúvium	voortuloeying	Sacrárium	ſacriſtye
Promiſſum	belofte	Sacrificium	offerhande
Promtuárium	ſpijskamer	Sacrilégium	kercken-roof
Procemium	voorreden	Sagum	wilten mantel
Propóſitum	voornemen	Salárium	ſoldye
Propugnáculum	borſtweer	Salinum	foutvat
Proſtíbulum	allemans hoere	Salum	zee
Provérbium	ſpreckwoort	Sanctuárium	heylighdom
Prunum	pruym	Sandálium	pantoffel, muyl
Prytanéum	raeskamer	Sárculum	egge
Pulméntum	pap, bry	Sarméntum	tackebot
Prochodóchium	armenhuys	Satellitium	lijfwacht
Pulpaméntum	leckerbeetken	Saxum	grootte ſteen
Pyrum	peere	Scabéllum	voetſchamel
Quadriénnium	vier jaer	Scalpéllum	pennemes
Quinquénnium	vijf jaer	Scalprum	snoeymes, ſchaeſmes
Raméntum	aſſnijdet	Scamum	banck
Raſtrum	bercke	Scándalum	ergernis
Receptáculum	leckvat	Scáphium	wuylnis-vat
Redimículum	huwe	Sceptrum	koningsſtaf
Refrigérium	verquicking	Sciotéricum	ſomewijſer
Refúgium	toevlycht		

Scórtum	vel. gemeene hoer	Spículum	spil
Scrínium	koffer	Spiráculum	aesengas
Scrutárium	voddemercke	Spiraméntum	luchtgas
Scutum	schild	Spólium	roof
Sebum	ongel	Sputum	spouwvel
Seclulórium	viskarre	Stábulum	stal
Séculum	eeuwe	Stádium	veluweegs, loopbaen
Seminárium	planthof	Stannum	tin
Sénium	ouderdom	Stagnum	staende zee
Septénnium	seven jaar	Statútum	insetting
Septum	heyning	Stercorárium	misthoop
Sepulchrétum	kerckhof	Sterquilínum	misthoop
Sepúlchrum	graf	Stillicídium	dropval
Séricum	zijde	Stipéndium	soldye
Serum	wey	Strágulum	deken, dekbedde
Sertum	krans	Straméntum	stroobedde
Servítium	diens	Stratum	leger
Setáceum	kleerborstel	Strophíolum	neusdoeck
Sexénnium	ses jaar	Stúdium	vlijt, oefening
Sigíllum	segel	Stuprum	vroufchending
Signum	teycken	Subjéctum	onderwerp
Siléntium	stil/wijgen	Subligáculum	onderrock
Silicérnium	oude bestevaer	Subsídium	hulp, bystant
Simuláchrum	beeld	Subúrbium	voorstadt
Sipárium	gordijne, voorhangsel	Súccinum	barnsteen
Sodalítium	geselschap	Sudárium	sweetdoeck
Solárium	sonnewijser	Suffrágium	toestemming
Solátium	troost	Suggéstum	predickstoel
Sólium	thron	Supplémentum	toefesel
Solstitium	sonnestant	Supplícium	lijfstraf
Solum	't aerdtrijck	Suspéndium	ophanging
Sómnium	droom	Suspirium	suchting, snick
Sorbillum	sopken	Sustentáculum	ondersteunsel
Softrum	genees-loom	Symbolum	kenteycken
Spácium	ruymte	Syngraphum	handtschrift
Spéctáculum	schouwspel	Synónymum	gelijkgeldens
Spéctrum	spoock		woords
Spéculum	spiegel	Tabernáculum	hutte
Sphæristérium	balbruy	Tabulátum	folder
Spicilégium	ayr-lesing	Tabum	etter, materie
			Tadium

Tædium	verdriet	Unguentum	salvo
Tapetum	tapijt	Urnarium	watersteen
Tectum	dack	Vadum	ondiepte
Telonium	tol, tolhuys	Vallum	wal, bolwerck
Telum	pijl, geweer	Vaporarium	badstove
Temetum	wijn	Vaticinium	wijssegging
Templum	kerck	Vehiculum	wagen
Tentorium	tente	Velum	zeyl, voerhang
Terebrum	boor	Venabulum	jagerspriet
Fergum	achter-lijs	Veneficium	vergiftmaking
Terriculamentum	bulleback	Venenum	fenijn
Terriculum	spook	Ventilabrum	wanne
Territorium	gebiet	Vepratum	doornbos
Teruncium	penning	Verbum	woordt
Testamentum	wyterste wil	Verriculum	trecknet
Testimonium	getuygenis	Verticillum	spinwerveel
Thuribulum	wieroockvat	Vestiarium	kleerkas
Tigillum	latte	Vestibulum	portael
Tignum	latte	Vestigium	voetstap
Tintinnabulum	klockjen, schelle	Vestimentum	kleeding
Tomentum	scheerwol	Vexillum	vaendek!
Topiarium	priëel	Viatricum	reysgeldt
Tormentum	pijn, quelling	Vinculum	bandt
Tributum	schatting	Vinum	wijn
Triclinium	sael	Viratum	groenhof
Triduum	drie dage	Virgultum	struyckbos
Triennium	drie jaer	Viridarium	lusthof
Trifolium	klaver	Vitium	ondeugt, font
Tripudium	huppeling	Vitrum	glas
Triticum	terwe	Vivarium	waerande
Trivium	driewegh	Vocabulum	woordt
Trophæum	zegoteycken	Volutabrum	wenteling
Tuberculum	buyle, knorre	Votum	belofse, wensch
Tugurium	boerenhut	Xenium	eerengifte
Tympanum	trommel	Xenodochium	gasthof
Umbraculum	schaduwgever		

Om geen blaeden ledigh te laeten , soo is voor de kinders hier noch bygevoeght :

Van het opsoecken der woorden in de
Dictionarium.

Een aenvangende Leerling dient te weten , datter tweederley Dictionaria of Woorden-boecken zijn : In de een staen de Latijnsche woorden voor haer Duytse beduyding, in de ander staen de Duytse voor de Latijnsche beduyding. De stelling der woorden is in alle beyde nae de ordening van 't A B C ; en dat selve niet alleen nae de eerste , maer oock nae de tweede , derde , vierde , vijfde , &c. letter in ieder woordt ; daerop een Leerling wel moet letten indien hy metter haest de woorden vinden wil. Ten exempel, wanneer ghy wilt weten , wat het Latijnsche woordt *Thesaurus* op Duyts te seggen is : soo soeckt dat selve in een Dictionarium daerin het Latijn voor staet , onder de letter T ; deselve gevonden hebbende , soeckt de tweede letter H , oock nae vervolgh van 't A B C , alsdan de E , daernaec de S , en soo voort de andere volgende letters oock nae de ordening van 't A B C : soo sult ghy sonder lang te soecken uw woordt *Thesaurus* , mer sijn Duytse beduyding , lichtelijck vinden. Op soodanige wijze moeten alle andere , soo Duytse als Latijnsche woorden die men weten wil , in beyderley Dictionaria opgesocht worden.

Van het Jaer.

Een Jaer heeft	{	12 Maenden , genoemt Iannarius , Februarius ,
		Martius , Aprilis , Majus , Junius , Iulius , Augustus , September , October , November , December .
		12 weecken en 1 dagh .
		365 dagen en 6 uren .

Onder de 12 Maenden zijn 4 , die 30 dagen hebben , de andere hebben 31 , behalven de Februarius , die drie Jaeren nae malkander 28 , en in het vierde , ('t welck alsdan een Schrickel-jaer genoemt wort) 29 dagen heeft ; welke dagh komt van de 6 uren , die daer yder jaer overschieten.

Van

Van het getal der dagen in ieder Maendt
is dit Veersjen :

30 dagen heeft September ,
April, Juni en November ,
Februari 28 in 't gemeen ,
De andre 30 en een.

De naemen der 7 Planeten, met haer
Charact'ers.

Saturnus ♄, Iupiter ♃, Mars ♂, Sol ☉, Venus ♀,
Mercurius ☿, Luna ☾.

Hier van worden de 7 dagen in een weeck genoemd :

Dies Solis Sondagh, *Dies Luna* Maendagh, *Dies Martis*
Dingsdagh, *Dies Mercurii* Woensdagh, *Dies Iovis* Donder-
dagh, *Dies Veneris* Vrydagh, *Dies Saturni* Saterdagh.

De naemen der 12 Hemelteyckens, met
haer Charact'ers.

Aries ♈, Taurus ♉, Gemini ♊, Cancer ♋, Leo ♌,
Virgo ♍, Libra ♎, Scorpius ♏, Sagittarius ♐, Ca-
pricornus ♑, Aquarius ♒, Pisces ♓.

Calendarium Romanum.

De Oude Romeynen hebben de dagen van ieder Maendt
anders genoemd en getelt, als hedendaeghs gebruyckelijck
is, gelijk noch uyt het datum onder eenige brieven van
Cicero te sien is.

Den eersten dag van ieder Maendt noemdense *Calenda* :
de vier dagen nae de *Calenda* hieten *Nona* : behalven Mar-
tius, Majus, Iulius en October, die hadden nae de *Calenda*
6 *Nona* dagen. Nae de *Nona* volghden in alle de 12 Maen-
den 8 *Idus* dagen. De andere die in de selfde maendt nae de
Idus volghden, teldense te rugge van de *Calenda* des volgen-
den Maendts, als hier uyt het Exempel van beyderley Maen-
den te sien is :

Exem-

Exempel van

*Ian. Febr. April. Iun. Aug. Sept.
Nov. Dec. die 4 Nona*
hebben.

1	<i>Calendis Ianuar. Febr. &c.</i>	
2	<i>Quarto</i>	} <i>Nonas of
Nonarum</i>
3	<i>Tertio</i>	
4	<i>Pridie</i>	
5	<i>Nonis Iannarii, &c.</i>	
6	<i>Octavo</i>	} <i>Idus of
Iduum</i>
7	<i>Septimo</i>	
8	<i>Sexto</i>	
9	<i>Quinto</i>	
10	<i>Quarto</i>	
11	<i>Tertio</i>	
12	<i>Pridie</i>	
13	<i>Idibus Ianuar. Febr. &c.</i>	
14	<i>Decimo nono</i>	} <i>Calen-
das of
Calen-
darum</i>
15	<i>Decimo octavo</i>	
16	<i>Decimo septimo</i>	
17	<i>Decimo sexto</i>	
18	<i>Decimo quinto</i>	
19	<i>Decimo quarto</i>	
20	<i>Decimo tertio</i>	
21	<i>Duodecimo</i>	
22	<i>Undecimo</i>	
23	<i>Decimo</i>	
24	<i>Nono</i>	
25	<i>Octavo</i>	
26	<i>Septimo</i>	
27	<i>Sexto</i>	
28	<i>Quinto</i>	
29	<i>Quarto</i>	
30	<i>Tertio</i>	
31	<i>Pridie</i>	
1	<i>Calend.</i>	

Exempel van

*Martius, Majus, Iulius, Octo-
ber, die 6 Nona*
hebben.

1	<i>Calendis Martii</i>	
2	<i>Sexto</i>	} <i>Nonas of
Nonarum</i>
3	<i>Quinto</i>	
4	<i>Quarto</i>	
5	<i>Tertio</i>	
6	<i>Pridie</i>	} <i>Idus of
Iduum</i>
7	<i>Nonis Martii, Maji, &c.</i>	
8	<i>Octavo</i>	
9	<i>Septimo</i>	
10	<i>Sexto</i>	
11	<i>Quinto</i>	
12	<i>Quarto</i>	
13	<i>Tertio</i>	} <i>Calen-
das of
Calen-
darum</i>
14	<i>Pridie</i>	
15	<i>Idibus Martii, Maji, &c.</i>	
16	<i>Decimo septimo</i>	
17	<i>Decimo sexto</i>	
18	<i>Decimo quinto</i>	
19	<i>Decimo quarto</i>	
20	<i>Decimo tertio</i>	
21	<i>Duodecimo</i>	
22	<i>Undecimo</i>	
23	<i>Decimo</i>	
24	<i>Nono</i>	
25	<i>Octavo</i>	
26	<i>Septimo</i>	
27	<i>Sexto</i>	
28	<i>Quinto</i>	
29	<i>Quarto</i>	
30	<i>Tertio</i>	
31	<i>Pridie</i>	
1	<i>Calend.</i>	

E R R A T A.

MEn feyt in 't gemeen, Goedwillige Leser, als een huys
 getimmert is, soo siet men eerst de fouten daeraen,
 alsoo is het oock met dit Boeckjen, waerin, naedien het ge-
 druckt was, de naevolgende fouten gevonden zijn, als:
 Pagina 22 in de tweede Colom, moet het woordt *Tapes*
tapijt, achter *Storax* geset worden. Pagina 52 zijn dese drie
 woorden uytgelaten, als: *Aries arietis ram*, *Cinis cineris*
asch, *Comes comitis graef of reysgenoot*. Pagina 72 leest
 voor *Amicis Casaris Amicus Casaris*. Pag. 90, is by *Dare*
 het *Compositum Vendere verkoopen* uytgelaeten. Pag. 95,
 ontbreeckt *Prandere prandi pransus middaghmael houden*.
 Pag. 98, moet *Circumcidere besnijden* niet onder de *Com-*
posita van *Cadere*, maer van *Cædere* staen. Pag. 99, is *Dé-*
gere leven of wonen uytgelaten. Pag. 101, is *junger* *junxi*
unctus voegen, uytgelaeten. Pag. 103, hoort *Suspendere*
ophangen, noch te slaen onder de *Composita* van *Pendere*.
 Pag. 109, is *Aperire aperui apertus openen*, achter *Amicire*
 uytgelaeten. Pag. 137, is voor de twee laetste regels, al dit
 naevolgende uytgelaeten, als: *Urbs* in *Qua* 1. vel 2. *De-*
clinationis, dat is: De naem van een stadt daerin iets is,
 of geschiet, wanneer de selve *Primæ* of *Secundæ Declinatio-*
nis is, wordt nae het *Verbum* in *Genitivo* geset, als het
 Duytse woordeken *Te* daer voor staet, als: *Fuit Romæ*, *hy*
is te Rome geweest. *Habitat Amstelodami*, *hy woont te Am-*
sterdam. *Studet Antverpiæ*, *hy studeert t' Antwerpen*. *Natus*
est Londini, *hy is gebooren te Londen*. *Mortuus est Lutetia*,
hy is te Parijs gestorven. Gelijkewijse feyt men oock: *Ma-*
nebo domi, *ick sal te huys blijven*. *Nemo est domi*, *daer is nie-*
mant te huys. *Liber jacet humi*, 't boeck leyt op de aerde. *Domi*
bellique una fuimus, *wy zijn te huys en in den oorlogh by mal-*
kander geweest. *Virtus domi militiæque spectata*, *sijn kloeck-*
moedigheyt is soo wel te huys als in 't veldt gebleecken. Pag. 174,
 leest voor *Præteritum Passivum, Futurum Passivum*.

F I N I S.

PB66

37

